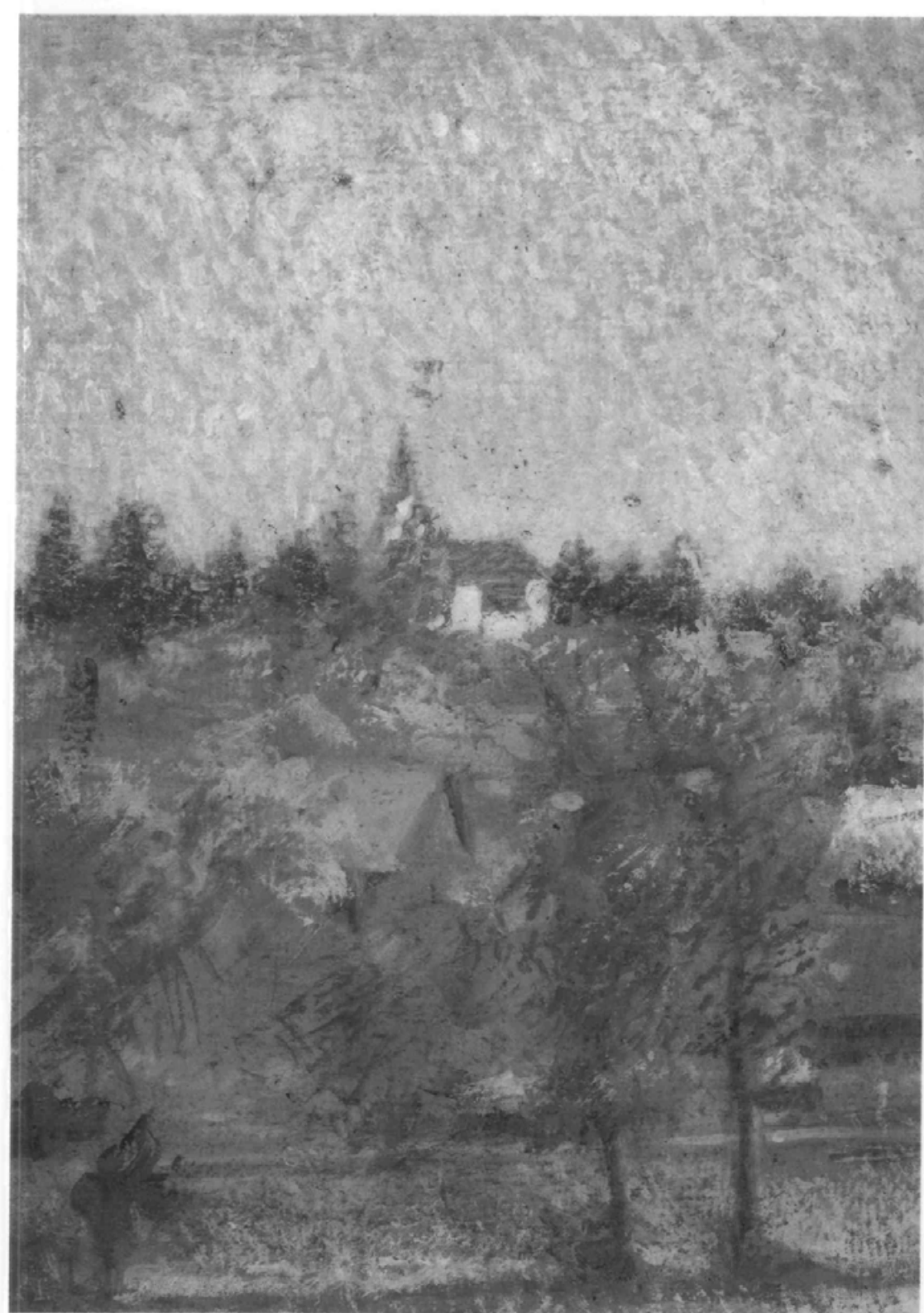

VRHNIŠKI RAZGLEDI 6

VRHNIŠKI RAZGLEDI

LETO 6

VRHNIŠKO MUZEJSKO DRUŠTVO

VRHNIKA 2005

VR 09001710

KAZALO

Marija Oblak Čarni	
OB 6. ŠTEVILKI VRHNIŠKIH RAZGLEDOV	3
Marija Oblak Čarni	
NEKAJ DATUMOV IZ HUDIH VOJNIH LET 1941–1945 NA VRHNIKI	7
Katarina Oblak	
MIKROSVET KUCLERJEVEGA KAMNOLOMA	33
Špela Habič	
PIVKA, DOLINA PRESIHAJOČIH JEZER	41
Olga Pivk	
ČOLNARJENJE PO LJUBLJANICI	59
Olga Pivk	
OD OBRTNIH DELAVNIC DO INDUSTRIJE USNJA VRHNIKA	71
Franci Dovč	
NOVA ARHEOLOŠKA NAJDBA NA VRHNIKI	88
Ivanka Kurinčič	
BARJANKA IZDELUJE POSODO	89
Tatjana Oblak Milčinski	
VRATA V VERDU	93
Sonja Anžič	
PREBIVALSTVO OBČINE VRHNIKA NA PRELOMU 19. IN 20. STOL.	225
POPISI PREBIVALCEV IZ LETA 1900 ZA VASI BEVKE, BLATNA BREZOVICA, DRENOV GRIČ, LESNO BRDO, MALA LIGOJNA, SINJA GORICA IN ŽAŽAR	227
Marija Oblak Čarni	
POROČILO O DELU MUZEJSKEGA DRUŠTVA VRHNIKA ZA LETO 2004	335
SEZNAM SLIKOVNEGA GRADIVA	338

OB 6. ŠTEVILKI VRHNIŠKIH RAZGLEDOV

Šesta številka zbornika Vrhniški razgledi, ki je pred vami, obravnava teme iz vrhniške zgodovine in njenega okolja.

S prispevkom **Nekaj datumov iz hudih vojnih let 1941–1945 na Vrhnikih in v okoliških krajih** (M. Oblak Čarni) smo obeležili letošnjo šestdesetletnico konca druge svetovne vojne. Naslednja dva prispevka obravnavata vrhniška naravna spomenika: Kuclerjev kamnolom in Ljubljanico. Katarina Oblak predstavlja **Mikrosvet Kuclerjevega kamnoloma pri Lesnem Brdu**. Skozi mikroskop nas seznanja s podobo njegove bogate fosilne favne, ki vzbuja pozornost domačih in tujih paleontologov. Status spomenika naravne dediščine je kamnolom dobil leta 1991. Naslednji članek **Pivka – dolina presihajočih jezer** (Špela Habič) je posvečen Ljubljanici, ki je tudi razglašena za spomenik v začetku devetdesetih let. Avtorica spremlja Ljubljanico – skrivnostno reko sedmerih imen – v celotnem njenem toku in z vsemi njenimi pojavnimi oblikami. V naslednjem prispevku, **Čolnarjenje po Ljubljanici**, pa Olga Pivk obravnava Ljubljanico kot vodno pot, ki je že v

давнини povezovala evropski jug in sever. Podrobneje obravnava pristanišče na Vrhnikih, ki je pred stoletji dajalo kruh večini tedanjega vrhniškega prebivalstva. V članku **Usnjarstvo na Vrhnikih od obrtnih delavnic do Industrije usnja Vrhnika** ista avtorica obdela razvoj usnjarske panoge, ki se pospešeno razvije po zgraditvi Južne železnice, ko propade čolnarjenje po Ljubljanici in si morajo ljudje poiskati kruh drugje. Svoj veliki vzpon pa doseže po drugi svetovni vojni z Industrijjo usnja Vrhnika. Sledita kratki poročili o arheologiji. Franci Dovč (**Nova arheološka najdba na Vrhnikih**) poroča o letošnjem raziskovanju na Kočevarjevem vrtu ob Ljubljanski cesti. Ivanka Kurinčič pa predstavi arheološko delavnico Mestnega muzeja v Ljubljani, ki jo je sama vodila. Delavnica je potekala pod naslovom **Barjanka izdeluje posodo**. Avtorica nam v prispevku ponudi zanimivo zamisel, da bi na Vrhnikih ob jezercih, ki so nastala na nekdanjih glinokopih, postavili nekaj kolišč kot muzej na prostem. Prepričana je, da bi ne manjkalo obiskov. Z veseljem bi si ga ogledovali domači in tuji obiskovalci, zlasti pa šolska mladina. Tatjana Oblak

Milčinski objavlja prispevek **Vrata v Verdu. Oblikovni in simbolni pomen hišnih vhodov**, ki ga je pripravila na podlagi svoje magistrske naloge. V njem odgovarja na vprašanje, zakaj so prav za Verd, ki je veljal za dokaj bogat kraj, tipična skromna, racionalna bivališča in njihovi vhodi in zakaj so se med njegovimi prebivalci dokaj skromno ohranile tudi stare šege in navade. Sonja Anžič je pripravila nadaljevanje **popisa prebivalstva na prelomu 19. in 20. stoletja**. Tokrat za Bevke, Blatno Brezovico, Drenov Grič, Lesno Brdo, Malo Ligojno, Sinjo Gori-

co in Žažar. Sledi še **Poročilo o delu Muzejskega društva Vrhnika** za leto 2004 in **Seznam slikovnega gradiva**.

S to številko Vrhnških razgledov nadaljujemo izdajanje te publikacije skupaj s Cankarjevim domom, kar daje upanje, da bo zbornik še izhajal. Bogata in pestra zgodovina Vrhnike in njenih naravnih danosti ponuja možnosti, da bo njegova vsebina zanimiva in privlačna tudi v prihodnje. Želimo, da bi zbornik našel mesto na knjižnih policah vsakega našega doma.

Vrhnika, novembra 2005

Marija Oblak Čarni
urednica

NEKAJ DATUMOV IZ HUDIH VOJNIH LET 1941–1945 NA VRHNIKI IN V OKOLIŠKIH KRAJIH

“Nočno streljanje je prišlo že v navado. Ne izostane več niti eno noč. Megleno jutro se je razvilo v krasno popoldne. Zopet ono vzdušje, ko duša išče nekaj, ko hrepeni po nečem. A čas, v katerem se nahajamo, zamori vsako nado in vse hrepenenje.”

Antonija Grampovčan, dnevniški zapis 27. septembra 1942.

LETO 1941

6. april

Nemčija je brez vojne napovedi napadla Jugoslavijo. Isti dan se ji je pridružila tudi Italija.

10. april

Jugoslovanski vojaki so pred prihodom italijanske vojske zapustili položaje na utrjeni obrambni črti nad Vrhniko in se umikali proti Igu in proti Dolenjski. Med umikom so porušili viadukte na železniški progi Ljubljana–Trst. Rušenje mogočnega borovniškega viadukta je oznanilo zvonjenje ob 17. uri in 45 min. Porušeni so bili še Kraljev (Španov) most na Dolu, Štampetov most nad Vrhniko in most med postajama Planina in Rakek.

Po umiku jugoslovanske vojske so na Vrhniki takoj organizirali narodno stražo za vzdrževanje reda. Vodila sta jo Ivan Ceme in dentist Valter Detter. Ljudje so pritisnili na polna vojaška skladišča v nekdanji Pollakovi tovarni in razgrabili živež in blago.

Izmenjava pozdravov med Mussolinijem in Hitlerjem

Rim, 12. aprila. Hitler je poslal Mussoliniju naslednjo brzojavko: »Duce! V trenutku, ko si italijansko in nemške čete na jugoslovanskem ozemlju prvič podajajo roke, Vas pozdravljam iz vsega srca kot zvest zaveznik. Adolf Hitler.«

Duce je odgovoril takole:

»Srečanje italijanskih in nemških čet na jugoslovanskem teritoriju znova potrjuje združitev naših sil in približuje skupno zmago. Sprejmite moje srčne tovariške pozdrave, Mussolini.«

1. Izmenjava pozdravov med Hitlerjem in Mussolinijem ob napadu na Jugoslavijo aprila 1941. (Slovenec 14. aprila 1941)

11. april

Okrog četrte ure popoldne se je na Vrhniki pojavila italijanska vojska. Najprej so prišle izvidniške patrulje na Sv. Trojico, nato četa pehote, za njimi pa nepregledna vrsta biciklistov, motociklistov, tankov in topništva. Vso noč in naslednje dni so prihajale nove in nove čete v nepretrganih kolonah. Večina vojske je šla proti Ljubljani, nekaj je ostalo na Vrhniki. Pehota se je utrdila pri Sv. Trojici, topništvo v nekdanji Pollakovi tovarni in čistilni oddelki v šoli. Čez nekaj dni se je na Vrhniki nastanilo tudi poveljstvo XI. armadnega zbora.

12. april

Ponoči so fašisti v šoli zmetali na dvorišče vse, kar je bilo premičnega, izdelke otrok, učila, pisalno in risalno orodje, slike, knjige, arhiv. Vse je uničil dež.

13. april

V Borovnico so prišli italijanski vojaki in še isti večer odšli naprej. Za stalno je naslednji dan prišel železniški polk in se nastanil v Prosvetnem in sokolskem domu ter kurilnici na postaji, nekaj pa pri zasebnikih.

14. april

Italijanska okupacijska vojska je objavila odredbo o oddaji orožja in vsega materiala nekdanje jugoslovanske vojske. Za skrivanje je zagrozila s smrtno kaznijo.

17. april

Jugoslovanska vojska je kapitulirala. Na tistem delu slovenskega ozemlja, ki ga je zased-

la italijanska vojska, je prevzel civilno upravo kraljevi civilni komisar Emilio Grazioli, dotlej deželni tajnik fašistične stranke v Trstu.

1. maj

Italijanski civilni komisar Grazioli je odredil policijsko uro, omejil gibanje prebivalstva in prepovedal promet z avtomobili in osebnimi motornimi vozili. Sledil je razpust društev in zaplemba njihovega premoženja, racioniranje živil, zamenjava denarja, uvedba dvojezičnih napisov idr.

3. maj

Slovensko ozemlje, ki ga je okupirala Italija, je bilo kot Ljubljanska pokrajina priključeno Italiji.

5. maj

Okupatorska vojska se je izselila iz šolskega poslopja in ga spet prepustila šolski upravi. Šolski pouk se je nadaljeval.

R. Commissariato Civile per i territori sloveni occupati

Obbligo del testo bilingue nelle insegne e cartelli

Il R. Commissario Civile per i territori sloveni occupati

ordina:

Art. 1

In tutti gli uffici pubblici e privati, negli esercizi pubblici (alberghi, ristoranti, caffè, ecc.), nei negozi di vendita e, in genere, in tutti i locali accessibili al pubblico dei territori sloveni occupati dalle Forze Armate Italiane le insegne, cartelli e scritte in lingua slovena dovranno essere accompagnate da analoghe insegne, scritte e cartelli in lingua italiana.

Art. 2

È inoltre obbligatoria l'indicazione chiara e visibile, in testo bilingue (sloveno e italiano) dei prezzi di tutte le merci e dei servizi.

Art. 3

La presente ordinanza entra in vigore il 5 maggio 1941-XIX.

Ljubiana, 30 aprile 1941-XIX.

Il R. Commissario Civile per i territori sloveni occupati
Emilio Grazioli

Kr. Civilni Komisariat za zasedeno slovensko ozemlje

Obveznost dvojezičnega besedila za table in nadpise

Kr. civilni komisar za zasedeno slovensko ozemlje

odreja:

Člen 1.

Na slovenskem ozemlju, zasedenem po italijanski vojski, morajo imeti v vseh javnih in zasebnih uradih, v javnih obratih (prenočišča, restavracije, kavarne itd.), v trgovinah in vobče v vseh občinstvu dostopnih lokalih table, nadpisi, ceniki, obvestila itd., poleg slovenskega tudi ustrezno italijansko besedilo.

Člen 2.

Poleg tega je obvezna tudi jasna in dobro vidna dvojezična navedba cen vsega blaga in storitev (slovensko in italijansko besedilo).

Člen 3.

Ta naredba stopi v veljavo dne 5. maja 1941-XIX.

Ljubljana dne 30. aprila 1941-XIX.

Kr. civilni komisar za zasedeno slovensko ozemlje
Emilio Grazioli

2. Razglas italijanskega civilnega komisarja o obveznosti dvojezičnih napisov.

9. maj

Del občine Črni Vrh, ki je pripadel Ljubljanski pokrajini, je bil priključen sodnemu in davčnemu uradu Vrhnika. Okrajna sodnija na Vrhniki je dobila stalnega tolmača za italijanski in nemški jezik.

10. maj

Vzpostavljen je bil potniški in tovorni promet na železniški progi Logatec–Postojna ("Postumia Grotte"), s tem da so med postajama Logatec in Vrhnika trg vozili potnike avtobusi. Tovor pa so prevažali s tovornjaki med Logatcem in Vrhniko ali Ljubljano.

Spomladi

Na Lenarčičevem posestvu v Verdu se je nastanila 91. sanitetna sekcija italijanskega XI. armadnega zbora. Zgradili so si utrdbo, ki so jo Verjani poimenovali Tobruk, in sicer po utrjenem severnoafriškem mestu, za katero so prav takrat potekali siloviti boji med zavezniškimi silami in italijansko in nemško vojsko.

26. junij

Okupatorske oblasti so opravile prve hišne preiskave na Vrhniki.

27. junij

Italijanski minister za promet je odprl obnovljeni borovniški viadukt. Naslednji dan je stekel promet na celotni progi Ljubljana–Trst.

30. junij

Zaključek šolskega leta 1940/41. V kroniko osnovne šole na Vrhniki je kronist zapisal: Zaradi vojne se je socialno stanje delavstva in uradništva zelo poslabšalo. Brezposelnost je povzročila veliko revščino. Okupacijske oblasti so začele z javnimi deli, ki bi stanje lahko olajšala, toda cene so poskočile tudi do 500 %, plače pa le 12 do 20 %. Tudi zamenjava dinarjev v lire (1 L = 2,63 din) je prispevala k dvigu cen, saj so trgovci po zamenjavi prodajali blago po toliko lir, kot je bilo prej dinarjev. Racionirana so bila živila in uvedene živilske karte.

3. Italijanski okupator je spremenil in popačil imena krajev.

V šolski kuhinji je v šolskem letu 1940/1941 169 učencev dobivalo dnevno skodelico mleka in velik kos kruha. Denar za to je zbralo učiteljstvo.

V osnovno in višjo ljudsko šolo je bilo to leto vpisanih 536 otrok, od tega 257 dečkov in 279 deklic. Med letom se je vključilo v šolo precej begunskih otrok, ki so s starši pribežali iz krajev, ki so jih zasedli Nemci.

V začetku julija

Na ustanovnem sestanku Osvobodilne fronte na Vrhniki v Mihevčevi hiši na Stari cesti št. 22 je bil ustanovljen odbor, ki se je nato oblikoval v Okrožni odbor OF.

13. julij

Visoki komisar Grazioli je na svoji poti po Notranjski obiskal Vrhniko. Slovesen sprejem so mu pripravili na Cankarjevem trgu. Žandarji in karabinjerji so za čas obiska pozaprlji tiste Vrhničane, ki so bili od jugoslovanske oblasti

zaznamovani kot komunisti. Trideset jih je bilo na seznamu. Šest od teh se jih je za ta dan umaknilo v gozd.

Ko je izbruhnila vojna s Sovjetsko zvezo, so okupatorji ponovno zaprli Vrhničane, ki so bili priprti ob Graziolijevem obisku, in jih kasneje poslali v internacijo. Nekaj pa se jih je aretaciji izognilo. Odšli so v gozd in si za Ljubljanskim vrhom postavili taborišče. Pridružili so se jim še drugi. Ta prva partizanska enota na vrhniškem območju je kmalu prerasla v Borovniško četo.

Avgust

Na Vrhniki so organizirali terenska odbora Osvobodilne fronte na Vasi in na Hribu, nekaj kasneje še terenski odbor Osvobodilne fronte za Breg.

Ustanovljena sta bila Rajonski komite KPS za Vrhniko in Rajonski komite KPS za Borovnico ter skoraj hkrati tudi Rajonski odbor OF Vrhnika in

4. Italijanski civilni komisar Emilio Grazioli je 13. julija 1941 na poti po Notranjski obiskal Vrhniko.

5. Prvi vrhniški zaporniki 1941. Od leve proti desni, prva vrsta: Pavle Ogrin, Nace Ogrin, Elo Jesenovec, Janez Dobovičnik, neugotavljeni, Franc Filipič, druga vrsta: Nace Žnidaršič, Franc Brenčič, Ivan Levec iz Verda, Ciril Nagode, Merlak (Katarinovec) iz Verda, Tomaž Popit, neugotavljeni, Tone Plahutar, tretja vrsta: Govekar, Jože Laznik, neugotavljeni, Nace Kunstelj, Ivan Matias, Jože Resnik, Nace Turk, Jože Igl.

Rajonski odbor OF Borovnica.

Do konca avgusta je bilo v Borovnici in po okoliških vaseh organiziranih pet odborov OF, eden prvih na železnici.

November

Okrožni komite KPS Vrhnika se je razdelil na OK KPS Vrhnika in OK KPS Cerknica. Ustanovljeni so bili odbori OF na Stari Vrhniki, v Blatni Brazovici in na Logu. V Ligojni je bila ustanovljena Narodna zaščita.

Pozno jeseni je bil ustanovljen odbor OF na Drenovem Griču.

Pozimi 1941 je bil ustanovljen odbor OF v Podlipi, ki je imel eno skupino v Podlipi in eno v Razorski dolini.

1. december

Mladinci na Logu so javno izobesili slovensko zastavo.

OSVOBODILNA FRONTA

OSREDNJI ORGAN OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA

Leto I. št. 1

Sredni november

Črna 1.1. 1941

Pol leta Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

TEMELJNE TOČKE OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

Prvi letnik Osvobodilne Fronte

6. Temeljne točke Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

8. Utrjena železniška postaja Verd, 1942.

6. februar

Italijanska vojska je opustila varovanje železnice Ljubljana–Vrhnika, ker je bila proga lokalnega pomena in je služila le prebivalstvu.

Februar

Okupator je Vrhniko obdal z bodečo žico in bunkerji ter uvedel strogo policijsko nadzorstvo, da ni mogel nihče brez nadzora čez kontrolne točke. Takrat so z bodečo žico obdali tudi Ljubljano.

10. marec

V Gramozni jami v Ljubljani so ustrelili 16 na smrt obsojenih na preserskem procesu. Padli so Ciril Gabrovšek, Ernest Godec, Franc Babšek, Janez Žigman, Vinko Ogrin, Franc Letonja, Jakob Krašovec, Anton Miklavič, Martin Tomažin, Franc Vrhovec, Mihael Rihar, Anton Debevec, Franc Rihar, Alojz Palčič, Karel Ogrin in Ivan Debevec.

13. marec

Na Vrhnikih so italijanski okupatorji aretirali 86 ljudi in jih odpeljali v Ljubljano v Belgijsko vojašnico in kasneje v internacijo v Italijo.

Zgodaj spomladi

Zgodaj spomladi se je v gradu na Lesnem Brdu naselila skupina židovskih deklet, ki so pred nacisti bežale iz Berlina, najprej v Maribor in Zagreb in od tam na Lesno Brdo. Pred kapitulacijo Italije so pred prihodom Nemcev spet zbežale in po dolgem potovanju pristale v Hajfi.

7. april

Množične aretacije v Borovnici. Okupatorske oblasti so odpeljale najprej v Ljubljano in nato v internacijo v Italijo 55 ljudi.

13. maj

Partizani so županu Hrenu požgali žago v Verdu, 5. oktobra 1942 pa še žago na Gorjancih.

23. maj

Partizani so v Bevkah usmrtili Karla Lichtenberga, njegovo ženo in dve hčerki, in sicer zaradi izdajalske vloge te družine pri okupatorjevem iskanju napadalcev na preserski most. Sinova Herbert in Marjan sta v zaporih "prepoznavala" domačine iz okoliških krajev kot napadalce na most. Oče je bil za vodnika "oddelkom italijanske vojske, ki so sledili sledove skupine upornikov". Italijanske oblasti so nato sinova in štiri hčerke umaknile v Italijo (Ferenc, Fašisti brez krinke, str. 268 in 276).

25. maj

Italijanske oblasti so izdale odredbo, da morajo lastniki zaradi varnosti posekati 150 metrov širok pas gozda na obeh straneh železniške proge. Sekanje je napredovalo počasi, zato je sodelovala tudi vojska. Les so odpeljali lastniki, nekaj pa ga je uporabila vojska za utrjevanje svojih bunkerjev ob progi.

29. junij

Borci 2. grupe odredov narodnoosvobodilne vojske so pri Verdu napadli in ustavili vlak z okoli 600 slovenskimi interniranci, ki jih je italijanski okupator poslal v koncentracijska taborišča v Italijo. Partizanom je uspelo odklopiti 17 vagonov, iz katerih so rešili 328 internirancev.

30. junij

Italijanska vojska je požgala vasi Pokojišče in Zavrh, nekaj dni zatem še Padež.

1. julij

Šola na Vrhniki je morala poleg južnega dela šolskega poslopja, ki ga je okupatorska vojska zasedala že od prejšnjega poletja, izprazniti še severno polovico, da se je vanjo vselila vojaška bolnišnica. Ko se je bolnišnica po petih dneh izselila, je vojska zasedla vse poslopje. Na šolskem vrtu pa so vojaki postavili še utrjen bunker.

9. Prehod prek Ljubljanice pri Kaminu.

4. julij

Zaključek šolskega leta 1941/42. Upraviteljica je v šolsko kroniko zapisala:

Zaradi vojne so se življenjske prilike zelo poslabšale. Draginja je naraščala z vsakim dnem. Racionirana živila so prodajali po maksimirani ceni, cene drugih živil pa so bile tako visoke, da si jih delavci in uradniki niso mogli kupiti. Mnogi starši otrok niso mogli primerno obleči za zimo, zato so na šoli pripravili zbiralno akcijo in razdelili med siromašne učence precej obleke in obutve.

Fašistična mladinska organizacija GILL (Gioventu Italiana del Littorio di Lubiana – Italijanska liktorska mladina v Ljubljani), ustanovljena decembra 1941, je vzdrževala šolsko kuhinjo. Do prehrane pa so imeli pravico le otroci, ki so se vpisali v GILL.

Osnovno in višjo ljudsko šolo na Vrhniki je v tem šolskem letu obiskovalo 283 dečkov in 298 deklic, skupaj 581 otrok. K neobveznemu pouku italijanščine se je prijavilo 138 učencev.

V Obrtno nadaljevalni šoli je bilo vpisanih v I. razred deset, v II. razred 22 in v III. razred 26 gojencev. Pouk se je končal 15. junija 1942. Zaključni izpit je opravilo 19 gojencev.

Okupatorske oblasti so med šolskim letom zaprle šest učiteljev, med njimi tudi šolskega upravitelja Aleksandra Dominka.

8. julij

Četa 1. polka divizije Granatieri di Sardegna, okrepljena s topovi in strojnicami je odšla na "očiščevalno akcijo" na območje Vrhnika–Horjul. Pred Ligojno je naletela na zagrajeno cesto. Po spopadu s partizansko zase-

do je italijanska vojska požgala Veliko Ligojno. Zgorelo je okoli 40 hiš in gospodarskih poslopij. Prebivalci so že pred prihodom italijanske vojske zbežali. Tri vaščane, Frančiška Bradeška ter Jožefa in Janeza Osredkarja, so vojaki zajeli in ustrelili pri Bizjanovem griču.

Začetek julija

Organizacija OF v Ljubljani je poslala na železniško postajo Drenov Grič dva (ali tri) vagona raznega materiala za partizane. Pripadniki Narodne zaščite so znosili blago do Ljubljanice pri Kaminu. Tam so ga s čolnom prepeljali prek reke in nato so ga partizani znosili proti Krimu v svoja taborišča.

14. julij

Partizani so mobilizirali v vasi Podlipa.

10. in 11. Požgani Mavsarjeva hiša (spodaj) in Tonceva hiša (zgoraj) v Veliki Ligojni, julij 1942.

Na Zaplani so partizani razdelili mobilizacijske pozive, toda nihče od moških se ni odzval. Župnik je šel k italijanski komandi poročat o razmerah. "Komanda je izjavila: Če bi partizani koga nasilno odpeljali, naj pobegne k italijanski vojski, in sicer z orožjem. Italijanska vojska mu bo orožje zasegla, njega pa spravila na varno." (Vesti št. 9, 114)

17. julij

Ustanovljena je bila postojanka vaških straž (MVAC – Milizia Volontaria Anticomunista) v Šentjoštu nad Vrhniko.

22. julij

Italijanski vojaki so na Vrhniki ustrelili Franca Verbiča iz Velike Ligojne 31.

27. julij

V noči na 27. julij so partizani odpeljali župnika na Zaplani Jožeta Geohelija "radi neprevidnega govorenja o ustanovitvi protipartizanske vaše brambe. Z njim so odpeljali tudi nekaj fantov." (Vesti št. 20, 207) Še isto noč so ga na Vranjih pečeh ustrelili. Konec julija so bili na Vranjih pečeh in pod Češirkom ubiti trije domačini (V znamenju OF, str 84).

Italijanski vojaki so prišli s tanki v Razorsko dolino, požgali Fortunovo domačijo (Podlipa 6) in gospodarja Matevža Fortunu ubili, dva sinova sta se rešila z begom. Ivan se je vrnil na kmetijo, a so ga okupatorji odpeljali v zapor na Elbo. Vinko se je pridružil partizanom, kjer sta že bila starejša brata. Hčeri Francka in Pavla, ki sta bili tedaj na polju, sta se skrili in šele naslednji dan prišli domov na pogorišče. Javili sta se na italijanski postojanki. Pavlo so Italijani poslali v taborišče v Gonars, Francko pa je rešil vaški stražar in jo odpeljal na postojanko na Zaplani, kjer je nato delala v kuhinji. Najmlajšo Ančko pa je vzela k sebi družina Slabe z Vrhnike.

Isti dan je italijanska vojska ustrelila Vincenca Skvarčo iz Smrečja 6, ko se je z Vrhnike vračal domov.

1. avgust

Italijani so na Vrhniki ustrelili Andreja Uršiča.

2. avgust

Italijanska vojska je prišla s tanki v Podlipo in desetim posestnikom požgala gospodarska poslopja, nekaterim tudi hiše. Tega dne so požgali tudi na Podpesku devet domačij. Tam so zajeli in v bližini Rovt ustrelili Matevža Trpina, Matevža in Franca Corna, Jožeta in Franca Nagodeta, Matevža Jereba, Bernarda Križaja, Franca Malovrha, Matijo Lukančiča, Matijo Kogovška in Alojzija Žerjala.

Enote GAF (Guardia alla Frontiera) iz Borovnice so izpraznile vasi Breg in Pako ter prebivalce še istega dne odpeljale v Italijo, v koncentracijsko taborišče Treviso. Italijanski vojak – financar, ki je bil navzoč pri preseljevanju, je dejal, da je bilo to nekaj strašnega. Na Vrhniki so ljudje pripovedovali, da so hiše ostale prazne z razbitimi okni. Tu in tam se je še kdo znesel nad kako hišo in jo zažgal. Ljudje so bili izseljeni praznih rok. Le za enkrat preobleči in 20 lir denarja je smel vsak vzeti s seboj. Otroke so preselili ločeno od staršev, fante in može posebej. Če se je komu posrečilo odnesti kaj več, so mu v Postojni odvzeli.

Zvečer je bila na Vrhniki racija. Odpeljali so 21 Vrhničanov, med njimi cestnega nadzornika Viktorja Demšarja, zdravnika dr. Klepca in njegovo ženo, trgovca Bermeža in njegovo ženo, Jakoba Stržinarja, Knechtla, davčnega uradnika, Brenčiča, Joca Čermaka, fotografa pri Mauriju, in še druge in jih nato – razen treh – poslali v internacijo v Italijo.

3. avgust

Na Vrhniki je italijanska vojska zažgala hišo dimnikarja Malavašiča, ker sta sinova prejšnji večer zbežala, ker sta se zbala aretacije. Popoldne je zletela v zrak Brenčičeva hiša (podminirana). Poškodovana je bila vsa bližnja okolica. Ljudje so pomagali rešiti, kar se je dalo, vojaščina pa je odpeljala govedo, konje in svinje. Tudi seno in drva so odpeljali vojaki. Mati in hči sta se nastanili pri Jesenovčevih.

12. Italijanski vojak pred Jelovškovo hišo na Vrhniki.

9. avgust

Italijani so odpeljali vse Dobovičnikove (očeta in hčerko) ter natakario pri Kočevarju.

10. avgust

Zgorela je Mrakova hiša na Vrhniki.

12. avgust

Strašna nevihta s točo, ki je pobelila hribe. Strela je udarila v Blatni Brezovici in ubila mlekarja. Tudi Meletov skedenj na Mirkah je zagorel zaradi strele.

Vojaščina je zažgala Slugovo hišo v Verdu.

17. avgust

Italijani so zažgali Sršetovo hišo. Prej so odpeljali očeta in obe hčeri, eno z otrokom. Kmalu so jih izpustili.

19. avgust

Popoldne so italijanske oblasti izpraznile stanovanje dr. Klepca in opravo zaplenile. Naslednji dan so vojaki odpeljali tudi Dobovičnikovo opravo. Ljudje so pripovedovali, kako je Klepčev

otrok jokal, ko so vojaki odnesli njegovo posteljico iz hiše.

Na Vrhniko je prišlo precej vojakov (fašistov).

22. avgust

Časopisi so prinesli vest, da so oblasti izdale naredbo o zaplenjenju vseh nepremičnin in premičnin, last tistih, ki so šli v hribe. Tudi lastnino svojcev bodo zaplenili, če se do 15. septembra ne bodo javili oblastem. Razglas o zaplembi je izšel tudi kot letak v italijanščini in slovenščini. Na Vrhniki so ga 26. avgusta trosili z letalom.

25. avgust

Italijanska vojska je obkolila šolo v Bevkah, kjer je bila v kleti partizanska čevljarska delavnica. Enega čevljarja, Antona Japlja, so ustrelili, drugega, Matijo Seliškarja, in učiteljico Franjo Zupančič so odpeljali na Vrhniko. Seliškarja so ustrelili v Močilniku, učiteljico Zupančičevo pa – po dveh dneh mučenja – na Vrhniki. (Zupančičeva je imela dva otroke in moža v ujetništvu.)

Antonija Grampovčan je o tem v svoj dnevnik zapisala:

“Nič ni govorila. Samo pokazala, kam naj streljajo, v glavo ali prsi. Ponoči so končali z osmimi strelji ženo in mater. Kako težko je poznati človeka in potem vedeti še o taki smrti. Ko bi vsaj mati ne bila. Visoka, vitka, temne polti, še mlada, a siva. Samo ona je vedela za udarce življenja, ki so ji pustili take sledove. Še drugi stanovalci so stanovali skupaj z njo, a se nikomur ni nič zgodilo. Prišli so, poiskali, kjer je bilo skrito, vzeli njo in soudeležence. Enega so ubili, drugega ranili. Judež, izdajalec, je pokazal oziroma označil prav dobro mesto in osebo. Ob času babilonske sužnosti je Bog zmešal jezike. Sedaj pa izgleda, da je zmešal možgane ... Pretresljive so govorice ljudi, sosedov Jelovškove hiše, kjer kraljuje karabinjerska komanda. Na dvorišču je mučilnica in od tam smrtni vzkliki in strelji. Kako grozno, sredi trga v hiši znamenitega Jelovška se dogajajo stvari, ki jih opisati ne morem in ki jih kujejo trinogi v čim groznejši obliki. “Kako strašna slepota je človeka.” (zapis 2. septembra 1942)

27. avgust

Zgodaj zjutraj je italijanska vojska obkolila Drenov Grič. Aretirali so vse moške, ki so jih dobili okrog sto, in jih odpeljali v Ljubljano. Nekaj so jih izpustili, nekaj poslali v internacijo, osem pa so jih 3. septembra ustrelili v Gramozni jami. Padli so: Janez Japelj, Ivan Jelovšek, Anton Jereb, Antonija Kucler, Jernej Kucler, Alojzij Vrhovec, Anton Merlak in Slavko Demšar.

Med prvimi so tega dne na Drenovem Griču italijanski vojaki obkolili in požgali Kuclerjevo domačijo. “Franc Kucler je z rožnim vencem v rokah prosil, naj ne zažgo hiše. Gledati je moral, kako so plameni uničevali njegove žulje, potem so končali pa še njega in v Ljubljani še ženo, potem ko so jo odpeljali. Dva sina in hčerka so ušli v hribe, sinu železničarju, ki je stalno v Ljubljani, se je pa zmešalo.” (Iz dnevnika A. Grampovčan)

28. avgust

Ustanovljena je bila postojanka vaških straž (MVAC – Prostovoljna protikomunistična milica) na Zaplani.

13. Italijanska vojska se je utrdila v cerkvi pri Sv. Trojici.

Italijanski vojaki so podrli razgledni stolp na Planini.

29. avgust

Prišli so novi italijanski vojaki.

Zvečer je po dolgem času spet zvonilo pri Sv. Trojici. Odkar so se naselili vojaki v cerkvi, niso smeli v bližino civilisti, pa je zvonjenje po tolikem času ljudi presenetilo. (Iz dnevnika A. G.)

30. avgust

Italijanska letala bombardirala Podpesek in neke v smeri Borovnice.

1. september

Tega dne je Antonija Grampovčan v dnevnik zapisala: "Noč do treh mirna. Takrat pa se začne topovski ogenj čisto blizu, mali topiči, ki jih nosijo vojaki in jih lahko postavijo kjer koli. Še enkrat proti jutru. Nič se nismo preplašili, samo za hip smo se prebudili ... Vrt ves v cvetju. Cvet pri cvetu in dvigne se v človeku, da bi hotel še naprej, videti še več. Samo za hip tako misli, pa klone duh, kajti vsenaokrog je smrt in tudi v dušah ljudi ni več sonca."

2. september

Od enajstih dalje so krožila italijanska letala nad Planino. Očividno so iskala taborišče partizanov. Več jih je bilo in precej časa so krožili. Pričakovati je bilo spet bombardiranje. Tega dne so že drugič bombardirala Podpesek.

Cerkev Sv. Trojice se je spremenila v utrdbo in vojašnico. Samo še zvonik je pričal, da je to cerkev. Cerkvene klopi so ležale pri mežnarjevi hiši, manjši predmeti pa kar po stezah svetotrojskih. (Iz dnevnika A. G.)

4. september

Na Vrhniki so ponoči italijanske oblasti odpeljale 14 domačinov, med njimi vrhniškega živinozdravnika Slokana. Naslednji dan so jih odpeljali v Ljubljano in nato v internacijo v Italijo.

9. september

Ko se (živilske) karte dele, se zberejo po rajonih na občini cele družine in se postavijo v vrste. Ko pride hišna številka, vstopijo. Eden višjih karabinerjev pregleda osebne izkaznice in prešteje osebe. Če je vse v redu, sme glavar družine do okenca in tam se mu v navzočnosti drugega karabinerja izročijo karte. Potem se pa čaka tako dolgo, da dobe trgovine zalogo, ki jo potrebujejo, za vsak teden posebej. (Iz dnevnika A. G.)

18. september

Italijanski vojaki so v Verdu ustrelili Ivana Šušteršiča.

29. september

Pripadniki vaške straže z Zaplane so napadli partizansko taborišče nad Vranjimi pečinami blizu Podlipe.

Italijani in belogardisti iz Šentjošta so obkoliili Podlipo in pobrali moške, stare od 16 do 50 let. Odvedli so jih v Šentjošt in jih tam prebirali. Starejše so poslali domov, osem so jih poslali v ljubljanske zapore, druge so mobilizirali v svoje enote. Od onih, ki so jih poslali v Ljubljano, so tri poslali v internacijo, pet, in to Jožeta, Janeza in Valentina Kogovška, Matevža Miklavčiča in Vincenca Možino, pa so 13. oktobra 1942 ustrelili kot talce.

Septembra so nastale postojanke vaških straž na Logu, v Hotedršici, Rovtah in Borovnici. Te postojanke so tvorile t. i. prvi bataljon Legije smrti (Grabeljšek, str. 75).

4. oktober

Pričetek šolskega leta 1942/43. Italijanska vojska, ki je zasedala celotno poslopje vrhniške šole, ga je z vmesno steno pregradila in polovico učilnic s šolsko pisarno odstopila šolski upravi. Drugo polovico pa obdržala zase. Pouk je poslej potekal v skrčenem obsegu, v petih učilnicah 15 oddelkov. Tako je prišel vsak odderek štirikrat tedensko k pouku, dopoldne, sredi dneva ali popoldne.

9. oktober

Italijanski vojaki so na Vrhnikih ustrelili Marjana Bermeža, Jožefa Gabrovška (Mrlaka) in Janeza Gostišo (Kirna). Prijeli so jih na Stari Vrhnikih pri Kirnovih. "Trdo zvezane so (popoldne) pripeljali na komando na Vrhnikih. Ob tri četrt na sedmo uro (zvečer) so zagrmle puške. Dve salvi pod vojaškim pokopališčem, pod orehom so se zgrudili trije mladi idealisti."

Odpeljali so tudi Kirnovo sestro k Jelovšku na Vrhniko. Kirnovo hišo pa so porušili. "Očividci pripovedujejo, kako so si po vklenitvi teh treh Slovencev čestitali med seboj, kako so izropali hišo. Odpeljali so živino ter vse, kar je bilo v hiši. Le hišni rožni venec in kip Marijin so dali razbojniki v vaško kapelico. Najbrž jih je bilo groza, morda so se le zbal žbožjega udarca." (Iz dnevnika A. G.)

1. november

Vsi sveti. Pokopališče je bilo kar najlepše urejeno. Na grobovih streljanih na Vrhnikih in na Kirnovem na Stari Vrhnikih trnjeva krona s slovensko trobojnico. Kdo se je spomnil padlih Slovencev? Noč ga je dala in noč tudi vzela. Že dopoldne pa je bila odstranjena z groba Bermeževega trobojnica s krono. Na Mrlakovem grobu pa je ostala. Vojaki – financarji so odpeljali in zaprli cerkovnika, češ da ni pazil pokopališča. Pa so ga kmalu zopet spustili. (Iz dnevnika A. G.)

3. november

"Vidi se mnogo slovenskih moških v italijanskih oblekah." (Iz dnevnika A. G.)

S pomočjo pripadnikov zaplaninske postojanke vaških stražarjev (MVAC) je bila ustanovljena postojanka na Vrhnikih. Ustanovitev je potekala v Prosvetnem domu, nato pa so se preselili v nekdanjo Pollakovo tovarno.

4. november

Mirno jutro se je razvilo v razburjeno dopoldne. Na debelo so nosili pozive za Legijo smrti. Četa preoblečenih mož (nekateri še napol) je pela "Al' me boš kaj rada imela".

Popoldne mirno, le moški z nahrbtniki in vinjeni so razodevali stvarnost. Do malega vsi moški so bili vpoklicani. Pozive pa so še vedno raznašali. Tudi okolica je že dobila pozive. (Iz dnevnika A. G.)

8. november

"Nedelja. Živimo nekako v novem svetu. Belogardisti se javljajo s puškami na cesti. Vsak, tudi nevojak, je prejel orožje." (Iz dnevnika A. G.)

12. november

"Bela garda zaslišuje privatne osebe, ki so naznanjene, kaj so govorile. Tako je bila klicana na odgovor neka oseba, ker je govorila, koliko ima plače vsak posamezni belogardist in koliko komandant (8 lir in 3000 lir). Postopa se z ljudmi zelo arogantno ter brez vsakega spoštovanja do Soslovenca." (Iz dnevnika A. G.)

14. november

Zvečer so zaprli na Vrhnikih zopet nekaj domačinov. Naslednji dan so jih 12 odpeljali v Ljubljano.

22. november

Okrožni komite KPS Vrhnika je poročal, da se zaradi pogostih sprememb na terenu, ki jih povzročijo aretacije in prisilne mobilizacije, vrhniško okrožje stalno spreminja. Trenutno je razdeljeno na tri rajone. 1. rajon: Borovnica, Preserje in Rakitna; 2. rajon: Vrhnika z okolico in Horjul z okolico; 3. rajon: Logatec in okolica.

November

Na Ljubljanskem vrhu so partizani ustanovili kurirsko postajo, kasneje imenovano TV 17. Vzdrževala je zvezo med Notranjsko, Dolomiti in Gorenjsko. Delala je do konca leta 1944, ko so jo zaradi pogostih vdorov Nemcev in domobrancev začasno opustili in ponovno vzpostavili marca 1945.

1. december

London je javil, da ne priznava druge naše vojske kot partizansko. Še vedno so prihajale ve-

sti, da se bo vrnilo mnogo naših /internirancev/ iz Italije. Vest, da se bo italijanska vojska umaknila in prepustila vladanje Ljubljanske pokrajine slovenski mladini.

4. december

S člani vrhniškega okrožnega komiteja in rajonskimi sekretarji sta se sestala Franc Leskošek in Boris Kraigher, člana vodstva narodnoosvobodilnega gibanja, ki je po veliki italijanski ofenzivi na Kočevski rog od tam spet prišlo v Polhograjske dolomite.

17.–19. december

Novi italijanski vojaki.

Popoldan so prišli zaplaninski belogardisti pojoč skozi Vrhniko. Tudi vrhniški in iz drugih krajev so prišli. Napasti so načrtovali partizane na Ključu pri Logu. Baje je bilo tam 2900 partizanov. Napadli naj bi drugo jutro ob četrti uri, a je bil napad odložen na 19. december. Ta dan so bili ves dan boji pri Polhovem Gradcu. Pripeljali so že štiri ranjene vojake. Tudi nov transport vojakov je prišel na pomoč. Čulo se je, da od ene strani pritiskajo na partizane tudi Nemci. (Iz dnevnika A. G.)

24. december

Sv. večer ... Polnočnica ob peti uri popoldne.

25. december

Nič božičnega. Še vedno tudi brez snega. Po tleh so bili raztrošeni razni letaki rdečih in kmalu tudi belih. (Iz dnevnika A. G.)

Konec leta 1942 – začetek leta 1943

Nastale so postojanke vaških straž na Stari Vrhniki, v Ligojni, Verdu, na Drenovem Griču in v Bevkah.

LETO 1943

19. januar

Iz internacije se je vrnilo nekaj internirancev (zdravnik Klepec z ženo in trgovec Bermež z ženo).

21. januar

Na Drenovem Griču so partizani pobrali trinajst mladih fantov, belogardisti pa vse ostale moške, tudi stare.

12. februar

Še pred šesto uro zjutraj je pripeljal posebni vlak v spremstvu Italijanov in belogardistov iz ljubljanskih zaporov na Vrhniko devet zapornikov, ki so jih nato na Čelešnikovih njivah pod Ligojno ustrelili in tam zakopali. Padli so: Ivan Rob, Jože Rodič, Jurij Jager, Jože Pelko, Alojz Udovč, Franc Turk, Alojz Makovec, Janez Vadnjal in Ivan Strojan. "Mučeniki – Slovenci, vi ste prestali. Vaša kri bo rodila nov zdrav rod. Rod, ki bo vreden vaše nedolžno prelite krvi. Dal Bog, da bi bilo tako. Zmeraj bolj se oglašajo na samo trpeči, kje ste voditelji, kje je naš dušni pastir, mar nismo tudi mi katoličani, da bi veljala ista zapoved tudi nam." (Iz dnevnika A. G.)

14. Italijanski vojaki in belogardisti ženejo pesnika Ivana Roba.

18. februar

Iz Trevisa so se vrnili štirje Vrhničani.

Ker so se interniranci iz italijanskih taborišč vračali popolnoma izčrpani, so nekateri Vrhničani prosili okupatorske oblasti, da bi smeli zbirati denar za obubožane internirance. General Robotti tega ni dovolil. "Taka oblika podpiranja ni v našo korist," je zapisal na dopis poveljnika posadke na Vrhniki, ki mu je prošnjo posredoval.

15. april

Po poročilu Okrožnega odbora OF Vrhnika je vrhniško okrožje obsegalo rajone: Vrhnika, Logatec, Horjul in Borovnica, v tem času je bila priključena še Dobrova. Vrhniški rajon je imel tri terenske odbore (dva v trgu Vrhnika, enega na Stari Vrhniki), logaški štiri (Logatec, Hotedršica, Kalce in Unec), borovniški dva (Kamnik, Prese-rje), horjulski tri (Vrzdenc, Podolnica in Zak-lanec). V terenskih odborih so bile samo ženske, ker so bili vsi moški internirani. Za Dobrovo še ni bilo podatkov.

Belogardistične postojanke (vaške straže) pa so bile v krajih Vrhnika, Stara Vrhnika, Ligojna, Žažar, Horjul, Koreno, Šentjošt, Rovte, Zaplana, Sv. Trije Kralji, Petkovec, na Planini, Hotedršica, Grčarevec, Planina, Laze, Verd, Borovnica, Kam-nik, Podpeč, Bevke, Drenov Grič in Dobrova.

4. maj

Italijanski vojaki so v Verdu ustrelili Franca Velkavrha z Vrzdenc.

17. julij

Zaključek šolskega leta 1942/43. Kronist je v šolsko kroniko zapisal:

To šolsko leto se je pričel redni pouk šele no-vembra 1942, ko je vojaštvo izpraznilo južno polovico šolskega poslopja. Januarja 1943 je iz-praznilo še ostali del in odstranilo predelni zid s hodnikov v prvem in drugem nadstropju.

V osnovno šolo in višjo ljudsko šolo se je vpisalo 280 dečkov in 284 deklic, skupaj 564 otrok.

K pouku italijanskega jezika se je prijavilo pre-malo učencev, zato je italijanski učitelj Rudolf

Rogina poučeval italijanščino med rednim učnim časom po tri ure tedensko v vseh razre-dih višje ljudske šole.

Edina od okupacijskih oblasti dovoljena orga-nizacija je bila GILL. Vanjo se je vpisalo okrog 60 šolarjev. Člani so dobili uniforme, ki so jih oblekli, kadar so imeli sestanke ali zabave v društvenih prostorih. Sedež organizacije je bil v Sokolskem domu. V Prosvetnem domu so bile pod okriljem GILL enkrat ali dvakrat tedensko filmske predstave za šolarje.

Na praznik sv. Petra in Pavla je v farni cerkvi sv. Pavla birmal ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman.

Življenjske prilike pa so bile z vsakim dnem slabše. Racionirana živila so se prodajala po zmernih cenah, toda njihova količina je bila pičla. Začela se je t. i. črna borza, kjer pa so bile cene tako visoke, da jih delavstvo in uradništvo ni zmoglo. Po zmernih cenah ni bilo mogoče dobiti ne obleke ne obutve.

14.–15. avgust

XIV. divizija NOV in POJ je napadla belogardistične postojanke v Ohonici, Dražici, Brezovici, Niževcu in Zabočevem. Postojanke so se vdale, razen v Zabočevem, kjer je prišlo do hujšega boja. Partizani so požgali šest hiš.

21. avgust

Okrožju Vrhnika je bil priključen rajon Rovte.

Italijanski okupator je avgusta začel utrjevati nekdanjo jugoslovansko-italijansko mejo. Od 21. avgusta je za to delo vozil delavce iz Furla-nije in Tirolske.

23. avgust

Partizani so minirali progo med Borovnico in Preserjem pri Goričici. Na mino je zavozil nemški vojaški vlak, ki je peljal tehnični oddelek 24. nemške oklopne divizije, ki je že bila v Ita-liji. Po tem napadu so Nemci prišli v Ljubljansko pokrajino, da bi zavarovali železnice.

ga gibanja zaradi italijanske ofenzive odšlo iz Polhograskih dolomitov v Kočevski rog.

September

Ob kapitulaciji Italije se je večina pripadnikov belogardističnih postojank razšla. A so se kmalu vrnili, ko so videli, da jih nemški okupator tolerira. Že pod nemško zaščito je prišlo do njihove koncentracije na Vrhniko in v Borovnici. Na Vrhniko so prišli vaški stražarji iz Polhovega Gradca, Zaplane, Šentjošta, Žazarja, Horjula, Drenovega Griča, Loga, Korena in deloma Rovt. Okrog 300 se jih je naselilo na Vrhniko in prav toliko v Verdu. Na Staro Vrhniko je prišlo okrog 300 četnikov. V Borovnici se je iz okoliških postojank Rakitne, Sv. Vida in Brezovice pri Borovnici zbralo še več pripadnikov vaških stražarjev kot na Vrhniko (Mlakar, str. 54 in 113).

11. oktober

Začel se je pouk v novem šolskem letu 1943/44, a je bil prekinjen že 16. oktobra, ko je nemška vojska zasedla vse šolsko poslopje na Vrhniko in ga spremenila v bolnišnico – obvezovališče.

Nemški okupator se je pripravljal na veliko ofenzivo proti narodnoosvobodilni vojski. Na Vrhniko so prišle tedaj nove enote nemške vojske, in sicer štab 44. grenadirske divizije in 134. grenadirski polk. Poveljstvo polka so namestili na Vrhniko, bataljone pa so razporedili ob železnici Ljubljana–Postojna, tudi v Borovnico. Iz Soške doline je 15. oktobra prišel na Vrhniko bataljon planinskih lovcev. V Bevke in Blatno Brezovico pa so v tistih dneh namestili okrog 100 telefonistov. Vrhniko in Borovnica sta služili Nemcem za izhodišče v ofenzivi, ki se je na Dolenjskem in Notranjskem začela 21. oktobra 1943.

Med veliko nemško ofenzivo sta se okrožni odbor OF in okrožni komite KPS iz gozdov okrog Ljubljanskega vrha preselila bliže Vrhniko, v dobro skrit bunker med Blatnim dolom in Stajami.

13. oktober

Združila sta se Vrhniško in Cerkniško okrožje v Notranjsko okrožje, ki je imelo sedež na osvojenem ozemlju Notranjske. Tja je odšlo nekaj članov z Vrhnike.

16. Prisega domobrancev na Vrhniko 20. aprila 1944. (Slovenec, 28. aprila 1944)

13.–14. oktober

Partizani so porušili Štampetov most. Promet je bil prekinjen 14 dni.

14. november

Nemci so prišli v Podlipo in pobrali vse moške, ki so jih dobili bodisi doma, na cesti ali v cerkvi. Odvedli so jih v Smrečje in izročili domobrancem.

12. december

Množične aretacije na Vrhniki. Aretirali so 33 ljudi in jih odvedli v zapor v Begunje na Gorenjskem.

December

Od šestih bataljonov, ki so se do decembra 1943 formirali v okviru Slovenskega domobranstva, sta imela na Vrhniki sedež 2. in 4. bataljon (tudi v Logatcu), 5. bataljon pa v Borovnici. Ta se je imenoval tudi železniški bataljon, ker je bila njegova glavna naloga varovanje železniške proge pred partizanskimi napadi (Mlakar, str. 166).

LETO 1944

V noči s 4. na 5. januar

Na Logu in v Dragomerju so domobranci aretirali devet domačinov: Janeza Filipčiča, Antona Franka, Ivana Janšo, Jakoba Janšo, Ivana Kraljiča, Franca Kraljiča, Jožeta Lampreta, Antona Slabeta in Franca Suhadolnika. Odvedli so jih k Sv. Urhu, kjer so jih čez nekaj dni usmrtili.

1. februar

Nemški okupatorji so aretirali 24 Borovničanov, od katerih so jih 21 odpeljali v Ljubljano in od tam večino v koncentracijsko taborišče Dachau.

25. februar

Anglo-ameriška letala so bombardirala borovniški viadukt. Poškodovana je bila proga, viadukta pa niso zadeli. Tega dne je angleško letalo padlo in zgorelo pri Logatcu. Sedem padalcev je odskočilo in so jih imeli Nemci na Vrhniki. Pet jih je našlo smrt v letalu.

Spomladi

Spomladi so na Vrhniki organizirali Delavsko protikomunistično akcijo, ki je za delavce tedensko pripravljala protikomunistična predavanja.

20. april

Prisega domobrancev na Vrhniki. O tem dogodku je poročal Slovenec 28. aprila 1944. Na lepo okrašenem kasarniškem dvorišču, med puškami v piramidnem sestavu in poleg topa ter sredi košatih oleandrov, je bil postavljen oltar z Marijino sliko. Povabljenec z dekanom Ciriлом Milavcem in županom Hrenom na čelu je sprejel kot domačin tamošnji nemški poveljnik. Po službi božji, ki jo je bral vojni kurat, je nemški poveljnik prebral nemško besedilo prisega, ki ga je v slovenščini ponovil vojni kurat. Svojci tistih, ki so jim banditi pomorili starše in sestre, so obstopili top in ga prijeli, vsi ostali pa so z dvigom rok prisegli, da se bodo borili za svobodo slovenske domovine do zadnje kaplje krvi. Nato je sledila domobranska himna. Slovesnosti so se

DOMOBRANSKA PRISEGA

»Prisegam pri Vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in polletjo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj.«

17. Besedilo objavljeno v časopisu Slovenec.

udeležili tudi domobranci iz Polhovega Gradca in Hotedršice. Tega dne je bila domobranska prisega tudi v Ljubljani na centralnem stadionu.

23. april

Protikomunistično zborovanje v Dol. Logatcu je pozdravil general Leon Rupnik.

30. april

Spomladi se je v vrstah domobrancev pojavila nova teroristična organizacija z imenom Črna roka. V Verdu je bila tega dne njena žrtev Jera Cankar.

7. maj

Vrhniko je obiskal general Leon Rupnik. Na Cankarjevem trgu si je s častnega odra ogledal mimohod domobranskih čet in se nato poslovil ter odpeljal v Ljubljano. Po njegovem odhodu je potekalo še protikomunistično zborovanje, ki ga je vodil župan Hren. Prireditve se je udeležila tudi šolska mladina in vse učiteljstvo. Dečki so pozdravljali prezidenta generala Rupnika in domobrance z zastavicami, deklice pa z belimi robčki. Več otrok je bilo v narodnih nošah. "Ker je močno deževalo, je zborovanje poteklo prav hitro," je zapisano v šolski kroniki.

14. maj

Protikomunistično zborovanje v Borovnici.

Maja so se v šoli na Zaplani naselili četniki. Večkrat so kraj zapustili in se ponovno vrnili. Zadnji četniški odred je zapustil Zaplano mesec dni pred koncem vojne.

12. junij

Enote 15. divizije narodnoosvobodilne vojske so napadle Štampetov most. Zaradi zavezniških vojaške operacije v Italiji je postala Južna železnica za Nemce še pomembnejša. Promet se je zelo povečal; prek mostu je vozilo 80 vlakov dnevno. Pri akciji je bil navzoč tudi član angleške vojaške misije pri glavnem štabu NOV in POJ, podpolkovnik Moore. Partizani so porušili dva oboka.

17. junij

Priredili so protikomunistično zborovanje v Horjulu.

30. junij

Zaključek šolskega leta 1943/44. V šolski kroniki so zapisali, da se je v tem letu vpisalo v šolo 290 dečkov in 296 deklic, skupaj 586 otrok. Pouk, ki se je začel 11. oktobra 1943, so morali že po nekaj dneh prekiniti, ker je nemška vojska šolsko poslopje spremenila v glavno obvezovališče za ranjence. Šele 16. decembra so pouk lahko nadaljevali v dveh učilnicah, a 24. decembra so ju Nemci spet zasedli. Najprej je bila v šoli bolnišnica, nato ruski ujetniki in enote SS, za njimi pa od marca 1944 (do 5. maja 1945) slovenski domobranci. Ker sploh ni bilo pouka, so nekateri starši prosili učitelje, da so otroke poučevali doma, da bi ne zgubili leta. Končno je poveljnik nemške vojske dal za šolski pouk na razpolago dva prostora v stari šoli, dve zasilni učilnici v Grabenčanovi hiši in eno sobo v Prosvetnem domu. 24. januarja so lahko začeli pouk v Grabenčanovi hiši, 31. januarja v stari šoli in 14. februarja v Prosvetnem domu. Pouk je potekal v treh turnusih po tri učne ure dnevno. Višji razredi so imeli pouk štirikrat, nižji pa petkrat tedensko. Učni načrt so prilagodili kratko odmerjenemu času. V višji ljudski šoli je bila uvedena še nemščina kot obvezni predmet, ki ga je poučeval vsak razrednik sam, in protikomunistični pouk, za kar je pokrajinska uprava nastavila posebnega predavatelja. Dva učitelja sta bila v okupatorskem zaporu.

Vojne žrtve so bile to leto tudi med vrhniškimi šolarji. Dne 21. decembra 1943 sta se ponesrečila z vojaško mino 11-letna Tomaž Marinčič in Dušan Porenta. Tomaža je raztrgalo do smrti, Dušan pa je oslepel na obe oči. Dne 18. maja 1944 pa je bil do smrti zadet od vojaške puške Martin Jordan, učenec 1. razreda.

Razmere na Vrhniki so se z novim okupatorjem spremenile. Po cestah so izginili bunke-

18. Mobiliziranci Totd, ki so poleti 1944 utrjevali Štampetov most in čistili gozd v njegovi okolici. V prvi vrsti v sredini stoji lesni manipulant Ivan Rijavec z Vrhnike, ki je delo vodil.

rji. V trgu in okolici je bilo prav malo nemških vojakov. Povsod so stražili domobranci, tudi Južno železnico.

Z nadaljevanjem vojne je vse bolj raslo pomanjkanje življenjskih potrebščin. Živila, ki so jih prebivalci dobili na živilske nakaznice, niso zadostovala. Cene na črni borzi pa so bile za večino nedosegljive. Tako je stal 1 liter mleka 6–10 L, 1 kg slanine 600 L, 1 kg krompirja 10 L, 1 kg soli 60 L. Delavec je zaslužil dnevno 80–100 L, kvalificiran delavec pa 120–150 L. Otroci so bili podhranjeni. Manjkalo jim je kruha in mleka. Oblečeni so bili še precej dobro, ker so si ljudje ob kapitulaciji Italije nabrali vojaške obleke in jo predelovali za otroke.

26. avgust

35 anglo-ameriških letal je bombardiralo Štampetov most in nato še borovniški viadukt. Mostov bombe niso zadele, bilo pa je mnogo žrtev med mobiliziranci v organizaciji Totd, ki so delali na progi, in med civilnim prebivalstvom. V Borovnici so bile skoro vse hiše

poškodovane, več hiš okrog viadukta pa je bilo porušenih. Žrtve so izkopavali izpod ruševin.

27. avgust

Prebivalstvo je bilo še pod vtisom prejšnjega dne. Število mrtvih se je bližalo številki 100, 50 na Vrhniki, 30 v Borovnici. Vrhniska mrtvašnica ni imela še nikdar toliko obiskovalcev in toliko mrličev. Mladina – mladi fantje so zopet v polni meri žrtvovali svoja življenja. V časopisu Jutro je bilo samo kratko besedilo o bombardiranju Borovnice, izkoriščeno zopet v propagandne namene v prid Rupnika in Nemčije. Dopoldne spet bombardiranje Borovnice. Angleški lovci in težki bombniki so krožili prav nizko nad Vrhniko. Odvrgli so dva bencinska soda.

28. avgust

/Na Vrhniki/ je bil pogreb žrtev, v kolikor jih niso prepeljali na njihove domove. V Borovnici so še vedno odkopavali žrtve, največ domobrance. Tudi pri Štampetovem mostu so Nemci še odkopavali mrtve. Govorice, da se bodo morali seliti kraji v bližini železnice. Amerikanci

19. Borovniški viadukt, 1943.

so metali listke, da naj se Borovničani izselijo. To so povečini že storili.

29. avgusta

Govorice, da so pripeljali na Hruševco protiletalske topove. Anglo-ameriška letala so ponovno bombardirala borovniški viadukt. Zadelo so le nekaj hiš ob mostu. Žrtev ni bilo.

Letala, ki so bombardirala borovniški in Štampetov viadukt, so povzročila veliko strahu med ljudmi na Vrhniki. Številni prebivalci so bili tako prestrašeni, da so vsako jutro z otroci odšli ali v Staje, ali na Storžev grič, v Sinjo Gorico, v Blatno Brezovico ali kam drugam.

26. september

Nočni napad anglo-ameriških letal na borovniški viadukt. Uničena je bila prva kolona viadukta in poškodovane stavbe v okolici. Ena civilna žrtev.

Zvečer tega dne so enote 18. divizije narodnoosvobodilne vojske ponovno porušile Štampetov most. Promet je bil prekinjen do 6. oktobra.

21. in 22. oktober

Reorganizacija v okrožju OF Notranjsko-Ribnica. Okrožje so razdelili na 6 okrajev: Vrhnika, Logatec, Cerknica, Velike Lašče, Ribnica in Kočevje. Prejšnja rajona Vrhnika in Ribnica sta se združila v en okraj. Preserje in Rakitna sta se od nekdanjega borovniškega rajona odcepila in priključila rajonu Barje, ki je sodilo v Velikolaški okraj. V novem okraju Vrhnika je bilo 35 terenskih odborov OF, v 22 vaseh pa so bili samo zaupniki Osvobodilne fronte. Novi okraj Vrhnika se je formiral teden dni za tem na konferenci aktivistov na Tolstem vrhu.

1. november

Od začetka novembra je nemški okupator klical na obvezno delo vse moške v Ljubljanski pokrajini od 16. do 50. leta, kolikor so mu bili dosegljivi. Večinoma so jih poslali v Postojno gradit strelske jarke in druge utrdbe, nekaj pa tudi v Ribnico in Kočevje. Od srede decembra so mobilizirali tudi ženske od 16. do 45. leta starosti.

Sredi decembra

Četniki Gorenjsko-notranjskega in Soško-pri-morskega odreda, ki so se zadrževali na prostoru Vrhnika–Horjul–Lučine–Rovte, so se zbrali na Petkovcu in odšli proti Dolenjski.

27. in 28. december

Zavezniško letalstvo je bombardiralo žele-zniški viadukt v Borovnici. Uničena je bila železna konstrukcija, poškodovan en podporni steber in dva mostna loka. Prekinjen je bil ves promet. Viadukta ni bilo mogoče več obnoviti, zato je okupator začel graditi obvozno progo. Za gradnjo so mobilizirali mnogo ljudi v organizacijo Todt. Proga do osvoboditve ni bila zgrajena.

LETO 1945

1. in 3. januar

Zavezniška letala so bombardirala borovniški viadukt.

4. januar

Letala so mitraljirala postajo Vrhnika. Poško-dovala so lokomotivo. Napadi na postajo Vrh-nika so se pozneje večkrat ponovili, zato je vlak na vrhniški progi pred koncem vojne vozil le ponoči.

Vrhniška železnica je po porušenju borovniškega viadukta decembra 1944 postala spet pomem-bna. Promet je po nekdanji Južni železnici lahko potekal samo do postaje Verd. Potniki, civilisti ali vojaki so nato šli peš do postaje Vrhnika in od tu z vrhniškim vlakom do Lju-bljane. Prav tako v obratni smeri. Prenočevali so v Prosvetnem domu na Vrhniki. Tovorni promet je potekal tako kot potniški.

11. januar

Iz Verda je bila 5. domobranska posadna četa premeščena v Grosuplje.

15. februar

Četniške enote, ki so decembra odšle proti

Dolenjski, so se prek Velike in Male Ligojne vr-nile na sektor Zaplana-Petkovec. Štele so okrog 300 mož.

Nedaleč od železniške postaje Vrhnika je jutranji vlak zapeljal na mino. Uničena je bila lokomoti-va in osem vagonov. Več žrtev je bilo med dela-vci mobiliziranci organizacije Todt.

Marec–april

Zavezniška bojna letala so dnevno letela prek Vrhnike proti Južni železnici in večkrat bom-bardirala Borovnico in most na Pakem. Ob teh napadih je bilo več civilnih žrtev.

4. maj

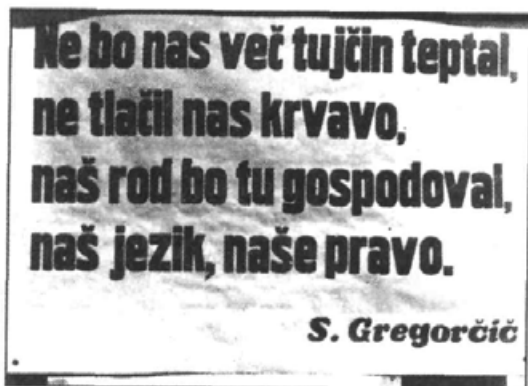
Zgodaj zjutraj so se četniške enote, ki so se nekaj tednov pred tem nastanile na Vrhniki, umaknile in odšle proti Ljubljani.

Nemška komanda in domobranci so začeli zapuščati Borovnico.

5. maj

Zjutraj so se pred rokodelskim domom na Vrh-niki zbrali vrhniški organizatorji in voditelji domobranstva ter domačini, ki so verjeli do-mobranski propagandi in se pred partizansko vojsko umaknili proti Ljubljani.

V Borovnici so Nemci pred umikom razstrelili ostanek železne konstrukcije na viaduktu.

20. Lepak z verzom Simona Gregorčiča nabit ob osvoboditvi, maj 1945.

21. Borci 29. hercegoveške divizije na Prešernovi cesti v Ljubljani, 9. maj 1945.

Začel se je boj za Vrhniko in Borovnico. Že zvečer so enote 29. hercegoveške divizije osvobodile Borovnico. Boji za Vrhniko so bili bolj trdi. Začeli so se okrog poldneva, ko so prve granate padle na Kraljevše in blizu vrhniške železniške postaje. Trajali so vse popoldne in skoraj vso noč.

6. maj

Zgodaj zjutraj so borci 11. in 14. brigade 29. hercegoveške divizije prišli na Vrhniko in klicali ljudi iz zaklonišč. Vsa Vrhnika je tisto jutro – bila je nedelja – oživila in pozdravljala osvoboditelje. Ves trg je bil v zastavah. Zaščitniki z Vrhniko in okoliških vasi so z vrhniškimi odborniki zapečatili pošto, občinski urad, štab pri Jelovšku in domobransko policijsko postajo. Kar so našli dokumentov, so jih shranili, a jih ni bilo veliko, ker so Nemci arhive sežgali, zlasti v štabu pri Jelovšku.

Enote 29. hercegoveške divizije, ki so z Vrhniko prodirale proti Ljubljani, so utrpeli še velike iz-

gube, ko so prebijale sovražno obrambno črto Bevke–Log–Horjul–Vrzenec.

7. maja

Proti večeru so prikorakali z domačo godbo na čelu domači – vrhniški partizani. Vrhnika jih je navdušeno sprejela.

Enote 29. divizije so ta dan zavzele Vrzenec, Horjul in Brezje. Še vedno pa je sovražnik držal v svojih rokah Log in Bevke. V teh bojih je bilo dosti žrtev tudi med civilnim prebivalstvom in pogorelo je več gospodarskih poslopij.

8. maja

Borci 29. divizije so zavzeli Kostanjevico, Log in koto 473 (vzhodno od Brezij). Posamezne točke v gozdu okrog Loga pa je sovražnik še držal in od tam streljal na partizane. Umaknil se je šele ponoči, ko so se tudi iz Ljubljane umaknile nemške in domobranske enote.

22. Veselje ljudi ob osvoboditvi. Množice na Karlovski cesti v Ljubljani, 9. maj 1945.

9. maja

Osvobojena je bila Ljubljana.

10. maja

Vrhnika je proslavila konec vojne s povorko, godbo, konjenico in veličastnim zborovanjem na Cankarjevem trgu. Tega dne je bilo veličastno zborovanje tudi v Ljubljani, ko je (skozi Vrhniko) prišla iz Ajdovščine v Ljubljano slovenska vlada.

Vrhniška šola, ki so jo učenci v vojnem času morali prepustiti vojskam, je bila po njihovem umiku dokaj opustošena. Požrtvovalni občani so jo v kratkem času toliko usposobili, da so otroci 2. junija že v šolskem poslopju nadaljevali pouk in ga končali 15. julija.

23. Lepaki v osvobodeni Ljubljani, maj 1945.

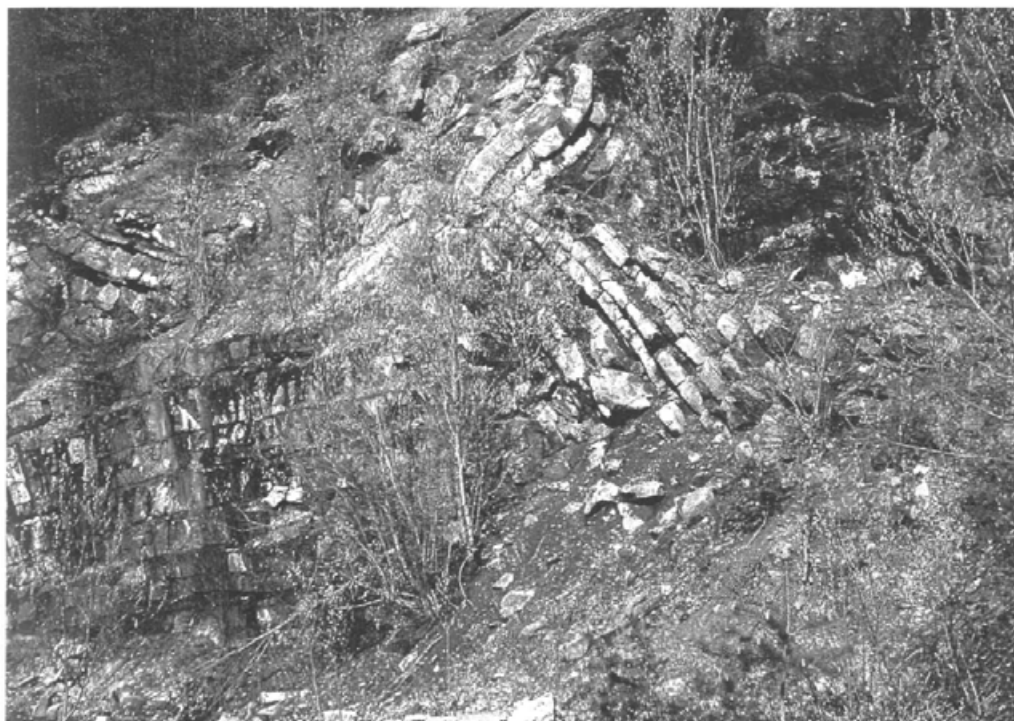
VIRI:

- Karel Grabeljšek, Vrhnika in okolica v boju za svobodo.
Nova Gorica 1968;
- Metod Mikuž, Pregled zgodovine NOB v Sloveniji I in V.
Ljubljana 1960–1973;
- Slovenska kronika XX. stoletja, 1941–1995, Nova revija
Ljubljana 1996;
- Tone Ferenc, Fašisti brez krinke. Dokumenti 1941–1942,
Maribor 1987;
- Tone Ferenc, Ubija se premalo, Obsojeni na smrt – talci
– ustreljeni v Ljubljanski pokrajini 1941–1942.
Dokumenti. Ljubljana 1999;
- Boris Mlakar, Slovensko domobranstvo 1943–1945,
Ljubljana 2003;
- Nataša Oblak, Veliki ljudje v malem kraju. Vrhniški
razgledi 4, Vrhnik 2003;
- Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni
vojni jugoslovanskih narodov, del VI, knj., 1 - 19.
Ljubljana 1972 – 1997.
- Dokumenti ljudske revolucije, knj. 1 – 9, Ljubljana
1962–2003;
- Jesen 1943, Korespondenca Edvarda Kardelja in Borisa
Kidriča, Ljubljana 1963;
- Jože Petkovšek - Branko, Spomini partizana iz Ligojne,
Naš časopis, Vrhnik, marec 1989;
- Edvard Žitnik, Pravičnik, TV Slovenija,
Kulturnodokumentarna oddaja, 2002;
- Časopis Slovenec, Ljubljana, 1941 – 1945;
- Vesti / Poročila, informacijski bilten Šefa Pokrajinske
uprave v Ljubljani (Arhiv Republike Slovenije, AS
1912);
- V znamenju Osvobodilne fronte. Dokazila o
grozodejstvih komunizma v Ljubljanski pokrajini,
Ljubljana 1943;
- Zločini italijanskega okupatorja v "Ljubljanski pokrajini".
I. Internacije, Ljubljana 1946.
- Martin Košuta, Kronika Borovnice in šolske kronike
posameznih krajev v Arhivu Republike Slovenije (AS
1872 in AS 1827),
- Kronika osnovne šole Janeza Mraka 1870–1950 v
Zgodovinskem arhivu Ljubljana (VRH 48),
- Franc Paset, Kratek pregled vojnega časa in
narodnoosvobodilnega boja v občini Vrhnik,
tipkopis pri avtorju;
- Podlipa med NOB 1941–1945, tipkopis (kopija v
Muzejskem društvu Vrhnik);
- Antonija Grampovčan, Dnevnik – dnevniški zapisi
dogajanj na Vrhniku, avgust 1942–september 1944
(v zasebni lasti).

Zahvaljujem se g. Mirku Verbiču, ge. Ančki
Drašler, ge. Nuški Mrlak, g. Francu Paseti in
g. Janku Potrebuješu za gradivo in podatke. Po-
sebna zahvala velja družini Grampovčan, ki mi
je dovolila objavo podatkov iz dnevnika Anto-
nije Grampovčan.

MIKROSVET KUCLERJEVEGA KAMNOLOMA

– kamnoloma, ki mu je bil marca 1991. leta dodeljen status naravnega spomenika.

24. Fotografija Kuclerjevega kamnoloma pri Lesnem Brdu

Približno na tretjini razdalje med Vrhniko in Ljubljano, po enokilometrski vožnji proti Lesnemu Brdu, leži Kuclerjev kamnolom (poimenovan po nekdanjem lastniku). Prostor je v geološkem smislu zares edinstven. Predvsem tektonska guba, ki je v taki obsežnosti in pravilnosti pri nas prava redkost, ter zelo bogata fosilna favna, ki buri domače in tuje paleontologe že lep čas, sta botrovali podelitvi zgoraj omenjenega častnega statusa.

Kamnolom ni znan le po geoloških posebnostih, pač pa tudi – kot pojasnjuje že samo ime

– po svoji uporabni plati. Kuclerjev kamnolom, višje ležeči Mineralov kamnolom in že zaraščeni kamnolom ob cesti proti Horjulu so v svoji zgodovini izkoriščanja prispevali pomemben delež pri razvoju kamnoseške obrti v ožji in širši okolici. Črn apnenec, prepreden z belimi kalcitnimi žilami in fosilnimi ostanki ter visokega sijaja na obdelanih površinah, je bil namreč zelo cenjen. Prve obdelave kamnine segajo v obdobje zgodnjega baroka konec 17. stoletja. Iz takratnih kamnoseških delavnic izvirajo črni altarji in drugi sakralni elementi v številnih slovenskih cerkvah. Črni kralj v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani nam

prav po zaslugi lesnobraškega apnenca nazorno razgalja svojo afriško pripadnost (Ramovš, 2000, Biščak, 1997). Drugo obdobje kamnoseštva predstavlja čas od druge polovice 19. stoletja dalje. Lepo obdelane portale, okenske okvire, stopnice in police lokalnih kamnosekov zasledimo zlasti v naseljih Ljubljanskega barja in Horjulske doline. V novejšem času, pod upraviteljstvom podjetja Mineral, povpraševanje po črnem lesnobraškem apnencu ni zamrlo. Preoblikovan v manjše mizice in omarice je romal celo v Ameriko. Največji uporabljeni zalogaj zadnjih desetletij pa so stenske in pohodne plošče v ljubljanski stolpnici Metalke (Ramovš, 2000).

Po razglasitvi Kuceljevega kamnoloma za naravni spomenik se je vrhniška Zveza kulturnih organizacij pod vodstvom ge. Marte Rijavec v sodelovanju z Občino Vrhnika lotila velikega projekta – oživitve kamnoloma kot prostora kulturnih prireditev in izobraževanja na

prostem. S pomočjo številnih strokovnjakov in amaterjev je bil teren očiščen in urejen; dobil je sprehajalne poti, informativne table, nekoliko kasneje še geološki stolpec okoliških kamnin. Natisnili so zloženke in organizirali vodenje šolskih in drugih skupin. Za popestritev okolice kamnoloma so poskrbeli akademski kiparski mojstri, ki so v dveh mednarodnih kiparskih simpozijih obdelali lesnobraške apnenice v zanimive skulpture (zloženka, 1997).

GEOLOŠKE ZNAČILNOSTI KAMNOLOMA

V karniju (zgornji trias; slika 25), pred približno 220 milijoni let, je bil slovenski prostor razdeljen na severno ležečo plitvomorsko Julijsko karbonatno platformo, globokomorski bazen na sredini ter južno ležečo Dinarsko karbonatno platformo. Področje današnjega Kuceljevega

KENOZOIK	kvartar	2 mil	holocen						
			pleistocen						
	terciar	65	neogen	pliocen					
				miocen					
			paleogen	oligocen					
				eocen					
MEZOZOIK	kreda	141	zgornja						
			spodnja						
	jura	202	malm						
			dogger						
			lias						
	trias	235		retij					
				norij					
					tuval				
					jul				KUCELJEV KAMNOLOM
					cordevol				LESNOBRDSKI RDEČKASTI APNENEC
			srednji	ladinij					
			spodnji	anizij					
PALEOZOIK	perm	290							
	karbon	363							
	devon	409							
	silur	439							
	ordovicij	510							
	kambrij	544							

25. Geološki stolpec. Na njem sta označeni poleg starosti obravnavanega kamnoloma tudi starost lesnobraškega rdečkastega apnenca ("lesnobraški marmor") iz višje ležečega še obratujočega kamnoloma ter starost podpeškega črnega apnenca z značilnimi belimi progami fosilnih litotidnih školjk ("podpeški marmor").

kamnoloma je pripadalo slednji. Preplavljeno je bilo s plitvim toplim nekoliko oslajenim morjem lagunskega značaja. Na morsko dno se je usedalo apnenčevo blato, ki je bilo zaradi visoke vsebnosti organskih snovi temnejše barve. Občasno se mu je primešala večja količina gline ali melja. V procesu strjevanja so se iz teh sedimentov izoblikovale kamnine, ki jih lahko danes opazujemo v izmenjavajočih se sivih do črnih debeloplastnatih apnencih ter tankoplastnatih laporovcih in muljevcih. Med njimi se redkeje pojavljajo plasti

antracita. Pred približno 20 milijoni let so se plasti zaradi tektonskih pritiskov nagubale in razlomile (Hlad, 2001). V nastalih razpokah se je iz podzemnih vod začel izločati kalcit.

Mnogi organizmi iz nekdanjega morja zaradi zgnitja po poginu, požrtja in razdrobljenosti ali raztopljenosti skeleta niso pustili vidnejših sledov. Drugi, z odpornejšimi skeleti, so kljubovali uničevalnim silam in se tako skupaj s strajočim se sedimentom počasi spreminjali v kamnino. Bogato nahajališče fosilne školjčne favne današnjega kamnoloma so poznali že geologi 19. stoletja. Začetnik paleontoloških raziskav je bil avstrijski geolog Hauer, ki je 1857. leta prvi opisal tamkajšnjo školjko *Cardinia problematica* (kasneje preimenovano v *Trigonodus problematicus*). V raziskavah so mu sledili Kossmat, Bittner, Waagen ter slovenski geologi Rakovec, Grad in Ferjančič. Natančneje je fosilno školjčno favno preučil Jelen v doktorski disertaciji leta 1982. V kamninah kamnoloma in njegove ožje okolice je določil 25 vrst in 8 podvrst, od tega tri nove vrste in eno novo podvrsto. Poleg prevladujočih školjk se v kamninah od makrofosilov pojavljajo še maloštevilni polži in korale, v plasteh južne strani kamnoloma pa so lepo razviti tudi sledovi nekdanjega lazenja. Mikrofosili (op.: strokovnih definicij je več, vendar naj bi nekako veljalo, da so to fosili, ki so določljivi le pod mikroskopom) iz tega nahajališča so bili deležni manj obsežnih raziskav. Jelen omenja prisotnost mikroskopskih polžev (mikrogastopodov), školjčnega drobirja, lupinic rakcev dvoklopnikov (ostrakodov) in iztrebkov (peletov) raka *Parafavrenia thorontensis*. Med luknjičarkami sta omenjena rodova *Trocholina* ter *Involutina* (op.: verjetno gre za vrste, ki so bile kasneje premeščene v rodove *Lamelliconus* ter *Triadodiscus* in *Aulotortus*). Geološki tolmač za list Kranj navaja še prisotnost luknjičarskih rodov *Glomospira* in *Nodosaria*.

Za boljše poznavanje fosilne mikrofavne kamnoloma sem v času študija geologije izdelala seminarsko nalogo, v kateri sem raziskala zastopanost luknjičark v posameznih kamninskih

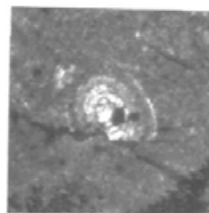
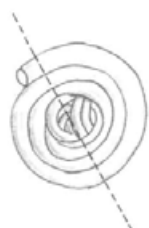
plasteh. Raziskavo sem dopolnila in razširila v diplomski nalogi ob koncu biološkega študija. (op.: laboratorijsko delo in mikroskopske raziskave sem opravila na Katedri za geologijo in paleontologijo, Oddelku za geologijo na Naravoslovnotehniški fakulteti). V njej sem ugotavljala, kako vpliva okolje, kot so globina in slanost morja, količina hrane in kisika ter velikost sedimentnih zrn, na oblikovanje luknjičarskih hišic. Primerjala sem lesnobrajske luknjičarke nekdanjega lagunskega morja z recentnimi plitvovodnimi luknjičarkami Sredozemskega morja. Čeprav rezultatov primerjave v prispevku ne navajam, naj omenim le glavno ugotovitev – vpliv okolja na skelet luknjičark je po pričakovanjih v obeh primerih podoben.

Z naslednjimi opisi, skicami in slikami predstavljam mikrofosilne skupine, ki sem jih določila v zbruskih apnenca iz obravnavanega kamnoloma.

LUKNJIČARKE (foraminifere)

Luknjičarke so enocelični organizmi, ki jih uvrščamo v samostojni red luknjičark (Foraminifera) in razred korenonožcev (Rhizopoda). Sorodne so z amebami, kar pomeni, da lahko z iztegovanjem panožic do neke mere spreminjajo obliko celice. V večini primerov si luknjičarke gradijo zunanji skelet – hišico. Tega lahko sestavljajo delci iz okolja, kar je značilno za zlepljene (aglutinirane) hišice, ali pa kalcitni skelet izločijo luknjičarke same. Hišice so po obliki zelo raznolike. Lahko so enokamrične ali večkamrične, kamrice se lahko dodajajo premočrtno, spiralno ali koncentrično, površina hišice je lahko gladka, zrnasta, rebrasta, trnasta itd. Kamrice so ločene med seboj s pregradami, v katerih so za lažjo komunikacijo posameznih delov celice izoblikovane odprtine. Po njih (lat. "foramina" – "okence") so foraminifere oziroma luknjičarke tudi poimenovane. Večja odprtina ali ustje na koncu zadnje kamrice služi za komunikacijo celice z okoljem. Ustja so najrazličnejših oblik in jih je znotraj posamezne hišice lahko tudi

več. Čeprav se velikosti hišic gibljejo večinoma okoli enega milimetra ali manj, so iz geološke zgodovine poznani tudi "orjaki" – numulitske hišice s premeri do 20 centimetrov. Prve

26. *Gandinella falsosfriedli* (Salaj, Borsa & Samuel, 1983)

luknjičarke so našli v spodnjekambrijskih plasteh izpred 570 milijonov let. Zaradi izredne uspešnosti so ti organizmi kljubovali selekcijskemu pritisku na stotine milijonov let in se tako na Zemlji obdržali do danes. Naseljujejo morja vseh globin in vseh zemljepisnih širin. Večinoma sestavljajo morski bentos (živijo na sedimentu ali v njem), medtem ko so maloštevilne planktonske vrste naselile tudi pelaška območja morja. Sladkovodnih vrst, za katere je značilna odsotnost skeleta, je malo.

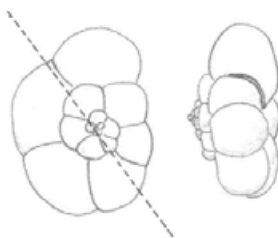
Vse luknjičarke, ki sem jih določila v zbruskih apnenca, so bentoške, saj planktonskih v tistem času še ni bilo. Ker gre za evlucijsko zgodnejše vrste, so hišice še preproste, večinoma dvokamrične, majhne in neornamentirane.

Textulariina

Tekstulariine imajo hišico zlepljeno iz sedimentnih zrn, ki jih luknjičarka pobere iz okolja. Zrnca so lahko enake ali različne velikosti, kar je odvisno od razpoložljivega materiala in od vrste luknjičarke. Stena hišice je neporozna. Te hišice so se v evoluciji luknjičark razvile prve in so zelo razširjene v vseh globinah morij še danes.

Gandinella falsosfriedli

Hišico sestavljata dve kamrici. Začetna je zelo majhna in kroglasta (prolokulus) in je v presekih običajno ni videti. Druga kamrica je dolga cevka, ki gradi skoraj celotno hišico. Sprva zavija neurejeno okoli osrednjega dela hišice, nato pa se zavijanje nadaljuje v eni ravnini. Ce-

27. *Trochammina cf. almtalensis* Koehn-Zaninetti, 1968

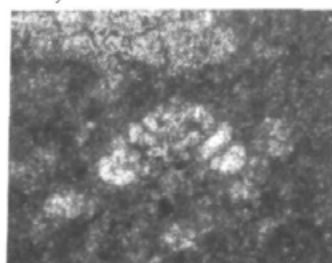
vka se končuje s krožnim ustjem. Hišice merijo v premeru približno tri desetinke milimetra.

Rod *gandinella* je značilen za zgornji trias. Opisan je bil že v Italiji, Španiji, na Slovaškem, v Turčiji in na Kitajskem. V Sloveniji poročajo o najdbi rodu pri Belci in Logu pod Mangartom, medtem ko obravnavane vrste doslej še niso odkrili. V Kuclerjevem kamnolomu je vrsta pogosta v celotnem preiskovanem profilu. Na fotografiji sta prikazana najprej prečni sredinski (črtkano na skici) in nato ekvatorialni presek.

Opomba k zapisu vrste – za rodovnim (*Gandinella*) in vrstnim (*falsosfriedli*) imenom navajam pri tej in vseh naslednjih vrstah avtorje in letnico prvega opisa vrste – tako kot se vrste navaja v strokovni literaturi. Če je bilo ime vrste kasneje premeščeno v drug rod in s tem spremenjeno, se zapisuje avtorje in letnice v oklepaju.

Trochammina cf. almtalensis

Hišico sestavljajo kamrice, ki se dodajajo stožčasto spiralno. Velikost kamric postopoma narašča. Ustje, ki je na koncu zadnje kamrice, je obrobljeno s tanko kalcitno ustnico. V presekih se ustja običajno ne vidi. Premer hišic

mojih primerkov znaša približno 0,15 mm in višina 0,7 mm.

Rod trohamin se pojavi v karbonu in živi še danes ter je kozmopolitsko razširjen. V Sloveniji so ga opazili v Julijskih Alpah, vendar vrsta ni določena. V Kuclerjevem kamnolomu je vrsta redko zastopana, opazila sem namreč le pet presekov v zgornjih plasteh preiskovanega profila. Oznaka cf. pred vrstnim imenom opozarja, da vrsta *almatensis* ni povsem zanesljiva, je pa precej verjetna (lat. "confer" – "podoben"). Na fotografiji je prikazan prečni sredinski presek (črtkano na skici).

Involutinina

Hišice involutinin so zgrajene iz kalcita, ki ga luknjičarka izloči sama. V prerezu stene bi pri zelo velikih povečavah opazili drobne kalcitne granule, razporejene v številnih slojih. Stena je porozna. V vodi imajo te luknjičarke steklast videz, zato jih imenujemo tudi *hialinske luknjičarke*. Gre za najmodernejšo obliko luknjičarskih hišic.

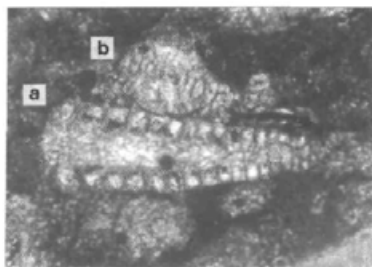
Lamelliconus procerus

Podolgovato hišico sestavlja začetna kroglasta kamrica (prolokulus), ki ji sledi dolga cevasta kamrica. Slednja zavija stožčasto spiralno in se končuje z okroglim ustjem. Sredinski del hišice je zapolnjen s kalcitom. Premer hišic je približno 0,2 mm in višina med 0,6 in 0,9 mm.

Rod lamelikonov je značilen za srednji in zgornji trias. Opisan je bil že na Hrvaškem, v Av-

28. *Lamelliconus procerus* (Liebus, 1942)

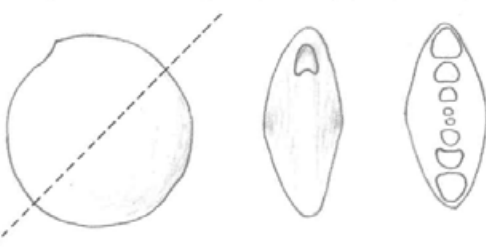
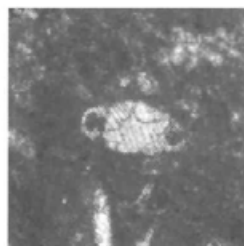

striji, Italiji, na Madžarskem, v Bolgariji in na Slovaškem. V Sloveniji je rod pogost, vrsto *L. procerus* so opazili že v okolici Trebuše, Idrije, Logatca in Mežice. V Kuclerjevem kamnolomu je vrsta zelo pogosta in se pojavlja v celotnem preiskovanem profilu. Na fotografiji je prikazan pod črko a) vzdolžni sredinski prerez (črtkano na skici).

Triadodiscus eomesozoicus

Lečasta hišica je sestavljena iz kroglaste začetne kamrice in nato dolge cevaste kamrice, ki zavija okoli sredinskega dela v eni ravnini. Zadnji zavoje prekriva vse prejšnje zavoje, ki se jih zato na površini hišice ne vidi. Cevasto kamrico zaključuje ustje. Premer hišic znaša od 0,2 do 0,4 mm. Zaradi visoke stopnje prekrstaljenosti se pri mojih triadodiskih ne opazi več prereзов cevke zgodnejših zavojev (sredinski del hišice). Skica, ki prikazuje zgradbo hišice, velja zaradi sorodnosti vrst tudi za v nadaljevanju opisani vrsti *Triadodiscus inceptus* in *Aulotortus sinuosus*.

Rod triadodiskov je živel skoraj v celotnem triasu. O njegovi najdbi poročajo iz Avstrije, Italije, Slovaške, Poljske,

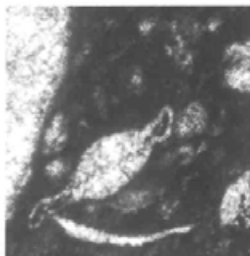

29. *Triadodiscus eomesozoicus* (Oberhauser, 1957)

Bolgarije, nekdanje Sovjetske zveze, Turčije in Irana. V Sloveniji so vrsto odkrili na področju Južnih Alp, kjer je opisana pod starejšim sinonimom *Involutina eomesozoica*. V Kuclerjevem kamnolomu je zelo pogosta v celotnem preiskovanem profilu. Na fotografiji je prikazan prečni sredinski prerez (črtkano na skici).

Triadodiscus inceptus

Hišica je grajena podobno kot zgoraj omenjena vrsta istega rodu. Prepoznamo jo po podaljšanem in razširjenem obrobem delu hišice. Premer hišic je približno 0,4 mm.

30. *Triadodiscus inceptus* di Bari & Langhi, 1994

V Kuclerjevem kamnolomu sem v zbruskih opazila pet tovrstnih primerkov. Na fotografiji je prikazan prečni sredinski prež (črtkano na skici).

Aulotortus sinuosus

Tudi tu je hišica grajena podobno kot pri rodu *Triadodiscus*. Od zgoraj omenjenih vrst jo ločimo po debelejših hišicah in drugačni obliki preseka cevaste kamrice.

Rod aulotortov se pojavlja od srednjega triasa do srednje jure, in sicer na področju Avstrije, Italije, Madžarske, Slovaške, Srbije, Turčije, Kitajske, Indije in Nevade. V Sloveniji je rod pogost; primerke moje vrste so opazili na področju Golice in Mežice. V Kuclerjevem kamnolomu je vrsta zelo pogosta v celotnem preiskovanem profilu. Na sliki 28 je prikazan pod črko "b" prečni sredinski prež (črtkano na skici).

Miliolina

Kot pri involutininah gradi tudi te hišice kalcit, ki ga izloči luknjičarka sama. Stena je tu zgrajena iz naključno usmerjenih kalcitnih iglic in je neporozna. V vodi so hišice bele, zato jih imenujemo tudi *porcelanaste luknjičarke*.

? *Meandrospira*

Majhne kroglaste hišice sestavljata kroglasta začetna kamrica in nato dolga cevasta kamrica. Zavijanje cevaste kamrice je dvojno – sprva

cikcakasto, nato zavija vse skupaj še v eni ravni okoli osrednjega dela hišice. Na koncu cevaste kamrice je okroglo ustje.

Rod meandrospir se pojavlja od perma do danes in je znan iz Evrope, severne Afrike, Severne Amerike in Avstralije. V Sloveniji so meandrospire opazili na področju Dinaridov (približno

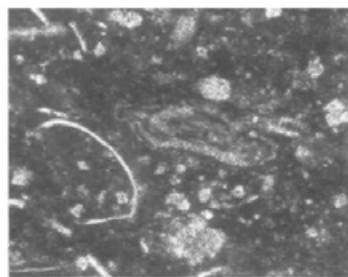
31. ? *Meandrospira* Loeblich & Tappan, 1946

južna polovica Slovenije). V Kuclerjevem kamnolomu sem opazila številne preseke, ki spominjajo na omenjeni rod. Ker so vsi precej nejasni, je določanje vrst nemogoče, negotova je celo uvrstitev v rod. Na fotografiji je prikazan prečni prež hišice (črtkano na skici). Vsi temnejši krogi predstavljajo presek ene same zavijajoče cevaste kamrice.

Gsolbergella spiroloculiformis

Hišico sestavljata kroglasta začetna kamrica in nato en zavoj dolga drugotna kamrica. Preostali del hišice gradijo pol zavoja dolge kamrice, ki se dodajajo v eni ravni. Na koncu zadnje kamrice je okroglo ustje. Hišice so dolge do 0,4 mm.

Rod gsolbergel je značilen le za kratko obdobje zgornjega triasa. Znan je iz Avstrije, Italije,

32. *Gsolbergella spiroloculiformis* (Oravecz Schefer, 1968)

Madžarske in Češke. Po mojih podatkih ga v Sloveniji doslej še niso odkrili. V Kuclerjevem kamnolomu je pogost v spodnjih in osrednjih plasteh preiskovanega profila. Na sliki je prikazan ekvatorialni presek hišice.

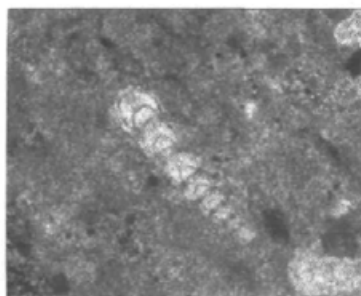
Lagenina

Hišice so podobno grajene kot pri podredu Involutinina. Razlikujejo se v tem, da so tu mikrogranule razporejene le v dveh slojih.

Nodosaria

Hišico sestavljajo kroglaste kamrice, ki se nizajo premočrtno. Velikost kamric postopno narašča. Na koncu zadnje kamrice je izoblikovan nekakšen vrat, ki nosi okroglo ali žarkovito ustje.

Čas vznika tega rodu še ni povsem jassen. Rod živi še danes in je kozmopolitsko razširjen. V Sloveniji so ga v karnijskih plasteh opazili v Julijskih Alpah, Karavankah, v bližini Tolmina in Logatca. V Kuclerjevem kamnolomu sem

33. *Nodosaria* Lamarck, 1812

opazila šest presekov teh hišic, ki se pojavljajo v zbruskih zgornjih preiskovanih plasti profila. Določila sem jih le do stopnje rodu in ne vrst. Na fotografiji je prikazan vzdolžni sredinski prerez (črtkano na skici).

RAKCI DVOKLOPNIKI (ostrakodi)

Ostrakodi so drobni planktonski ali bentoški rakci, katerih telo prekriva dvojna kalcitna lu-

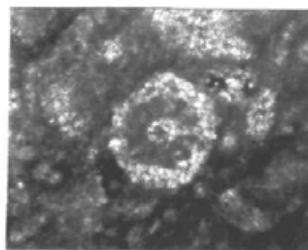

34. Ostrakodi

pinica. Površina lupinic je lahko gladka ali ornamen-tirana. Razvili so se že v kambriju. Danes živijo v morju, brakičnih ali sladkih vodah. Določanje teh rakov je možno le na izoliranih lupinicah, zato natančnejša uvrstitev v sistem na osnovi mojih presekov ni bila mogoča. Preseke lupinic predstavljajo tanke bele črtice, ki so nekoliko ukrivljene. Ukrivljenost in dolžina črtice sta odvisni od vrstne pripadnosti in od preseka – prečni so krajši in bolj ukrivljeni, vzdolžni daljši in manj ukrivljeni. Nekaj krajših in daljših presekov je opaznih na sliki 32 levo od foraminifere.

PLOŠČICE BRIZGAČEV (holoturjski skleriti)

Holoturije oziroma brizgače uvrščamo med iglokožce. Mednje spadajo na primer tudi morske kumare. To so podolgovati organizmi, ki živijo na morskem dnu vseh globin. Skelet je v primerjavi z bližnjimi sorodniki, kot so morski ježki in morske zvezde, močno redu-

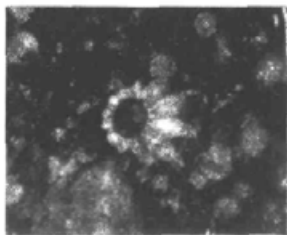
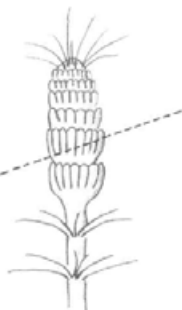
35. Holoturjski skleriti

ciran. Ohranja se le še v obliki mikroskopskih paličastih, ploščicastih ali kolesastih kalcitnih skleritov. Običajno ima en osebek v telesu po več različnih skleritov. Holoturiji naj bi se razvili že v kambriju in se ohranili do današnjih dni. Fosilne sklerite določamo v ekvatorialnem preseku, ki pa so zaradi ploščate oblike sklerita v zbruskih redki. V mojih zbruskih sem opazila dva kolesasta primerka s premerom približno

dveh desetink milimetra. Določanju se nisem posebej posvečala, vendar mislim, da pripadata rodu *Theelia* ali sorodnemu rodu.

ALGE

Alge običajno nimajo skeleta, zato po odmrtnju v celoti zginejo. Ena izmed izjem so v morju živeče zelene alge iz družine dasikladacej. Njihova steljka je pravzaprav ena sama večjedrna celica, oblikovana v osrednje "stebelce", "stranske poganjke" in "koreninice". Stebelca so bila v geološki preteklosti pogosto obdana z aragonitnim ovojem (kalcitu podoben mineral), zato so se te alge lahko ohranile v fosilnem zapisu do danes. Ena izmed njih je bila v karniju živeča *Clypeina besici*, ki sem jo opazila v številnih zbruskih tudi jaz. Tu aragonitni ovoj ne obdaja

36. *Clypeina besici*

le stebelca, pač pa tudi vretenasto izraščajoče stranske poganjke. Prečni prerez steljke skozi vretence je zato značilne rozetaste oblike (Slika 35, premer približno pol milimetra). Vsi opaženi preseki pripadajo le po enemu vretencu, kar kaže, da so steljke po odmrtnju razpadle na posamezne členke. Danes živeče dasikladaceje nimajo več aragonitnih ovojev okoli steljke, pač pa le aragonitne inkrustacije celične stene.

Saj so samo skale; negibne in dolgočasne. A ta navidezno pust hladen svet kamnin, ki nas obdaja na vsakem koraku – ker tako pač je – skriva v sebi vendarle čudovit zapis življenja. Samo pokukati je potrebno vanj.

Literatura:

- Biščak, J. 1997: Popotovanje v preteklost.- Mag – tedenski magazin, 3(35), 42–44, Ljubljana.
- Hlad, B. 2001: Kuclerjev kamnolom (Geološka dediščina).- Gea, 2001/8, 67–68, Ljubljana.
- Oblak, K. 1998: Foraminifere Kuclerjevega kamnoloma na Lesnem Brdu.- II. seminarska naloga, 18 str., Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za geologijo, Katedra za geologijo in paleontologijo, Ljubljana.
- Oblak, K. 1999: Primerjava karnijskih luknjičark (Rhizopoda: Foraminifera) Lesnega brda z recentnimi bentoškimi luknjičarkami Sredozemskega morja.- Diplomsko delo, 77 str., Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Ljubljana.
- Oblak, K. 2001: Carnian Foraminifera from Kucler quarry at Lesno Brdo (Slovenia).- Geologija, 44/2, 305–316, Ljubljana.
- Ramovš, A. 2000: Podpeški in črni ter pisani lesnobrdski apnenec skozi čas.- 115 str., Mineral, Ljubljana.
- Naravni spomenik Kuclerjev kamnolom, Drenov Grič, Vrhnika.- zloženka (1997), (Ured. Rijavec, M. & Vidrgar, A.), založila Zveza kulturnih organizacij Vrhnika in Občina Vrhnika, Vrhnika.

Opombi:

Večinski del prispevka je povzetek seminarske in diplomske naloge ter članka iz revije Geologija, zato med tekstom ne citiram ne sebe ne predhodno upoštevanih avtorjev. Citiram le naknadno uporabljeno literaturo.

Zbruski so desetinko milimetra debele ploščice kamnine (velikosti približno 1,5 x 3 cm), priplejene na stekelce. Ker so zelo tanke, lahko prodre skozi svetloba mikroskopske lučke, kar omogoča opazovanje kamninske strukture.

PIVKA, DOLINA PRESIHAJOČIH JEZER

Skrivnosti so za to, da jih odkrivamo

37. Poplavljeni dolina Zgornje Pivke, v ospredju Knežak in Bač, zadaj Vremščica in Nanos.

Na prvi pogled se zdi nenavadno, da v Vrhniških razgledih pišemo o reki Pivki in njenih presihajočih jezerih. Le kaj ima Pivka skupnega z Vrhniko, se morda sprašuje razmišljajoči bralec. Čeprav leži dolina Pivke daleč onstran Ljubljanskega vrha, Planinskega polja in Javornikov, je njena povezava z Vrhniko zelo živa. Povezuje ju skrivnostna Ljubljanica. Reka, ki se poraja v temačnih tolmunih pod prepadnimi stenami Močilnika in Retovja, je že od davnih časov zbudala raziskovalno slo mnogih naravoslovcev. "Tu je pričetek Krasa" je bilo zapi-

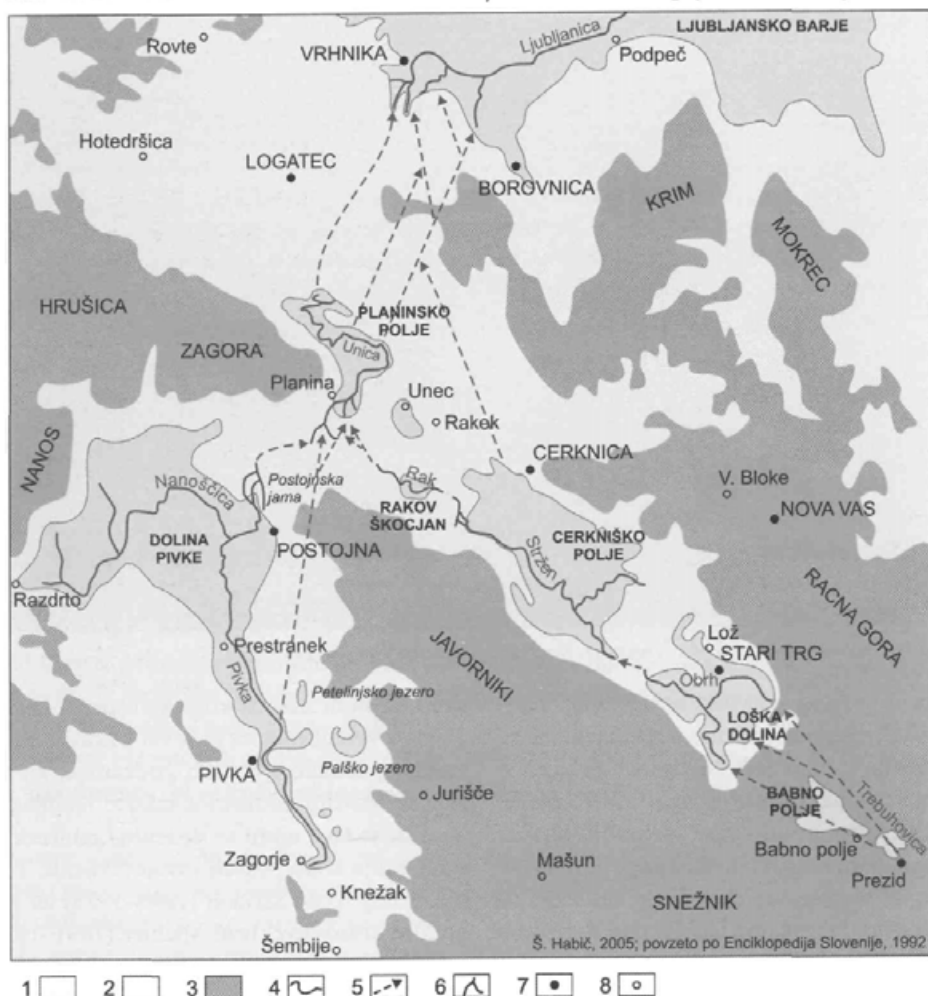
sano na steni nad izvirom Malega Močilnika. Mnogo Vrhničanov se je že od nekdaj z veliko vnemo podajalo v kraško podzemlje, kjer so skušali izslediti podzemne tokove Ljubljance. Vsaj štirje med njimi so sledenju Ljubljance in odkrivanju krasa posvetili svoje življenje. To so bili biolog Albin Seliškar (1896–1973) ter geografi in krasoslovci Ivan Michler (1891–1982), France Habe (1909–1999) ter Peter Habič (1934–1998). Vsi po vrsti so veliko prispevali k današnjemu poznavanju in razumevanju krasa v Sloveniji in po svetu.

Reka sedmerih imen

Danes vemo, da sega kraško zaledje Ljubljane vse do Snežnika in meje s Hrvaško. Porečje Ljubljane nad Vrhniko je sestavljeno iz dveh glavnih krakov, ki objemata prostrano visokokraško pogorje Snežnika in Javornikov (Slika 37). Ob njegovem vzhodnem vznožju leži niz kraških polj, ki je nastal vzdolž idrijske tektonske prelomnice. Vodotoki teh polj so med seboj povezani.

Najbolj južno leži Babno polje, prek katerega teče Trebuhovica. Izvira nad Prezidom na

Hrvaškem in po kratkem toku ponikne v več ponorih v dnu polja. Vode Trebuhovice se pokažejo zopet na površju v Loški dolini kot Obrh. Močnejši izvir je Veliki Obrh v bližini Vrhniko pri Ložu (enakost imen z "našo" Vrhniko ni naključje), Mali Obrh pa izvira v okolici enega najlepših gradov pri nas, Snežnika. Od ponorne jame Golobina do izvirov drugega, Obrha na Cerkniskem polju, sta le slaba dva kilometra podzemnega toka. Seveda količina vode, ki priteka iz Loške doline, ni dovolj velika, da bi napolnila slovito presihajoče Cerknisko jezero. Le-to se napaja tudi iz mnogih izvirov ob

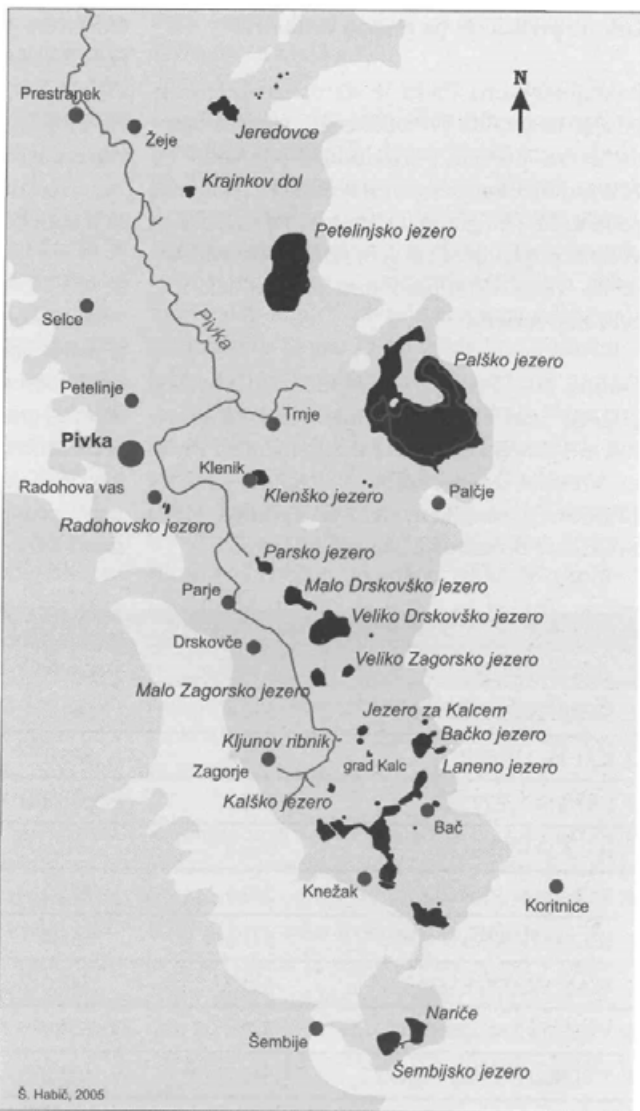

38. Notranjska kraška polja in podolja v porečju Ljubljane: 1. kraško polje, dno kotline, 2. površje do 700 m nm. v., 3. površje nad 700 m nm. v., 4. kraška reka s pritoki, 5. podzemeljska vodna zveza, 6. večja vodna jama, 7. občinsko središče, 8. manjši kraj.

vznožju Javornikov, Križne gore ter iz Cerkniščice. Jezero se prazni skozi številne požiralnike v dnu in ponorne jame na severnem obrobju. V sušnem obdobju se na dnu jezera pokaže vijugava struga Stržena.

Četrtrič priteka voda na površje v slikoviti kraški dolini Rakov Škocjan kot potok Rak. Dolina je v bistvu ogromna jama, kate-re strop se je davno tega porušil, saj se kraško površje počasi, a vztrajno raztaplja in znižuje. Po treh kilometrih površinskega toka ponika Rak v Tkalci jami in pod površjem teče proti Planinskemu polju. Na njegovem robu, v Planinski jami, izvira Unica, ki si z lenobnim zavijanjem čez polje kar trikrat podaljša pot, preden se na severnem delu, za Jakovico, dokončno izgubi v podzemlje. Naslednica Unice je seveda Ljubljanica. Vode Trebuhovice, Obrha, Stržena na Cerkniškem polju, Raka, Unice in Ljubljanice so torej vode, ki skupaj tvorijo eno reko – reko sedmerih imen. Toda katero ime je sedmo?

Ponj moramo še nekoliko dlje, skozi Postojnska vrata, na zahodno stran Snežnika in Javornikov, v dolino reke Pivke. Pivka izvira pri Zagorju. Kot večina kraških vodotokov teče po površju le v deževnih obdobjih. Na svoji poti proti Ljubljani je ustvarila kar nekaj mogočnih jam, med katerimi je najbolj znana Postojnska jama. Skupaj s Pivko jamo, Črno in Otoško jamo tvori najdaljši slovenski jamski sistem s skupaj več kot 20 km dolgimi rovi. V Postojnski jami se Pivka izgubi globoko v podzemlje, videti pa jo je mogoče spet v Pivškem

39. Dolina Pivke s presihajočimi jezери in poplavljenimi površinami v novembru leta 2000 (poplave vzdolž struge Pivke niso prikazane): 1. jezero in poplavljenе površine novembra 2000, 2. površina Palškega jezera ob srednjem vodostaju, 3. površinsko pretakanje voda med jezери, 4. reka Pivka s pritoki, 5. naselje, 6. grad Kalc, 7. površje pod 600 m n. m., 8. površje nad 600 m n. m.

rokavu Planinske jame. Še pod površjem se zlije z vodami Raka, potem pa skupaj, kot Unica, nadaljujeta tok proti izvirom Ljubljani pri Vrhniku. Tako smo torej osvetlili "tekočo" povezavo Vrhniške in Pivke, četudi ju ločuje niz gora in dolin.

Luknja pri luknji, pa vseeno vodo drži

Pokrajinsko ime Pivka je staro, zabeleženo je bilo že leta 1300. Po nekaterih razlagah beseda "pivka" pomeni požiralnik, ki pije vodo. Po Antonu Meliku, znanem slovenskem geografu, pa ni nujno, da gre za požiralnik, saj v tej dolini vodo iz poplavljenih polj in jezer pijejo votlika-va tla. Ta naravna posebnost je torej dala ime celotni pokrajini.

Dolino reke Pivke z vzhodne strani obrobja pogorje Snežnika in Javornikov. Slavinski ravniki in Taborski hrbet na zahodu ločujeta Pivko od Vremske doline, doline Notranjske Reke ter Brkinov. V severnem delu se Spodnja Pivka razširi vse do vznožja Nanosa in Hrušice.

Od izvira pri Zagorju do ponora v Postojnski jami je reka Pivka dolga 26 km. Njen površinski tok v zgornjem, kraškem delu doline ni stalen. Nasploh so z vodo povezani pojavi Zgornje Pivke edinstveni v Sloveniji in v svetu. Odločilne za to so kompleksne geološke razmere v dolini in njeni okolici.

V severnem, pretežno flišnem delu doline zbira vodo z okoliških pobočij večinoma Nanoščica, ki je največji pritok Pivke in ena najbolj ohranjenih rek v Sloveniji. Zgornji del doline, južno od Prestranka, gradijo prepustni apnenci. Za pojavljanje presihajočih jezer je pomembno, da je plast apnencev dokaj tanka, saj se vzdolž doline končuje nariv prostranega snežniškega masiva. Pod apnenci ležijo vododržne flišne kamnine, ki gradijo

JEZERO	DNO	SRED. VODOSTAJ	VODOSTAJ	POVRŠINA
	m n. m.	m n. m.	m n. m.	m ²
1. ŠEMBIJSKO JEZERO	558,8	560,0	569,5	93.561
2. KALŠKO JEZERO	553,8	555,0	554,5	16.480
3. LANENO JEZERO	570,2	ni podatka	572,0	12.384
4. BAČKO JEZERO	560,4	562,5	568,0	86.250
5. KLJUNOV RIBNIK	549,5	555,0	551,0	784
6. JEZERO ZA KALCEM	553,8	555,0	556,0	18.496
7. MALO ZAGORSKO J.	544,2	548,0	548,5	44.552
8. VELIKO ZAGORSKO J.	549,0	550,0	551,0	23.479
9. VELIKO DRSKOVŠKO J.	541,7	545,0	549,0	207.547
10. MALO DRSKOVŠKO J.	539,2	540,0	544,0	82.657
11. PARSKO JEZERO	538,0	540,0	542,0	37.231
12. RADOHOVSKO JEZERO	534,2	537,5	535,6	7.455
13. KLENŠKO JEZERO	544,0	545,0	547,5	36.830
14. PALŠKO JEZERO	542,3	555,0	566,0	1.904.784
15. PETELINJSKO JEZERO	532,2	545,0	541,0	647.157
16. KRAJNIKOV DOL	537,0	ni podatka	540,0	21.513
17. JEREDOVCE	537,5	ni podatka	542,0	90.197

40. Osnovni podatki o presihajočih Pivških jezerih (podatki o vodostajih in površini se nanašajo na stanje novembra 2000).

tudi sosednje Brkine in dolino Notranjske Reke. Da je fliš na Zgornji Pivki blizu površja, dokazuje tudi tektonsko okno pri Knežaku, kjer apnenčasti pokrov manjka in najdemo flišne kamnine kar na površju.

Ozemlje ob reki Pivki prekrivajo rečni nanosi, kjer je dragocena obdelovalna zemlja, ki je zlasti v preteklih stoletjih omogočala preživetje številnemu kmečkemu prebivalstvu. Med reko Pivko in vzhodnim Javornikom je nekoliko dvignjeno starejše dno doline. Na blago zaobljenih apnenčastih vzpetinah prevladujejo pašniki. Med njimi so številne vrtače in širše globeli, katerih dna so večinoma uravnana in prekrita z rečnimi oziroma jezerskimi nanosi.

Kompleksne geološke razmere so odločilne za pretakanje voda na Pivki. Na obširnem kraškem zaledju Javornikov in Snežnika padavinska voda pronica v podzemlje in skozi razpoke v apnencih večinoma odteka neposredno proti Planinskemu polju. Obilne padavine, pretežno v spomladanskem in jesenskem času, pa povzročijo prelivanje podzemne vode proti Pivki. Tedaj oživijo številni izviri in napolnijo strugo z vodo. Ob naraščanju vodne gladine v podzemlju voda privre na plan tudi skozi votlikava, prepustna tla in poplavi njive in travnike ob strugi Pivke. Globeli in doli tedaj delujejo kot luknje v ogromnem apnenčastem situ, voda iz podzemlja jih zalije in sredi kamnitega kraškega sveta nastanejo jezera (slika 39).

Obilno deževje je razkrilo bogastvo doline

V oktobru in novembru leta 2000 je zaradi posebnih podnebnih razmer v zahodnem delu Slovenije prišlo do močnega in dolgotrajnega deževja. Ponekod so padavine kar štirikrat presegle povprečne mesečne vrednosti. Zaradi omejenega odtoka padavinskih voda skozi jame in razpoke v podzemlju, so nastale obsežne poplave na vseh kraških poljih, ki leže vzhodno od Snežniško-Javorniškega pogorja. Poplavljena je bila tudi dolina Pivke, predvsem v zgornjem

delu. Po več desetletjih so se spet napolnila vsa Pivška jezera (slika 37).

Iz pripovedovanja domačinov in iz strokovne literature je mogoče ugotoviti, da je na Zgornji Pivki kar sedemnajst jezer. Najbolj južno, v zgornjem delu doline, leži Šembijsko jezero. Najbolj severno jezero nastane v Jeredovcah. Vendar vsa jezera ne nastanejo vsako leto, nekatera se napolnijo le ob zelo močnem deževju. V primerjavi s strugo Pivke in gladino podtalnice ležijo namreč relativno visoko, zato se mora v podzemlju nabrati obilo kraške vode, da privre na površje tudi v teh globelih. Med redkeje napolnjena jezera uvrščamo Šembijsko, Laneno in Bačko jezero, Jezero za Kalcem, Klenško jezero ter Krajnikov dol in Jeredovce. V preostalih jezerih se voda pojavi pogostejše, lahko celo večkrat na leto. Med seboj se jezera razlikujejo po velikosti, obliki, načinu polnjenja in praznjenja ter trajanju. Tudi vrstna pestrost rastlinstva in živalstva na jezerih je izjemna in raznolika. Prav vsako izmed jezer je nekaj posebnega, vsa skupaj pa tvorijo zares izjemen kraški sistem.

V preglednici (slika 40) so prikazani osnovni podatki o jezerih. Nadmorske višine dna jezer smo povzeli po temeljnih topografskih načrtih TTN 5, prav tako srednje vodostaje jezer. Nadmorske višine, ki jih je voda dosegla v zadnjih dneh novembra in prvih dneh decembra 2000, smo izmerili na terenu in jih odčitali s pomočjo fotografskih posnetkov posameznih jezer iz zraka.

Dna jezer ležijo v skoraj štiridesetmetrskem višinskem razponu med 532 m in 570 m n. m. Najnižje leži Petelinjsko jezero, najvišje je dno Lanenega jezera v bližini Bača. Nadmorska višina dna jezera je pomembna, saj vpliva na pogostost in trajanje ojezeritve globeli. To je odvisno tudi od drugih dejavnikov, med njimi od oddaljenosti jezerske kotanje od struge Pivke. P. Habič (1985) navaja, da se nihanje vodne gladine v podzemlju povečuje z oddaljenostjo od struge Pivke. Opažovanja leta 2000 so to trditev potrdila.

Primerjava najvišjih vodnih gladin iz leta 2000 s srednjimi vodostaji pokaže, da so bili slednji v večini jezer preseženi. V sedmih jezerih znaša razlika med 0,5 in 4 metre. Izstopajo tri jezera z višjo razliko: v Bačkem jezeru je znašala 5,5 m, v Šembijskem 9,5 m, v največjem, Palškem jezeru pa kar 11 m. Vsa tri jezera so od reke Pivke bistveno bolj oddaljena kot tista z manjšimi razlikami v vodostajih.

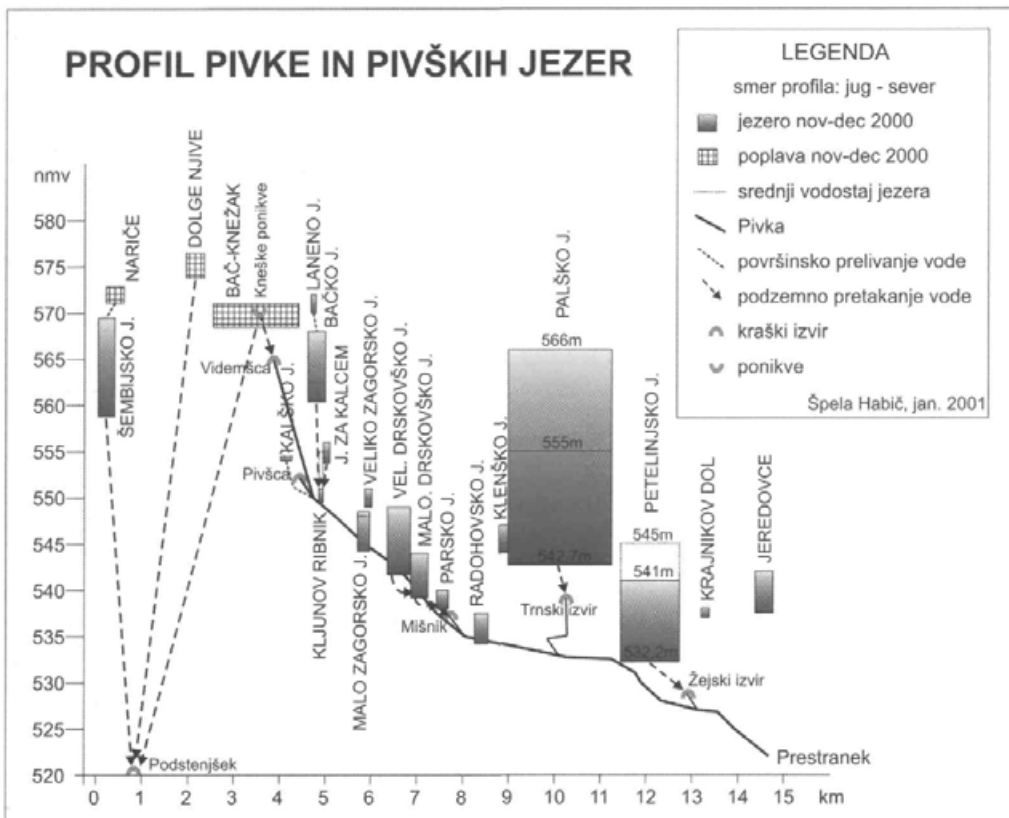
Kljub izjemno visokim vodam leta 2000 srednji vodostaji presenetljivo niso bili doseženi v Kalškem jezeru, Kljunovem ribniku ter Radohovskem in Petelinjskem jezeru, kar zahteva podrobnejšo osvetlitev vzrokov. V dnu Kalškega jezera je izkopen jarek v smeri proti reki Pivki, ki sproti odvaža vodo in izsušuje večji del obdelovalne zemlje. Zaradi tega se vodna gladina Kalškega jezera ne more (več)

dvigniti do 555 m n. m., podatek o srednjem vodostaju tega jezera bo potrebno torej znižati vsaj za pol metra.

Kljunov ribnik leži tik ob Pivki, kamor se voda preliva po površju. Višina preliva je 551 m, zato srednji vodostaj tega jezera ne more doseči višine 555 m.

Navedena srednja višina Radohovskega jezera je prav tako previsoka. Obod tega jezera je 536 m visoko, in če bi voda dosegla to višino, bi se prelivala preko ceste Pivka–Knežak proti strugi Pivke. To se ne dogaja, torej bo potrebno popraviti tudi srednjo višino tega jezera.

Težje je razložiti negativno razliko srednjega vodostaja in najvišje vodne gladine leta 2000 v Petelinjskem jezeru. Oblika globeli vsekakor dopušča

41. Profil Pivke in presihajočih Pivških jezer vzdolž navidezne osi jug-sever.

dvig vodne gladine do 545 m nadmorske višine, vendar je bila vodna gladina novembra 2000 štiri metre nižje. Tudi P. Habič navaja, da visoka voda v Petelinjskem jezeru le redko seže do višine 545 m. Ali je gladina tega jezera narasla kasneje kot v drugih, potem ko so bile meritve že opravljene? Na to bodo morala odgovoriti nadaljnja sistematična opazovanja. Vsekakor nadmorske višine 545 m ne moremo upoštevati kot srednji vodostaj Petelinjskega jezera, le-ta je domnevno vsaj pet metrov nižji.

Vzdolžni profil reke Pivke (Slika 40) v smeri sever–jug je narisana tako, da so višine (os Y) 1000-krat bolj poudarjene kot vodoravne razdalje (os X). Na to os so projicirane lege in dimenzije globeli, kjer nastajajo jezera. Slika prikazuje, da je vodna gladina v novembru 2000 najvišje segla na poplavljenem območju Dolgih njiv med Knežakom in Koritnicami, v Naričah nad Šembijskim jezerom, v Lanem jezuru in na poplavljenem območju med Bačem in Knežakom. Vsa ta območja so od

izvirov Pivke precej odmaknjena v zaledje, k vznožju Snežniškega pogorja, in kažejo, da je gladina vode v kraškem podzemlju nagnjena v smeri proti Pivki. Na sliki so prikazane tudi podzemne povezave med jezери in izviri, na katere je mogoče sklepati predvsem na podlagi merjenih fizikalnih in kemijskih lastnosti voda, vendar vse še niso dokazane s sledenjem.

Vsako jezero je nekaj posebnega

Šembijsko jezero

Prvo v vrsti sedemnajstih presihajočih Pivških jezer je najjužnejše, Šembijsko jezero. Nastane v kotanji pod grebenom Milanje in Volovje rebri, na delu planotastega sveta, ki se med Knežakom in Šembijami že prevesi proti Ilirski Bistrici. Zdi se, kot da skoraj ne spada več k dolini Pivke. Nedaleč od jezera se kraški svet Zgornje Pivke namreč strmo spusti v dolino Notranjske Reke in proti Brkinom.

42. Nariče (spodaj) in Šembijsko jezero novembra 2000.

Šembijsko jezero je zaradi visoke lege le redko poplavljeno. Kraška voda priteka iz prostranega snežniškega zaledja in pod površjem najverjetneje odteka v izvir Podstenjska. Kot pove ime, izvira Podstenjšek pod strmim kraškim robom zahodno od Šembij, na stiku apnenca in fliša visoko nad dolino Notranjske Reke. Nad Šembijskim jezerom se dviga Jezerni hrib (598 m), ki z imenom priča o zanimivem kraškem pojavu tudi tedaj, ko je zaraščajoča se travnata planota povsem osušena.

Laneno in Bačko jezero

Severno od Bača je več globeli s strmimi jugovzhodnimi pobočji. V največji nastane Bačko jezero, tik ob njem je nekajkrat manjše Laneno jezero (slika 43). Zaradi visoke lege sta le redko poplavljena, še zlasti Laneno, ki leži najvišje izmed vseh jezer, z dnom na 570,2 m n. m. Domačini pripovedujejo, da so v tej globeli nekdanj pridevali lan, od tod ime. Novembra 2000 se je iz do roba zalitega Lanenega jezera voda v potoku prelivala v sto metrov oddaljeno Bačko jezero. Razlika v vodnih gladinah med obema je znašala 4 m. Ker je vodna gladina Bačkega jezera izjemno narasla, je bila zalita tudi vrtača na njegovem severnem obodu. Voda je do višine 569,5 m zalila še eno, severneje ležečo vrtačo.

Mnogo redkeje je mogoče tod opazovati dve vodni površini. V novembru in decembru 2000 se je nivo kraške podzemne vode v zaledju Šembijskega jezera tako dvignil, da je zalilo tudi plitvo, ravno polje nad njim, imenovano Nariče (slika 42). Ob najvišjem vodostaju (572,9 m) se je voda iz Narič po površini pretakala v bližnje Šembijsko jezero in ga napolnila do izjemne višine 569,5 m n. m. Po ljudskem spominu sta bila Šembijsko jezero in Nariče nazadnje tako polna daljnjega leta 1929.

Na zakraselem skalnatem svetu Zgornje Pivke je le malo obdelovalne zemlje. O nekdanji izredno premišljeni rabi priča razdelitev parcel. Uravnanost dna jezer so večinoma razdeljena na ozke in dolge njive, ki so bile včasih skrbno obdelane.

43. Bačko in Laneno jezero (levo), zgoraj poplava med Bačem in Knežakom.

Danes mnogih niti ne pokosijo več. Na obodih globeli in na planotastem svetu med njimi pa je zemlje zelo malo. Razdeljena je na znatno večje dele nepravilnih oblik, ki jih ponekod ločujejo kamniti zidovi. Ti so bili koristni kot ograde med pašniki, pa še tla so z zlaganjem kamnov izboljšali, da so manj kamnita. Na območju Bačkega jezera je tovrstna razdelitev zemlje še posebej lepo izražena.

Kalško jezero, Jezero za Kalcem in Kljunov ribnik

Pivka izvira v Pivšcah, v odprti kraški globeli v bližini Zagorja. Ob dežju je tod več izvirov v nadmorski višini med 551 in 554 m. Na jugovzhodnem robu te globeli je izvir Videmšce, ki podzemno dobiva vodo iz kraškega zaledja med Zagorjem, Knežakom in Bačem. Dokazan je bil podzemeljski pretok vode iz Kneških ponikev v Videmšco. Malo pred izlitjem v Pivko Videmšco doseže globok, umeten odvodni jarek, ki odvaja visoke vode iz bližnjega Kalškega jezera. Na uravnane, osušenem jezerskem dnu (554 m) prevladujejo njive in travniki. Jezero zaradi sprotnega odtekanja vode nastaja le na manjšem, severnem delu globeli.

44. Bruhanje vode iz vrtine v Kljunovem ribniku.

Sredi valovitega planotastega površja Zgornje Pivke, nedaleč od Zagorja, so v 17. stol. Steinbergi postavili grad Kalc. Od tod izhaja znani politehnik in kartograf Franc Anton Steinberg (1684–1765), ki se je veliko ukvarjal z opisovanjem kraških pojavov, predvsem Cerkniškega jezera. V 18. stol. je Kalc prešel v last premožne rodbine Vilhar. V njem je živel in deloval tudi Miroslav Vilhar (1818–1871), pesnik, skladatelj in politik. Izdajal je časopis *Naprej* in leta 1869 na Kalcu organiziral tabor ter pritegnil Pivčane k narodnemu gibanju. Nekatere njegove pesmi, npr. "Na jezeru", "Zagorski zvonovi" in "Lipa zelenela je" so ponarodele. Je tudi avtor prve slovenske spevoigre "Jamska Ivanka". Nekaj let je na gradu Kalc kot domači učitelj služboval Fran Levstik.

Nedaleč od gradu proti severu je v redno košeni globeli z ravnim dnom, imenovani Veliki dol, Jezero za Kalcem. Poplavljen je le ob visokih vodah. Strmeje, jugovzhodno pobočje globeli je poraščeno z gozdom. V novembru 2000 so visoke vode napolnile tudi sosednjo malo kotanjo. Čeprav je od roba Jezera za Kalcem oddaljena le 35 m, je bila vodna gladina v tej kotanji kar 5 m višje kot v sosednjem jezeru. To si razlagamo z velikim pritiskom, s katerim si je po obilnem deževju voda iskala poti na površje. Znano je, da vrtače nastajajo nad mestoma bolj pretrtimi kamninami. Kamnina je pod vrtačami torej bolj na gosto preprejena z razpokami, zato je voda lažje našla pot na površje.

Tik preden Pivka zavije v ozko sotesko, leži na njenem desnem bregu Kljunov ribnik. Pred več leti so z vrtnanjem raziskovali nivoje podzemne kraške vode ob Pivki. Ostale so precej široke vrtine, skozi katere je v novembru in decembru 2000 voda več tednov bruhala celo več kot meter visoko (slika 44). Narava je tu zelo nazorno prikazala izjemen pritisk podzemne vode. Po pripovedovanju domačinov je Kljunov ribnik dobil ime po ribah, ki naj bi jih tu našli potem, ko so se visoke vode umaknile. Pri tem pa ni jasno, ali gre za ribe iz struge Pivke, kar je malo verjetno, ali za človeške ribice, ki bi jih voda lahko izbruhala na površje.

Pivška jezera so najbolj gosto posejana jugovzhodno in vzhodno od Drskovč (slika 45). Visoki topoli na Malem Zagorskem jezeru že od daleč nakazujejo, da so tla tod precej bolj namočena kot v okolici, kjer prevladuje rastlinstvo, značilno za suha kraška tla. Veliko Zagorsko jezero je nekoliko bolj oddaljeno od vasi proti vzhodu in ga je sredi zaraščene kraške gmajne kar težko najti. Ovalno globel obdaja strm, z gozdom poraščen obod. Njegovo dno je pet metrov nad dnom Malega Zagorskega jezera, zato ga voda zalije bolj poredko, le ob najmočnejših deževjih. Globina jezera ne preseže dveh metrov.

Glede poimenovanja Malega in Velikega Zagorskega jezera je nekoliko zmede, zato je prav, da problem podrobneje predstavimo. V novejših temeljnih topografskih načrtih (TTN 5) in v večini doslej objavljenih prispevkov sta imeni obeh jezer zamenjani glede na navedbe v tem prispevku. Kot Veliko Zagorsko jezero je poimenovano zahodnejše, torej tisto, ki leži bližje strugi Pivke, vzhodno jezero pa imenujejo Malo Zagorsko jezero. Ob terenskem delu pa so nas

domačini opozorili, da poimenujejo jezera ravno obratno. Tako poimenovanje so utemeljili s tem, da je v vzhodni globeli, torej po njihovo v Velikem Zagorskem jezeru, več obdelovalne zemlje kot v zahodni, sicer nekoliko večji globeli, torej po njihovem v Malem Zagorskem jezeru. Da bi razjasnili to poimenovanje, smo poiskali stare karte Franciscejskega katastra, ki so jih izdelali okrog leta 1823. Na njih je jasno razvidno, da imajo domačini prav. Vzhodno jezero je Veliko, zahodno pa Malo Zagorsko jezero. Tudi oznaka njivskih površin v Franciscejskem katastru dokazuje, da je v vzhodnem, Velikem jezeru resnično večja površina njiv. To je razumljivo, saj so tla v tem jezeru redkeje in manj časa poplavljeni, nasprotno pa so tla v nižje ležečem Malem Zagorskem jezeru bolj močvirna in manj primerna za obdelovanje. Za Pivčane torej ni bila pomembna velikost globeli ali poplavljeni površina v globeli, temveč tisto, kar je bilo nujno za preživetje – obdelovalna zemlja. Enako poimenovanje je prikazano tudi na Habičevi pregledni karti doline Pivke (Habič 1975). Ta dejstva je potrebno upoštevati ter imeni Malega in Velikega Zagorskega jezera imenovati skladno s prvotnim poimenovanjem.

45. Veliko Drskovško jezero ter Malo in Veliko Zagorsko jezero (od leve proti desni).

Veliko in Malo Drskovško jezero

Veliko Drskovško jezero je po velikosti tretje izmed vseh Pivških jezer (19 ha). Čeprav je voda novembra leta 2000 kar za štiri metre preseгла srednji vodostaj, površina jezera ni bila bistveno večja. Prostorno globel z naplavljenim dnom obdaja namreč dokaj strm kraški rob. V dnu Velikega Drskovškega jezera je več kotanj. Nekatere delujejo kot požiralniki, in skoznje voda odteka v podzemlje. Nekaj kotanj v jezerski usedlini je videti, kot da so izkopane. V njih se voda zadržuje še po presahnitvi jezera. Pomembne so za dvoživke, saj žabe, krastače in pupki v ujeti vodi spomladi odlagajo jajčeca, kar pa je v teh krajih tvegano početje. Če vode prehitro zmanjka, se paglavci ne morejo razviti v odrasle živali in ves zarod propade.

Malo Drskovško jezero je srednje od treh jezer, ki so med seboj najverjetneje povezana s podzemnim vodnim tokom (slika 46). Iz Velikega Drskovškega jezera voda ne odteka v strugo Pivke, pač pa proti Malemu Drskovškemu jezeru. Oblika tega jezera je nekoliko nenavadna. Okrogla globel jezera se namreč proti jugovzhodu potegne v ozko, zatrepu

podobno dolino, ki se zaključuje z visoko prepadno steno. Pod njo je nekaj metrov globoka vodorna jama ki jo domačini imenujejo Podmou (spodmol). To je izvorna jama Malega Drskovškega jezera. Po deževjih, ko se jezera polnijo, je bučanje bruhajoče vode slišati daleč, tudi na vrh prepadne stene. Voda odteka po kratki strugi, potem pa se razlije po dnu globeli. Skalne oblike v jami pričajo o veliki moči vode, s katero že zelo dolgo raztaplja in preoblikuje kamnino. V suhih razpokah je mogoče opazovati drobne, pajkom podobne podzemne živali.

Na severnem robu globeli leži dobrih deset metrov globoka ponorna jama z enakim imenom, Podmou. Medtem ko je izvorna jama zasuta predvsem s kamenjem, je ponorni Podmou dodobra napolnjen s prstjo. Stene so deloma zasigane.

Parsko jezero

Med Drskovčami in Parjami je struga Pivke ujeta v ozko sotesko, obdano s skalnimi robovi. Da bi voda Pivke lažje odtekala, so jo leta 1939, ko so ti kraji še pripadali Italiji, razširili z razstrelivom. Pod Parjami se soteska razširi v zatrep Mlake.

46. Malo Drskovško jezero, zgoraj desno del Velikega Drskovškega jezera.

47. Parsko jezero in izvir Mišnik, zgoraj Mlake pri Parjah

Tod sta dva izvira, ki sta skupaj s Pivko zagotavljala dovolj vode za nekdanjo Sitteringerjevo žago. V bližnjem Parskem vodnjaku je mogoče spremljati nivo kraške vode pod površjem tudi tedaj, ko je struga Pivke suha. Tik nad Mlakami je v pobočju vhod v Parsko golobino, eno najpomembnejših arheoloških najdišč iz časa ledenih dob, ko so neandertalci poseljevali dolino Pivke. V njej so našli nekaj orodja ter veliko fosilnih kosti jamskega medveda in drugih živali, ki so jih lovili ledenodobni lovci. Le 250 m proti jugovzhodu se nahaja Drskovška golobina. Pravi, da je mogoče skozi Parsko golobino priti v Drskovško. Arheolog Srečko Brodar je predvideval, da sta golobini ostanka nekdanje jame, skozi katero se je pretakala Pivka v oddaljeni preteklosti. Zelo verjetno lahko to rečemo tudi za oba Podmola v Malem Drskovškem jezeru.

Parsko jezero dobiva vodo iz Malega Drskovškega jezera in jo pod zemljo oddaja v izvir Mišnik (slika 47). Na te podzemne zveze kažejo podatki o temperaturi in kemičnih lastnostih voda v naštetih jezerih in v Mišniku. Po trajnosti in

izdatnosti je to eden pomembnejših izvirov ob Pivki. Kot navaja Habe v izčrpnih monografiji o mlinih in žagah na Pivki, je ob Mišniku nekoč stal Jatarjev mlin. Bil je šele drugi po vrsti od izvira Pivke navzdol. Nestalen površinski tok Pivke je močno skrajševal obratovalni čas mlinov. V nekaterih so mleli le dva meseca na leto. Jatarjev mlin so opustili za časa Italije. Tedaj so na Pivki in njenih pritokih izpeljali tudi obsežna vodnogospodarska dela. Da bi zmanjšali poplave, so strugo Pivke uravnali in obdali z nasipi. A poplav kljub melioracijam niso odpravili. Voda namreč vre iz kraških tal tudi za nasipi in ti ob upadanju zavirajo odtok vode v strugo. Na mnogih mestih so zato domačini nasipe prekopali, da bi voda hitreje odtekala. Prekopani nasipi pričajo o neuspelem posegu človeka v kraško naravo.

Klenško in Radohovsko jezero

Klenško jezero nastane v majhnem dolu za vasjo, z dnom na 544 m n. m. (slika 48). To je skoraj 10 metrov nad strugo Pivke, ki se v velikem loku s spodnje strani povsem približa Klenku, potem pa

48. Klenško jezero in Klenik

zavije proti zahodu do Radohove vasi. Polje med Klenkom in Radohovo vasjo je pogosto poplavljen. Nasprotno se Klenško jezero, ki leži skoraj sredi vasi, napolni le ob zares visokih vodah. Zaradi tega ni presenetljivo, da so v njegovem dnu še obdelane njive. Po površini sta Klenško in Radohovsko jezero običajno med najmanjšimi na Pivki, vendar je bilo Klenško jezero novembra 2000 veliko večje, kot je ob srednjem vodostaju. Radohovsko jezero je edino jezero na levem bregu Pivke. Nastane v majhnem zatrepu ob vznožju Primoža in podzemno odteka v Pivko. S treh strani ga obdajajo hiše in cesta, saj se Radohova vas širi. V zadnjih desetletjih se je že skoraj spojila s Pivko, največjim naseljem na Zgornji Pivki in od leta 1995 občinskim središčem.

Palško jezero

Palško jezero je največje izmed vseh jezer na Pivki. Nastaja severno od Palčja, v poldrugi kilometer dolgi in pol kilometra široki globeli z uravnanim, naplavljenim dnom. Najnižja točka jezera je na 542,3 m n. m. Ob srednjem vodostaju

(555 m) meri jezero dobrih 1.000.000 m². Tedaj je v globeli okrog 7 milijonov m³ vode. Kadar se vodna gladina dvigne nad 552 m, dobi jezero dva zaliva, imenovana Njivce in Ždink. Sredi med njima se dviga 606 m visoki Jezerščak.

Obilno deževje v novembru in decembru leta 2000 je na Palškem jezeru povzročilo izreden dvig vodne gladine, kakršnega ni bilo že več kot 70 let. Ker je obrobje Palškega jezera dokaj blago naklonjeno, je voda zalila mnogo večjo površino in po dolini Gabrje skoraj oblila hriba Jezerščak in Seljivec (slika 49). Površina jezera je tedaj presegla 1.900.000 m², količina vode v globeli pa se je več kot potrojila.

Palško jezero dobiva vodo iz več izvirov. Najmočnejši med njimi je Matijeva jama na vzhodnem robu globeli, s stranskim vhodom na 546 m n. m. Dokler je vodna gladina jezera ne doseže, odteka iz jame manjši potok. Ko pa jezero tako naraste, da je celoten jamski vhod zalit, je bruhanje vode mogoče opazovati na vodni gladini, kjer nastajajo vodni mehurji. Ob upa-

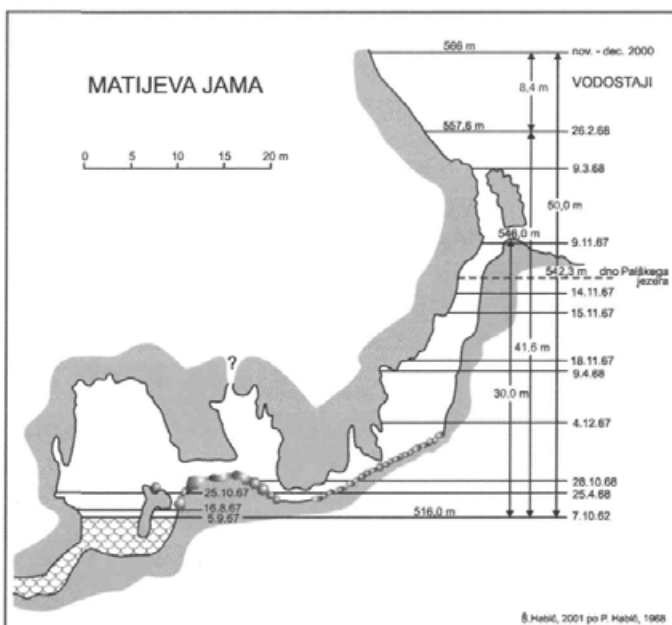

49. Palško jezero je preko Njivic seglo še v Gabrje.

danju jezera Matijeva jama požira vodo, zato jo uvrščamo med kraške estavele.

Matijeva jama ima obliko poševnega brezna in 7 m nad stranskim še navpični vhod. V suhem obdobju je mogoče v jami opazovati zniževanje nivoja podzemne vode. Doslej najnižji izmerjeni vodostaj je bil na 516 m n. m., kar je 30 m pod vhomom v jamo. Glede na to, da je vodna gladina Palškega jezera pozimi 2000 dosegla 566 m, znaša izmerjena razlika med najvišjo in najnižjo gladino kraške vode pri Palčju celih 50 m. S skice Matijeve jame (Slika 50) je razvidno, da je bil najvišji doslej izmerjeni vodostaj Palškega jezera malo manj kot 558 m, torej je bila ta višina leta 2000 presežena kar za 8 m. V Matijevi jami, pa tudi na nekaterih drugih Pivških jezerih, so že večkrat opazili človeške ribice.

Na jugovzhodnem obrobju jezera leži jama Kužica, ki je prav tako estavela. Konec leta 2000 je Palško jezero seglo vse do manjše uleknine v zaledju Kužice. Voda je vrela na površje v nešteto drobnih izvirkih, raztresenih po travnikih, in

50. Matijeva jama v prerezu.

51. Jeredovce, zgoraj Bile.

pri tem izkoristila vsako špranjo, celo luknje v krtinah. Tam, kjer je bila travna ruša pregosta, se je pod njo naredila svojevrstna vodna blazina. Ob pritisku na napeto površino se je "blazina" vdala, predrila pa se ni.

Iz Palškega jezera voda podzemno odteka skozi Matijevo jamo, Kužico ter požiralnike v dnu globeli v Trnske izvire in po kratkem površinskem toku kot Stržen in Tršnica doseže Pivko. Trajanje Palškega jezera se iz leta v leto spreminja. Kot za vsa presihajoča jezera tudi zanj velja, da je njegov obstoj odvisen od količine in časovne razporeditve padavin, običajno pa je voda v jezeru približno četrt leta.

Petelinjsko jezero

Ob vznožju Okrogleka, podaljšane hrbta Sv. Trojice, leži v ovalni globeli Petelinjsko jezero, z dnom na 532 m n. m. To jezero je najbolj obstojno, saj se voda v njem zadržuje tudi do pol leta. S površino okrog 700.000 m² zaostaja le za Palškim jezerom. Voda privre na površje v talnih izvirih na južnem delu jezera, ponikne pa skozi prepustna tla na južnem in

na severnem koncu. Od tod se voda pretaka v Žejske izvire in po kratkem površinskem toku doseže Pivko. Ko se Petelinjsko jezero osuši, presahnejo tudi Žejski izviri. Njihova izdatnost in stalnost je omogočila postavitev več mlinov. Tik pod Žejskimi izviri je do leta 1850 stal mlin Pri Zvirku. Pod Mlakami, pogosto poplavljen bližnjo kotanjo, je bil Ambrožev mlin. Nekoliko nižje ob Pivki sta stala Jerinov mlin in žaga. Danes so od vsega tega ostale le še zaraščene ruševine. Nižje ob Pivki sta še dva mlina z žagami, Čadežev in Tišlerjev.

Krajnikov dol in Jeredovce

Najbolj severno, zadnje v vrsti presihajočih Pivških jezer so Jeredovce (slika 51). To je potegnjena, blago obrobljena globel nad Žejami, z dnom na 537 m n. m. Enako visoko, a malo južneje leži Krajnikov dol. Tako Jeredovce kot Krajnikov dol se napolnita le ob najvišjih vodah. Žejanci dobro vedo, kdaj je v Jeredovcah jezero. Tedaj namreč precej nižje, v bližini vasi, oživi izvir Šulk in se po kratkem hudourniškem toku razlije po njivah.

52. Travniki in grmičevje na Palškem jezeru so domovanje mnogih redkih rastlinskih in živalskih vrst

Nekdaj rodovitne Jeredovce so ob osnovanju poligona Bile vključili v vojaško območje, zato so domačini kmetovanje tam opustili. Sledi vojaških dejavnosti so danes vidne vsepovsod, obenem pa se je globel že pošteno zarasla z drevjem in grmičevjem. Kdo ve, kaj vse izpira voda v podzemlje, ko ponika v votlikavih tleh!

Zakladnica življenja

Na suhih kraških travniščih Zgornje Pivke so pred stoletjem in več mnogo bolj intenzivno kmetovali kot dandanes. Opuščene kmetijske površine se že več desetletij zaraščajo. Pašnikov in travnikov je malo, njihve najdemo le še zelo blizu vasi. Ekstenzivno kmetovanje, zlasti vsakoletna pozna košnja negojenih travnikov, omogoča izjemno pestrost rastlinstva in živalstva ter uspevanje mnogih redkih in ogroženih vrst.

Sredi te suhe kraške ravnate predstavljajo globeli Pivških jezer z mokrotnimi in vlažnimi travniki v ekološkem pogledu povsem drug svet. Življenjske razmere se drastično spremenijo v trenutku, ko s suhega, kamnitega oboda globeli

s tanko plastjo zemlje stopimo na njeno občasno poplavljenno dno. Tla so tu bolj globoka, manj kamnita, v nekaterih jezerih bolj, drugje manj zamočvirjena. V dnu jezer zato pogosto najdemo povsem drugačne rastlinske in živalske združbe kot v okolici. In ker smo v Sloveniji večino mokrotnih območij že davno dodobra osušili in meliorirali, so ti redki še ohranjeni vlažni travniki zelo dragoceni. Ko naštejemo vse vrste živih organizmov v dolini Pivke, nas preseneti izjemna vrstna pestrost tako v rastlinskem kot v živalskem kraljestvu.

Razlike v rastlinskem in živalskem svetu med Pivškimi jezeri so deloma posledica različne rabe globeli, ki je seveda pogojena z naravnimi danostmi. Kljub temu so za ohranjanje biotske pestrosti v dolini Pivke pomembna prav vsa, saj je vsako izmed njih pomembno zaradi vsaj ene skupine rastlin, žuželk, ptic ali drugih vrst organizmov.

Raziskava Nacionalnega inštituta za biologijo, v kateri so preučevali pestrost rastlinstva in živalstva na Pivških jezerih, je dala zelo zani-

53. Ilirski meček

mive izsledke. Na dnu največjega, Palškega jezera so travniki in vrbovo grmičevje (slika 52). Grmičevje je pomembno gnezdišče več vrst ptic, predvsem penic, rjavega srakoperja in velikega strnada. Gostote njihovih gnezd so na Palškem jezeru med najvišjimi v Sloveniji. Približno polovica vseh gnezdečih ptičjih vrst v dolini Pivke je uvrščenih na rdeči seznam ogroženih vrst v Sloveniji. V visoki travi, ki je ne pokosijo pred koncem junija, pa gnezdi kosec, ki ga zaradi stalnega zmanjševanja površin mokrih travnikov varujejo po vsem svetu.

O izjemni biotski pestrosti na Pivških jezerih priča tudi podatek, da tod živi skoraj polovica vseh v Sloveniji opaženih vrst metuljev. Na Palškem jezeru so zabeležili kar 70 vrst, na vseh jezerih skupaj pa 88 vrst dnevnih metuljev. Nad suhimi kraškimi travišči na obrobju jezer se spreletavajo predvsem toploljubne vrste. Zanje je pomemben bogat rastlinski svet z obilico cvetočih rastlin na

negojenih travnikih. Na pogostejše poplavljenih površinah pa prevladujejo tipične močvirske vrste, ki so zaradi izginjanja ustreznega življenjskega prostora močno ogrožene. Mednje sodijo vrste pisančkov, modrinov, cekinčkov, debeloglavčkov in druge.

Petelinjsko jezero je zaradi najdlje zastajajoče vode med najbolj zanimivimi glede živega sveta. V njem živi več zelo redkih vrst nižjih rakov. Za eno izmed njih je Petelinjsko jezero celo edino znano nahajališče na svetu. Tudi pestrost hroščev je velika. Pri zadnjih popisih so na Pivških jezerih odkrili kar šest novih vrst, ki so bile doslej v Sloveniji neznane.

Ko se spomladi tla osušijo, zacvetijo na jezerih pisane preproge. V kotanjah uspeva združba rušate masnice in visokega trpotca. Na območju občasnih poplav najdemo zaplate redke združbe ilirskega mečka (Slika 53), ki je sorodnik veliko bolj znanih vrtnih gladiol in trave z imenom modra stožka. Na nekaterih jezerih uspeva več vrst raznobarnih kukavičnic, pa svišči, perunike, zdravilne strašnice in druge cvetnice. Konec pomladi oziroma več tednov po presahnitvi jezer se globeli odenejo v bogate, pisane preproge, ki razveselijo vse ljubitelje narave, pa naj so poznavalci ali samo občudovalci.

Pivka in njena jezera

Za razvoj krasa so pomembni trije dejavniki: vodotopna kamnina, voda in čas. Pivko sestavljajo apnenci iz različnih geoloških dob, premaknjeni in preoblikovani v milijonih let. Skupaj z vododržnimi flišnimi plastmi sestavljajo posebno geološko podlago, odločilno za nastajanje zanimivih kraških pojavov.

Vode je na Pivki kakor kdaj. Pogosto je primanjkuje, o tem priča suhim in toplim rastiščem prilagojeno rastlinstvo in živalstvo. Za človeka je bilo pomanjkanje vode nekoč mnogo hujša nadloga, kot je dandanes, ko si

jo lahko po želji natoči iz pipe. Ob padavinah je vode preveč. Iz nešteti lukenj v tleh sili na površje in se razliva po poljih. Na najpogostejše poplavljenih tleh uspevajo močvirne rastline in živali. Tudi domačini so se občasnim poplavam prilagodili, zato posebno velike škode večinoma ne povzroča.

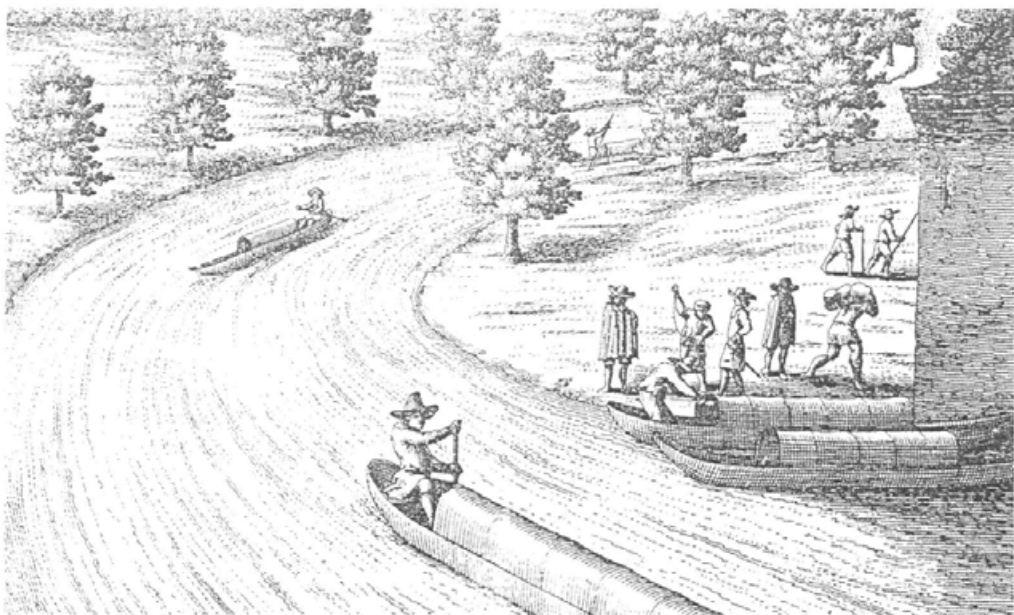
Čas vse to spreminja. Voda topi kamen in odnaša prst. Procesi v naravi tečejo neprestano, kras je živ. Spreminja se tudi človekov vpliv na krajino. Na Pivki o tem pričajo predvsem zaraščajoči se pašniki in travniki. Čas prinaša tudi nova spoznanja o naravi, o svetu, v katerem živimo.

Pivka je s svojimi sedemnajstimi presihajočimi jezeri izjemna dolina. V Sloveniji in širše ji ni podobne. Zasluži si, da ji z znanstvenim in strokovnim delom posvetimo več pozornosti. In zasluži si tudi, da jo v vsakdanjem življenju spoznavamo, spoštujemo in varujemo.

Viri

- Franciscejski kataster za Kranjsko, Postojnska kresija, A151 Zagorje. Mapa A151A05, <http://www.gov.si/arhiv/kataster/imgb/a/a151a05.jpg>
- Habe, France, 1996. Ljudje in kraji ob Pivki. Mlini in žage na vodni pogon na Pivki in Planinskem polju nekoč in danes. Društvo za varstvo kraškega okolja, Postojna, Občina Postojna, 117 s.
- Habič, Peter, 1975. Pivka in njena kraška jezera. Ljudje in kraji ob Pivki, Kulturna skupnost, Postojna, str. 41–50.
- Habič, Peter, 1985. Vodna gladina v Notranjskem in Primorskem krasu Slovenije. *Acta carsologica*, let. 13(1984), str. 37–78.
- Habič, Peter, 1996. Skrivnostna Ljubljana. Ob ustanovitvi Jamarskega društva Ivan Michler na Vrhniki. *Vrhnikiški razgledi*, let. 1, str. 75–77.
- Habič, Špela, 1995. Presihajoča pivška jezera. *Prestop*, let. 2, št. 3.
- Habič, Špela, 1996. Skrivna jezera : koledar 1997. Javor Pivka, Pivka. 14 s.
- Habič, Špela, 2000. Izjemne vode na Pivki. *Prestop*, let. 7, št. 68.
- Inventarizacija favne, flore in vegetacije Pivških jezer. Končno poročilo projekta. Nacionalni inštitut za biologijo, Ljubljana, 2000. 36 s.
- Kovačič, Gregor, Habič, Špela, 2005. Karst Periodical lakes of Pivka (SW Slovenia) During High Waters in November 2000. *Tipkapis*.
- Ravbar, Nataša, Šebela, Stanka, 2004. The Karst Periodical Lakes of Upper Pivka, Slovenia. *Acta carsologica*, let. 33/1, str. 159–173.

ČOLNARJENJE PO LJUBLJANICI

54. Plovba po Ljubljanici (po Valvasorju).

Eden prvih zapisov o plovbi po Ljubljanici, poleg starogrške pripovedke o Argonavtih, je delo grškega zgodovinarja in geografa Strabona (okoli 63 pr. Kr. do 19 po Kr.), ki v svoji geografiji do tedaj znanega sveta omenja tudi Nauportus kot pomembno rečno pristanišče, kjer so trgovci pretovarjali blago, pripeljano iz Ogleja, na čolne. Po vodi so prevažali seveda tudi ljudi, ki so potovali iz Italije naprej po jantarski cesti proti Baltiku oziroma na jug po Savi in Donavi ter obratno. Rimljani, ki so nekako sredi tretjega desetletja pr. Kr. zasedli naše kraje, so se med drugim lotili regulacije Ljubljanice in gradnje ceste, ki je peljala po severnem robu Ljubljanskega barja proti Emoni. Nekatere arheološke najdbe na barju pa izpričujejo, da ima plovba na tem območju še dosti starejšo zgodovino.¹

Rimski Nauportus je bil kasneje porušen, verjetno v času preseljevanja ljudstev, novo trgovsko središče pa se je pomaknilo nekoliko višje, na levi breg Ljubljanice, kjer je nastalo eno od treh naselbinskih jeder, imenovano Breg (danes Cankarjev trg). Tu so živeli večinoma trgovci, obrtniki in čolnarji.²

Ponovno se čolnarjenje v pisnih virih omenja šele leta 1489, ko je cesar Friderik podelil velikim čolnarjem poseben privilegij, čeprav je bila Ljubljana zagotovo najpomembnejša prevozna pot, vse dokler niso v času Karla VI., v prvi polovici 18. stoletja, zgradili ceste ob robu Ljubljanskega barja proti Trstu. Ljubljana je bila v primerjavi z drugimi rekami zelo primerna za plovbo. Bila je plovna do Ljubljane, zaradi

55. S takšnim čolnom so se večasih prevažali po Ljubljani (Tehniški muzej Bistra).

nizkega padca pa tudi ni bilo potrebno graditi posebnih vlečnih poti, po katerih bi ljudje in živina vlekli ladje proti toku.

O plovbi piše v 17. stoletju tudi Valvazor, ki pripoveduje: Ljublanica je polna čolnov, ki prevažajo vsakovrstno blago, ki prihaja iz Italije in se pošilja v Italijo. Čolnari se ponoči in po-

dnevi v malih in velikih čolnih.³ Mali čolni so bili izdolbeni iz enega samega debla (celaki, deblaki ali einbaumlerji) in so prevažali tovor do 30 centov (stari dunajski cent = 56 kg); 6–7 m dolgi brodnik ali strehar (ker je imel streho) je bil namenjen za prevoz ljudi; peskar, za prevoz peska, je bil malo večji od prejšnjega; 4–5 m dolge škatlje pa so uporabljali za ribarjenje. Veliki

56. in 57. Prapor vrhniških čolnarjev: na eni strani sv. Nikolaj, na drugi sv. Trojica.

58. Potniško pristanišče ob današnjem Cankarjevem trgu. (po Valvasorju).

čolni so bili dolgi 18–20 m in so lahko nosili do 300 centov. Kadar je bil tovor večji, so zvezali tudi po dva skupaj.⁴

Veliki čolnarji so bili v državni službi in so morali prevažati predvsem cesarsko blago. Plovba po Ljubljanici je bila v lasti deželnega kneza, ki je vzdrževal na reki 7 do 9 čolnov za prevoz blaga in jih oddajal v najem ljubljanskim in vrhniškim čolnarjem. V 16. stoletju je ljubljanski magistrat sicer kupil od cesarja Ferdinanda plovno pravico z 9 čolni vred, vendar so bili v času Valvasorja spet v cesarski lasti. Vsak čoln je imel čolnarskega mojstra in pet čolnarskih hlapcev, ki jih je jemal v službo cesarski dacar. Mojstri so dobivali stalno plačo, hlapci pa so bili plačani od vožnje. Vseh skupaj je bilo okoli 50. Bili so organizirani v bratovščino ali ceh in so imeli svojega cehovskega mojstra, blagajno in bandero. Njihov zavetnik je bil sv. Nikolaj⁵ in vrhniški veliki čolnarji so častili sv. Nikolaja na Kurenu.⁶ Ta svetnik je bil upodobljen tudi na eni strani njihovega bandera, na drugi strani pa sv. Trojica. Prve svoboščine za plovbo po Ljubljanici jim je podelil cesar Friderik 28. 9. 1489 v Linzu, nato pa so jih potrdili cesarji Maksimilijan 31. 3. 1506, Ferdinand 17. 1. 1549 in Leopold 15. 1. 1676, v 18. stoletju pa še Karel VI. in Marija Terezija.⁷

Na Vrhnika sta bili dve pristanišči. Na začetku današnjega Cankarjevega trga, kjer je danes most čez Ljubljanico, je bilo potniško. Takrat mostu še ni bilo, prvega so postavili šele leta 1790. V trgu so imeli hiše trgovci, gostilničarji, uradniki, trški bogataši, sodnik, obrtniki, tam sta bili pošta in mitnica⁸ in tam naj bi imela sedež tudi čolnarska bratovščina. Nekoliko nižje je bilo tovarno pristanišče, kjer so bila tudi skladišča. Eno je imela carinarnica oziroma posebni mitničarski urad. Tu so tovor prekladali in ga odpravljali naprej po vodi in obratno. Med tovorom je bila zlasti sladkorna moka, kranjski les za ladje, volna in ogrsko žito. Iz tržaške strani so vozili težki vozovi, ki so prevažali kolonialno blago: čaj, dišave, začimbe. Hitro pokvarljive stvari so takoj odpeljali naprej. Drugo skladišče je imel idrijski rudnik. Iz Idrije so po Stari cesti čez Veharše na Vrhniko tovorili živo srebro in ga nato po vodi prepeljali do Ljubljane. Iz nasprotni smeri pa so zanj dovažali žito.⁹

Ko je bila v prvi polovici 18. stoletja zgrajena cesta čez Barje proti Trstu, je del prometa potekal tudi po njej, vendar zaradi poplav pogosto ni bila prevozna, dokler niso v 70-ih letih 18. stoletja začeli obsežnejših del za osuševanje barja in zgradili Gruberjev prekop. Tudi tedanji politični

59. Lokacija potniškega in tovrnega pristanišča na Vrhniki.

in vojaški položaj je vedno znova povečeval pomen plovbe po rekah. Tukaj je potrebno omeniti tudi plovbo po Savi, na katero je bila vezana trgovina Kranjske, Štajerske in obrobni delov Hrvaške. Po Savi so blago prepeljali do Kašlja, kjer so ga s plovil preložili na tovarne živali ali vozove in ga po kopnem dostavili do Brega v Ljubljani. Tam so ga spet naložili na čolne in odpluli proti Vrhniki, kjer je sledilo prelaganje na vozove in vožnja naprej proti Trstu oziroma Idriji. Zlasti v 18. stoletju so začeli razmišljati o povezavi obeh rek, kajti pomen plovbe po Savi se je še povečal zaradi številnih vojn, v katere je bila vpletena avstrijska država: v Italiji za špansko nasledstvo in na Balkanu v vojne s Turki. V požarevskem miru je Avstrija 1718. pridobila Banat, Malo Vlaško, Srbijo do Timoka. Pojavila se je potreba po hitrem premeščanju vojske na bojišča v Italiji, preskrbi čet s proviantom iz Banata in iskanju novih trgovskih poti za pridelke iz Banata, Ogrske, Slavonije. Imeli so več načrtov, kako spravljati blago do morja in naprej v Italijo, vendar je nazadnje prevladala različica Sava–Ljubljana. Za to so si zelo prizadevali Kranjski in Štajerski deželni stanovi, ker je bilo v prid njihovi trgovini.¹⁰

Ker so torej zaradi povečanih potreb poskusili vzpostaviti tekočo plovbo, so morali najprej urediti plovnost Save, kar je bilo na določenih mestih zelo oteženo zaradi brzic in slapov, izdelati obrežne poti, po katerih bi lahko vlekli ladje

proti toku, in zgraditi kanale med Kašljem in Bregom v Ljubljani, kjer zaradi mlinov plovba ni bila mogoča. Dela so zaradi pomanjkanja denarja večkrat prekinili, pa tudi potem, ko so bili kanali že narejeni, so ugotavljali, da je hitreje, če v Kašlju pretovorijo tovar na vozove in ga na Bregu spet razložijo, kot pa da se prebijajo čez kanale. Po suhem so pot opravili v dveh urah, po vodi pa naj bi trajalo kar cel dan.¹¹ Iz Ljubljane do Vrhnike so vozili od 8 do 10 ur.¹²

Poleg velikih čolnarjev so pluli po Ljubljanici tudi t. i. mali čolnarji, ki so prevažali drva, les, pesek in ljudi. V začetku 18. stoletja so cesarja zaprosili, sporazumno s čolnarji velikih čolnov in s pristankom višjega nakladnega urada v Ljubljani, za ločitev od velikih čolnarjev. Imeli bi svoj ceh, posebno bandero, bratovščinsko blagajno in svojega cehovskega mojstra, ki bi ga potrdil predstavnik višjega nakladnega urada. Prosili pa so tudi za potrditev posebnih svoboščin, da bi – tako kot veliki čolnarji – tudi oni lahko prevažali trgovsko in cesarsko blago, ter za potrditev čolnarskega reda. Svojo prošnjo so utemeljevali tudi s tem, da bodo podeljene pravice v korist povečanja kameralnih prihodkov, ker se bo pač povečal prevoz deželnoknežjega kameralnega blaga, pa tudi blaga za manjše trgovce, in v dobro preprečevanja škodljivega tihotapstva. 11. 8. 1735 jim je cesar Karel VI. s patentom potrdil posebne pravice.¹³ Dobili so svoj ceh, svojega mojstra, blagajno, pravila in svoje bandero.¹⁴

60. Pristanišče in skladišča za opeke v Ljubljani v Trnovem, 1927.

Red za male čolnarje je dajal pravico do čolnarjenja vsem malim čolnarjem na Ljubljani, se pravi iz Ljubljane, z Vrhnike, iz Podpeči, Iga in Loga, ki so bili vpisani v urbar ljubljanskega cesarskega urada. Bilo jih je 159, od tega 30 v Ljubljani, 60 na Vrhniki, preostalih 69 pa v drugih treh krajih (Podpeč, Ig, Log). Morali so biti na dobrem glasu, pošteni in predvsem večji čolnarjenja, da so lahko sami opravljali to delo. Potrdil jih je višji nakladni urad ali vodni mitničar.

Čolnarji so za pomoč lahko najeli toliko hlapcev, kolikor so jih potrebovali. Pravico do čolnarjenja je za očetom podedoval sin, če se je že dovolj priučil poklicu, sicer pa najstarejši hlapec, ki je moral imeti ustrezne moralne odlike in spretnosti. Novega čolnarja je potrdil višji nakladnik in ga vpisal v urbar. Čolnar je prisegel, da bo čolnari sam, dokler bo zmožel, da bo delo opravljal pošteno, po svojih najboljših močeh preprečeval tihotapstvo in da se bo pravočasno podučil o predpisanem vodnem pravu.

Novi čolnar je smel začeti čolnariti, ko je cehu, kot je bilo od nekdaj običajno pri čolnarjih velike čolnarske bratovščine, plačal določeno pristojbino.

Vsak čolnar je moral od svojega zaslužka prispevati za večno luč v bratovščinsko blagajno. Za

nespodobno obnašanje, prepir in preklinjanje je moral plačati kazen 12 krajcarjev, ki jih je cehovski mojster dal v blagajno in jih vsako četrletje razdelil revežem.

Verzeichniß.

Nach welchem den amtlichen Heb- und Packnechten (Fachial) die Arbeitsgebühren bestimmt werden.

	Obähr.	fr. b.
Für das Einschiffen der Waaren ohne allen Unterschied und Zellen von Zentren	1	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	2	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	3	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	4	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	5	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	6	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	7	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	8	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	9	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	10	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	11	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	12	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	13	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	14	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	15	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	16	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	17	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	18	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	19	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	20	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	21	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	22	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	23	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	24	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	25	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	26	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	27	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	28	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	29	—
den von 1 Waaren oder Zellen, und diesen schweren Getreid	30	—

Dieser Tarif hat auch für Oberrhein mit der Genehmigung zu gelten, daß dort für das Einschiffen eines Waaren oder Zellen und diesen schweren Getreides die Gebühr von 1 Pfennig zu erheben, mithin 1 fr. zu entrichten ist.

Gegenwärtige Sachin-Ordnung hat in Gemäßheit hoher Gubernial-Verordnung vom 10. October d. J., S. 12701, folglich in Wirksamkeit zu treten.

A. K. Kreistag zu Bonn am 6. November 1823.

Johann Nepomuk Weissel,
f. l. Gubernial-Rath und Kreishauptmann.

Friedrich v. Elmer,
f. l. Kreis-Schreiber.

61. Cenik za razkladanje blaga iz leta 1823.

Za škodo, ki jo je povzročil čolnar ali njegovi hlapci, če je po njihovi krivdi prišlo do zamud pri prevozu blaga, ali če je storil kaznivo dejanje, je bil pristojen višji nakladni urad v Ljubljani. Opravil je zaslišanje, preiskavo in ustrezno kaznoval, bodisi z zaplembo čolna ali s kakšno drugo obliko kazni.

Red je predpisoval tudi, da morajo poskrbeti za zadostno poraščenost z drevjem ob obeh straneh Ljubljanice, kajti to je dajalo zaščito v primeru močnega vetra, zato je bilo sekanje dreves ob obrežju prepovedano. Kjer takih nasadov ni bilo, je bilo ukazano pogozdovanje. Za nadzor sta morala skrbeti dva zaprisežena čolnarja. Ti nasadi so bili pomembni tudi, ko je Ljubljanica poplavljala – takrat so čolnarjem kazali pravo smer.

Pogozdovanje goljav na obrežju reke naj bi bila sicer v prvi vrsti naloga lastnikov travnikov in skupnih zemljišč, vendar se ti niso dosti zmenili za to. Tisto, kar pa so pogozdili čolnarji, so uničevali s pašo in z ribolovom. Ne samo da so uničevali nove nasade, izsekavali so tudi preostale gozdove na obeh straneh vodnega brega. Oblasti so zagrozile, da bodo ukrepale.

Dogajale pa so se tudi razne druge vremenske težave: pozimi leta 1830 je na primer reka zamrznila in morali so lomiti led, če so hoteli prepeljati kurjavo do Ljubljane.

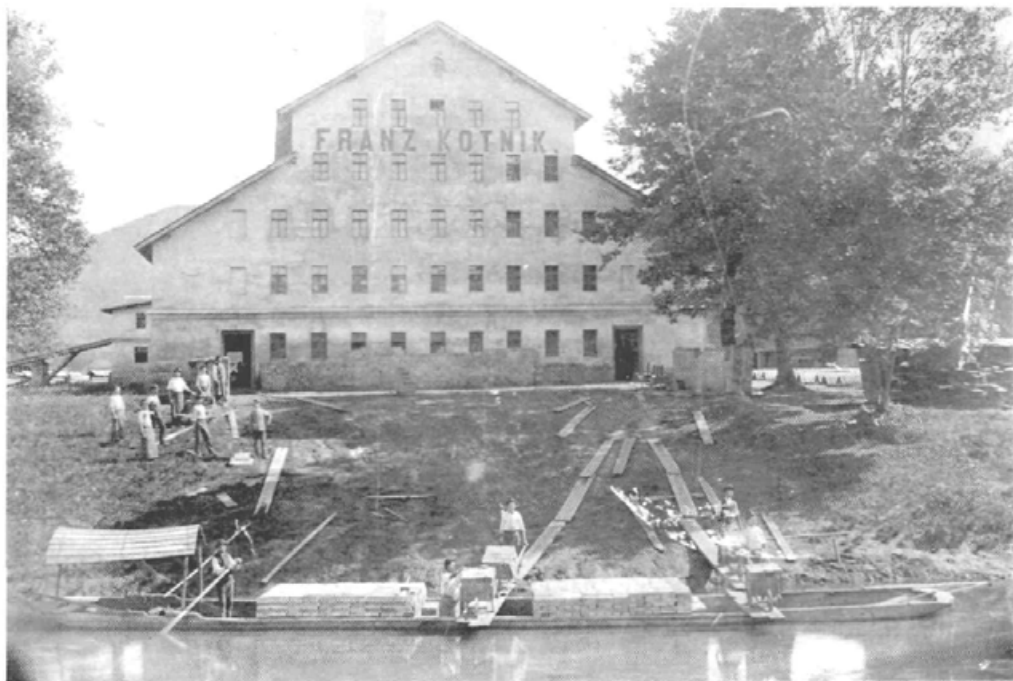
Na podeljene pravice so se pritožili zemljiški gospodje, ki so imeli posestva ob Ljubljanici in so do tedaj prevažali les, žito, vino in drugo z lastnimi čolni in svojimi podložniki. Novi red je pomenil dodatne stroške, prav tako pa niso hoteli izgubiti oblasti nad tistimi svojimi podložniki, ki bi morda postali člani ceha. S tem bi postali odgovorni glavnemu nakladnemu uradu in ne več zemljiškemu gospodu.¹⁵

Pritožb jim očitno ni uspelo uveljaviti, kajti do prve ukinitve čolnarskega ceha je prišlo šele v času cesarja Jožefa II., ko je januarja 1787 skupaj z drugimi bratovščinami razpusstil tudi

čolnarski ceh, češ da je v škodo javnemu prometu.¹⁶ Leta 1804 so ponovno izdali odlok o ukinitvi čolnarskega ceha, kar pa je ostalo samo na papirju. Doba Francozov (1809–13) je sicer pomenila uveljavitev načela gospodarske svobode, torej tudi odpravo cehov, vendar je prišlo zaradi celinske zapore do velikega upada trgovskega prometa proti morju in s tem tudi zaslužka. V njihovem času je zaradi pogostih menjav valute vladala tudi precejšnja zmeda glede čolnarskih tarif. Po vrnitvi Avstrijcev leta 1814 so ponovno uvedli cenik, ki je veljal do leta 1809, in predpise, ki so urejali plovbo ter varstvo in vzdrževanje rečnih in obrežnih naprav.

Z rečno plovbo so si služili kruh tudi tisti, ki so v pristaniščih razkladali čolne, uskladiščali blago ali ga nakladali na vozove. To so bili t. i. fakini, včasih pa so se imenovali tudi faloti. V nasprotju z današnjim pomenom besede so morali biti to poštene ljudje, kajti tudi oni so bili zavezani predpisanemu redu, ki so ga glede na razmere ustrezno spreminjali. Tako je bil leta 1820 sprejet Red za fakine, nekoliko spremenjeni cehovski red iz leta 1809, ki je veljal do prihoda Francozov. Najprej so ga sprejeli za ljubljanske fakine, nato pa ustrezno dopolnjenega, pač glede na lokalne razmere, tudi za vrhniške.¹⁷

Na Vrhniki je bilo 35 fakinov, od katerih je bilo 7 zapriseženih (geschworene) in 28 hlapcev. Imeli so svoje združenje, blagajno in tudi svojega predstavnika. Zapriseženi so bili plačani od prometa, po ceniku, ki ga je potrdila oblast in je moral biti obešen javno, na vratih skladišča. Hlapci so dobivali mezdo. Vsi pa so morali od svojega zaslužka prispevati v skupno blagajno, kar so potem porabili za podporo ostarelim fakinom, vdovam umrlih članov, bolnim in tistim, ki so se poškodovali pri delu. Sami so morali priskrbeti tudi vozove, samokolnice in druge pripomočke za razkladanje in prevažanje blaga. Morebitno škodo so krili iz skupnega premoženja. Pri pogajanjih o tej točki so izrecno zahtevali, da krijejo le škodo, ki bi nastala po

62. Nalaganje opeke na čoln pred Kotnikovo opekarno.

njihovi krivdi. Niso hoteli prevzeti odgovornosti za škodo pri blagu, ki je zaradi prepolnega skladišča dostikrat ostalo na prostem.

Zaprisežene je med poštenimi mezdnimi hlapci izbirala uprava skladišča, potrdil pa jih je glavni carinski urad, kjer so tudi prisegli. V poštev so prišli tisti, ki niso bili nikoli obtoženi kakega sumljivega dejanja, ki so živeli urejeno življenje in niso bili potencialno nevarni za državo ali sredstva. Morali so biti zdravi, močni in delavni, po možnosti večji branja in pisanja, biti spretni v svoji obrti ter razumni in zanesljivi. Na te zahteve so fakini pripomnili, da kdor obvlada vse to (zlasti branje in pisanje), bo rajši našel kakšno boljše delo, kot je prekladanje v pristanišču. Oni pa si lahko po potrebi pomagajo z drugimi posamezniki, ki znajo pisati.

Vsak zapriseženi je imel vedno po štiri hlapce (mezdnike), kar pa pogosto ni zadoščalo, zato so morali včasih na svoje stroške in odgovornost najeti dodatne pomočnike (falote).

Ne hlapci ne pomočniki niso bili oproščeni vojaščine. S privolitvijo predstavnika zapriseženih jih je predlagala skladiščna uprava, najel pa glavni carinski urad in vpisal v knjigo fakinov. Ob vpisu v knjigo fakinov so morali plačati pristojbino, ki je šla v skupno blagajno, medtem ko carinski in skladiščni urad nista smela zahtevati oziroma sprejemati plačila. Za vsak oddelek skladišča ter prostor za prekladanje tovarov je bil zadolžen eden ali največ dva zaprisežena s svojimi hlapci.

Fakini so morali opravljati določena dela tudi brezplačno. To je bilo na primer prenašanje stvari za uradnike, tedensko čiščenje uradov in prostorov za prekladanje, vendar je bilo višjim uradnikom prepovedano, da bi jih po nepotrebnem odtegovali od njihovega zaslužka.

Pomembna neplačana dolžnost je bila tudi nočna straža. Morala sta jo opravljati en zapriseženi in en hlapec. Na svojo odgovornost je zapriseženi lahko tudi pooblastil kakšnega hlapca, da ga je nadomestil. Vsak večer so morali javiti na upra-

63. Nekdanje idrijsko skladišče ob Ljubljani na Vrhniki.

vo, kdo straži tisto noč. Razpored so naredili sami, vendar niso smeli najemati tujcev, ampak le uradno vpisane fakine. Stroške ogrevanja in osvetljave čuvajskih prostorov je krila država.

V primeru požara so se morali pri glavnemu carinskemu uradu zbrati vsi fakini in pomagati, kjer je bilo potrebno.

Od fakinov so zahtevali častno in trezno življenje, tako njim kot mimoidočim je bilo prepovedano kaditi v skladišču in okolici, sicer jim je grozil odpust iz službe.

Najstrožje je bilo prepovedano od strank zahtevati plačilo vnaprej. Za tovore do enega centa je veljala enotna cena. Prevozniki so sicer smeli s svojimi konji in ljudmi odpeljati blago po obdelavi v carinskem uradu, niso pa imeli vstopa v carinarnico in v skladišča. Fakini pa niso smeli opravljati špedicijskih poslov.

Pogajanja so tekla tudi glede cenika. Vrhničani so zahtevali višje tarife, kot so veljale v Ljubla-

ni, in sicer zaradi več razlogov: zaradi živil, ki so bila zaradi prevoznih stroškov dražja; zato ker so imeli fakini v Ljubljani različne druge zasluge, katerim so se morali vrhniški zaradi lokalnih razmer odreči; zato ker so imeli ljubljanski razlagališče veliko udobnejše kot vrhniški in s tem lažje delo; zato ker je tedaj Višji rudarski urad v Idriji že plačeval višjo tarifo. Gosposka je njihove zahteve zavračala, češ da so življenjske potrebščine pravzaprav precej poceni, pa tudi težavnost dela je manjša, ker je obseg dela bankalnega urada na Vrhniki manjši.

Fakini so želeli uvedbo posebnega reda s cenikom tudi za čolnarje. Zgodilo pa se je malo drugače. Leta 1823 je bil resda sprejet Red za čolnarje, s katerim pa je bila uvedena svobodna plovba, torej tudi svobodno dogovarjanje glede cene prevoza. Red je dovoljeval vožnjo po Ljubljani vsakomur, ki je imel svoj čoln za prevoz trgovskega blaga in raznih drugih izdelkov za prodajo.

Vsak zainteresirani se je moral prijaviti pri svoji okrajni gosposki, plačati davek ter se podvreči

vsem bremenom, katerim so bili sicer podrejeni čolnarji. Če sam ni bil več čolnarjenja, je moral najeti usposobljenega krmarja in to naznaniti – tako kot vsako drugo spremembo – okrajni gosposki. Prosilec je moral imeti tudi primerne moralne odlike.

Okrajna gosposka je lahko odklonila izdajo dovoljenja za posedovanje čolna, vendar le s pisno utemeljitvijo. Prosilec pa se je lahko pritožil prek ljubljanskega kresijskega urada na višjo deželno oblast in tudi na najvišjo dvorno pisarno na Dunaj.

Da bi bilo red lažje uporabljati, je bilo določeno, da čolnarji iz Ljubljane in Vrhnike za vsak kraj izvolijo višjega in nižjega predstavnika, čolnarji iz Podpeči, Loga in Iga pa enega višjega in dva nižja predstavnika, iz vsakega kraja po enega, in to sporočijo okrajni gosposki. Tem predstavnikom so morali biti poslušni vsi lastniki čolnov, čolnarji, krmarji in čolnarski hlapci.

Trije obrtni izvedenci so imeli nalogo, da vsak novozgrajeni čoln pred prvo vožnjo natančno pregledajo, in če je bil čoln dober, so poleg oznake za maksimalno obtežitev ladje nanj vžgali še začetnice kraja. Morebitne nepravilnosti so morali naznaniti gosposki, ki je opravila ustrezno preiskavo.

Čolnarji in krmarji so morali skrbeti za varnost plovbe tudi z opazovanjem spreminjanja brežine in vsako opaženo zanemarjanje naznaniti ljubljanskemu carinskemu uradu ali pa vrhniškemu uradu za skladišča, da bi ustrezno ukrepali.

Mestni magistrat Ljubljana ter gosposke Fužine, Ig in Bistra so morale poročati o vseh spremembah glede števila predstavnikov, lastnikov čolnov, čolnarjev in krmarjev višjemu carinskemu uradu v Ljubljani, ta pa je potem obvestil urad za skladišča na Vrhniki in urad za vodno mitnino v Ljubljani. Uradniki so

morali nadzorovati, da niso bile ladje preveč natovorjene in da so jih vodili večji krmarji.

Seveda čolnarji teh sprememb niso radi sprejeli. V dopisih na oblasti lahko preberemo, da je do tedaj na Vrhniki živelo od zaslužka s čolnarjenjem 60 družin. Delo so izgubljali že, ko se je v začetku 19. stoletja velik del prometa preusmeril na ceste. Vendar so dobili zgolj odgovor, da prevoza trgovskega blaga ni mogoče prenesti na vodo, ker bi to pomenilo vzpostavljanje monopola. Čolnarji so poskušali tudi z neprijavljanjem svojih tovorov in čezmernim natovarjanjem čolnov. Dopisi omenjajo veliko agresivnost, tudi psovanje uradnikov, če so jih dobili pri tem. Prihajalo je do sporov tudi z razkladalci blaga v pristaniščih, ker so hoteli čolnarji, da bi bili stroški manjši, sami prekladati blago.

Istega leta, kot je bila uvedena svobodna plovba, je bil prenovljen tudi Red za fakine. Zdaj ni bilo več zapriseženih in hlapcev, ampak so bili vsi enaki.

Red so uvedli z namenom, da bi uradne pristaniške razkladalce spodbudili k častnemu in treznemu življenju in k spodobnemu obnašanju do strank. Za nesramnost oziroma nasilnost je bil predviden najprej ustni opomin, v drugo – glede na težo prestopka – prepoved dela za en dan ali več, v tretje pa izključitev iz združenja razkladalcev ter pri večjih prestopkih kaznovanje s strani pristojnih oblasti. Dela za stranko niso smeli odkloniti, in če jim je kdo ponudil boljše plačano delo, so morali prej brez pritoževanja končati že sprejeto.

Sestavni del omenjenega reda je bil cenik, ki ga je sprejela posebna komisija, potrdile pa oblasti ter je bil na ogled javno na notranjih vratih skladišča. Če je kdo za svoje opravljeno delo zahteval več, kot je bilo določeno, je moral preveč plačano vrniti stranki, hkrati pa še enkrat tolikšno vsoto plačati v poseben sklad za primer nepredvidenih nesreč. Če ga to ni izužilo, je izgubil službo.

Glede nočne straže je ostal predpis enak, pa tudi glede pomoči pri gašenju požarov, opravljanja neplačanih del za uradnike skladišča, čiščenja prostorov in kajenja. Tudi če ni bilo dela, so morali biti za vsak primer vedno pri roki. Škodo, ki je nastala po njihovi krivdi, lenobi, malomarnosti, ali če je zmanjkalo blaga, so morali kriti vsi.

V službenih zadevah so bili fakini podrejeni vrhniškemu skladiščnemu uradu oziroma neposredno vsakokratnemu upravitelju skladišča, višja instanca pa je bil višji carinski urad v Ljubljani, zato so se morali pokoravati njihovim odlokom, tudi glede kazni in odpusta iz službe.

Iz svojih vrst so izvolili predstojnika in dva odbornika, ki so se morali predstaviti carinskemu uradu in so se v imenu fakinov dogovarjali z oblastmi, skrbeli pa so tudi za red med nosači, da bi tako že vnaprej preprečili morebitne nepravilnosti.

V Ljubljani je bilo 60 in na Vrhniki 40 fakinov. Če je bilo potrebno, je Višji carinski urad najel nove pod enakimi pogoji: kandidati so morali biti dovolj stari oziroma dovolj močni in primerni za to službo ter so se morali izkazati s potrdilom o neoporečnem življenju.

Uradni fakini so morali svoje delo opravljati osebno. Le vdove po umrlih fakinih so smele poslati na svojo odgovornost in na svoje stroške hlapca, če niso imele primernih sinov.

Zasluzek je bil lahko dnevni ali pa so ga izplačevali vsako soboto. Denar so hranili pod dvojno zaporo predstojnika in enega odbornika, na izplačilni dan pa so na uradu pred vsemi odprli blagajno in ga razdelili.

Od tega denarja je moral vsak razkladalec vplačati vsak teden vsaj 7 krajcarjev v blagajno in iz teh prispevkov so izplačali dogovorjeno vsoto ostarelim, bolnim fakinom in vdovam, ki niso imele sinov ali hlapcev. Iz tega denarja so kupovali tudi orodje in pripomočke za delo ali pa ga porabili za kritje morebitne škode.

64. "Hak" za plovbo po Ljubljani v muzeju v naravi v Verdu.

Čedalje manj prometa po vodi in sploh z novimi predpisi nastale razmere so med fakini na eni strani in čolnarji oziroma prevozniki na drugi strani povzročale spore. Tako čolnarji kot prevozniki so za nakladanje želeli uporabiti lastne ljudi. Tega gosposka ni dovolila, ker potem ne bi mogli izvajati reda, kakršnega so želeli doseči s predpisi. Od tujcev namreč ne bi mogli zahtevati neplačljivih uslug, ogrožena pa bi bila tudi varnost, če bi se lahko vsak sprehajal po skladiščih.

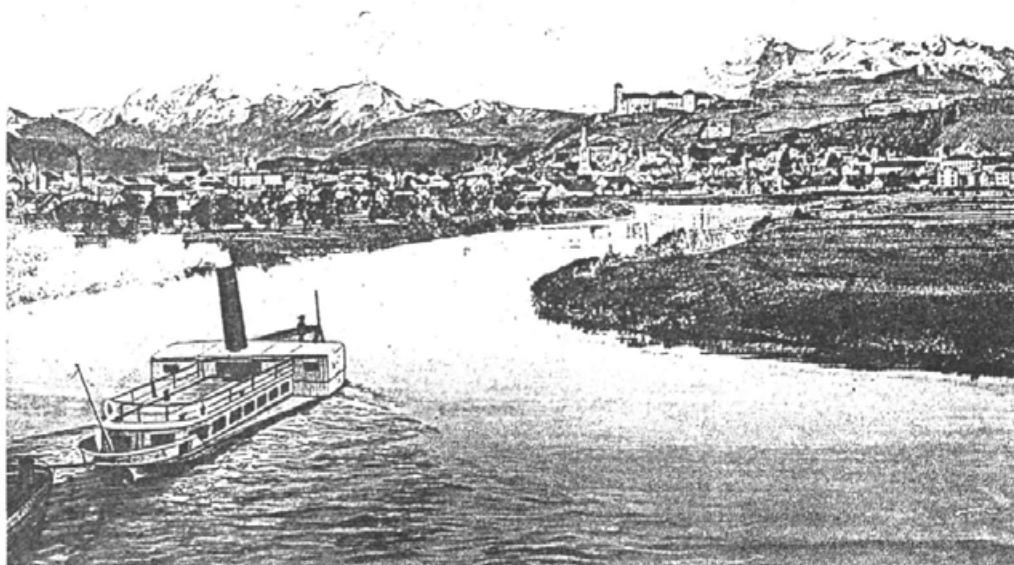
V letih, ki so sledila sprostitvi čolnarjenja po Ljubljani, so se zvrstili številni poskusi uveljavitve prejšnjega stanja in predvsem veliko pritožb na nastale razmere.

Predstavniki podpeških čolnarjev so se pritožili okrajni gosposki, da nekateri ljudje gradijo svoje čolne in nepooblaščno prevažajo blago ter se ne podreajo predstavnikom čolnarjev, kot je

določal Red. Vloge izpred stotih let so se zamenjale. Spet so prišli na svoj račun zemljiški posestniki, ki so zdaj začeli tudi sami kupovati čolne in opravljati prevoze. Za vse ni bilo dovolj dela. Ampak poti nazaj ni bilo. Gosposka je starim čolnarjem svetovala, naj se znajdejo, in če ne gre drugače, začno dajati čolne v najem.

Leta 1840 je zaplul po Ljubljani prvi parnik "nadvojvoda Janez", a ne za dolgo, čeprav sta lastnika dobila dovoljenje za plovbo med Vrhniko in Ljubljano za 15 let. Že čez nekaj let so stroj prodali na Koroško (Vrbsko jezero), preostale dele pa porabili za različne druge namene, nekaj jih je kupec uporabil pri svoji hiši.¹⁸

Ljubljana.

66. Kotnikov parnik na Ljubljani.

22. Januara 1958

OBETA SE NAM TURISTIČNA NOVOST

22. 1. 19

2 motorne ladje po Ljubljani

Letos poleti namerava podjetje SAP-Turist biro uvesti rečni izletniški promet na Ljubljani. Moderna 15m dolga in 4m široka motorna ladja bo ljubljanske turiste vozila od šentpeterskih zatvornic pod Zmajskim mostom, Tromostovjem, Cevljarskim in Pruskim mostom mimo Spice po vijugasti vodni poti mimo Podpeči do »enajste šole pod mostom« na Vrhniki.

Rečno motorno ladjo za Ljubljano bodo izdelali doma. Spodnja lupina bo izdelek ene izmed jugoslovanskih ladjedelnic, zgornji pokriti del pa bodo luksuzno izdelali v domači karoserijski delavnici. V ladijskem salonu bo prostora za približno 40 potnikov, ki bodo v nedeljskih izletih uživali uro in pol prijetne vožnje.

Delavski svet, ki je v sporazumu z okrajnim ljudskim odborom prišel do tega sklepa, je pri razmišljanju o uvedbi turistične rečne proge po Ljubljani vodila želja, da skupno z železnico na Kravate prispeva k poživitvi domačega turizma. Kakor bo z novo železnico moč »pobegniti« iz Ljubljane med planinske vrhove, tako se bo z rečno ladjo moč peljati do najbližjih turističnih zanimivosti. Iz Podpeči, vmesne postaje na vodni poti, je najlepši pristanek na Krim, na kraju poti pa sta zanimiva grad Bistra, izvir Ljubljane in Cankarjev rojstni kraj.

Po sedanjem programu bi bile izletniške vožnje ob nedeljah, posebne vožnje pa ob raznih prilikah. Organizatorji pa poudarjajo tudi možnost redne proge na relaciji Ljubljana-Podpeč.

Ce pojde vse po sreči, bo v rečnem pristanišču nekje sredi Ljubljane splovitvena zvečanost.

-lg.

65. Načrt za izrabo Ljubljane v turistične namene.

Potem je bila leta 1857 dograjena železnica in prevoz blaga in ljudi proti Trstu je od tedaj potekal po njej. Včasih je bila Ljubljana tudi središče družabnega življenja, na njej so prirejali

izlete, veselice, tekmovanja, zdaj pa so se ljudje začeli odločati za drugačne oblike potovanja.

Vendar za razliko od plovbe po drugih rekah, kjer je z železnico popolnoma usahnil rečni promet, je po Ljubljani še vedno potekal promet za lokalne potrebe. Zlasti pri popotresni obnovi Ljubljane leta 1895 so po vodi zvozili z Vrhnike v Ljubljano veliko opeke, lesa in drugega materiala.

Leta 1898 je zaplul po njej parnik Karla Kotnika iz Mirk.¹⁹ Prevažal je les za žago od podpeškega železniškega mostu do Vrhnike. Nekaj časa brez koncesije, za kar so mu naložili 25 goldinarjev kazni. Prav hitro je bilo konec tudi vožnje s tem parnikom, ker se je po enem letu plovbe potopil. Vendar čolnarjenje po Ljubljani še dolgo ni čisto zamrlo. Še nekaj let po drugi svetovni vojni so tako prevažali les, kamen, zlasti pa opeko iz obeh vrhniških opekarn. Načrtovali so tudi izletniške vožnje.

Na nekdanj živahno dogajanje na Ljubljani nas danes spominja le še dolga, še vedno mogočna, a zapuščena stavba skladišča idrijskega rudnika na Ljubljanski cesti 17 in sledovi kamenja, s katerim so bile utrjene rečne brežine v pristanišču.

Opombe

- 1 Habe France, Kratek oris zgodovine Vrhnike in njene okolice, str. 18, Ob petdesetletnem jubileju vrhniške šole 1904–1954
- 2 Habe, str. 23–24
- 3 Habe, str. 31
- 4 Ivan Vrhovnik, Trnovska župnija v Ljubljani, 1933, str. 52
- 5 Vrhovnik, str. 53
- 6 Habe, str. 33; sv. Nikolaj je bil naslikan tudi na zunanji steni podružnične cerkve v Verdu (M. Marolt, Dekanija Vrhnika, Ljubljana 1929), vendar pa so to gotoko fresko pri obnovi cerkve leta 1988 uničili.
- 7 Arhiv Republike Slovenije (AS), Dvorna navigacijska komisija za Savo in Ljubljano, šk. 1
- 8 Rafael Ogrin, Vrhniki mitničarji, Vrhniki razgledi 1, 1996, str. 167
- 9 Habe, str. 32
- 10 Ema Umek, Trgovski promet po Savi v 18. stoletju, Kronika 1964, str. 194–195
- 11 Ema Umek, Plovba po Savi v 18. stoletju, Zgodovinski časopis 3, 1986, str. 240
- 12 Ivan Vrhovec, Čolnarji in brodniki na Ljubljani in Savi, Slovenska matica, Ljubljana 1895, str. 123
- 13 AS, V dokumentih se omenja tudi letnica 11. 8. 1725; Dvorna navigacijska komisija za Savo in Ljubljano, šk. 1, Patent glede privilegijev malim čolnarjem.
- 14 AS, Dvorna navigacijska komisija..., šk. 1, Patent...; Ivan Vrhovnik, Trnovska župnija, str. 51; ARS, Komisarjat Vrhnika, šk. 4
- 15 AS, Dvorna navigacijska komisija..., dokument z 28. januarja 1737
- 16 Vrhovec, str. 111
- 17 AS, Okrajni komisarjat Vrhnika, šk. 4
- 18 Vrhovnik, str. 61
- 19 AS, Okrajno glavarstvo Ljubljana – okolica, šk. 156

OD OBRTNIH DELAVNIC DO INDUSTRIJE USNJA VRHNIKA

Zametki usnjarstva in krznarstva segajo že v prazgodovino. Človek že tisočletja uporablja živalsko kožo za oblačila, obutev, opremo in okrasje. S primerno obdelavo (strojenjem) in primernimi sredstvi (strojili) koža ohrani mehko, tudi ko se posuši in postane odporna proti gnitju. Prve omembe obrtnikov kožarskih strok na Slovenskem so iz 13. stoletja. Te dejavnosti so se postopno specializirale, zaposlovale so veliko mojstrov, pomočnikov in vajencev, ki so se združevali v cehe. Čevljarški cehi, ki so do nastanka samostojnih strojarskih oziroma usnjarških cehov vključevali tudi usnjarje, so med najstarejšimi pri nas.¹

67. Lužilni bazen, klešče za dvigovanje kože (Muzej Boh. Bistrica)

Obrtna predelava živalskih kož, izdelava usnja in usnjarških izdelkov je vključevala po predpisih, ki so veljali v 18. in v prvi polovici 19. stoletja, naslednje rokodelske obrti: strojarstvo in usnjarstvo, irharstvo, izdelovanje pergamenta, jermenarstvo, sedlarstvo, krznarstvo, torbarstvo, knjigoveštvo, rokavičarstvo, barvanje usnja in čevljarstvo. Strojlarstvo in usnjarstvo sta bili v tem času še ločeni, čeprav zelo sorodni panogi – šlo naj bi za majhne razlike v določenih prijemih. Ker pa so se med njimi pogosto vneli spori, jih je leta 1787 deželni glavar s posebnim odlokom združil. Strojeno usnje je lahko izdeloval tudi jermenar ali čevljar, vendar pa so dovoljenje za samostojno opravljanje obrti podelili samo tistemu, ki je dokazal ustrezno spretnost in zadostno znanje ter je v tem primeru dobil tudi poseben obrtni list.²

Tehnologija

Najstarejša oblika izdelave usnja je maščobno strojenje, tj. prepojitev kož z maščobami in olji. Strojenje z rastlinskimi strojili (izvlečki listja, lubja in plodov nekaterih rastlin) so poznali že v starem Egiptu. Konec 19. stoletja se je začelo uveljavljati mineralno strojenje s kromovimi solmi, v 20. stoletju pa so se pojavila tudi različna sintetična strojila, anilinska barvila, nova sredstva za maščenje in površinsko dodelavo, ki so omogočila izdelavo številnih izvedb usnja za različne namene.³

Izdelava usnja je obsegala več faz. Kože so najprej oprali v tekoči vodi, potem so jih namočili v apneno kopel, da so odpadle ščetine – te so

68. Motovilo za luženje kož "hašpl" (Muzej Boh.Bistrica)

69. Sodi za strojenje (Muzej Boh.Bistrica)

uporabili za izdelavo ščetk in čopičev –, nato so s postopkom, imenovanim mezdrenje, odstranili s kože mesnino in maščobo. Po potrebi so opravili še čimžanje, tj. namakanje kož v raztopini pasjih, kurjih ali golobjih iztrebkov. Tako so nevtralizirali morebitne ostanke apnene kopeli in tudi kože so postale bolj voljne.

Sledilo je strojenje. Ko so bile kože povsem prepojene z mešanico čreslovine in vode, so jih delno posušili in namastili ter zgladili z valjem ali s kamnitim nožem. Na koncu je sledilo še lomljenje lica – kožo so prepogibali po dolžini in širini, da je postala povsem voljna.⁴

Postopek strojenja se je skozi zgodovino spreminjal. Za časa Marije Terezije, v drugi polovici 18. stoletja, so izdali predpise glede strojenja kož. Zlasti natančen je bil postopek, če je šlo za kožo živine, ki je poginila zaradi bolezni. Lahko

so uporabili le take, na katerih bolezni ni pustila nobenih sledi. Odirati niso smeli v hlevu ali njegovi bližini. Te kože so morali nato 24 ur namakati v nesoljeni vodi, čistem lugu ali v vodi, ki so ji primešali kis ali galun.⁵

Strojenje je potekalo v posebnih jamah. Noben usnjar ni smel sam vlagati kož za podplatno usnje, ampak je to potekalo pod nadzorom posebnega komisarja in dveh zapriseženih preglednikov usnja. Morali so voditi poseben razvid o prometu s kožami. Na vsako svežo kožo so, ne glede na velikost, nasuli pol mernika (okoli 15 kg) ježic in prav toliko jelovega čresla – oboje so prej zmleli, da niso odrgnili kože in da je bil postopek bolj učinkovit. Kože so nato ležale 10 tednov, nakar so jih preložili v drugo jamo in potresli samo z zmletimi ježicami, brez čresla. Po treh mesecih so kože tretjič preložili in ponovili postopek. Ko je bilo strojenje končano, je mojster lahko kože obdeloval naprej. Moral pa je za vsako plačati 3 krajcarje pristojbine.

V drugi polovici 19. stoletja so nastopile precejšnje spremembe. Spremenili so se obrtni predpisi, uvajati so začeli nove tehnike obdelave kož. Prej dolgotrajno strojenje v jamah so počasi začeli nadomeščati s strojenjem v posebnih strojilnih sodih, ki so skrajšali dobo strojenja na četrtino. Poleg čresla in ježic so začeli uporabljati strojilne izvlečke, tanin, ekstrakte iz ko-

70. Jame za luženje v Grogarjevi usnjarni

stanjevega in hrastovega lesa ter strojila, ki so jih uvažali iz tujine. Novosti so uvajali postopoma in od kraja do kraja, od mojstra do mojstra različno hitro.⁶

Usnjarji so morali sami pripravljati tudi barve in so pri tem uporabljali laneno olje, kositer, svetlico, svinčeni sladkor, modro in zeleno galico, svinčeno belilo, asfalt, kopal, gumi arabikum, kolofonijo, saje, ambro, pariško modro barvo, terpentinsko olje, žgane kosti, morsko peno, loj, degreas, ribje olje, jantar, vermilion in drugo. Sami so izdelovali tudi firnež.⁷

Usnjarstvo na Vrhniki

Razcvet usnjarstva na Vrhniki se je začel šele v drugi polovici 19. stoletja, čeprav so posamezni usnjarji omenjeni že v 18. stoletju. To je gotovo povezano s propadom čolnarjenja, do katerega je prišlo predvsem zaradi zgraditve železnice Ljubljana–Trst leta 1857. Takrat se je veliko družin, ki jim je prej dajala zaslužek Ljubljani, moralo ozreti za novimi možnostmi. Zlasti ob Hribskem potoku je nastala vrsta manjših strojarn, ki so dajale kruh domačinom, pa tudi marsikateri vajenec iz okolice se je tam lahko izučil obrti. Število obratov se je skozi čas spreminjalo, menjali so se njihovi lastniki, nekateri so povečevali svoje zmogljivosti, drugi propadali, dokler se ni po letu 1945 vsa usnjarska dejavnost združila v Industrijo usnja Vrhnika.

Ko so sredi 18. stoletja, v času Marije Terezije, delali popis prebivalstva in posestev, je bilo na Vrhniki naštetih 1400 prebivalcev v 226 družinah. Med različnimi poklici, ki so se kakor koli ukvarjali z usnjem, so omenjeni krznar in dva čevljarja, ni pa še nobenega strojarja.⁸ V popisu iz leta 1830 pa je navedenih že okoli 2000 ljudi, ki so živeli v 431 gospodinjstvih. Tako povečanje je bilo predvsem posledica priseljevanja. Ljudje so se ukvarjali s poljedelstvom, številni kajzarji z raznimi drobnimi obrtmi, drugi pa so povezovali kmetijstvo in obrt. Bilo je tudi nekaj večjih obrtnikov: pivovarna je zaposlovala štiri

71. Čehovski prapor usnjarjev

ljudi, imeli so tudi tri žage, mline in opekarno, ki je pri dveh pečeh zaposlovala 16 ljudi. Veliko se jih je preživljalo z dejavnostmi, povezanimi s prevažanjem blaga in ljudi po Ljubljani ter furmanstvom. Od vsega, kar so pridelali, je bil za prodajo na trgu primeren le les, ki so ga vozili v Ljubljano za kurjavo in nažaganega na deske na trg v Sežano in Trst.⁹

Čeprav v popisu med naštetimi obrtmi strojenja kož v tem času ne omenjajo, to ne pomeni, da ga ni bilo, ampak da je bilo le neke vrste dopolnilna dejavnost. Obstoje strojarstva nam potrjujejo drugi viri. Tako se omenja letnica 1784 kot začetek strojarstva pri Tomšičih.¹⁰ Iz leta 1826 pa je prošnja Tomaža Javornika za dovoljenje za postavitve nove strojarne. Dovoljenje je dobil pod pogojem, da bo delavnica krita z opečno kritino in da bo pri stari, že obstoječi, napravil dimnik.¹¹ Njegovo ime je omenjeno tudi med mojstri, ki so bili vpisani v knjigo ljubljanskega strojarskega ceha.¹² Oba strojarja sta se ukvarjala tudi z drugimi dejavnostmi, na primer s poljedelstvom, Tomšič pa je imel še mlin in žago.¹³

[illegible]

72. Dovoljenje za Verbičevu obrtno delavnico iz leta 1877.

–, da pošlje podatke za statistiko o stanju v letu 1890.¹⁶ Navedeni so bili naslednji strojarji: na mestu, kjer je današnja Industrija usnja Vrhnika, **Ivan Tomšič**, po domače ta stari Štritof; nato pa so se ob Hribskem potoku razvrstili **Mihael Tomšič**, po domače ta mladi Štritof; **Franc Tršar**, po domače Grogar; **Anton Korenčan**, ki je imel delavnico poleg Tršarjeve, vendar je kmalu za tem odšel v Ameriko in leta 1924 tam tudi umrl; **Tomaž Javornik**, po domače Tomaže (nova lokacija); **Jožef Bricelj**; **Friderik Jeršinovič**, po domače Fric; in **Marija Košir**, po domače pr' Bobk, Vrhnika 32, ki je prevzela obrt, ko je mož leta 1887 odšel v Ameriko. Ime-

Tem so se pridružili še drugi, in ko se je Visoko cesarsko-kraljevo trgovinsko ministrstvo odločilo izdati industrijsko statistiko vseh v državnem zboru zastopanih kronovin in dežel, je zaprosilo županstvo občine – “ker je strojarstvo na Vrhniki in sosednjem Hribu precejšnje”

73. Tršarjevo dvorišče leta 1903.

74. Jeršinovič z delavci in družino leta 1929.

75. Javornikova sušilnica (zdaj Stržinar).

li so po enega do dva pomočnika in dva do tri vajence. Verbič ni omenjen, ker je v tem času že umrl, njegov sin, ki je kasneje prevzel strojarjo, pa je bil takrat star šele 16 let. Najstarejši sin, ki je prevzel posest, se je ukvarjal z mesarstvom in verjetno se je zato tudi spremenilo domače ime, kjer je stala strojarja ("mesarjev mlin").¹⁷

Posel je očitno cvetel, kajti z začetka 20. stoletja imamo dopis Ivana Tomšiča, da bi rad povečal in prezidal leseno, vendar z opeko krito shram-

76. Bricljeva usnjarna

bo za stroje, kjer je imel stroj za mletje lubja in 3 valjalke za valjanje polizdelanih kož, ter vzdal še šest kadi za čreslovino in apno. Kmalu je dodal še novo zgradbo za sušenje kož, čez nekaj let pa ponovno povečal delavnico in vpeljal parni pogon strojev.¹⁸

Slabih 20 let po prvi statistiki se na Vrhniki omenjajo naslednji strojarji: od prvega seznama so ostali Jože Bricelj, Friderik Jeršinovič, Ivan Tomšič, Mihael Tomšič in Franc Tršar ml., na novo

pa so omenjeni Anton Verbič v Sinji Gorici, Ivan Oblak na Kralovšah, kjer naj bi strojili od leta 1897, in Matija Pečkaj, po domače Štefic, na Hribu, ki je bil tudi trgovec z usnjem. Anton Korenčan in Marija Košir sta odšla v Ameriko.¹⁹

Obrtniki so se z odlokom Deželnega predsedništva v Ljubljani 7. maja 1908 združili v Zadrugo rokodelskih in dopuščenih obrtov na Vrhniki. Zadruga je združevala naslednje obrti: mizarsko, kolarsko, podobarsko, stolarsko, sodar-

sko, harmonikarsko, urarsko, soboslikarsko, plesarsko, krojaško, šiviljsko, čevlarsko, strojarsko, ključavničarsko, mehaniško, kleparsko, pekarsko, mlinarsko, mesarsko in mizarsko obrt. Zadruga ni imela zadružnega fonda, pač pa je vzdrževala zasebno in ločeno obrtniško samopomoč in sklad za onemogle obrtnike.²⁰

Obstajala je tudi strojarska bratovščina, ki je imela prostore na Vasi, v gostilni "pri Gregat", kjer je ime-

77. Delavci v Pečkajevi usnjiarni okoli leta 1900.

la svoj prapor in izobešen svoj ščit. Prapor je še ohranjen in na novo restavriran. Je trikotne oblike in ima na eni strani upodobljen simbol obrti: leva, ki drži nože za "folcanje" (struganje), "šeranje" (odstranjevanje mesnine) in "štrihanje" (glajenje), na drugi strani pa je podoba Marije. Ščit je bila večja skrinjica s steklenimi stenami,

v kateri je bilo simbolno strojarsko orodje in je imela napis "strojarska bratovščina".²¹

80. Usnjarna Ivana Tomšiča pred prvo svetovno vojno

Čas prve svetovne vojne je poleg mnogih težav prinesel tudi nove povezave. Na prizorišče je stopil Karel Pollak, ki je začel proizvodnjo usnja leta 1875 in je že imel tovarni v Kranju in Ljubljani. Leta 1915 je v imenu svojih usnjarskih delavcev v Kranju in Ivana Tomšiča poslal pritožbo na okrajne oblasti zaradi slabe oskrbe z življenjskimi potrebščinami.²³ Konec vojne se Pollak že omenja kot novi lastnik nekdanje Tomšičeve usnjarne. Tako je začela delovati še tretja Pollakova podružnica, ki se je leta 1922 skupaj z drugima dvema združila v skupno podjetje Indus. Seveda je bilo potrebno marsikaj prenoviti in posodobiti. Uvedli so parni pogon strojev z lokomobilo. V poročilih, ki so jih poslali na Zbornico za trgovino, obrt in industrijo, lahko preberemo, da so na Vrhniki dnevno izdelali okoli 150 kosov kipsov (gornje usnje), 50 kosov kravjih kož za gornje usnje, 100 kosov kipsov za opanke (gornje usnje) ali notranjnikov. Uporabljali so vegetabilno (tj. rastlinsko) strojenje. Izdelke iz svojih tovarn so izvažali v tujino, v Evropo, Ameriko, Avstralijo, nekaj pa so prodali tudi doma.²⁴

81. Ivan Tomšič okoli leta 1887

Tudi drugi so še delali in posodabljali postopke. Jeršinovič je leta 1919 poročal, da posluje od leta 1885 in ima zaposlene 4 delavce. Pred vojno je na leto izdelal 600 telečjih, 700 govejih in

82. Pollak z delavci pred svojo usnjarno okoli leta 1930.

250 svinjskih kož ter 1300 indijskih kalkut, med vojno pa je proizvodnjo postopno zmanjševal in počasi opustil. Po vojni je ponovno oživil obrt in svoje izdelke prodajal na Vrhniki, v Ljubljani in na Hrvaškem.²⁵ Leta 1926 je v nove prostore postavil stroj za drobljenje čresla na električni pogon.²⁶

Tršar je imel zaposlenih od 6 do 8 moških in je predeloval telečje in drugo usnje, ki ga je prodajal doma, v Ljubljani, Gorici, Trstu in na Dunaju.²⁷

Nekatera imena izpred vojne, na primer Bricelj in Oblak, niso več omenjena, Pečkaj pa je leta 1929 opustil usnjarsko obrt in se odločil za pekarijo.²⁸

Pri Verbiču so postopoma povečevali zmogljivosti usnjarne. Načrt je predvideval podrtje nekaj starih stavb ob železniški postaji, zgraditev nove enonadstropne stavbe, stroje pa bi poganjala lokomobila. V pritličju je bila apnena delavnica s 4 stolicami za strganje kož, 6 jam za luženje kož in en vrtljivi sod za izpiranje.

Delavnica za čreslovino je imela 27 kadi in 2 soda za strojenje kož. V prvem nadstropju je bila izdelovalnica, v kateri sta stali 2 mizi, stroj za ravnanje in stroj za stiskanje kož.²⁹

Načrtoval je tudi postavitev vodne turbine, poleg že obstoječega vodnega kolesa, vendar se je pri tem moral soočiti z nasprotovanjem Glavnega odbora za obdelovanje barja, ki je zaradi zamočvirjanja terena, ki so ga z zajeztvami povzročali mlini in strojarna, načrtoval regulacijo potokov Podlipščica, Tunjica in Črni potok. Rešitev so videli v odstranitvi teh naprav oziroma so Verbiču pogojno dovolili, da lahko postavi turbino, vendar mora dovolj poglobiti dotočni jarek.³⁰

Usnjarne so bile vedno precejšnje breme za okolje. Onesnaževale so zrak in vodo. Tako so v Tovarni usnja Pollak, ki je do tedaj črpala vodo iz Hribskega potoka, zaradi preveč onesnažene vode, zaradi higienskih razlogov in zavoljo izboljšanja kakovosti izdelkov želeli zamenjati črpališče – namesto

83. Usnjarna in trgovina Ivana Turšiča Ob potoku.

84. Ivan Turšič z družino pred trgovino.

iz Hribskega potoka iz Male Ljublanice. Za onesnaženje naj bi bila kriva usnjarna Mihaela Tomšiča. Seveda pa ni bila Pollakova nič manjši onesnaževalec. Že od njenih začetkov so se vrstile pritožbe in ves čas so se trudili izboljševati čistilno napravo, a brez večjega uspeha. Podobne težave so se pojavljale tudi pri Verbiču.³¹

Za nadaljnji razvoj usnjarstva je bila odločilna splošna gospodarska kriza, ki se je začela v začetku tridesetih let. Usnjarji so se pritoževali nad visokimi davki, zlasti nad davkom na zgradarino. Postopek izdelave usnja je zahteval veliko prostorov, mali usnjarji pa niso bili oproščeni davka na obratne prostore.³² Čedalje več ljudi je ostajalo brez dela. Orožniška poročila o stanju na Vrhniki v začetku oziroma konec leta 1931 vsebujejo podatke o odpušcanju delavcev v vseh panogah, tudi usnjarski. Pri Mihaelu Tomšiču je nekoliko nejasna situacija: najprej je bilo rečeno, da je odpustil vseh 32 domačih in 2 tuja delavca in obrat popolnoma zaprl, potem pa da vendarle še dela, vendar le s 3 pomočniki. Karel Pollak je zmanjšal število delavcev v januarju leta 1931 s 120 na 83 domačih in 2 tuja delavca in je napovedoval še večje zmanjšanje. Skrajšali so delavnik z 48 na 40 ur tedensko. Oba sta poročala, da imata na zalogi veliko blaga, ki ga ne moreta prodati ne doma, ne na tujem, ker je vsesplošni zastoj v vseh panogah.³³ Konec leta 1931 sta delala le še Verbič z 8 pomočniki in 3 vajenci in Jeršinovič z 1 pomočnikom in 2 vajencema,

v Tovarni usnja Pollak in pri Tršarju so prenehali strojiti usnje.³⁴ Prostore Pollakove usnjarne so dali v uporabo za vojaška skladišča, pa tudi društvom: godbeno društvo je imelo na primer vaje v eni izmed sob, sicer pa so bolj ali manj propadali.³⁵

Krizo je uspelo najbolje prebroditi Verbiču, pri katerem so dobili delo strojarji, ki jih je bilo na Vrhniki dovolj, in konec tridesetih let je zaposloval 50 delavcev, Jeršinovič je imel 3, pri Tršarjevih pa so se ukvarjali le še s prodajo usnja na drobno.³⁶

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo je leta 1939 pozvala Združenje usnjarjev za Dravsko banovino, naj opozori nekatere obrtnike, ki še niso člani združenja, naj to nemudoma storijo. V nasprotnem primeru naj začnejo pristojna sreska načelstva postopek za izbris. V prilogi je naveden seznam včlanjenih: Fric Jeršinovič, Mihael Tomšič, Franc Tršar, Anton Verbič, kot nečlan se omenja Alojz Mohorič, za katerega pa ni bilo jasno, ali sploh opravlja obrt.³⁷

Druga svetovna vojna in okupacija je seveda zaostrila že tako kritične razmere. Od septembra 1941 surovih kož niso smeli več prosto kupovati, pač pa je dobila Zbornica TOI pooblastilo za dodeljevanje določenih kvot usnjarjem. Da to ni bila preprosta naloga, priča dopis italijanskemu Visokemu komisariatu za Ljubljansko pokrajino, da nimajo pregleda nad stanjem in zato tudi ne morejo pravilno razdeljevati. Sklicevali so se na izjave usnjarjev, češ da so od začetka blokade prodaje in prometa s kožami in usnjem ves čas delali in porabili vse zaloge in zato podatki, ki so jih dali pred časom, ne držijo več. Zbornica je tudi naročala, naj iz dodeljenih kož izdelujejo usnje za podplate in gornje usnje, ki ga je primanjkovalo. Usnjarjem se je namreč cenovno bolj splačalo delati notranjike namesto podplatov, ker so za to porabili manj loja in masti, zato so se tudi branili, češ da za že vložene kože pač ne morejo spremeniti končnega izdelka. Največja težava je bilo pomanjkanje govejih kož.³⁸

Manjši usnjarji so se oktobra 1941 združili v Konzorcij obrtnih usnjarjev v Ljubljani, od Vrhničanov le Jeršinovič, Tomšič sicer formalno tudi, vendar z opombo, da se ne ukvarja več s strojenjem. Prek konzorcija so nastopali navzven kot enota v vseh poslih, ki so bili povezani z izvrševanjem predpisov o zbiranju, razdeljevanju in predelavi kož. Po uredbi Visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino je konzorcij zastopal svoje člane pred oblastmi. Zanje je lahko sprejemal odredbe in naloge in jih o tem obveščal. Člani so se prek njega obračali na oblasti, dostavljali so mu poročila in podatke, ta pa jih je pošiljal naprej. Konzorcij je prevzemal strojarjem pripadajoči kontingent kož in ga razdeljeval svojim članom po dogovorjenem ključu, to je po številu zaposlenih delavcev in v razmerju do tedaj predelanih kož. V primeru spora je odločala Zbornica TOI. V okviru odobrenih kontingentov so upoštevali željo članov po medsebojni zamenjavi posameznih vrst kož. Prav tako je prevzemal, oddajal oziroma razporejal strojene kože po odredbah oblasti. Konzorcij je skrbel za izvrševanje predpisov in imel pravico do pregledovanja obratov svojih članov. Neizpolnjevanje obveznosti je pomenilo izključitev iz konzorcija, ki je sicer štel 26 članov. Člani niso bili zadovoljni s številom dodeljenih kož. Težave pa so imeli tudi drugi poklici, povezani z usnjarstvom: čevljarji so se pritoževali, da jih usnjarji silijo, naj vzamejo vse nakazano usnje, oni pa tega ne morejo. Zbornica je zato opozorila usnjarje, da morajo upoštevati razmere in ne smejo zahtevati od čevljarjev, da vzamejo vse usnje hkrati.³⁹

Verbič kot industrialec ni bil včlanjen v konzorcij, imel pa je zaradi pomanjkanja kož seveda prav tako težave kot drugi. Zbornico je prosil, naj pri delitvi upošteva, da je on edini izmed lastnikov strojarskih tovarn v Ljubljanski pokrajini, ki je izučen strojar, da ima dokončano usnjarsko šolo na Dunaju, izkušnje pa si je pridobival tudi v Nemčiji in

na Češkem. Prej je kupoval kože v Mariboru, Celju, Somboru, Banjaluki, nekaj tudi v neposredni okolici. Zaradi pomanjkanja surovin ne more delati, zato bo moral odpustiti delavce.

Sredi leta 1944 se je priselil na Vrhniko Savel Kalin, potem ko je bila njegova usnjarna v Mokronogu uničena⁴⁰, in z njim se je po pripovedovanju na Vrhniko priselilo tudi okoli 50 družin iz Mokronoga. Kupil je nekdanjo Pollakovo usnjarno oziroma tovarno usnja Indus, da bi jo preuredil in dogradil v tovarno usnja, usnjenih izdelkov, strojljnih pripomočkov in taninskih izdelkov. Prostore, ki niso ustrezali sodobnim zahtevam in gradbenim predpisom, so porušili. Prva etapa gradnje naj bi obsegala v pritličju skladišča, lužilnice in strojljnice za surove svinjske kože, topilnico in skladišče za mast, pralnico in skladišče ščetin, izpiralnico in barvarno. Prvo nadstropje bi bilo namenjeno izdelovanju galanterijskih izdelkov, sušilnici, prostoru za ščetkanje in brušenje in iztezanje kož. V drugem nadstropju bi bili dve sušilnici. Kasneje bi napravili še objekt za ekstrakcijo tanina. Seveda so bile s strani komisije in zlasti sosedov navedene zahteve glede smradu, hrupa in oddaljenosti posameznih objektov. Veliko je bilo govora o onesnaževanju, ki je bil velik kamen spotike že v Pollakovih časih. Celo v Ljubljani so izrazili zaskrbljenost zaradi morebitne okužbe Ljubljaniice s klicami antraksa.

Junija 1944 so bila pogajanja končana, opravljene so bili komisijski ogledi in odobreni načrti tovarne. V napol dograjeni tovarni so začeli namakati prve kože v začetku leta 1946, toda že februarja istega leta je Kalin z darilno pogodbo tovarno izročil Ljudski Republiki Sloveniji, kar pomeni začetek Industrije usnja Vrhnika.

Usnjarna Verbič je bila nacionalizirana leta 1948 in na njenem mestu so kasneje ustanovili ščetinarno.⁴¹

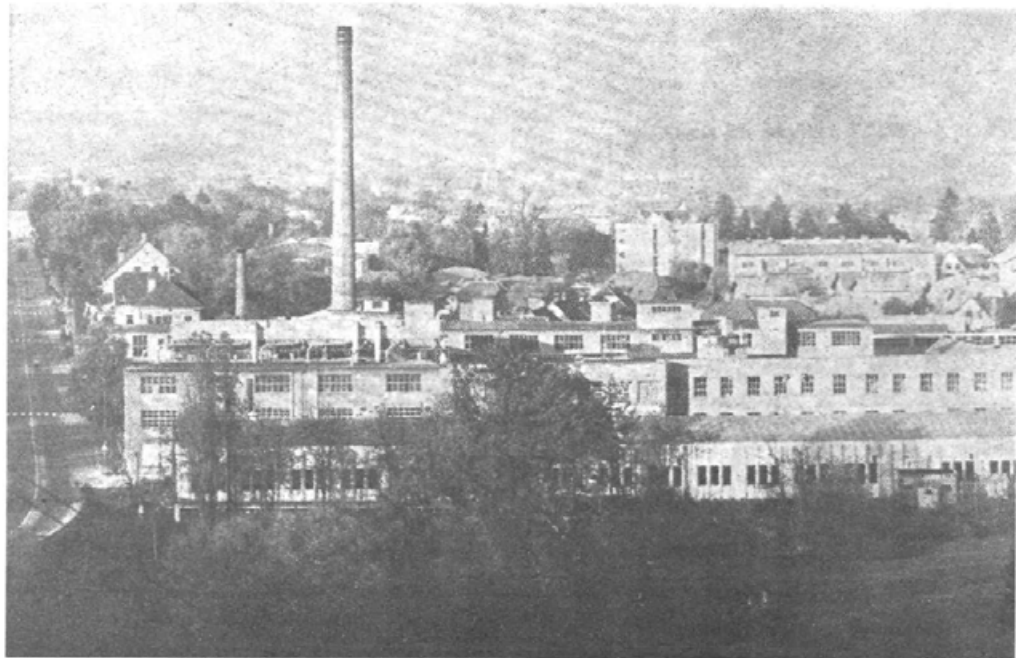

85. Ščetinarna

Industrija usnja Vrhnika

Ob prenosu lastništva je bilo v njej zaposlenih 40 delavcev, do konca leta pa se je njihovo število povečalo na 190. Hkrati s proizvodnjo so potekala tudi gradbena dela, ki jih je izvajalo podjetje Gradis. Najprej so prenovili in razširili staro stavbo, ki je imela še uporabne spodnje prostore. Tja so namestili najpomembnejše stroje, ki so jih pripeljali iz usnjarn v Mokronogu in Ptuju. Pri gradnji so upoštevali razmere v usnjarski industriji, zato so za proizvodnjo najprej pripravili oddelek za strojenje svinjskih kož. S surovinami jih je oskrbovalo državno podjetje za promet s kožami in tekstilijami Koteks, uvažali pa so jih tudi iz drugih delov države. Govejih kož je primanjkovalo, zato so poskušali s svinjskim usnjem pokriti potrebe pri preskrbi z obutvijo in drugimi usnjenimi izdelki. To je bilo mogoče predvsem pri letni obutvi.⁴²

Takratna tehnologija je temeljila na zamudnem jamskem sistemu. Mast in ščetine so odstranjevali ročno, na panjih. En delavec je lahko dnevno odmastil le 30 kož. V dodelavi

86. Pogled na Industrijo usnja Vrhnika z Drče okoli leta 1976.

so kože obešali na kljuke in jih preprosto sušili v prostoru. Ročno so napenjali kože na lesene okvirje in jih pritrjevali z žebli. Tudi brizgali so ročno. Luženje je potekalo v jamah. Kože so vsak dan premetavali iz jame v jamo. Proces je trajal 21 dni. Tudi strojenje je potekalo v predstrojilnih jamah. Kože so vsak dan prenašali iz jame v jamo in postopoma poviševali koncentracijo strojil. Strojenje se je nato končalo v strojilnih sodih. Proces predstrojenja in strojenja je trajal 12 dni, celotna predelava svinjskih kož pa tri mesece.

V sklopu strojilnice je delovala tudi ekstrakcija, kjer so iz smrekovega lubja pridobivali strojilna sredstva. Tudi strojila iz kroma so pripravljali v tovarni. Ta način je zahteval veliko kvalificiranih delavcev, produktivnost pa je bila skromna. Ker so tržne razmere zahtevale spremembe, so najprej uvedli strojno odmaščevanje. Dva stroja sta prevzela delo 50 delavcev. Za odstranjevanje ščetin ni bilo ustreznih strojev, zato so prilagodili ožemalni stroj. Začeli so tudi strojno brizgati. Za napenjanje kož je služila doma izdelava

na sušilnica, kasneje pa so namesto napenjanja uvedli sušenje kož z lepljenjem na plošče.

Zaradi racionalizacije proizvodnje so namesto jamskega sistema uvedli luženje v sodih. Dokončno so opustili vegetabilno strojenje v prid strojenja s kromovimi solmi in popolnoma prešli na izdelavo obutvenega in oblačilnega usnja. Avtomatizacijo postopkov so začeli počasi uvajati tudi v drugih oddelkih. Zaradi močnega onesnaževanja so morali investirati tudi v čistilne naprave, kajti tista, ki jo je postavil Kalin, že zdavnaj ni več zadoščala.⁴³

Prva povojna leta je bilo vse gospodarstvo vodeno iz centralnega planskega organa, ki je usmerjal razporeditev nezadostnih količin blaga. Ker je bila usnjarska industrija v primerjavi z drugimi dokaj razvita, se je večji del njenega dohodka prelivaval v druge panoge, ki jih je bilo treba na novo postaviti. Spor z informbirojem konec štiridesetih let je zaradi prekinitve stikov z vzhodnoevropskimi trgi prinesel veliko gospodarsko škodo. Leta 1950 so začeli ustanavljati delavske svete, ki naj bi pre-

87. Tovarna IUV

vzeli upravljanje podjetij v svoje roke, in 11. maja so ustanovili svoj delavski svet tudi v usnjarni Vrhnika. Zaradi pomanjkanja surovin in opreme so bili tudi v tem času še vedno potrebni posegi države v gospodarstvo. Prva kriza, ki je doletela podjetje, je povzročila precejšnje zmanjšanje proizvodnje, kajti zaloge so bile zaradi nekakovostnih izdelkov zelo velike. Začeli so odpustčati delavce. Da bi si zagotovili boljšo gospodarsko osnovo, boljše izkoriščanje surovin in odpadkov, so leta 1952 v nekoč Verbičevi usnjarni ustanovili obrat za predelavo ščetin. Ker so prenehali veljati predpisi o obveznem odiranju, je nastopilo pomanjkanje svinjskih kož in v podjetju so začeli predelovati tudi kože drobnice, kar pa ni

dalo zaželenih rezultatov. V tem času je prihajalo tudi do prvih stikov s svetovnim tržiščem, soočenja s konkurenco na tujem trgu, pa tudi spoznavanja novih tehnoloških dosežkov. Zlasti leti 1961–62 sta bili zelo težko obdobje. Od prvotne planske usmeritve se jim še ni uspelo preusmeriti k tržnemu poslovanju. Izdelki so bili nekakovostni in neustrezní, trg je zahteval predvsem izdelke v oblačilne namene, za kar pa usnjarna takrat še ni bila usposobljena. Primanjkovalo je tudi ustreznih strokovnjakov.

Načrt reševanja težavnega položaja je predvideval specializacijo v proizvodnjo svinjskega oblačilnega usnja. Oblikovali so razvojno službo za spremljanje sprememb v tehnologiji in za pomoč proizvodnji pri uvajanju novih postopkov. Vlagali pa so tudi v izobraževanje. Po letu 1963

so se že začele kazati nekatere izboljšave, izvoz se je povečeval. Ker v proizvodnji svinjskega usnja ni bilo videti možnosti za širjenje podjetja, so se leta 1969 odločili za priključitev Usnjarsko-krznarskega kombinata iz Šmartnega pri Litiji, ki se je takrat znašel pred bankrotom. Izdelovali so goveje usnje, krzno, usnjeno in krzveno konfekcijo in imeli tudi lastno maloprodajno mrežo. Istega leta so priključili tudi Splošno krojaštvo in šiviljstvo z Vrhnike, ki se je vključilo v del proizvodnega programa šmarskega obrata. Vse obrate je bilo potrebno sodobno opremiti, zato je bil to čas velikih vlaganj. Proti koncu leta 1970 so priključili še čevljarstvo podjetje Rožnik iz Ljubljane, ki se je potem preusmerilo v proizvodnjo

usnjene galanterije. Kasneje so v prostore prese-
lili še del konfekcije usnja in skrčili galanterijo.⁴⁴

Število delavcev se je v teh letih nenehno
povečevalo, predvsem ob priključitvah novih
obratov.

konec leta	delavcev
1946	190
1947	426
1948	525
1949	722
1950	706
1951	625
1952	679
1953	654
1954	716
1955	743
1956	639
1957	681
1958	699
1959	677
1960	679
1961	584
1962	547
1963	435
1964	508
1965	538
1966	585
1967	554
1968	851
1969	1069
1970	1247*

* od tega je bilo na
Vrhnikih zaposlenih
751, v Šmartnem 424,
in v podjetju Rožnik
72 delavcev.⁴⁵

Leta 1972 je bila s Tovarno usnja Šoštanj
sklenjena pogodba o sodelovanju pri prede-
lavi svinjskega usnja, tako da so vložili sred-
stva v strojno in tehnološko izpopolnitev tega
podjetja. Vse to je zahtevalo oblikovanje nove
izvozno-uvozne službe, ki bi na trgu prodajala
čedalje večje količine izdelkov. Poleg velurja

so izvažali tudi usnjeno konfekcijo. Ustano-
vili so svoj oblikovalski oddelek in namesto
zastopnikov sami prevzeli izvozno-uvozne
posle. Tudi na domačem trgu so začeli širiti
svojo trgovsko mrežo. Leta 1973 se je IUV
priključilo Trgovsko podjetje Šoštanj iz Lju-
bljane. Začeli pa so vlagati tudi v druge pano-
ge. Že leta 1972 so se dogovorili z Igradom za
gradnjo nove opekarne in tudi to podjetje je
postalo del IUV. Za investicijo so se odločili
zato, ker je imela Vrhnika veliko kakovostne
glane in so pričakovali dobre rezultate. Pa tudi
pristojni republiški organi usnjarstva niso šteli
za perspektivno panogo. Istega leta so odprli
tudi prodajalno na Viču in tako so imeli pet
lastnih prodajal: dve v Ljubljani in po eno
v Beogradu, Zagrebu in Litiji. Zaradi boljše
kakovosti so lahko povišali cene izdelkov, pre-
delovali so vse vrste usnja in krzna, svinjsko
usnje so izvažali v 19 držav, zastopali pa so
tudi tuja podjetja, na primer italijanskega
proizvajalca usnjarskih strojev itd.

Kljub krizam so postali največja in
najuspešnejša delovna organizacija v jugoslo-
vanski usnjarski industriji in med največjimi
proizvajalci svinjskega usnja na svetu.⁴⁶ Konec
70. let so zaposlovali okoli 2700 delavcev, ki so
delali v sedmih TOZD-ih: Usnjarna Vrhnika,
Usnjarna Šmartno, krznarna in konfekcija,
Tovarna usnja Šoštanj, Opekarna, Usnje-plast
Ljubljana, Galantarija, Maloprodajna mreža
Ljubljana.⁴⁷

Izobraževanje

Mladi so se lahko za poklic usnjarja šolali v
Domžalah, kjer so leta 1948 ustanovili Usnjars-
ski tehnikum, ki se je leta 1956 preoblikoval v
srednjo usnjarsko šolo, tej pa so v naslednjih
letih priključili tudi galanterijski oddelek.
Tečaje pa so organizirali tudi na Vrhnikih.
Upravni odbor usnjarne je na primer organi-
ziral tečaj o spoznavanju in sortiranju surovih
kož in gotovega usnja, ki so ga vodili usnjars-
ki tehniki.⁴⁸ Klub usnjarjev pa je vsak torek

88. Tovarna IUV danes.

in sredo prirejal predavanja za kvalificirane in nekvalificirane delavce.⁴⁹

V osemdesetih letih so v povezavi s Centrom srednjih šol iz Domžal začeli izobraževati za poklice: usnjar strojar, usnjar oblikovalec in usnjar dodelovalec. Za izobraževanje se je odločilo 22 delavcev in delavk iz TOZD-a Usnjarna Vrhnika. Pouk je potekal trikrat tedensko. Strokovne predmete so predavali strokovnjaki iz Usnjarne Vrhnika, splošne pa delavci centra strokovnih šol Domžale. Po opravljenem izobraževanju naj bi bil usnjar strojar usposobljen za delovne operacije namok, luženje, razluženje, čimžanje, piklanje in strojenje. Usnjar obdelovalec naj bi

obvladal struženje, cepljenje in brušenje strojenih kož. Usnjar dodelovalec pa maščenje in barvanje kož po recepturah, barvanje z brizganjem in sušenjem.⁵⁰

Zaradi krize v usnjarski industriji in s tem posledično zmanjševanja delovnih mest pa je v devetdesetih letih zanimanje za poklic usnjarja oziroma za različne usnjarskopredelovalne programe skoraj popolnoma upadlo.

Danes smo najbrž pred zatonom slovenskega usnjarstva. Trenutno dela z zmanjšanim obsegom le še Industrija usnja na Vrhniki, a tudi njena usoda je negotova.

OPOMBE:

- 1 Enciklopedija Slovenije, usnjarstvo, str. 105
- 2 Ivan Mohorič, *Zgodovina obrti in industrije v Trziču*, str. 269–273
- 3 glej op. 1
- 4 Katalog Usnjarskega muzeja Tomaža Godca v Boh. Bistrici
- 5 Mohorič, *Zgodovina obrti in industrije v Trziču*, str. 270
- 6 prav tam, str. 280
- 7 prav tam, str. 304
- 8 Rafael Ogrin, *Nekdanji Vrhničani, Vrhniški razgledi I*, str. 180
- 9 Arhiv Republike Slovenije (AS), Franciscejski kataster, k. o. 108 Vrhnika, cenilni operat
- 10 AS, Okrajno glavarstvo Ljubljana – okolica (OGLj), gradbeni načrti, šk. 34
- 11 AS, Okrajni komisariat Vrhnika, šk. 25, št. 1115/72
- 12 Rudolf Andrejka, *Strojarji na Forštatu*, Kronika 2, 1937, str. 67
- 13 AS, Okrajni komisariat Vrhnika, šk. 42, št. 1762/72
- 14 AS, Občina Vrhnika, popis prebivalstva
- 15 Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL), OGLj, vodopravni spisi, fasc. 38
- 16 AS, Zbornica za trgovino, obrt in industrijo (TOI), f. 311, št. 1
- 17 ZAL, Matični urad Vrhnika
- 18 AS, OGLj, splošni spisi, šk. 82, št. 878, šk. 87, št. 29930, šk. 168, št. 7106
- 19 Avstrijski centralni kataster trgovine, industrije in obrti, 1908, str. 136; ZAL, Matični urad Vrhnika
- 20 AS, OGLj, splošni spisi, šk. 127, št. 2770
- 21 Grega Novak, *Ob petdesetletnem jubileju vrhniške šole*, str. 35
- 22 AS, OGLj, splošni spisi, šk. 184, 222
- 23 prav tam, šk. 336, št. 29125
- 24 AS, TOI, fasc. 311, št. 3
- 25 prav tam
- 26 AS, OGLj, gradbeni načrti, šk. 12
- 27 glej op. 24
- 28 AS, OGLj, gradbeni načrti, šk. 23
- 29 prav tam, šk. 38
- 30 ZAL, OGLj, vodopravni spisi, fasc. 32
- 31 AS, OGLj, gradbeni načrti, šk. 25, 34, splošni spisi, šk. 293, št. 244
- 32 AS, OGLj, splošni spisi, šk. 49, št. 1921
- 33 prav tam, šk. 126, št. 2045
- 34 prav tam, šk. 48, št. 391
- 35 prav tam, šk. 75, št. 2237
- 36 AS, TOI, fasc. 289
- 37 AS, TOI, fasc. 156
- 38 glej op. 36
- 39 glej op. 36
- 40 AS, BAN 5, tehnični oddelek, fasc. 141; Franc Okrajšek, *Nastanek usnjarne Savel Kalin v Mokronogu in preselitev na Vrhniko po 2. svetovni vojni*, Vrhniški razgledi 4, str. 166
- 41 AS, Ministrstvo za industrijo in rudarstvo, šk. 162
- 42 Ljudska pravica, junij 1946
- 43 Usnjar št. 84/1976, str. 8
- 44 prav tam, str. 2–5
- 45 Usnjar št. 20/1971, str. 1
- 46 Usnjar št. 32/1972, str. 1
- 47 Usnjar št. 130/1980, str. 2
- 48 Usnjar št. 1/1951, Enciklopedija, usnjarstvo, str. 106
- 49 Usnjar št. 3/1952
- 50 Usnjar št. 137–138/1980, str. 14

NOVA ARHEOLOŠKA NAJDBA NA VRHNIKI

89. Izkopavanja na nekdanjem Kočevarjevem vrtu, 2005.

Na nekdanjem Kočevarjevem vrtu, nasproti Lovca (kjer so bile včasih gasilske veselice), so letos poleti pričeli graditi, pri tem pa naleteli na ostanke prejšnjih gradenj. Na prizorišče so prišli arheologi in na Vrhniki odkrili novo arheološko najdbo. Kaj so prinesla dosedanja izkopavanja, je javnosti predstavila arheologinja Jana Horvat, ki je v soboto, 20. avgusta 2005, vodila po izkopavalšču in tolmačila opravljene najdbe. Doslej so ugotovili, da je najdba iz časa zadnjega stoletja pr. n. št. in prvega do drugega stoletja n. št., vsekakor iz časa po gradnji rimske ceste, ki jo je dal graditi cesar Avgust, po 30-ih letih prvega stoletja pr. n. št. Našli so ostanke večje stavbe 25 x 25 metrov, ki je starejša, in na istem mestu še ostaline mlajše stavbe, ki obsega 35 x 35 me-

trov. Zunaj te je bilo na severni strani nekakšno odlagališče, ki je predvidoma nastalo ob podiranju ali pospravljanju, saj je bilo v jamah zakopano posodje, keramika, stekleni izdelki, vse prineseno iz Italije. Našli pa so tudi nekaj ostankov kovine, talilne peči za bron in polizdelke kovinskih ploščic. Najzanimivejša je kovinska ploščica z napisom *Nauportus*, kar je prvi dokazni predmet o naselbini z imenom *Nauportus* (doslej so bili znani le zapisi Tacita). Našli so tudi amfore, novce in žetone za igranje ter kocko. Na najdišču je več podpornih točk za stebrovje, ki je nosilo streho iz opeke. Ni še znano, ali je bil osrednji prostor odprt. Vidni so tudi zabiti leseni koli, ki so rabili za utrditev zemljišča. Po njih bodo skušali ugotoviti točen čas nastanka naselja.

BARJANKA IZDELUJE POSODO

Pod takim naslovom je maja 2005 v Mestnem muzeju Ljubljana potekala muzejska pedagoška delavnica za šolske skupine. Kot pove že naslov, je bila tematika "barjanska". In ker Vrhnika leži na robu Ljubljanskega barja, bi delavnico rada predstavila v glasilu Muzejskega društva Vrhnika, v Vrhniških razgledih.

Pred davnimi 5000 leti so na robu takratnega jezera na današnjem Ljubljanskem barju živeli koliščarji in nam zapustili bogato dediščino. Mestni muzej Ljubljana hrani številne ostanke njihove materialne kulture, od glinastih posod, zajemalk, žlic, glinastih uteži za statve do kamnitih sekir, puščičnih konic in strgal ter koščenih šil in ogrlic. V Narodnem muzeju v Ljubljani hranijo čoln drevak, s kakršnim so se takratni prebivalci prevažali po jezeru. Še dandanašnji ob čiščenju drenažnih jarkov ljudje naletijo na lesene kole, zapičene v nekdanje jezersko dno. Ti so tvorili temelje za bivališča na vodi.

Vendar pa je materialna kultura oziroma dediščina v muzejskih skladiščih "mrtva", dokler je na primeren način ne pokažemo obiskovalcem muzejev. Zato smo se muzejski pedagogi g. Borut Rovšnik, avtorica tega članka in arheologinja Mestnega muzeja Ljubljana Irena Šinkovec odločili del te dediščine oživiti in pripraviti delavnico z gornjim naslovom.

Temeljni vir za pripravo delavnice so bile ugotovitve arheološke stroke, pridobljene z arheološkimi izkopavanji na Ljubljanskem barju v prejšnjem stoletju, in predmeti, najdeni ob teh raziskavah. Kot mlajši zgodovinski vir pa smo uporabili znano pripoved Janeza Jalna Bobri.

V prenovljenem Mestnem muzeju Ljubljana imamo čudovit velik prostor, namenjen raznovrstnim muzejskim pedagoškim dejavnostim. Za to delavnico smo ga opremili z velikimi kosi jutovine, grobe tkanine iz konoplje, z velikimi fotografijami današnjega Ljubljanskega barja in s povečanimi reprodukcijami slik Antona Koželja in Maksima Sedeja, s čimer smo poskušali ponazoriti življenje na barju nekoč. V prostoru je med delavnico stala tudi maketa kolišča v velikosti 1,20 krat 1,20 m, ki prikazuje morebitno rekonstrukcijo bivališča na Ljubljanskem barju.

90. Maketa kolišča z razstave

Delavnica se prične s pripovedjo. Jezerna Roža, žena Ostrorogega Jelena, oblečena v laneno oblačilo, porisano v vzorcih, vzetih z ženske figure, najdene na Dežmanovem kolišču, sprejme učence in jim pove, da prebiva na kolišču. Nato ob maketi kolišča pojasni, od kod izraz kolišče oziroma mostišče, ter na maketi pokaže kole, zapičene v dno jezera. Pove, da so se koliščarji po jezeru vozili z drevaki oziroma deblaki, in ob kolih so res privezani majhni modeli čolnov. Na maketi so tudi rekonstrukcije koliščarskih

91. Veljko Toman, Barjanka izdeluje posodo

hiš, ob katerih razloži, da so bile stene hiše narejene iz prepleta in ometane z jezersko glino. Pokaže jim pravi preplet v velikosti 2 krat 1,70 m, narejen posebej za to delavnico, na katerem obiskovalci vidijo način izdelave in gradivo, iz kakršnega so bili prepleti oziroma stene hiš narejeni. Nato jih povabi, naj sedijo na vreče iz jutovine in na ovčje kože, da jim bo povedala zgodbo iz koliščarskega vsakdana. V njej omeni kurjenje ognjišča (rekonstrukcija je ob pripovedovalki), mletje žita na kamnitih žrmljah (rekonstrukcija je na tleh in učenci lahko poskusijo tudi sami), lov na medveda (na steni prepleta visijo lok in puščice) ter izdelovanje posod iz gline. Učenci se ob pripovedi seznanijo z vsakdanjimi opravili za pripravo hrane, z nevarnostmi takratnega življenja v naravi (divje zveri, ugrezajoče se blato na jezerskem dnu), z orodjem in orožjem, pripoved pa jim po drugi strani približa tudi lepote takratnega življenja na jezeru.

Po desetminutni pripovedi Jezerna Roža povabi učence, naj se zberejo ob razstavljenih originalnih glinastih posodah. Na nizki mizi, prekriti z jutovino, so:

- velik bikoničen lonec iz črno žgane gline z najstarejšega kolišča na Ljubljanskem barju, z Resnikovega prekopa (učence vpraša, kaj bi oni v njem skuhal);

92. Žrmlje najdene na Barju.

- vrč za vodo iz črno žgane gline z enim trakastim ročajem in z vrezanimi ornamentami v obliki trikotnikov na trebuhu vrča – v vrezanem ornamentu je bela barva (bela inkrustacija);
- večji in manjši krožniki oziroma sklede, ki imajo ušesca (ročaje) preluknjana, da so vanje koliščarji napeljali vrvi in posode obesili na steno, da so bile pospravljene.

93. Ženski figura s kolišč pri Igu (3. tisočletje p. n. š.)

V predalu – vitrini – so originalni kosi orodja in orožja:

- kamnite sekire z luknjo za ročaj;
- kamnita strgala za strojenje živalskih kož in druga opravila (Jezerna Roža si ogrne ovčjo kožo in pokaže učencem, kako so bili prebivalci kolišč ognjeni v kože, nato jo ponudi še njim, da občutijo, kako je mehka in topla);
- kamnite puščične konice za izdelovanje puščic za lok;
- okrogla glinasta vretenca z luknjo – to so uteži za statve, na katerih so koliščarji izdelovali tkanino za oblačila (v prostoru stojijo tudi preproste statve, ob katerih učencem pokaže način tkanja);
- ogrlica iz glinenih jagod, med katerimi je tudi čekan divjega prašiča, lovska trofeja koliščarja.

Nazadnje Jezerna Roža povabi učence, da si v preostale pol ure iz gline naredijo manjšo posodico ali ogrlico, fantje pa lok ali puščico. Izdelke potem odnesejo v šolo ali domov.

94. Posode najdene v okolici kolišč.

Delavnica je namenjena šolarjem prvega triletja, se pravi učencem od prvega do tretjega razreda osnovne šole. Po učnem načrtu se v teh treh letih med drugim seznanjajo z različnimi človeškimi bivališči v preteklosti. Delavnica upošteva šolsko učno snov in jo nadgrajuje z razstavljenimi predmeti, ki ponazarjajo vsakdanje življenje takratnih prebivalcev barja. Vse v prostoru je prilagojeno dožemanju sedem do deset let starih otrok in vključuje večino njihovih čutov:

- a) **vid:** prostor je opremljen s slikami, fotografijami, z videosliko poskusa rekonstrukcije notranjosti barjanske hiše, rekonstrukcijo kolišča, hiše, ognjišča, žrmelj, prepleta, stativ;
- b) **sluh:** med potekom delavnice, ki traja eno uro, učenci slišijo 90 vrst glasov barjanskih ptičev (avtor zgoščenke je Tomi Trilar, izdal pa jo je Prirodoslovni muzej ob razstavi Ljubljansko barje);
- c) **tip:** učenci in pripovedovalka Jezerna Roža sedijo na vrečah iz jutovine, ki so grobe, in na ovčjih kožah, ki so mehke, tople. Ko izdelujejo posodice in ogrlice iz gline, občutijo vlažnost gline, njeno voljnost, gnetljivost, pri izdelovanju puščic in loka pa grobost lubja na leskovih palicah in ostrino noža;
- d) **vonj:** glina ima poseben vonj po zemlji in vlagi, konoplja smrdi in tudi ovčje kože niso povsem brez vonja.

95. Jezerca na Vrhniki, kjer bi bila mogoča izvedba prikaza kolišč.

96. Primer rekonstrukcije kolišča v naravni velikosti ob Bodenskem jezeru v Švici.

Pričujoča delavnica je bila tistim, ki smo jo pripravili, v veliko zadovoljstvo, učencem pa je ponudila obilo lepih trenutkov. Pokazala je, da je koliščarska tematika neizčrpna. Tako se že veselimo poletnih počitniških delavnic, ko bomo na Ljubljanskem barju, nekje blizu vasi Lipe, poskušali živeti skromno kot koliščarji,

izdelati manjšo koliščarsko hišo, zakuriti ogenj na ognjišču, nabirati užitna in zdravilna zelišča, izdelovati skledice, krožnike, ogrlice, streljati z lokom v tarče in še kaj.

Delavnico so obiskali tudi učenci Osnovne šole Ivana Cankarja z Vrhnike. Bili so navdušeni, prav tako njihove učiteljice. Po delavnici sem se z eno od njih pogovarjala o tem, da bi bilo čudovito imeti na Vrhniki rekonstrukcijo kolišča v naravni velikosti. To bi bil muzej na prostem (skansen) v avtohtonem okolju, kakor je na primer v Švici ob Bodenskem jezeru. Opuščeni vrhniški glinokopi so kot nalašč že pripravljeni in neizrabljeni čakajo na tak projekt, ki bi Vrhniki prinesel obilico zgodovinske in kulturne svežine. Kolišče bi obiskovale tako šolske skupine kakor turisti od blizu in daleč.

VRATA V VERDU

Oblikovni in simbolni pomen hišnih vhodov

*Če kateri že koli predmet raziščete pravilno,
se z njim pokaže vsa družba.*

Andre – Georges Haudricourt

UVOD

Magistrska naloga **Vrata v Verdu; oblikovni in simbolni pomen hišnih vhodov** je nadaljevanje diplomske naloge **Hiša v mitologiji in izročilu**, ki sem jo pred leti izdelala na Fakulteti za arhitekturo.

Z nalogo (mentorja: prof. dr. Zmago Šmitek in prof. dr. Peter Fister), izdelano na Filozofski fakulteti, Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo, ki sem jo dopolnila z novimi arheološkimi odkritji v zadnjem času, sem želela raziskati konkretne odmeve arhitekture na mitološke prvine in izročila različnih kultur, katera sem zbrala v diplomskem delu. Poleg tega me je zanimalo, kako se nek splošni element bivališča in bivanja – tako skozi zgodovino kulture, kot tudi postopek nastajanja odraža kot identičnost nekega kraja.

Za predmet raziskave sem izbrala vrata – vhod, saj je to eden najbolj dominantnih delov doma, in to v likovnem, funkcionalnem in vsebinskem smislu. Ta meja, ločnica javnega in intimnega prostora, s svojo pojavnostjo skoraj brezčasno združuje bogato paleto družbenih, socialnih in drugih odnosov.

Prostor raziskave sem omejila na Verd pri Vrhniku, svojo domačo vas.

Pojavnost vrat v Verdu sem omejila na 19. in prvo polovico 20. stoletja; zgodnejši in kasnejši čas je upoštevan kot merilo vzročnosti, oziroma posledičnosti.

RAZVOJ IN STANJE OBRAVNAVANEGA PROSTORA

NARAVNE DANOSTI

Verd se razteza v južnem delu vrhniškega kota, med izviri Velike Ljubljanice v Retovju in Ljubije ter Bistre pod Javorčem.

Vas leži na samem robu Ljubljanskega barja (Marosta, Mahu), pod strmim kraškim svetom Javorča (604 m) in Ljubljanskega vrha (819 m). Barjanska kotlina je pred Vrhniko in Verdom rahlo dvignjena nad pravim barjem in je tu zato tudi najmanj zamočvirjena.

Naravno in kulturno oblikovanost prostora pogojuje prav stičišče teh dveh, morfološko, pedološko in floristično nasprotnih si fiziografskih enot.¹

Rdečkasta in rjava glina, ki jo prinašajo ponikalnice, se pojavlja ob izviri Ljubljanice in tvori dvignjen pas trdinske plasti na obeh straneh struge preko celega Barja.²

Ljublanica in Ljubija z obrežno drevesno vegetacijo dopolnjujeta krajinsko podobo in biotop prostora.

Pestro razgibana, zakrasela apnenčasta pobočja pa so pokrita s plitvimi sloji zemlje, z močnimi vplivi matične kamenine. Porasla so z mešanimi gozdovi smreke, hoje, bukve, gabra in bogato podrastjo.

Najugodnejša površina za poselitev, nastanek Verda, je tako že od nekdaj naravno pogojena:

stabilnost terena, bogati izviri voda, bližina velikih naravnih poti (Sredozemlje – Podonavje), rodovitna polja, travniki in gozdovi.

USTVARJENE DANOSTI

Poti, prehodi in splošni ustroj naselitve so se vedno prilagajali naravnim oblikam pokrajine. Prisotnosti prometne mreže in same poselitve v posameznih zgodovinskih obdobjih pa z arheološkimi izkopavanji ni vedno mogoče dokazati.

POTI IN PREHODI

V obravnavanem prostoru so vseskozi vodne poti čez Barje po Ljubljani, Ljubiji in Bistri. Kamnita sekira iz Ljubije, prazgodovinska keramika iz Ljubljane, bronasta sekira iz kulture žarnih grobišč, sekira iz starejše železne dobe iz reke Bistre... in še mnoge druge najdbe nakazujejo vsaj občasno prisotnost človeka na tem prostoru; bivanja ob vodi, prometa in tovorjenja, pa tudi čaščenja rek.³

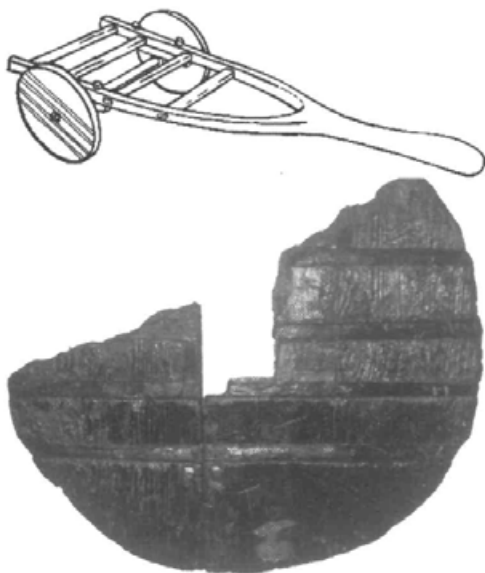
Poskus rekonstrukcij naravnih poti in prehodov v neposredni bližini današnjega Verda nakazuje že v davni kopensko pot po južnem obrobju Ljubljanskega barja: Vrhniko–Verd–Bistra–Borovnica.⁴

Ena prvih poti skozi današnje naselje pa je prav gotovo potekala od današnjega mostu proti Lošci in preko Kotnikovega posestva naravnost proti Podgori. Kdaj je sredi vasi nastala trasa današnjega odcepa proti Podgori, ni znano.

Možno je, da so ga prav tako uporabljali že v času antike, ali celo prej, saj so si tako lahko krajšali ovinek mimo izvirov Ljubije in se hkrati izognili močvirnatemu svetu pod njimi, ki se še leta 1823 imenuje Mlake.⁵

Blizu te poti je bil na vogalu Stražišarjeve hiše najden tudi del rimskega nagrobnika.⁶

Spomenik je bil sem verjetno prenesen, ni pa znano, ali v antičnem času, ali pozneje.⁷

97. in 98. Ostanke in rekonstrukcija več kot pet tisoč let starega voza, ki je bil najden na robu današnjega Verda. Vir: Sinkovec, Irena, 2003: Najstarejše leseno kolo z osjo na svetu. Prospekt, Mestni muzej Ljubljana

Zelo zgodnja je verjetno tudi stara tovarna pot nad Gradarjem⁸ in Retovjem, ki se med Raskovcem in Ljubljanskim vrhom priključi na vrhniško staro cesto proti Notranjski in Primorski. Cestna povezava med Dolenjimi njivami (današnja vstopna postaja na avtocesto) in Verdom v antiki je vprašljiva.

VRHNIKA okoli 1770

99. Na najstarejši ohranjeni karti Vrhnike iz druge polovice 18. stoletja (okrog leta 1770), je vrhniški Breg še kamnito tlakovano pristanišče, na nasprotnem bregu pa so le polja. (AS, Cesta Planina Vrhnika, mapa XIII/2) Vir: Habič 1962, sl. 14.

100. Na vojaškem zemljevidu, Jožefinski izmeri, je dobro viden cestni križ sredi vasi, prvotna pot - zanka za izviri, brvi preko Ljubljanice in Ljubije in (še danes ista) trasa po obronku Barja proti Bistri.

Vir: 1996: Slovenija na vojaških zemljevidih, Karte, 2. zvezek, sekcija 189, SAZU in ARS, Ljubljana.

Po slovanski poselitvi in v srednjem veku je kopenska povezava med Vrhniko in Verdodom sprva gotovo potekala samo za izviri v Retovju in Močilniku.

Med leti 1763 in 1787 so bile na jožefinskih izmerah⁹ že vrisane in na različne načine označene tedanje prometnice z mostovi vred.

Ni znano, kdaj sta leseni brvi preko Ljubije proti Podgori in Ljubljanice sredi vasi, prvič skrajšali pot. Do tedaj so na teh mestih, od brega do brega, prevažali ljudi in tovor verjetno tudi s čolni. Glavna prevozna podeželska pot je bila speljana od vrhniškega Hriba, preko Lošce in lesenega mostu – brvi tik za sotočjem Velike in Male Ljubljanice v jedro, najgostejše poseljen del takratnega Verda.

Tu se pot nadaljuje naprej proti Podgori (označeni kot samostojna vas – "D (orf): Podgorie" ob vasi Verd – "D: Verda), Pritiski in Bistri. Preko Ljubije je speljan lesen most, malo naprej je odcep na desno – na staro, prvotno pot pod Javorčcem, za izviri Ljubije nazaj proti Verdumu.

V vojaškem opisu je to cesta, prevozna z vozovi, ki pa po razpustitvi samostana v Bistri postaja zanemarjena.

Vojaški opis dodaja, da so hribi nad Verdodom in Bistrom prestirni za prehod tako za konje kot vozove.¹⁰

101. Otvoritev obnovljenega mostu med Verdodom in vrhniškim bregom leta 1888. Most, tedaj imenovan "Franc Jožef", je bil prvi litoželezni most na Kranjskem. Pod njim (na levi strani slike) se je odvijala Cankarjeva Enajsta šola.

Vir: Razstava "Iz naših albumov", razstava Muzejskega društva Vrhnika, avgust 2000, 8/54.

103. Železniška postaja nad Verdodom, fotografirana leta 1912. Vir: Stanka Šuštaršič z Vrhnike.

Južna železnica od Ljubljane do Trsta, ki je bila nad Verdodom speljana 1857. leta, na ustroj kraja ni vplivala, saj poteka precej nad ravnino, torej nad nivojem vasi. Železniško postajo so s krajem povežale stare gozdne poti proti Pokojišču in Raskovcu.

Ob izviri Ljubije je na Ceglarjevem studencu stal v začetku 19. stol. mlin. Kasneje je bil preurejen v žago, nato v parketarno, ki se je v

104. "No, dedek, tukaj gori bo šla štiripasovnica!" so nagovorili Drašlerjevega očeka mediji tistega časa (Delo, 16. oktobra 1971). Vir: Majda Drašler iz Verda.

102. Pot "Pod hruškami" je vodila iz Verda proti Vrhniki (v ozadju vidna Tovarna harmonijev in klavirjev) ob robu poplavne Lošče, po levem bregu vzdolž Ljubljane. Na sliki iz šestdesetih let je viden utrjen makadam. Danes je pot zarasla s travo, tovarna je bila sredi sedemdesetih let podrtja, Lošča pa je gosto pozidano naselje.

Vir: Razstava "Iz naših albumov", razstava Muzejskega društva Vrhnika, avgust 2000, 7/47. Foto: F. Dovč, 1963. leta.

Opis je narejen torej po letu 1782, ko je samostan prešel v državno last, izmere in izrisi pa so bili, sodeč po vrisanih mostovih, izdelani nekaj let prej.

Prav tako označena pot, primerna za vozove, je vodila proti vzhodnemu delu nekdanjega rimskega trgovskega naselja Nauportus, zdaj imenovanem Dolenje njive. Nekje na sredi se je na levo od nje odcepila pešpot, verjetno zaključena nasproti vrhniškega Brega, kjer je že označena pošta.

Na koncu teh dveh smeri je preko Ljubljane prav gotovo sledil prevoz s čolni in brodi.

Most med Verdodom in vrhniškim Bregom je bil zgrajen vsekakor nazadnje – leta 1790¹¹. Takrat so podložniki iz Verda, Dola, Borovnice in Sobočevega kot cestno tlako bistriški kartuziji zgradili tudi cesto proti Verdu in po stari trasi naprej do Borovnice.¹²

Konec 18. stoletja zastavljena in zgrajena cestna mreža je nato določala smeri in potek vseh novih poti, nadaljnjo rast ter zgradbo naselja.

dvajsetem stoletju razrasla v moderno lesno industrijo.¹³

Tovarniške površine so se širile in počasi razraščale po ravnini proti središču vasi.

Konec šestdesetih let je bila skozi vas zastavljena še trasa nove avtoceste. Ta je z visokim viaduktom razrušila stoletja staro strukturo kraja in širšega prostora.

POSELITEV

Strateško pomembno področje in dovolj ugodni življenjski pogoji vrhniškega kota so gotovo že zelo zgodaj privabljali ljudi k vsaj občasnim, če ne tudi stalnim poselitvam prostora.

Ostanki koliščarskih naselij na močvirnem Barju iz 2. tisočletja pr. n št. so zaenkrat najstarejša znana bivališča v neposredni bližini Verda.

V starejši in mlajši železni dobi so sicer v jugovzhodnih Alpah poznali utrjena naselja na vzpetinah¹⁴, sledi katerih pa v obravnavanem prostoru doslej še niso našli.

Po Strabonu, grškem geografu in zgodovinarju, ki se je opiral na vire starejših piscev, je bil ta prostor vsaj nekaj časa v 2. stol. pred našim štetjem v posesti Tavriskov¹⁵, močnega keltskega plemena. V prvi polovici 1. stoletja pred našim štetjem pa naj bi se v neposredni bližini prazgodovinske naselbine razvil vicus, manjše rimsko naselje. Italški trgovci in vojaki so na meji med rimskim in keltskim svetom nato razvili bogato samostojno mesto Nauportus.

Čas Nauportusa, rimske Vrhnikе, je, razen v ostankih utrjene naselbine na Dolenjih njivah, v Verdu prisoten v nekaj naključnih najdiščih na kopnem. Dve najdišči, žgan grob (dan. Jakopič, Verd 85) in zaklad (Hrastje nad Mirkami), sta na kraških vzpetinah v neposredni bližini plodne ravnine. Verjetno sta bili povezani z manjšimi poljedelskimi zaselki.

Na ostalih vzpetinah med izviri Ljublanice in Ljubije niso znani sledovi nekdanjih poselitev,

ne po pripovedovanju domačinov, ne po rezultatih arheoloških vrtanj.

Nekje na območju današnje Janezove vasi je bil leta 1914 odkrit novčni zaklad. Zakopan je bil leta 270¹⁶, a verjetno na takrat neposeljenem mestu.

Na prvih obronkih Javorča in Ljubljanskega vrha so na več mestih še danes vidni ostanki obrambnega zidu s konca 4. ali začetka 5. stoletja. Sledov o kakršnemkoli antičnem naselju (vojaki, delavci) v bližini ni.¹⁷

Nadaljevanje življenja na tem prostoru od **leta 500 do trinajstega stoletja** zaenkrat ni dokumentirano.

Leta 1255 sta koroški vojvoda Bernard Speinheimski in njegov sin Ulrik položila temelje in izdala ustanovno listino za meniško naselbino kartuzijanov v Bistri.¹⁸

Ustanova je bila obdarjena s 103 kmetijami in pol na treh območjih.

Samostansko gospodarstvo je bilo zaokroženo od Močilnika pri Vrhniku do Podpeči, pa potem do Preserja, Rakitne, Cerknice in preko Ljubljanskega vrha nazaj do izvirov Male Ljublanice.

Eno od šestnajstih županstev je bil tudi Verd z vasjo Mirke¹⁹. Tu (in Werde) je imel vojvoda v lasti sedem kmetij.

Leta 1334 pa je češki kralj in koroški vojvoda Henrik svojemu sorodniku grofu Hermanu Ortenburškemu posebej ukazal, naj med drugimi kraji (Borovnica, Zabočevo, Cerknica) varuje kot del samostanske posesti tudi Verd.

Županstvo Verd je imelo v času podložništva bistriški kartuziji torej vsaj sedem "ognjišč", ki so bila, glede na velikost, zavezana tlaki in dajatvam. Bile so cele kmetije, polovične in četrtinske, osminske... V kraju pa so živeli tudi podružniki in bajtarji. Ali je imela kakšna kmetija status svobodnjaka, ni znano.

Podložniki so bili za tlako nekoliko poplačani s pravico sekanja lesa v samostanskih gozdovih, za kar so plačevali le majhno pristojbino. Les so rezali na srenjskih žagah. Že takrat so stale ob izviri Ljublanice vsaj štiri.

Vrhničani so menili, da "se Virjanom nikoli ni slabo godilo".²⁰

To je bilo verjetno res. Po razpustitvi samostana so imeli kot nekdanji podložniki možnost izbirati bližnje posesti in gozdove med prvimi. Seveda si niso izbrali najslabših in kmalu se jih je oprijelo ime "Švicarji" (češ – živijo dobro kot v Švici) ali "Hlebarji" (obilje hlebcov kruha). Hlebec je bil tudi splošni simbol blagoslova na vaškem "žeganju"²¹, ki ga v spomin na veliki požar 1809. leta²² obhajajo prvo nedeljo po mali maši, 8. septembra.

Jožefinske izmere (1763 – 1787) so bile očitno narejene nekaj let pred karto, ki prikazuje stanje Ljubljanskega barja leta 1780.

Sredi vasi stoji zidana cerkev sv. Antona. Kdaj je bila grajena, ni znano, po freski sv. Miklavža, zaščitnika brodarjev, ki naj bi jo naslikal Janez Ljubljanski (in je bila uničena med obnovo leta 1988) pa je moč sklepati, da je stala na vzpetini nad Veliko Ljubljano vsaj že sredi 15. stoletja. Sredi gosto pozidanega jedra vasi že stoji zidana kapela (podrli so jo po drugi svetovni vojni), druga – "C'apelle" pa je označena na Pritiski. Blizu te kapele je stalo tudi leseno znamenje. Na kartah, ki prikazujejo ta čas – konec 18. stoletja, je jedro naselja že oblikovano in jasno je, kako se bo kraj razvijal naprej.

Ob stari poti pod Javorčem so nanizani razdrobljeni zaselki, po dve stavbi skupaj (pri "Antončet", pri "Ceglarju", pri "Kržaj"). To so bile verjetno posamezne domačije s stanovanjsko stavbo in gospodarskim poslopjem, postavljene na brežnatih krčevinah na robu gozda. Dva taka zaselka sta tudi na Podgori.

Domačija ob Ljubljani (Maroltovina), ima vrisan tudi mlin ali žago.

Ob novi cesti proti Vrhniku polja še niso pozidana.

Karta Ljubljanskega barja leta 1780 pa prikazuje stanje, ko je bila Vrhnika povezana z Verdrom tudi proti Bregu.

Do vasi je bila zgrajena utrjena pot, po vasi spelja-

105. Podružnična cerkev sv. Antona je bila na vzpetino nad Krnico postavljena vsaj že sredi 15. stoletja. (Fotografirana pred obnovo leta 1988).

nih več krajših stez in poti (do novih stavb). Prostor nad izviri Ljubije je že strnjeno poseljen.

Začeli so postavljati hiše naprej proti Retovju. Tudi na Ilovškem klancu in Pritiski so vrisane prve hiše.

Na franciscejskem katastru nekaj desetletij kasneje (leta 1823) so polja proti Vrhniku še vedno nepozidana.

Ob robu vasi so ob poteh nanizani posamezni kozolci.

Glavna pot proti Podgori se odcepi na današnjem križišču. Prvotna povezava središča vasi s Podgoro, pred mostom na Loško, je tu označena le še kot steza.

V letih med 1811. in 1826. se je zaradi treh požarov, ki so prizadeli središče Verda, poselitveni vzorec nekoliko spremenil in težišče naselja se je začelo pomikati proti cerkvi sv. Antona.

Leta 1882 popravki na kartah prikazujejo Verd kot vas, katere podoba ustvarja na eni strani gospodarski uspeh in moč nekaj veleposestnikov, na drugi strani pa hkratno drobljenje nekaterih posesti in proletarizacija prebivalstva.

106. Kapelica na Pritiski.

Središče Verda ima izoblikovano podobo, zasnovano že stoletja nazaj. Domačije so postavljene tako, da tvorijo obcestno zidano vas. Ob nizki vzpetini, sredi katere stoji cerkev, se poselitev gosti tako s postavljanjem in dozidavanjem večjih kmetij, kot gradnjo manjših skromnih hiš.

Veliko domačij ima dograjena in povečana gospodarska, pa tudi stanovanjska poslopja.

Vrisane so ambiciozne povečave Kotnikovega posestva²⁴, parkovna ureditev ob Ljubljani.

Ob vodah Ljubljane so vrisana poslopja in delovne površine žag in mlinov, ob izviri Ljubije pa stoje prve stavbe Kotnikove industrijske žage in parketarne.

V Janezovi vasi je postavljena tik za mostom prva hiša z gospodarskim poslopjem, na Okopajnicah pa že gradijo prve zgradbe in obratne prostore glinokopov in opekarn.

Razvoj Verda je bil vsekakor od nekdaj povezan z rastjo ali upadanjem gospodarske in politične moči večje in strateško pomembnejše sosedne Vrhnike.

Širše ekonomske spremembe, nove oblike prometa, izkoriščene prirodne osnove za takratno stopnjo gospodarstva, so Vrhniko in okolico sredi 19. stoletja pahnilo v veliko gospodarsko krizo.

Istočasno pa so v Verdu najdrznejši posestniki, obogateni tudi s špekulacijami med francosko

107. Leta 1953 podrtá kapela sv. Florjana sredi vasi. Krasile so jo freske slikarja Simona Ogrina (1851 – 1930).

Foto: Zadnikar, 1.4.1953 Vir: Žavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, INDOK center, št. 22021 S.

okupacijo, začeli razvijati industrijske dejavnosti, kot na primer parketarstvo in opekarstvo.

Kapitalizem z reformami gospodarstva in življenja sploh se je tako udomačil prej v Verdu kot na trški Vrhniki. Bogastvo gozdov, plodna polja, kamnolomi, glinokopi, obilo vodnih izvirov, bližina prometnih poti in večjih mest; vse to je samo še dopolnjevalo ugodnosti za razvoj.

V Verdu je bilo konec 19. stoletja kar petnajst žag.

Strmi apnenčasti obronki proti Ilovškemu klancu so bili izkoriščeni kot kamnolomi (nad današnjo Logarjevo, Slugovo (Kunstek) in "Petričkovo" (Opeka) domačijo), vse do druge svetovne vojne.²⁵

Ob cesti proti Bistri stoji konec 19. stoletja nekaj posameznih kmetij, na koncu Podgore pa nastaja v bregu nad cesto strnjen zaselek manjših kmetij in hiš.

Drobljenje posesti je povečalo število bajtarjev, ki so si postavljali manjše hiše na revnejših parcelah.²⁶

Večji kmetje so se ukvarjali z gostinstvom, trgovino - zlasti z lesom, mnogi pa so se tudi zadolžili in propadli. Spremembe v gospodarstvu so vplivale tudi na strukturo prebivalstva in zunanjo podobo vasi. Potreba po poceni delov-

ni sili se je stalno večala. Kmečki proletariat je bil v Verdu močno zastopan že vse od začetka 19. stoletja, ko so se iz nekdanjih podložniških kmetij izoblikovale močne in trdne domačije, veleposestva. Kmečki delavci, prihajajoči v dolino zlasti iz revnega rovtarskega sveta, so opravljali za svoje posestnike različna dela.

Z gradnjo južne železnice je prišel v kraj nov val delovne sile. Mnogi so ostali tu in se zaposlili v tovarnah in na posestvih.

Tako poseljuje v 19. stoletju Verd poleg kmečkega prebivalstva tudi čedalje več delavskih družin.

Niti svetovna gospodarska kriza, ki jo je povzročila industrijska revolucija na prehodu iz 19. v 20. stoletje ni prizadela gospodarskega razcveta vasi. Iz Vrhnike in okoliških vasi se odseli v tem času več kot 12 % takratnega prebi-

110. Na mestu današnjega parka je stala prva desetletja 19. stoletja tudi "Hrenova" hiša – Stražišarjeva domačija. Risal: Jožef Petkovšek, 1883. Vir: Brejc, T., 1982: Jožef Petkovšek 1861 – 1898, razstveni katalog, Narodna galerija, Ljubljana, str. 93.

valstva, v Verdu pa število ljudi, z nekaj vmesnimi padci, počasi in vztrajno narašča.

Med obema vojnama se začno širiti naselitvena področja na prej kmetijske površine.

V Janezovi vasi so ob cesti in nekaj stranskih poteh nanizane hiše – zametki bodočega naselja, v katerem prevladuje obrtniško delavsko prebivalstvo.

Splošna gospodarska kriza tridesetih let na industrijska podjetja v Verdu ne vpliva in nekdanja agrarna vas je čedalje bolj urbanizirana.²⁷

Karte, ki dokumentirajo stanje vasi **Verd leta 1956**, večjih novosti v sami strukturi prostora ne beležijo. Večinoma enodružinske hiše polnijo prazne prostore tako v samem središču vasi, kakor ob cestah, ki vodijo vanj.

Postopoma se poziduje ves obronek kraškega in barjanskega sveta: višji svet proti Retovju, železniški postaji, nad Konjskim in Ilovskim klancem... nižine ob poti proti Podgori in Pristiki. Zazidljivi postanejo tudi bregovi Ljubije in Ljubljanice.

Struktura prebivalstva se na Vrhiškem po drugi svetovni vojni na splošno naglo spreminja, Verd pa je temeljne spremembe gospodarske zasnove doživel že desetletja nazaj. Nove industrijske panoge, ki se po vojni razvijajo na Vrhniki in okoličih, pritegnejo precej nove delovne sile. Potrebe po stanovanjih so velike in izgradnja novih hiš jim sproti ne more slediti.

108. Industrijski obrat Kotnikove parketarne v Verdu konec 19. stoletja. Zadaj je Kotnikovo posestvo, strnjena zazidava osrednjega dela vasi in nekaj posameznih domačij ob poti proti Podgori, ob kateri stoji tudi "Ognjegasnega društva dom", zgrajen 1887. leta. Vir: 1990: Vrhnika, prečuden kraj. Skupščina občine Vrhnika, sl. 11.

109. Pogled na prvo hišo v Janezovi vasi, zgrajeno sredi 19. stoletja (na desni strani slike). Na nasprotnem bregu je vrhniška Stara pošta. Vir: Grafični kabinet Narodnega muzeja v Ljubljani.

V Verdu se ti problemi (še danes) rešujejo tudi neprimerno – mnogokrat s poselitvijo po letu 1945 nacionaliziranih velikih kmečkih hiš, ki niso bile grajene kot večstanovanjske (Kotnikova, Maroltova domačija). Stanovalci, večinoma iz krajev z drugačno bivanjsko kulturo, največkrat nimajo pravega odnosa do grajenega okolja, niti ne živijo v primernih razmerah.

Večstanovanjskih novogradenj na prostoru Verda sicer ni.

Konec šestdesetih, v začetku sedemdesetih letih je bila speljana čez Verd avtocesta. Z novogradnjo ni bila prekinjena le cestna povezava kraja, pač pa je bilo porušenih tudi precej starih hiš in domačij nad izviri Ljubije.

111. Žaga "Pod Orehom". Na vzpetini zadaj je že poseljen Konjski klanec.
Vir: razglednica je last Janeza Žitka z Vrhnike.

112. Prve delavske hiše so stale ob cesti z Vrhnike proti Verdu že pred prvo svetovno vojno. V ozadju vidna dva kozolca, ki sta stala pred samim središčem vasi vsaj dvesto let.

Vir: 1990: Vrhnika – prečuden kraj, sl. 35.

Ljudje, ki so prej živeli na tem prostoru, so dobili lokacije za nadomestne gradnje večinoma v središču Verda, v bližini cerkve sv. Antona, ali pa v Janezovi vasi.

Takrat se je začelo načrtno pozidavati območje Janezove vasi.

Vzdolž avtoceste so postavili dva dolga niza vrstnih hiš, nato pa so s tipskimi enodružinskimi hišami zapolnili posamezne otoke sredi gosto postavljene ulične mreže.

Deset let pozneje so zgradili dodatne nize vrstnih hiš na rodovitni zemlji, imenovani "Pule" (Polje), tako da je danes med Janezovo vasjo in starejšim delom Verda le še nekaj nepozidanih polj in travnikov.

Hiše z začetka stoletja – nekaj kmetij in polkmetij ter skromnih pritličnih delavskih domov, so se zrasle s novogradnjami v strnjeno naselje.

Janezova vas je bila že na samem začetku zastavljena kot prostor za širitev Vrhnike, ne Verda, kamor sicer upravno sodi.

Tako danes predstavlja bolj primestni kot vaški vzorec poselitve, podoben ostalim delavskim naseljem vrhniškega prostora (Lošca, Delavsko naselje, Nova vas, ob Idrijski cesti in Kačja vas pod Sv. Trojico...).

Tu se srečuje veliko dvojnosti; od bližine centra Vrhnike in hkrati vaše sredine Verda, prisotnosti in skupnega bivanja družin, ki živijo tu že več generacij, ali so se nekaj let nazaj "na deželo" priselile iz Ljubljane ... do dnevne migracije na delo in nekaterih obrti, s katerimi se ukvarjajo naseljenci doma.

S časom, generacijskimi premiki in nekakšno "udomačenostjo" prebivalcev postaja tudi Janezova vas razpoznaven prostor, ki prerašča oznako "spalnega" naselja.

Poleg tega tudi sama vas Verd izgublja tako agrarno, kot industrijsko identiteto.

Razlik med meščanskim in vaškim načinom bivanja in obliko bivališč (predvsem zaradi t.i. tipskih enodružinskih hiš, ki se pojavljajo v enem in drugem okolju) pa dandanes praktično več ni.

BIVALIŠČA VERDA V POSAMEZ- NIH ZGODOVINSKIH OBDOBJIH

Kolišča na Ljubljanskem barju iz mlajše kamene, bronaste in bakrene dobe predstavljajo najstarejšo znano kulturo bivališč in samega bivanja blizu obravnavanega prostora.

Na prostoru katastrske občine Verd sta iz dobe kolišč doslej znani in dokumentirani dve najdišči; Hočevarica²⁸ in Stare gmajne. Sodita med najstarejše koliščarske naselbine, v prvo polovico 5. stol. pr. n. št..

Do odkritja najdišč na Hočevarici in nekaj let kasneje še na Starih gmajnah pod Pritisko, je bilo Verdu najbližje znano selišče pri osamcelcu Blatna Brezovica.²⁹

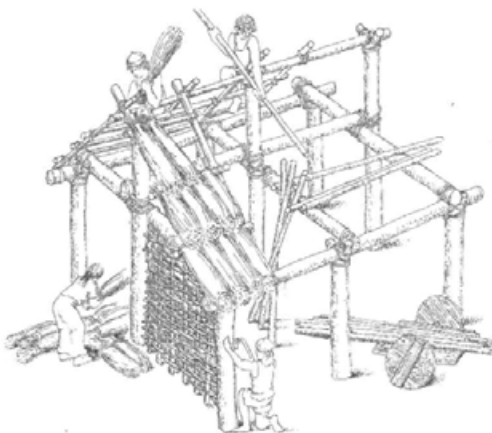
Kako so bila kolišča in stavbe na njih zgrajene, je še vedno vprašanje. Raziskovalci so do 90. let 20. stol. sklepali, da so koliščarji živeli na ploščadih, na katere so bile postavljene cele vasi, zadnja leta pa ugotavljajo³⁰, da so bile na kole nad plitvim jezerom postavljene majhne skupine samostojnih kolib, s krajšo stranico največkrat orientirane proti jugozahodu. Naselbine so postavljali sočasno na različnih delih Barja in verjetno so bila to bivališča, ne pribežališča, kot so menili nekdanji raziskovalci.

Vsekakor so bila kolišča grajena iz lokalnih materialov: lesa, šibja, trsja, trav, zemlje, blata, kamenja... Preprostim sredstvom in enostavnim gradbenim tehnikam navkljub so postavljali enkratne konstrukcije, o čemer pričajo še današnje sledi.

Samemu načinu gradnje in vrsti konstrukcije pa je najverjetneje ustrežal vhod v stavbo s čelne strani.³¹ Zapirali so ga z različnimi zasloni, prepleti ali skupaj povezanimi bruni.

Najpozneje okoli srede 2. tisočletja pr. n. št. je bilo barje popolnoma ojezerjeno. Takrat so barjanska kolišča doživela kulturni padec, izvirno čiste prvine materialne kulture, ki jih je nudil prostor, pa so se ohranjale naprej.

Prazgodovinske stavbe na kolih so morale biti

113. Gradnja v prazgodovini. Do prvih večjih sprememb tedaj znanih in obvladanih konstrukcij je prišlo, ko je kamnito sekuro zamenjala kovinska, s katero je mogoče tudi tesati.

Vir: Handwerk in der Bronzezeit, Museums – Pädagogisches Zentrum.

mlajšim na trdini precej podobne, tako po gradivu kot po načinu in obliki gradnje.

Keltska plemena, ki so v 2. stoletju pr. n. št. z utrjenih gradišč na vzpetinah obvladovala današnjo Notranjsko, v prevetrenem vrhniškem prostoru niso pustila otipljivih sledi gradnje. Le te so prekrile mlajše kulturne plasti³².

Skupaj z jantarjem in mnogimi ljudstvi, so po veliki poti v neposredni bližini potovale skozi vso zgodovino tudi najrazličnejše ideje Evrope od Baltika do Jadrana.

Ista pot je preko Iliri – italjskih vrat pripeljala na rob Ljubljanskega barja konec 2. stoletja pr.n.št. prve rimske trgovce, ki so takoj spoznali ključno vlogo **Nauportusa**, tako v ekonomskem, kot političnem smislu.

Naselili so se med prvotne prebivalce, ki so sicer živeli na drugačni stopnji družbenega in gospodarskega življenja. Hkrati so se domačinski tradiciji prilagodili (časčenje Aequerne), sam kraj pa z upravno in prostorsko organizacijo prostora počasi spremenili v tipičen rimski vicus. Tavrski so tako izgubili nadzor nad prostorom, rimske trgovske karavane so bile zavarovane, teren za prve legije pripravljen.

Mogočnemu rimskemu imperiju so Nauportus dokončno priključili gradbeniki z rimskim čevljem in ostalimi rimskimi merami ter zaznamovali deželo tudi z zidarskim stavbarstvom – zidanjem s kamenjem, opeko in apneno malto. Rimski napisi nam poročajo, kako so vodilne italske družine skrbale za izgradnjo javnih stavb, organizirale promet po kopnem in vodi, pobirale mitnino in nadzirale kmetijstvo, trgovino in obrt.

Domovale so v samem, bogato zidanem jedru vicusa, medtem ko so socialno in ekonomsko nižji sloji bivali v zaledju, bližnjih zaselkih.

Hiše in domovanja enih in drugih so se razlikovale tudi po načinu gradnje, gradbenem materialu, notranji opremini – odvisno od premožnosti in položaja lastnika.

Izkopavanja na Dolenjih njivah so razkrila sledi utrjene naselbine; tlakovanega foruma in stavb, ki so ga obkrožale.

Po letu 14 n. št., ko je bila ustanovljena kolonija Emona, je Nauportus zapadel v njeno senco in bil skozi nekaj stoletij pomemben le še zaradi prometa in pretovarjanja ob reki Ljubljanici. Življenje na desnem bregu – Dolenjih njivah je počasi zamrlo in se odvijalo le še na levi strani Ljubljane.

Dokazov za poselitev Verda **do sredine 13. stoletja** sicer ni, posamezni zaselki pa so verjetno vseeno kljubovali velikim premikom narodov od petega stoletja dalje.

Tudi o spretnem tesarstvu in kladni gradnji, po kateri so sloveli prvi slovanski naseljenci³³, seveda ni sledi. Lahko pa domnevamo, da jih je kot poljedelce in živinorejce, vrhniški kot že zgodaj privabil k stalni naselitvi. In če so res radi častili vodo in izvire, je Verd skoraj moral opljuskniti eden prvih valov ljudstev z vzhoda.

Struktura njihovih domačij se ni mogla bistveno razlikovati od prazgodovinskih. Stavbarske tehnike, ki so jih obvladovali, so pogojevale gradnjo manjših ostrejših in poslopij. Tako so bivali in

kmetovali v združbah manjših domov, shramb, hlevov, zavarovanih z ogradami.

Na razporeditev poslopij je vplival teren, varnost, pa tudi gradbeni material (kamen, iglavci, listavci).

Tudi v zgodnjem srednjem veku je lesena, s slamo, trsjem ali deskami krita arhitektura, kot drugod v Evropi³⁴, prav gotovo najenostavnejša in najhitreje zgrajena bivališča, ki si ga človek lahko postavi sredi obilja gozdov. Še hitreje pa so take hiše, domačije in cele vasi – zgorele. Nevarnost požara je bila pravzaprav stalna.³⁵

Cerkvena gospoda v bližnji Bistri je tudi sama le počasi nadomestila lesene konstrukcije, med katerimi so beli menihi premišljali in molili, z zidanimi križnimi hodniki.³⁶

Na obliko in način gradnje stanovanjskih in gospodarskih poslopij pristave Verd so imeli tako verjetno večji vpliv s samo pozidavo večkrat požganega lesenega samostana kot lepotnimi merili in tehnološkimi dosežki tujih stavbarstev.

Valvasor opisuje samostan v bežnih beležkah kot "veliko, vendar brez slehernega reda in staroversko zidano, čemur pa se zaradi njegove starosti ni čuditi, saj ga prištevajo kar med najstarejše samostane v vsej Nemčiji."

Samostanski kompleks je bil namreč zastavljen po srednjeveškem, neorganiziranem načinu, ne po Valvasorju sodobnih italijanskih renesančnih merilih.³⁷

Iz opeke in kamenja zidane stavbe, shrambe duha in hrane – cerkev sv. Antona in nekatere kašče, katerih prvotni videz pa zaradi kasnejših prezidav ni znan, so tako ognja varne stale sredi vasi vsaj že v petnajstem stoletju.

Počasnost razvoja bivališč in nespremenljivost načina bivanja je opazna še **konec 17. stoletja**, ko Valvasor popisuje deželo Kranjsko. Hiše v Verdu, ki ga pisec ne omenja posebej, so bile tedaj verjetno še najbolj podobne hišam Dolenjcev. Te opisuje takole: "Na njihovih stavbah

ni ne krasote ne zanikrne in površne nemarnosti, zakaj hiše niso iz kamna, temveč iz lesa in s slamo krite, toda čedne. Ponekod nahajamo zidane kleti in tudi nekaj, čeprav le malo, hiš iz kamna.”³⁸

Bogatejše hiše pa so verjetno sledile vzorom trške Vrhnik: “Trg je prav velik in pozidan s številnimi hišami...”, pa tudi: “Leta 1632. je ogenj uničil ta trg. Leta 1670. se mu ni bolje godilo, temveč je skoraj ves bil upepeljen.”³⁹

Razvoj družbe in gospodarska moč posameznika se jasno zrcali v izbiri in rabi gradbenih materialov, zlasti če so vsi prisotni v naravi prostora. Tako opeka in kamenje veljata na podeželju še v 18. stoletju za znamenje razkošja in prestiža, čeprav “ležita” vse naokrog. Zemljiška gosposčina skozi srednji vek ni nadzorovala le postavljanja in popraviljanja hiš, pač pa tudi krčenje gozdov, glinokopov in kamnolomov.

Gradnja novih lesenih hiš je bila leta 1753/54 zaradi protipožarne varnosti vendarle splošno prepovedana⁴².

Z družbenimi in gospodarskimi reformami se je **konec 18. stoletja** spremenil med drugim tudi odnos do bivanja in bivališč. Pojavilo se je splošno zanimanje za hišo kot dom; s tem pa tudi iskanje funkcionalnih in vsebinskih rešitev ter sanitarnih in higienskih izboljšav prostora bivanja⁴³. Zaradi nevarnosti ognja so selili lesene kozolce ven iz vasi, na polja, v okolju bivališč pa zasajali sadovnjake, ki bi ob požaru branili stavbe pred vetrom.⁴⁴

Jedro vasi Verd je bilo, po prvih kartah sodeč, načrtno poseljeno. Hiše so urejeno, enakomerno postavljene ob cesti. Tik ob cesti stoje večinoma s stransko, ožjo fasado. Ni povsem jasno, koliko je vmes zidanih gospodarskih poslopij, vsekakor pa sledi pozidava enakomerni parcelni razdelitvi, značilni za fevdalno dobo.⁴⁵ Ta je toliko bolj razvidna v katastrskih izmerah leta 1823, kjer so vrisane tudi parcelne meje.

114. “Mik’lčeva” kašča pred obnovo. V petdesetih letih so zamenjali prej čopasto streho z dvokapnico, krito z bobrovcem. “Mik’lčeva” kašča so menda dali zgraditi bistriški menihi⁴⁰. Po velikosti in mestu postavitve sodeč, je bila morda res zgrajena kot vaška kašča županije Verd. Vidna je tudi na prvih kartah Verda, torej bi bila res lahko zgrajena že v času načrtne pozidave prostora kot fevdne posesti. Foto: Ada Bar Janša, leta 1970. Vir: LRZVNKD, int.št. 2110.

115. Hiše so bile tedaj verjetno pretežno že večprostorske, razvite iz staroslovske enocelične hiše⁴¹. S postopnim uvajanjem sprva ometanih lesenih, nato zidanih lovilcev dima nad ognjišči, obokov v kuhinji in nato še dimnikov, so počasi nastale dima čiste sobe. Kot nove celice so jih dodajali na obe strani veže, ki se je razvila iz prvotno odprte vhodne lope. Vhod je zdaj tako pravzaprav na istem mestu kot pri prazgodovinskih enoprostorskih stavbah, le da je bila tedaj to krajša, zaradi strešne konstrukcije - čelna stran tlorisa, zdaj pa je zaradi dodanih stranskih sob to daljša stranica hiše. Tlorisu sledi tudi strešna konstrukcija v podolžni smeri. Risba “Razvoj slovenske hiše iz enoprostorske staroslovske stavbe v trodelno hišo.” Vir: Karlovšek 1939, str.86, sl. 29.

116. Strnjeno jedro vasi Verd in posamezne domačije ob poti proti Podgori in Bistri leta 1763 (izsek iz jožefinskih izmer).

Tu, kjer je bila naselitev strnjena že od prvih dob naselja, stoje domačije tesneje skupaj še danes. Po velikih požarih v 19. stoletju se je prvotno jedro izpraznilo, težišče vasi pa z novimi gradnjami zamaknilo bližje cerkvi. Vseeno pa je ostalo nekaj tudi kasneje zgrajenih domačij in hiš, ki sledijo prvotni obliki in načinu poselitve.

Primerjava kart iz leta 1763 in 1823 jasno kaže, katere hiše je prve doletela "stavbarska revolucija" in so jih postopoma ali naenkrat dozidali, prezidali in namesto lesenih sten zgradili zidane. Kjer je teren manj nosilen, so jih zdaj zaradi

117. ... in središče vasi šestdeset let kasneje, leta 1823.

večje teže konstrukcije, namesto pravokotno na cesto, postavili vzporedno.

Do konca 18. stoletja se naselja na splošno niso večala na račun deljenja ali razpada velikih kmetij.⁴⁶

V devetnajstem stoletju pa so bogatejši kmetje začeli širiti prostor domačij (nekateri tudi na račun propadlih in obubožanih sosedov). Povečana proizvodnja, agrarna in obrtna, je potrebovala pač več prostora, shramb, delavnic, hlevov... Napredek tehnike zidarskega stavbarstva je omogočal trdnejšo gradnjo in s tem rast bivalnega in gospodarskega prostora tako v tlorisu kot v višino.

118. V prvi polovici 19. stoletja (izsek iz franciscejskega katastra leta 1823) je eden od požarov upepelil tudi staro Furlanovo domačijo (št. 55). Na reambulirani karti iz leta 1882 so poleg Furlanove hiše izbrisane še stavbe št. 51, 52, 53 in 54.

119. Nekdanji južni konec strnjene vasi; na levi strani "Štefinova" domačija s hlevom in stanovanjsko stavbo, potem "Jernejovcova" hiša, v sredini zadaj nekdanja Varškova hiša, na desni strani "Ketetovše", danes Gostiša. Foto: I. Sedej, leta 1963. Vir: LRZVNKD, int. št. 95.

Pojavile so se večnadstropne stanovanjske hiše in v pritličju zidana gospodarska poslopja, ki so pod eno streho združevala do tedaj manjše stavbe: hleve, žitnice, senike, kleti, delavnice...

Ugodna klima je omogočala razvoj domačij, katerih poslopja niso nujno gosto strnjena, ampak prosto slede terenu, cesti in obdelanim površinam.

Organizacijo nove, današnje Furlanove domačije pogojuje prostornost, neutesnjenost, kakršna je tudi sicer značilna za dele naselij ob vpadnih cestah ali na robu prvotnih središč vasi. Take domačije so večinoma mlajše, postavljene v 19. stoletju. Stanovanjske hiše stoje ob cesti s podolžno stranjo. Vhoda vanje sta bila skoraj praviloma dva – glavni spredaj, dvoriščni zadaj. Značilen

je tudi ograjen vrt, t.i. gajtrc med hišo in cesto, skozi katerega vodi pot proti glavnemu vhodu.

Dovozna pot k Furlanovim vodi ob strani hiše zadaj na dvorišče. Gospodarska poslopja (hlevi, shrambe, prostori za vozove, delovno orodje in stroje, drvarnice, svinjaki, kokošnjaki, seniki, delavnice...) so razvrščena naokoli dvorišča za hišo.

Od srede 19. pa do začetka 20. stoletja je zraslo ob vpadnih poteh v Verd precej novih domačij in posameznih stanovanjskih hiš.

Hiše so večinoma malo manjšega tlorisa, nizke, pritlične, kdaj tudi z izrabljenim podstrešjem. Še vedno so postavljene vzdolž ceste in temu sledi tudi organizacija, funkcionalna izraba prostora in komunikacije, tako do same domačije kot tudi med njenimi sestavnimi deli.

Pri nekaterih novogradnjah se stanovanjski del in hlev združita pod isto streho, t.i. stegnjen tip domačije.⁴⁷ Le členitev fasade, os vhoda in oblika oken pričajo o različni izrabi notranjosti. Vrt pred hišo sledi dolžini celotne stavbe, pot do vrat in sam vhod pa sta še vedno strogo

120. Domačija Matevža Varška je stala v središču vasi vsaj že v drugi polovici 18. stoletja (vrisana je na jožefinskih izmerah leta 1763). Zadolžena polgruntarska kmetija (za hišo je stalo še gospodarsko poslopje) je leta 1824 prešla v last Jurija Kotnika. Konec 19. stoletja je Kotnikovina združevala večino nekdanjih samostojnih domačij v neposredni bližini, kot zadnjo tudi Petkovskovo rojstno hišo, enonadstropno "Veharše" na desni strani slike. Foto: J. Vavken, leta 1976; Vir: LRZVNKD, film 167

121. Pogled (okrog 1900. l.) na severni del prvotnega vaškega središča; na levi strani Žitkova domačija (nekdanj Sedmakova in Hrencova stanovanjska hiša), nato Kotnikova hiša, nasproti park z opečno ograjo, obzidan leta 1883, kapelica sv. Florjana, pa "Marjanč'nkova"-Jelovškova (danes Brginčeva) in Japljeva hiša.
Vir: 1990, Vrhnika, prečuden kraj, sl. 53.

v osi (Stražišar, Stražišar – dan. Turšič, Furlan – dan. Škof, Nagode, Merlak, Merlak – dan. Gregorka...) Praviloma stoje take stavbe tik ob poteh (večina jih je ob cesti proti Podgori in Bistri), ki so prejšnje čase predstavljale le komunikacijsko žilo do samega naselja.

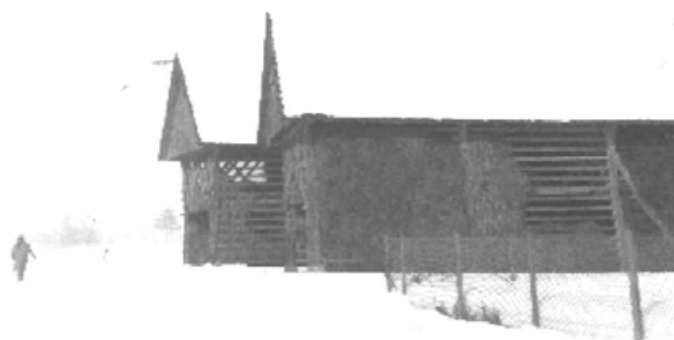
Po prvi svetovni vojni se pojavijo hiše, nekakšni prototipi enodružinskih hiš, ki so

z dvajimi vratnicami. Vhod je največkrat na stranski fasadi, z dovodne poti, ki je hkrati tudi dvorišče. Dva vhoda, sprednji in zadnji pa redko ostajata na hišah, obrnjenih z glavno fasado k cesti.

Po drugi svetovni vojni gradijo hiše množično (v primerjavi s prejšnjimi časi). Prve so bile zaradi gospodarske stiske še vedno pretežno kamnite, saj je bila opeka draga.

Grajene so za potrebe delavcev, ki so bili hkrati tudi mali kmetje, ali pa vsaj poljedelci. Tako so stanovanjska poslopja namenjena bivanju ene družine, če ni stanovanjska stiska drugače narakovala.

Večina hiš je bila sprva zidana kot pritlične. Na primernem terenu so kopali tudi kleti. Ponekod so z leti poselili tudi podstrešja, ali pa so, v šestdesetih in sedemdesetih letih dvignili hišo za eno nadstropje in tako sta nastali dve samostojni, identični stanovanji.

122. Do požara leta 1984 sta na začetku vasi, z vrhniške strani na levi strani ceste, stala dva mogočna kozolca (Žnidaršičev in Pirnatov), označena že na prvih franciscejskih kartah leta 1823. leta. Na obrobju vasi, pa tudi ob kolovozih, ki vodijo na barjanske senožeti, stoji precej kozolcev še danes. Foto: I. Sedej, leta 1963. Vir: LRZVNKD, int. št. 90.

123. Žakljeva hiša, grajena leta 1953, je ena redkih povojnih stanovanjskih stavb z dvema vhodom, sprednjim in zadnjim. Samostojna garaža je bila grajena leta 1971.

Vhod je v teh hišah praviloma umaknjen, skoraj skrit, na zadnji ali eni od stranskih fasad. Vrata so enostavna, enokrilna.

Gospodarskim poslopjem (ponavadi le kokošnjak, svinjak in drvarnica) se pridruži garaža. Ob hišah, kjer so avto dobili kasneje, je garaža prizidana ali pa stoji kot samostojna stavba. Tipske gradnje v zgodnjih sedemdesetih letih, pa imajo garažo ponavadi vključeno kar v spodnji del stanovanjske hiše.

Konec osemdesetih let in v devetdesetih 20. stol.

124. Značaj zazidave okrog "Mik'levo" kašče se je v zadnjih tridesetih letih precej spremenil. Žirovnikova nizka pritlična hiša, ki je stala pred kaščo precej naprej pomaknjena (na desni strani slike) je podrta, novo nadstropno pa so zamaknili precej nazaj. Gostiševa hiša (na levi strani slike) pa je precej prizidana in dvignjena za nadstropje.

se kot novogradnje vrnejo zopet hiše manjših, obvladljivejših dimenzij.

Večinoma so le pritlične, z izrabljenim podstrešjem, nekatere podkletene. Manjša okna, nizke strehe, frčade in čopi jih likovno vzporejajo z nekdanjimi kmečkimi bivališči. Vhod v hišo postaja zopet opaznejši; vetrolov, ki ga je zadnja desetletja skrival, ga zdaj marsikje celo poudarja.

Tudi prezidave in "obnove" starejših hiš so zdaj manj agresivne kot prejšnja desetletja. Nekateri graditelji se celo trudijo ohraniti prvotni značaj stavbe in kvalitete bivanja in bivališč, ki so bile nekoč že dognane. Skušajo jih dopolniti z danes znanimi in veljavnimi merili.

A neprimerni gradbeni posegi v preteklosti so največkrat povzročili nepopravljivo škodo.

Po ohranjeni⁴⁸ **gradbeni dokumentaciji** od leta 1867 dalje, je mogoče slediti tudi nekaterim gradbenim, sanitarnim, protipožarnim in drugim predpisom, ki so spremljali in vplivali na gradnjo novih⁴⁹ in prezidave starih stanovanjskih stavb in gospodarskih poslopij.

Protipožarna varnost je bila seveda najstrožje predpisana in izvajana. Zidane konstrukcije,

kuhinje z obokanimi strepi, dimniki nad strešino – "postavno iznad strehe izpeljani"⁵⁰, opečna kritina... je bila tedaj že pravilo, na katerega pa so v večini gradbenih dovoljenj še posebej opozarjali.

Točno so bili predpisani tudi določeni odmiki stavb od javnih površin, občinske zemlje. Tako mora že leta 1896 Janez Mele⁵¹ postaviti hišo "najmanj 3 m od kan-

125. "Martinovcova" hiša se je z nadgraditvijo podstrešnega stanovanja sredi devetdesetih let s stavbno višino in volumnom še približala starejšim sosednjim zgradbam. Obcestna zazidava poti, ob kateri se je izoblikovalo srednjeveško vaško jedro, je zdaj tako še enotnejša.

126. Ob mostu preko Ljubije se je obcestni prostor v zadnjih sto petdesetih letih počasi zapolnil z domačijami in posameznimi stanovanjskimi hišami. Kljub temu, da so nastajale v različnih obdobjih, ustvarjajo likovno enoten prostor. Kvalitetno bivalno okolje pa je na žalost okrnjeno z danes preobremenjeno prometnico, katera pa je svoje dni predstavljala enega od pogojev poselitve tega prostora. Na skrajni levi je kap "Kržajevega" gospodarskega poslopja, vrisanega že na jožefinskih izmerah, sledi Dobrovoljčeva hiša s konca 19. stoletja, za njo sto let mlajša Matičeva hiša, v ozadju čelo Žakljeve hiše iz 50. let in na desni vogal Levčeve iz začetka 20. stoletja.

tonske ceste Vrhnika – Borovnica". Leta 1899 skleneta vaščan Jakob Žitko (dan. Jereb), ki želi podreti staro hišo in na isto mesto postaviti novo, obrnjeno v drugo smer in zastopnik cestnega odbora pravo kupčijo.⁵²

Tudi graditeljem samim ni bilo vseeno za urejen videz novogradenj in vklapljanja le teh (v že grajeno) okolje. Leta 1909, ko na začetku Verda štirje Ivani – Janezi istočasno grade vsak svoj

dom in ustvarjajo zametke bodoče Janezove vasi, v prošnjah za pridobitev gradbenega dovoljenja zagotavljajo, da bodo "kolikor je mogoče vse stavbe v enaki črti verdski cesti nasproti postavili."⁵³ 1940. leta Franc Furlan "vljudno prosi naslov – občinsko upravo za dovoljenje zidave v cestnem zaščitenem pasu."

Zaščiteni pas ob cesti se je z leti širil, saj mora Janez Levec leta 1939 "pritlično stanovanjsko hišico od banoinske ceste 4 m oddaljiti."⁵⁴ Hkrati pa je bila določenim posestnikom zagotovljena tudi nedotakljivost zemlje med hišo in cesto⁵⁵.

V gradbeni dokumentaciji so mnogokrat tudi dodatna opozorila glede orientacije in opreme streh (odkap, snežni držaji).

Še posebej je bila nadzorovana gradnja lesenih hiš sredi tridesetih let. Dodatni predpisi pa niso bila le suhoparna protipožarna navodila in sanitarne zahteve⁵⁶, predvsem so zagotavljali solidno bivanje tudi v skromneje grajenih bivališčih.

V gradbena dovoljenja so se vpisovale tudi posebne zahteve mejašev⁵⁷, opombe k predračunom⁵⁸, pa tudi pravice in dolžnosti lastnika stavbe po vselitvi.⁵⁹

Tako na svoj način tudi gradbena dokumentacija odseva gradnjo naselja in odstira sicer mnogokrat že pozabljene podrobnosti, ki so z neštetiimi detajli ustvarjale prostor tak, kot ga poznamo danes.

VHODNA VRATA IN STRUKTURA STANOVANJSKIH HIŠ VERDA V 19. IN PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

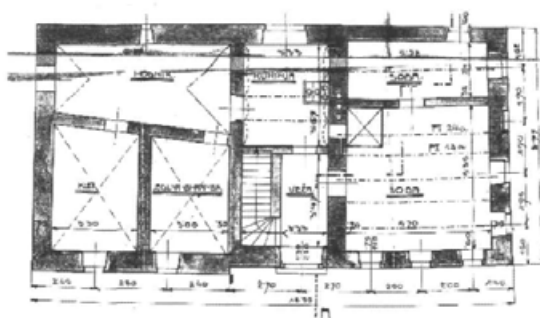
V tem obdobju sta v prostoru katastrske občine Verd prevladovala dva tipa vhodov v stanovanjske hiše; s cestne ali z dvoriščne vzdolžne strani. Hiše z glavnim vhodom s cestne strani, so imele na dvoriščni strani pogosto še ena vrata.

Tip vhodnih vrat je pogojen s katastrsko razdelitvijo in parcelno obliko, saj le'ta vpliva na splošno organizacijo prostora posameznih domačij – torej tudi na lokacijo in orientacijo vsake stanovanjske hiše posebej.

Čas do 19. stoletja

V najstarejšem delu vasi, kjer je že nekaj sto let zazidava strnjena, stoje stavbe nanizane ob cesti s krajšo stranjo.

Vhod je tu ponavadi en sam, saj hiša z zadnjo vzdolžno fasado že meji na sosedov svet (Žitkova hiša – Verd 15, "Unkovše" – Verd 17, Petkovškova hiša – Verd 19, "Jernejovcova" hiša – Verd 18, Hladnikova hiša – Verd 20, Petrovčičeva hiša – Verd 22).

127. "Tlocrt" Hladnikove hiše, Verd 20. Zidovi, ki niso postavljeni pravokotno, nakazujejo verjeten razvoj stavbe - združevanje posameznih, prvotno manjših enot (stanovanjskega in gospodarsko shrambnega dela). Vhod v hišo je en sam - z dvoriščne strani. Risal: Ivan Petkovšek, Vrhnika, leto 1919. (Risba je poškodovana). Vir: ZALJ, t.e. 13, a.e. 1473.

19. stoletje

Staro jedro je bilo pozidano - hiše so začeli graditi ob vpadnih cestah, zdaj z daljšo fasado obrnjeno k cesti. Stanovanjske hiše na tako zasnovanih domačijah so imele praviloma vsaj dva vhoda - sprednjega s ceste in zadnjega z dvorišča.

Zasnova hiše, t.i. osrednje slovenskega tipa⁶⁰, se v tlorisu skoraj ni spremenila.

Prav tako je ostajal pri obeh tipih domačije, razen zadnje fasade, enako zasnovan plašč stanovanjske stavbe. Vrata so postavljena v sredinsko os fasade, tako pri pritličnih, kot pri nadstropnih hišah.

Enakomeren fasadni ritem so ustvarjale in dodatno poudarjale tudi okenske odprtine.

Kadar so hišam dogradili nadstropje, so se podaljšale tudi okenske osi, okno nad vrati pa je sledilo osi vhodne odprtine. (Zadnji tak primer je bila v začetku osemdesetih let nadgraditev Žnidaršičeve hiše, Verd 6).

Izjemno likovno rešitev fasade si je leta 1877 omislil pri adaptaciji hiše veleposestnik Franc Kotnik. Ob širitvi tlorisa in dvigu hiše je bila fasada oblikovana po vzorih klasicistične meščanske arhitekture. Stara vhodna vrata so od tedaj dalje zapirala vhod v nov, stranski prizidek, proti vaški cesti pa je bilo postavljenih dvojje vrat, ena slepa. Z dvorišča je vodil v hišo še zadnji vhod.

Tudi pri stavbah, ki so pod eno streho združevale hišo in hlev, so stremeli za čim bolj urejenim ritmom fasade - simetrijo so ustvarjala vhodna vrata v oba dela in čim bolj poenotene okenske odprtine.

Podobno so oblikovali tudi fasade dograjevanih hiš.

Ob cesti skozi Podgoro je bilo v drugi polovici 19. stoletja zgrajenih nekaj t.i. vrhhlevnih hiš. Vplivno področje te značilne dolenjske hiše se razteza do jugovzhodnega roba Ljubljanskega barja⁶¹. Tu, na jugozahodu Barja so ti posamez-

ni primeri verjetno zgolj posledica prilagajanja naravi prostora. Na ozkem obcestnem pasu, strmim robu kraškega in barjanskega sveta, je drugačno hišo praktično nemogoče zgraditi.

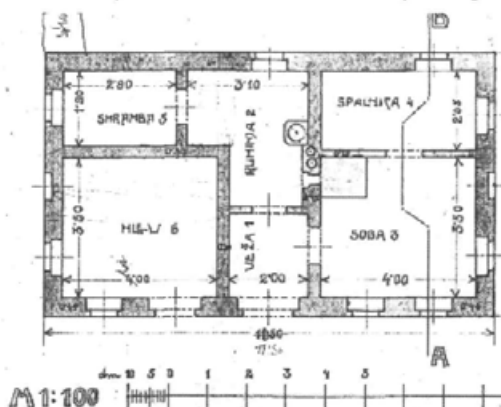
Tlorisi teh hiš se od pritličnih skoraj ne razlikujejo, saj so povezave med etažami večinoma speljane na zunanji strani stavbe – preko mostovžev. Notranja struktura in povezava prostorov ostaja nespremenjena, prav tako dvojna vhodna vrata – spredaj in zadaj.

Gradnja v skalnih brežinah je bila težavna in je potrebovala veliko mero iznajdljivosti, tako pri snovanju posameznih stavb, kot pri celotni organizaciji domačij.

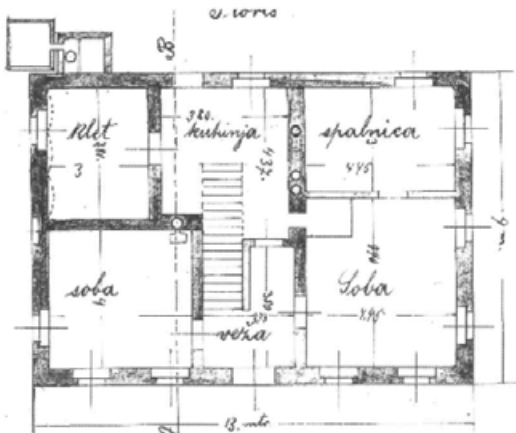
Prva desetletja 20. stoletja

Hiše s sprednjim in zadnjim vhodom, po sredini povezanimi z vežo in kuhinjo, so bile do prve svetovne vojne najbolj razširjena oblika domovanja v osrednji Sloveniji. Postavljali so jih ob kantonske ceste ali blatne vaške poti - s tlorisi različnih dimenzij, pritlične ali nadstropne, skromno opremljene ali bogato krašene.

Zaradi dragocenega parcelnega prostora in enostavnejših delovnih komunikacij in po-

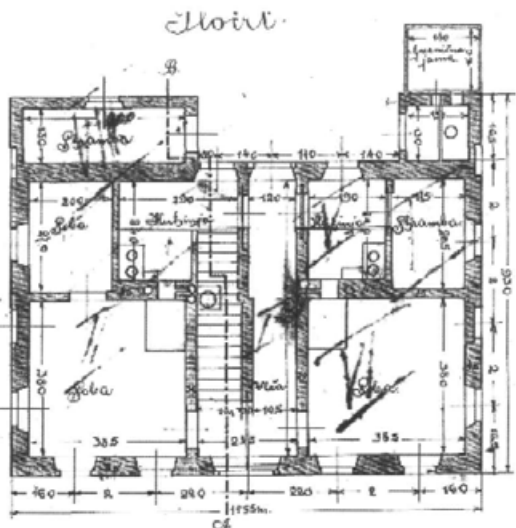

128. "Načrt pritlične hiše Gašperja Leskoveca v Vrdu." Skromnejši lastniki so prostor za kravico dobesedno vrnili v tloris doma. Tako je bilo prostora za vse dovolj, hiša pa je imela še vedno urejen vizez in enotno zasnovan tloris. Na mestu te hiše je danes tovarna LIKO. Risal: Zidarski pomočnik Fran Varšek, leta 1908. Vir: Lelik, t.e. 6. a.e. 655.

129. Turkova hiša, ki jo je leta 1909 postavil na začetku Janezove vasi Ivan Oblak, ima oba vhoda ohranjena še danes. Dvoriščni vhod je bil tu načrtovan naravnost v prostor kuhinje. Danes je proti dvorišču dograjen vetrolov. Vir: ZALJ, t.e. 8, a.e. 886.

stopkov pri kmetovanju, so začeli že konec 19. stoletja združevati pod isto streho bivalne in hlevske prostore. Marsikje so hlev dozidali tudi kasneje. To se je dogajalo tudi na večjih kmetijah, kjer so imeli več gospodarskih poslopij, pa tudi prostorov za živino (Stražišar). V hlevih ob

130. Hiša, ki jo je zgradil leta 1911 Janez Levč, ima od sprednjega obodnega do zadnjega dvorišnega vhoda speljan dolg hodnik. Kuhinji sta načrtovani dve, postavljeni ena nasproti druge, proti dvoriščni strani hiše. Hiša je do današnjega dne ostala skoraj nespremenjena in vzorno ohranjena. Risal: Ivan Petkovšek, 1911.

hišah, "štalah" je bil tedaj prostor zlasti za konje. Na tlorisu kmečkih domov so bile osnovane tudi prve delavske hiše, kakršne so postavljali v načrtovanih delavskih naseljih blizu tovarn in drugih industrijskih obratov na prelomu stoletja.

Podobno kot kmečki domovi, ki so pod eno streho združevali bivalne in hlevske prostore, so imeli nekateri delavski domovi v delu hiše delavnico.

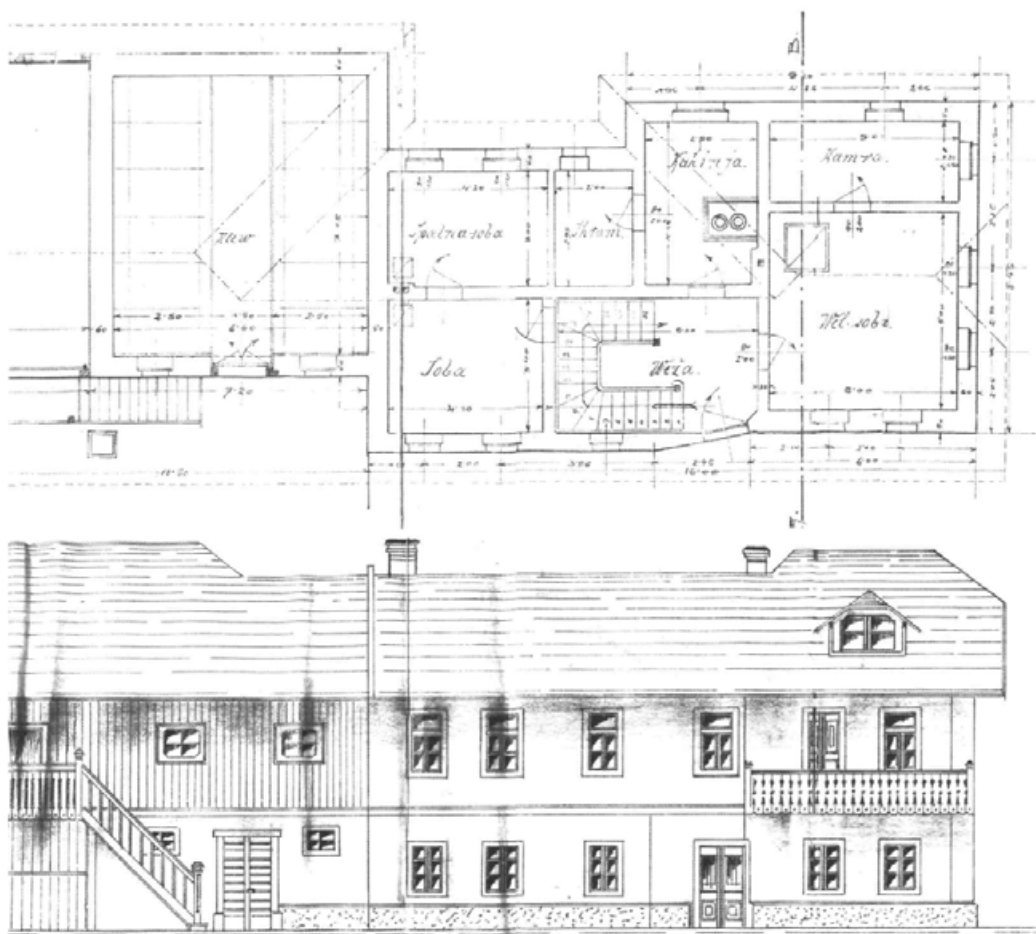
Tedaj kar "klasičnih" zasnov stanovanjske hiše niso presegali niti graditelji, ki so imeli tudi sicer večje potrebe za bivanje in samo preživljanje.

Prvo desetletje 20. stoletja pa so bila zadnja leta, ko so se graditelji odločali za nove hiše s sprednjim in zadnjim vhodom.

Hiši Janeza Levca (Verd 177) leta 1911 in Ignaca Žnidaršiča (Verd 6) leta 1912 sta bili za razliko od starejših stavb že modernejši zasnovani; od sprednjega do zadnjega vhoda poteka veža preko cele hiše. Kuhinja je, glede na ozko dolgo vežo, stranski prostor.

Prva svetovna vojna je ustavila gradbeni razcvet s preloma stoletij in marsikatero hišo napolnila z vojnimi ujetniki (Kotnik, Levč, Stražišar ...) ⁶²

Tloris temelj

131. Načrt prezidave Mačkove hiše; tloris in pogled. Risal: Pernuš iz Kranja, 7. april 1922. Vir: Štefka Cunder

Dvajseta leta dvajsetega stoletja

Prva leta po prvi svetovni vojni v Verdu ni bila na novo zgrajena niti ena hiša⁶³.

Zaključevali so novogradnje izpred vojne, predvsem pa je bil to čas gradnje gospodarskih poslopij (hlevi, vezani kozolci, svinjaki, svinjske kuhinje, drvarnice, šupe, shrambe za orodje in poljske pridelke ...).

Stanovanjske hiše so le predelovali (nova obojanja, povečave okenskih odprtij) in dograjevali (skladišča, mansarde). Na novo so kopali vodnjake, greznice in postavljali stranišča.

Leta 1922 je bil narejen, na žalost nerealiziran načrt prezidave Mačkove hiše tik pred Retovjem. Takrat je bila to pritlična stanovanjska hiša, ki je v Verdu verjetno edina še ohranjala šesterostrani tloris z zamaknjenim vhodom, značilen za Notranjsko. Ta bi ostal po prezidavi enak.⁶⁴

Načrt stanovanjske hiše, ki jo je na vrtu zgradil leta 1928 Franc Furlan, je prva dokumentirana novogradnja v tem času.

Grajena je bila kot nekakšna "sekundarna" stanovanjska stavba, kakršne so imele že stoletje prej vse večje domačije v kraju. Imenovali so jih "bajte", namenjene pa so bile domovanju ostarelih staršev in drugih sorodnikov, ali so v njih bivali domači posli (hlapci, dekle) in delavci, ali pa so jih dajali v najem⁶⁵.

"Furlanova hišca" je bila dom starih staršev, da-

133. Petkovškova "bajta", katero so 1899. leta kupili Bebrovi, je ostala nespremenjena do sredine dvajsetega stoletja (na sredini slike). Danes je na njenem mestu prezidana Rožmanc - Drašlerjeva hiša. Vir: Iz naših albumov 2000, 5/33.

nes pa je prezidana v Drašlerjevo dvodružinsko stanovanjsko hišo.

Vhod v hišico je bil en sam, zapirala so ga enojna vrata. Iz veže so vodila vrata v stransko kuhinjo, naprej v prehodno sobo in klet na drugi strani.

Čas od 1930 do 1945. leta

V tridesetih letih so se kot novogradnje pojavile enodružinske hiše. Čista, skoraj prvinska struktura domov, ki jo je narekovalo kmetско življenje in potrebe enostavnega, z naravo usklajenega gospodarjenja in življenja sploh ... so začele počasi izginjati.

Nov način življenja, nove oblike bivanja – so navsezadnje spremenile tudi sama bivališča in hkrati z njimi tudi širši prostor – naselja in pokrajino. Likovni izraz posameznih novograjenih hiš so določale mansarde, fasadno okrasje, oblika in velikost okenskih odprtij, grajene vrtno ograje, ki so ustvarjale in poudarjale zunanji prostor tik ob stavbah.

Še vedno pa je prehod potekal preko cele stavbe; ali po dolgi, ozki veži, ali pa preko veže spredaj in kuhinje zadaj.

132. "V vojnem letu 9/X.1916" - zamaknjen vhod v Mačkovo hišo. Vir: Štefka Cunder

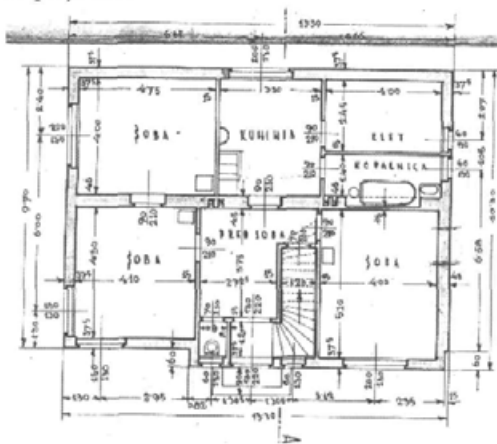
Dva vhoda, sprednji in zadnji, sta ta prehod zdaj le še poudarjala, nista pa ga več določala. Marsikje so vrata k cesti vgrajevali le še zaradi tradicije ali kot likovni poudarek fasade, uporabljali pa so pretežno dvoriščni vhod, četudi je ta vodil naravnost v kuhinjo. Veža je v teh primerih predstavljala le še predprostor posameznih sob.

Sprednji konec hiše kot oblike, je bil zdaj zadnji del doma kot vsebine. To je bil čas, ko si prostorska in funkcionalna zasnova stanovanjske hiše nista več sledili.

Ta razkorak je bil zlasti opazen pri hišah, ki so pod eno streho združevale le bivanjske prostore.

Skoraj kot odgovor razdvojenosti med potrebami novega načina bivanja in tradicionalnimi oblikami bivališč, je leta 1931 Jakob Koderman zgradil prvo hišo brez sprednjega vhoda s cestne strani.

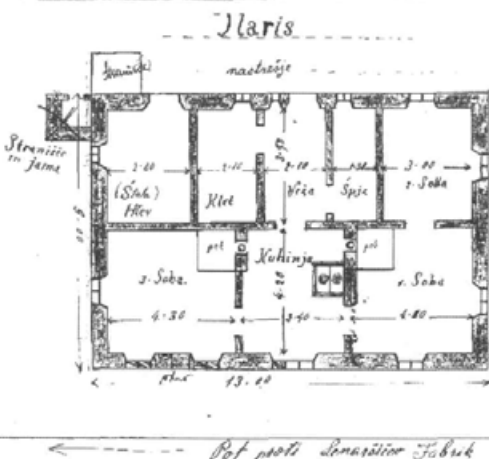
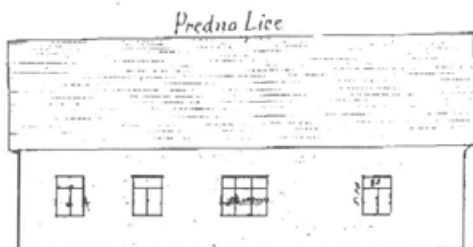
Struktura domov, ki so imeli v tloris vključene tudi delavnice in skladišča, se je že zaradi racionalne izrabe prostora hitreje prilagajala dejanskim potrebam novega načina življenja, ko se je tudi bivanje začelo slojiti na privatno in poljavno.

134. Rosenwirthova hiša je bila zgrajena leta 1932. Nove oblike hišne zunanosti v sebi še vedno skrivajo strukturo starejših stanovanjskih hiš, v katero se vključujejo tudi že načrtovani sanitarni prostori (stranišče, kopalnica). Hkrati pa stara prostorska zasnova ne sledi več novemu načinu bivanja, saj glavnega hišnega vhoda praktično ne uporabljajo in je težišče življenja na dvoriščni, zadnji strani hiše. Risal: Zidarski mojster Jakob Celarc, Vrhnika, 1931. Vir: ZALj, t.e.10, a.e.1102.

Za Jakoba Koderman-a

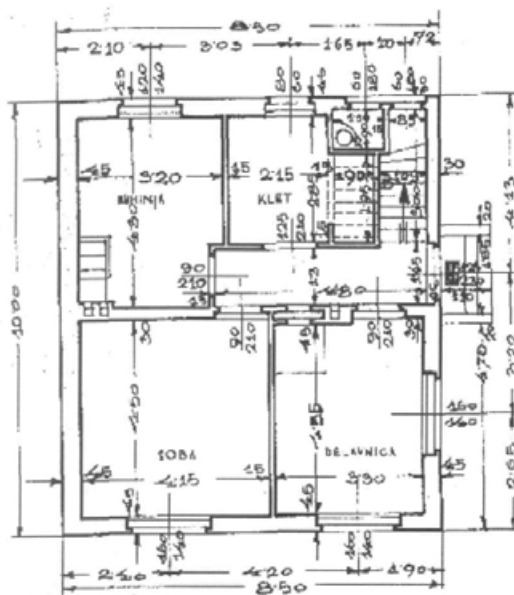
Vred. št. 48 pri. Vrhniki.

135. Orientacija Kodermanove hiše že sledi intimnejšemu načinu bivanja; v hišo se vstopa skozi vežo na dvoriščni strani in naprej v kuhinjo. Glavni prehod še vedno vodi preko cele širine hiše, ob strani so sobe, shrambe, klet, cestnega vhoda pa več ni. V vogalnem delu je hlev, ob njem zunanji straniščni prostor. Risal: Tesar Janez Lenarčič, Blatna Brezovica, 1931. Vir: ZALj, t.e. 4, a.e. 481.

Na začetku 20. stoletja so prostore delavnic graditelji vključevali v stanovanja po vzorih kmečkih domov, združenih s prostori za živino. Tudi v tridesetih letih, bolj ali manj slučajno, veljajo isti zgledi in podobne rešitve pri urejanju domov.

Kovač Dobrovoljc je tako delavniške prostore postavil podobno kot v začetku stoletja kmet Čepon v Janezovi vasi, in ne po vzorih Tomšičeve kovačije iz prejšnjega stoletja, ki je stala nedaleč stran.

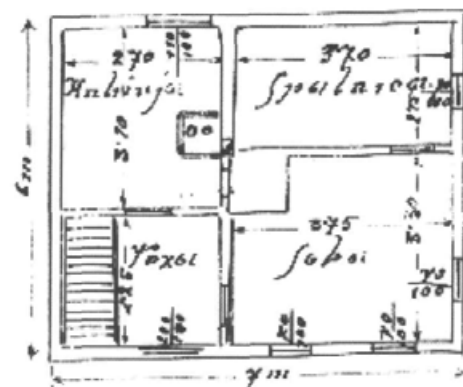
136. "Načrt enodružinske hiše za g. Janeza Japelc-a, čev. mojster Verd št. 9 na parc. št. 573." V stanovanjski hiši z mansardo je tudi čevljarška delavnica. Vhod v hišo je en sam – s stranskega dvorišča. Risal: Stavbno podjetje Stavbenik Furlan- Kunaver, Ljubljana, 1933. Vir: ZALj, t.e. 3, a.e. 307.

Sredi tridesetih let so začele druga za drugo "rasti iz tal" male lesene hišice, ki so v okviru najmanjših možnih dimenzij združevale najnujnejše prostore doma.

Edini vhod v tovrstne stavbe je vodil največkrat naravnost v sam prostor kuhinje, ki je bila obenem tudi veža in (ponoči) spalnica.

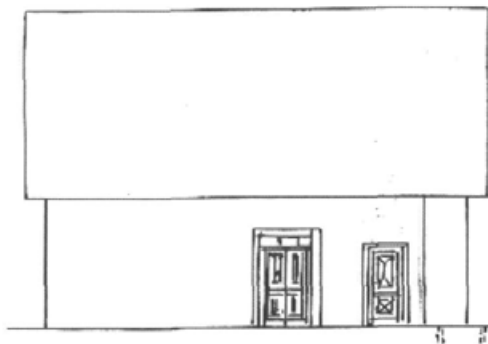
137. Med zadnjimi lesenimi je bila leta 1939 postavljena Martinškova hišica. Vhod ima z dvorišča zadaj. Že nekaj desetletij nenaseljena, je ostala nespremenjena do danes. V ozadju je vidna novogradnja na mestu nekdanje hiše Rozalije Vehar.

138. Ob sosednji leseni Martinškovi je bila istega leta na povsem enakem načrtu postavljena - zidana hiša Roze Vehar. Hiši sta bili sicer grajeni ena ob drugi, vendar različno orientirani. Martinškova stoji v bregu ob cesti z vzdolžno stranjo, Veharjeva pa je stala ob poti s krajšo, stransko fasado. Vhod v Rozino hišo je bil tako s stranskega dvorišča, ki je bilo vkopano, izravnano z nivojem poti. Hišo so leta 1993 podrli. Vir: ZALj, t.e. 13, a.e. 1376.

Mesto vhoda v male hiše, kakršne so lesene in (redkeje) zidane gradili po letu 1935, niti nima večjega pomena. Tudi same stavbe zadoščajo le še funkcionalnim potrebam graditeljev, saj jih le ti postavljajo brez vsakršnih likovno prostorskih meril.

Vhod v novo zgrajene hiše zdaj skoraj praviloma ni poudarjal hiše, ne kot oblikovna, ne kot simbolna dominantna.

139. "Načrt enostanovanjske hišice za g. Marijo Pajsar, posestnico v Verdu." Vir: ZALJ, t.e. 8, a.e. 952.

V hiše se je začelo vstopati skozi skromno oblikovano odprtino, največkrat obrnjeno proti zadnjemu dvorišču. Plašč hiše je bil največkrat brez vsakršnega poudarka.

Nov odnos do oblikovanja stanovanjskih hiš je več kot očiten tudi v načrtih, nastalih konec tridesetih let; simetrija in osna urejenost okenskih ter vrtnih odprtih je le še naključna, fasada z vhodnimi vrati je pogosto le še zid z odprtino, imenovana kar "vhod".

Tik pred vojno, leta 1939 in 1940 dva gradbena primera (Turk, Furlan) poskušata odgovorjati sodobnemu času; zahtevam vedno bolj mehaniziranega kmetovanja in obrti, pa skoraj modnemu zapiranju domačij pred svetom. Hkrati pa vhod in vhodna vrata ne izgubljata pomena.

Turkova domačija na začetku Verda stoji na podobno oblikovani parceli, na kakršne je bil kraj razdeljen v fevdalni dobi – ozkem traku, prečno na cesto. Tako je postavljena tudi hiša – k cesti obrnjena s krajšo fasado in vhodom s stranskega podolžnega dvorišča.

Stanovanjski del stavbe se pod eno samo streho, preko pokritega delovnega prostora nadaljuje proti hlevu in gospodarskemu poslopju. Tloris stanovanjskega dela je klasičen – vhod z vežo, v nadaljevanju kuhinja, v stran-

skih prostorih sobe in shrambe. Enakomerno vgrajena okna in osno postavljeni vhodi v posamezne dele poslopja ustvarjajo urejeno fasado.

Kasneje so Turkovi na mestu gospodarskega poslopja zgradili novo enodružinsko stavbo, v starem delu stavbe pa zamenjali okna in vratnice, ne da bi spreminjali velikost prvotnih odprtih.

Na Furlanovi domačiji so leta 1940 preuredili staro stanovanjsko hišo tako, da so zazidali nekdanj glavni vhod ob cesti, stare vratnice pa prestavili na dvoriščni vhod. Hišni tloris so tako premišljeno prilagodili dejanskim potrebam kmečkega doma. Hkrati so nekdanjo vežo prezidali v zdajšnjo zadnjo sobo, na dvoriščni strani pa pred kuhinjo postavili novo vežo in preko celotne vhodne fasade leseno verando s senčnico.

Dobro stoletje nazaj so bili "Markocovi" z novo, k cesti z vzdolžno stranjo postavljeno hišo in prostorno domačijo – zgled vsem kasneje postavljenim kmetijam. Tudi zdaj je bil gradbeni poseg Franca Furlana vzor prezidavam, ki so po letu 1945 večinoma mnogo manj posrečeno, zaprle številna sprednja vrata starih hiš.

Nekatere hiše v Verdu so prezidali tako temeljito, da je le na podlagi starih kart, načrtov, fotografij in po pripovedovanju ljudi, še mogoče izluščiti njihov izgled in približen volumen.

Nekaj hiš so enostavno podrli in na njihovo mesto postavili t.i. "nadomestne gradnje". Z večino gradbenih posegov so se lotili hišnih odprtih – povečanja oken in zazidave cestnega vhoda; ponekod so ga nadomestili z okensko odprtino, drugod v celoti zazidali.

140. in 141. Pirnatova hiša na začetku Verda je s svojo mogočnostjo označevala prostor domačije, pa tudi bogastvo in okus graditelja (na portalu je bila vklesana letnica 1845). Hkrati je, kot prva z vrhniške smeri, nakazovala in opozarjala na gospodarsko moč celega kraja, ki ji je sledil tja do Bistre in izvirov v Retovju. V sedemdesetih letih 20. stol. so zaradi "nadomestne gradnje" (ki stoji na sliki tik za njo) stavbo podrli. Foto: Sl. 124: I. Sedej, 1963. leta. Sl. 125: A. Bar – Janša, 1970. leta. Vir: ZVNKD, int. št. 91 in 2098.

142. Petkovškova rojstna hiša (na desni) ni doživela večjih sprememb zasnove izpred sto let že zato, ker je bila po vojni nacionalizirana. Na stranski fasadi pritličja, ki je proti cesti zaprta z opečnim zidom nekdanjega Kotnik - Lenarčičevega posestva, so okna zazidali oz. zamenjali ne glede na ostale okenske odprtine stavbe. Na srečo se ostali naseljenci v hiši niso lotevali svojega dela fasade na podoben način. V ospredju je viden zidan porton in del danes podrti Varškove hiše⁶⁶. Foto: Vavken, leto 1976. Vir: ZVNKD, int. št. 156.

Današnje stanje hiš, grajenih v Verdu pred letom 1945

Po drugi svetovni vojni, ob splošni gradnji in obnovi domovine, so se nova merila bolj ali manj dotaknila tudi že obstoječih stanovanjskih stavb, zgrajenih v 19. in prvi polovici 20. stoletja. Na žalost so le redke posodobitve znale upoštevati vsebinsko funkcionalne in likovno prostorske rešitve, ki so svoj čas ustvarjale razmeroma kvalitetno bivanjsko arhitekturo večine slovenskega prostora.

Prav ta arhitektura je oblikovala vas Verd kot razpoznaven prostor in prav zaradi preživetkov take arhitekture ima ta kraj danes sploh še (kakršnokoli) pravo obliko in vsebino.

HIŠNI VHODI IN HIŠE V VERDU, GRAJENE PRED LETOM 1945 (Z DANES OHRANJENIMI VHODI Z DVOJNIMI VRATNICAMI)

Vrstni red v naslednjem poglavju opisanih hiš sledi lokacijam stavb, v smeri - od Bistre, krožno preko starega jedra vasi Verd, pa po Janezovi vasi do Vrhnike. V popisu so hiše označene le z vrstno številko, največkrat poimenovane z uradnimi imeni – priimki lastnikov. V oklepaju pred imenom hiše so naštet graditelj, oziroma prejšnji lastniki. V oklepaju za imenom hiše pa novi lastniki (iz zadnjih petih let pred začetkom raziskave). Domače ime hiše je (v narekovajih) uporabljeno le, če je hiša v zadnjih letih nenaseljena, ali lastništvo ni urejeno, sicer so neka-tera domača hišna imena navedena v samem popisu.

1. Merlakova hiša (Gregorka)
2. (Gruden) Lahova hiša (Zrinski)
3. Novakova hiša
4. Kržičeva hiša
5. Merlakova hiša
6. Logarjeva hiša
7. Levčeva hiša
8. Dobrovolčeva hiša
9. Nagodetova hiša
10. Nagodetova hiša
11. Stražišarjeva hiša (Habič)
12. (Stražišar) Turšičeva hiša
13. (Tomšič) Jevčeva hiša
14. (Dormiš, Homovc, Drašler) Piškova hiša
15. (Žitko, Oražem) Jerebova hiša
16. Japljeva hiša (Kopi)
17. Turkova hiša
18. Žnidaršičeva hiša
19. (Rebič, Jelovšek, Hren) "Marjanč'nkova" domačija
20. (Sedmak) Žitkova domačija
21. "Unkovše"
22. Kotnik Lenarčičeva hiša
23. (Vehar) Petkovškova hiša
24. (Osvald, Nagode) "Jernejovcova hiša" (Hladnik)
25. (Žitko) Hladnikova hiša
26. Petrovčičeva hiša (Gorišek)
27. Furlanova hiša
28. (Čencič, Petrič) "Maklavova hiša" (Rihar)
29. Železnikova hiša
30. (Nagode, Smuk) Telbanova hiša
31. Furlanova hiša
32. Hrenova hiša
33. Furlanova hiša
34. (Žitko, Petrič) Maroltova hiša
35. Cerkev sv. Antona
36. (Oblak) Turkova hiša
37. Čeponova hiša
38. Prelčeva hiša
39. Rosenwirthova hiša (Mušič)

1. MERLAKOVA HIŠA (GREGORKA)

Naslov: Verd 260

Parcela: 156 k. o. Verd

Lastnik hiše: Edvard Gregorka

Leta 1940 je bil narejen še nadzidek z dvema sobama.

Hiša stoji na bregu ob cesti, prva v vasi iz smeri Bistre. Klančina je zavarovana z betonskim zidom, pred hišo je trata. Sredi sprednje, daljše stranice stavbe, je glavni vhod, zadaj je še dvoriščni. Dvorišče je na zadnji strani omejeno s samo brežino Javorča in gospodarskimi poslopji.

Do vhoda vodi par kamnitih stopnic. Betonski prag je dvignjen, zunanji rob je po dolgem zavarovan s kotnim železom.

Vrata so vzdana v zid brez posebej oblikovanega portala. Vhod meri v širino 138, v višino pa 215 cm.

Spodnji del vratnic je oblikovan kot pročelje oltarne menze; dvojna baza, na zgornjem delu okvirja pa so krožci na kvadratni osnovi.

Zgornji del vratnic, oblikovan kot oltarni nastavek, je zastekljen. Svetlobni odprtini imata posebej oblikovan okvir. Na spodnji strani je rezljan kot dvojna voluta, s krožcem na sredi, zgoraj pa zaključen s trikotnim timpanonom – oltarna atika.

Okna so zamrežena z železno, srebrno prebarvano mrežo. Mreži sta zvarjeni iz ravnih, prekrizanih palic pravokotnega prereza. Vzorec je horizontalno zrcalen; pravokotna mreža različno deljenih okenc je dopolnjena z ovali.

Kljuka je medeninasta, brez oblikovnih posebnosti.

143. "Pritlično hišo, spojeno s hlevom" je zgradil leta 1904 Franc Merlak.

144. Vhod v hišo Verd 260.

2. (GRUDEN) LAHOVA HIŠA (ZRINSKI)

Naslov: Verd 259

Parcela: 1443-1 k.o. Verd

Lastnik: + 1998 Alojzija Lah

Milena Zrinski

Leta 1931 je dogradil dve podstrešni sobi (frčada) in pritličje spremenil v gostilno in trgovino. Leta 1939 pa je stanovanjsko stavbo kupil Anton Lah. Družina Zrinski je leta 1977 na jugozahodnem starem temeljnem obodu zgradila novo enonadstropno stanovanjsko hišo, zraščeno s starim delom.

Pritlična, podkletena hiša stoji z vzdolžno stranjo tik ob cesti, na samem skalnem robu brega. Zadnja stran stavbe je zaključena z mostovžem, pod njim se začne barjanski svet.

Vhod v stari del hiše je še vedno naravnost s ceste, saj za dvorišče niti ni prostora.

145. Hišo je zgradil leta 1923 Franc Gruden.

147. Vhod v Lahovo hišo, Verd 259.

19LAH23

146. Napis na gredi portala. Deljeno letnico je dal izklesati graditelj Gruden, priimek na sklepnem delu preklade pa po letu 1939 novi lastnik Anton Lah.

3. NOVAKOVA HIŠA

Naslov: Verd 245

Parcela: 1992/6 k. o. Verd

Lastnik: Jože Novak

Vnuk Josip Novak je staro hišo vsej delno popravil in slamnato streho zamenjal z opečno kritino.

Pritlična hiša stoji z vzdolžno stranjo tik ob cesti. V času, ko je bila grajena, je bila trasa ceste nižja, zato je danes pritličje hiše skoraj meter nižje od cestišča.

Stavba je podkletena, postavljena na rob kraškega sveta.

Do vhoda v hišo vodi danes navzdol nekaj stopnic. Vhodna odprtina nima posebej oblikovnega portala. Obkroža jo le belo barvan gladek pas, s kakršnimi je sivorjava fasada tudi sicer okrašena.

Vhodna vrata niso prvotna. Zamenjali so jih leta 1959, ko so odstranili tudi prejšnji lesen portal. Izdelal jih je Majerjev Korel z Dola pri Borovnici.⁶⁷

148. Leta 1846 je bil lastnik hiše na tem mestu Lorenc Novak. V ozadju je na ravnini Barja nova Novakova hiša.

150. Vhod v Novakovo hišo z domačim imenom – "Janezova".

149. Novakova hiša z domačim imenom "Janezova" leta 1933. Viden je še del starih vhodnih vrat in lesenega portala okrog vhodne odprtine. Vir: fotografija je last Jožeta Novaka.

4. KRŽIČEVA HIŠA

Naslov: Verd 241

Parcela: 1392 k. o. Verd

Lastnik: Stane Kržič

Hiša je stala z vzdolžno stranjo obrnjeno proti cesti. Pred vhodom je bilo dvorišče. Zada se je, tako kot vse obcestne stavbe na meji med kraškim in barjanskim svetom v Verdu, končala z zaprtim mostovžem.

Stavba je bila enonadstropna, podkletena. Poleg je, enako oddaljeno od ceste, stalo podkleteno gospodarsko poslopje.

V osemdesetih letih je Stane Kržič podrl stare zgradbe in na mesto nekdanjega gospodarskega postavil bivalno stavbo, na mesto nekdanje hiše pa gospodarsko poslopje.

Vhod novega doma danes zapirajo več kot sto let stara, a skrbno obnovljena prva vrata stare hiše, katera so po drugi svetovni vojni nadomestili z novejšimi, a likovno skromnimi vratnicami.

Stare vratnice merijo v širino 142, v višino pa 198 cm. Bazna plošča vratnic je oblikovana kot pravokotnik, z reliefno izstopajočimi diagonalami, ki se proti sečišču dvigajo tako, da ustvarjajo prostorsko obliko nizke štiristrane piramide.

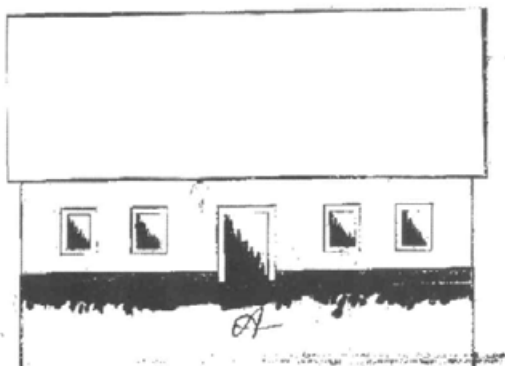
Na srednji plošči je izrezljan rastlinski ornament z jajčastim popkom v sredi. Ploščo obrobljajo v kotih polzasto zaključene vitice.

Sredi zgornjih plošč je oval na pravokotni podlagi. Sredi ovala je izrezljan cvet z dvema vencema gosto raščenihi malih cvetnih lističev.

Bogato je oblikovan tudi vmesni stebrič, pripira med vratnicama.

Na ozkem pravokotnem podstavku je mehko profilirana baza, na vrhu polkrožnega debla stebriča pa je kapitel z jonskimi volutami.

Stara kovana kljuka je na desnem vratnem krilu.

151. Leta 1878 je Anton Keržič zaprosil za gradnjo hiše na najbolj osojnem delu Podgore.⁶⁸ Prej, vsaj že leta 1857, je na tem mestu stala hiša Jakoba Žitka⁶⁹
Risal: Gašper Ogrin, leta 1878.
Vir: ZALj, t.e. 3, a.e. 461.

152. Stara vrata na novi Kržičevi hiši, Verd 241. Hišno ime domačije je "Migovc".

5. MERLAKOVA HIŠA

Naslov: Verd 237

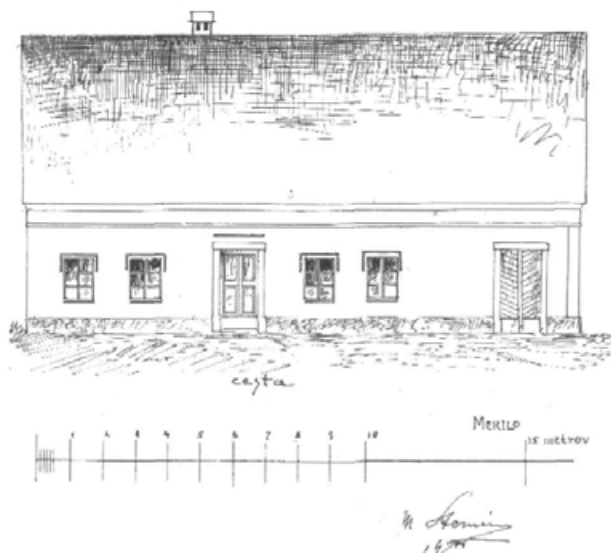
Parcela: 1251/2

Lastnik: Merlak

Sprva je bila hiša pritlična, postavljena proti cesti z vzdolžno stranjo. Konec sedemdesetih 20. stol. let so hišo delno dvignili za eno etažo.

Glavni vhod v hišo, posebej pa tudi v hlev, je bil z dvorišča, ki poteka med cesto in samo hišo. S kasnejšimi prizidavami je bila cela zgradba spremenjena v stanovanjsko večdružinsko hišo.

NAČRT.

154. Hišo s hlevom je postavil leta 1901 Janez Merlak.⁷⁰
Risal: M. Stern, leta 1900. Vir: ZALj, t.e.7, a.e. 742.

153. Merlakova hiša danes.

155. Na tem mestu je bil sprva vhod v hlevski del hiše. Danes enostavna dvojna vrata zapirajo eno izmed stanovanj v Merlakovi hiši.

6. LOGARJEVA HIŠA

Naslov: Verd 182

Parcela: 825 k.o. Verd

Lastnik: Vincenc Logar

Na kartah, ki prikazujejo Verd leta 1823, je hiša z gospodarskim poslopjem že vrisana.

Leta 1870 je bil lastnik majhne kmetije Johan Tomšič, 1893 pa Apolonija Šuštaršič.⁷¹ V 20. stoletju so se v hiši menjali različni najemniki.⁷²

Leta 1952 je domačijo od Franca Šuštaršiča kupil Vincenc Logar st..⁷³

Takrat so stavbo predelali in popravili. Zazidali so nekaj okenskih odprtin, morda tudi zadnja vrata. Hiša je od leta 1985 prazna.

Stavba stoji zamaknjena v breg nad cesto proti Podgori. Gospodarsko poslopje s hlevom, ki je stalo preko ozkega dvorišča hiši nasproti, je danes podrtο.

156. Logarjeva hiša na obronkih gozdnatega Javorča.

157. Vhod v Logarjevo hišo.

7. LEVČEVA HIŠA

Naslov: Verd 177

Parcela: 761 k. o. Verd

Lastnik: Ivanka Levec

Enonadstropno hišo je zgradil leta 1911 Janez Levč.⁷⁴ V nekaj letih so dogradili še hlev, kozolec in svinjak in nastala je ena še danes najlepših in urejenih domačij na Dobju, kot se imenuje ta vedno osončen predel Verda⁷⁵.

V začetku sedemdesetih let so sicer zazidali nekaj okenskih odprtín, a ritem fasade ni porušen, saj so okenski okvirji ohranjeni.

Pred cestnim vhodom stoji ograjen, obdelan vrt, čeprav je v dnevni rabi vhod z dvoriščne strani. Pred samim vhodom, širine 130 in višine 225 cm, je betonski predpražnik.

Vratni okvir je sestavljen iz baze, podbojev in preklade kvadratnega prereza. Robovi so gladko posneti. Bazi sta, za širino profiliranega roba na vrhu širši od podbojev. Robovi cokla in baz niso izravnani.

Spodnji del vratnic je razdeljen na dvoje.

V spodnji del sta vstavljeni po dve kvadratni polji. Reliefno vrezani kvadrati imajo poudarjene diagonale. Tem polnilom sledi v višino še eno, sredi katerega je podobno oblikovan pravokoten relief.

Zgornji del vrat je zastekljen. Steklo je vstavljeno v dodaten profiliran okvir. Svetlobne odprtine so zaščitene s srebrno barvano železno mrežo. Oblikovana je iz treh ravnih, navpično postavljenih palic iz tračnega železa. Ravne linije so vpete v krivljene in skupaj tvorijo bogat vzorec. Vmesna pripira je oblikovana kot vitek steber. Visoka baza, deblo in kapitel na vrhu so pravokotnega prereza.

158. Levčeva hiša, z domačim imenom "Ceglarjeva"⁷⁶.

159. Vhod v Levčevo hišo, Verd 177.

8. DOBROVOLJČEVA HIŠA

Naslov: Verd 176

Parcela: 237 k. o. Verd

Lastnik: Anton Dobrovoljc

Pritlično hišo je zgradil leta 1899 Martin Dobrovoljc⁷⁷, dogradil in popravil pa jo je leta 1923 Janez Dobrovoljc.

K cesti je obrnjena z vzdolžno stranjo. Vhoda sta dva – sprednji in zadnji z dvorišča.

V šestdesetih letih so razširili okenske odprtine. V začetku sedemdesetih let pa so bile zamenjane tudi vratnice. Izdelal jih je Anton Dobrovoljc sam.

Vratnice so izdelane iz vertikalno spojenih deščic. Spodaj so zaščitene s pločvino, steklo svetlobnih odprtin pa s kovano mrežo črne barve. Kovana je tudi kljuka (Kropa).

160. Dobrovoljčeva hiša, z domačim imenom "Čovnarjeva".

161. Glavna fasada Dobrovoljčeve hiše. Risba: Matej Stern, leta 1899. Vir: ZALj, t.e. 1, a.e. 119 in 122.

162. Vhod v Dobrovoljčevo hišo v času raziskave.⁷⁸

9. NAGODETOVA HIŠA

Naslov: Verd 175

Parcela: 525 k. o. Verd

Lastnik: Stane Nagode

Hišo, z vzdolžno stranjo obrnjeno k cesti, je leta 1934 zgradil Ivan Nagode.⁷⁹

Med hišo in cesto je obdelan vrt, omejen z nizkim betonskim robom.

Srednji del pritličja je rahlo izmaknjen in se tak nadaljuje v frčado. Tako sta postavljena v isto os glavni vhod v stavbo in mansardno okno. Danes uporabljajo sprednja in zadnja vrata.

Pred glavnim vhodom je betonski predpražnik z vstavljenim kovinsko rešetko. Tudi dvignjen prag je betonski. Vhodna odprtina je obkrožena z enostavnim robom, ki se ponovi tudi kot okvir celotnega izmaknjenega dela fasade.

Vratnice so razdeljene na dva dela. Spodnji del je zapolnjen s polnilom, sredi katerega je na osnovi reliefnega pravokotnika manjši pravokotnik s krožno pobranimi vogali.

Zgornji del je zastekljen, steklo pa zavarovano z enostavno, srebrno barvano mrežo iz tračnega

163. Nagodetova hiša, Verd 175.

železa. Pravokotna okenca mreže dopolnjujejo dekorativne ploščice.

Kljuka na desni vratnici je medeninasta.

164. "Lice" Nagodetove hiše. Risal: Jakob Celarc, leta 1934. Vir: ZALj, t.e. 8, a.e. 847.

165. Vhod v Nagodetovo hišo.

10. NAGODETOVA HIŠA

Naslov: Verd 171

Parcela: 535 k. o. Verd

Lastnik: družina Nagode

Hiša je bila postavljena sredi 19. stoletja.⁸⁰

Pod eno streho združuje stanovanjski del in hlev. Proti cesti je obrnjena z vzdolžno stranjo. Vhoda sta dva, sprednji in zadnji; v zadnjih desetletjih se glavni vhod ni uporabljal.

Na fasadi so vidne številne prezidave in zazidave odprtín.

Na starih fotografijah je videti drugače oblikovano tudi vhodno odprtino. Ta je bila do začetka 20. stoletja na vrhu segmentno zaključena. Oblike samih vratnic pa ni mogoče razbrati.

166. Nagodetova hiša danes.

167. Pogled na Nagodetovo hišo konec 19. stoletja. Viden je danes zazidan vhod v hlev s cestne strani in segmentno oblikovana preklada vhodnih vrat. Vir: 1898: Kranjsko v slikah in opisih. Spominski album. Julij Laurenčič, L. Schwentner, Knjižnica narodnega muzeja.

168. Vrata Nagodetove hiše, Verd 171.

11. STRAŽIŠARJEVA HIŠA

Naslov: Verd 164
Parcela: 471 k. o Verd
Lastnik: Janez Habič

Sredi 19. stoletja je tu, na četrtni gruntu veliki posesti, gospodaril Jakob Japelj⁸¹.

Leta 1883 se je sem preselila družina Matevža Stražišarja⁸² iz stare hiše, ki je stala sredi današnjega parka pred Kotnik – Lenarčičevo hišo.

“Jaz mislim mojo hišo v Viru št. 27 nekoliko popraviti in tudi stalni zid na koncu za 18 col podaljšati.” je gospodar istega leta naslovil prošnjo na Slavno županstvo.⁸³ Hiša danes sicer ni več stalno naseljena, v vsaj občasni uporabi pa sta še vedno oba vhoda.

169. Stražišarjeva hiša danes.

171. Posnetek napisa na sklepniku današnjega dvorišnega vhoda.

170. Vhod v Stražišarjevo hišo, Verd 164.

172. Dvorišni vhod v Stražišarjevo hišo z dograjenim portalom iz črnega apnenca.

12. (STRAŽIŠAR) TURŠIČEVA HIŠA

Naslov: Verd 163

Parcela: 511 k. o. Verd

Lastnik: Ivanka Turšič

Hišo je zgradil leta 1902 Jože Stražišar, ki je do takrat domoval v Stražišarjevi hiši preko ceste.⁸⁴

1922. leta je v hiši gospodaril že Janez Turšič.⁸⁵ Takrat so razširili stanovanjski del na dvoriščno stran.

Hiša je bila sprva pritlična, z vzdolžno stranjo obrnjena k cesti. Kdaj je bil stanovanjski hiši pod isto streho prizidan hlev, ni jasno. Prvotni načrt prikazuje namreč samostojno bivalno stavbo, očitno pa je bil hlev grajen kmalu za samo hišo, če ne kar hkrati z njo. Kdaj je bil zazidan vhod v hlev s cestne strani, ni znano.

Leta 1956⁸⁶ so stanovanjski del dvignili za eno nadstropje.

173. Turšičeva hiša danes.

Takrat so tudi zazidali glavni vhod proti cesti. Vratnice so prenesli na dvoriščni – danes edini vhod. Merijo 139 / 207 cm.

Med hišo in cesto je še vedno tudi ograjen zelenjavni vrt. Peščeno potko, ki je nekdaj vodila k vходу, zapirajo vrtna vrata.

174. Vratnice glavnega vhoda zapirajo danes dvoriščni – edini vhod v Turšičevo hišo.

175. Zazidan glavni vhod Turšičeve hiše, Verd 163.

13. (TOMŠIČ) JEVČEVA HIŠA

Naslov: Verd 157

Parcela: 503 k. o. Verd

Lastnik: Matilda Jevce

Hišo je leta 1899 zgradil Ivan (Janez) Tomšič.

Leta 1907 je pravokotno na hišo na dvoriščni strani dozidal še hlev.⁸⁷

Sredi vzdolžne strani, obrnjene k cesti, je bil do 1967. leta glavni vhod v hišo. Danes so vrata zazidana, v hišo pa vstopajo z dvoriščne strani.

Deli portala so danes vzdani pred dvoriščni vhod.

Na fasadi je še ohranjen vhodni okvir vrat. Tako kot cokl, sta reliefno izbočena tudi pravokotna pilastra. Kapitela sta oblikovana po dorskih vzorih. Greda nad njima se nadaljuje kot kapni zidec hiše.

Na mestu nekdanjih vrat je danes vzdano okno.

176. Hiša Verd 157 danes.

178. Nekdanji glavni vhod v hišo so zazidali in vanj vgradili okno.

177. Danes je viden le zadnji del letnice 1899, vklesan na portalno gredo.

14. (DORMIŠ, HOMOVC, DRAŠLER) PIŠKOVA HIŠA

Naslov: Verd 153

Parcela: 497 k. o. Verd

Lastnik: Marija Pišek

Prva hiša na tem mestu je bila sezidana sredi 19. stoletja.⁸⁸

Leta 1867 je Josip Dormiš zaprosil za podaljšanje hiše in nadzidavo prvega nadstropja po Stampettovih načrtih.⁸⁹ Leta 1882 je na posestvu gospodaril Jakob Homovc.⁹⁰

Leta 1928 je Terezija Drašler dozidala hiši še skladišče, saj je bila v pritličju stavbe trgovina in gostilna. Nadstropna hiša stoji ob cesti z vzdolžno stranjo. Sprva je bil glavni vhod, 143/227cm, s ceste, a so pogosteje uporabljali dvoriščnega. Ko so postala "stara vrata čisto gnila"⁹¹, so jih

179. Piškova hiša je bila sredi 19. stoletja nadzidana po načrtih italijanskega ing. Stampette, ki je nadzoroval tudi gradnjo enega od mostov južne železnice, danes po njem imenovanega – Štampetovega mostu. Opažni les mostu so porabili za strešno konstrukcijo Piškove hiše.

najprej skušali nadomestiti z novimi vratnicami. Dobili so jih iz Smrečja, a so bila neprimernih dimenzij. Glavni vhod so okrog leta 1970 tako zazidali, vgradili okno, z vratnicami iz Smrečja pa zaprli vhod v nekdanje skladišče.⁹²

180. Zazidan in v okno spremenjen nekdanji glavni vhod v Piškovo hišo

181. Vhod v nekdanje skladišče so do pomladi 2005 zapirale vratnice, prenesene iz Smrečja.

15. (ŽITKO, ORAŽEM) JEREBOVA HIŠA

Naslov: Verd 7

Parcela: 494 k. o. Verd

Lastnik: Vinko Jereb

Hiša je na tem mestu stala vsaj že v začetku 19. stoletja.⁹³ Vsaj od leta 1857⁹⁴ dalje je na mestu današnje Japljeve kmetije gospodaril Jakob Žitko (Matevžin).⁹⁵ Posestvo je iz rok družine Žitko prešlo leta 1939 Francu Oražmu, očetu Ljudmile Jereb.⁹⁶

Staro hišo, ki je stala z daljšo stranjo obrnjena k cesti proti Vrhniku, je do tal podrl že Jakob Žitko leta 1899.⁹⁷

Na istem prostoru je sezidal novo pritlično hišo, ki pa je zdaj z daljšo, glavno fasado, obrnjena k cesti proti Podgori.

Do glavnih vhodnih vrat, ki se danes sicer le še redko odpirajo, vodita dve stopnici iz enakega sivenga apnenca kot je tudi dvignjen prag. Vhodna odprtina meri v širino 141, v višino pa 227 cm.

Portal je izdelan iz črnega apnenca. Podboja sta pravokotnega prereza, z zglaženimi robovi; nosita enako obdelano preklado, sredi katere je izklesan napis:

J.Ž. 1899 - (Jakob Žitko).

Vratnici v spodnjem delu zapolnjuje tabla, sredi katere je v profiliran okvir postavljen romb. Srednje polnilo ima sredi dvojnega okvira plastično izbočen, čopasto oblikovan pravokotnik.

Na vrhu sta svetlobni odprtini, uokvirjeni v profiliran rob in zaščiteni z železno mrežo.

Ta je oblikovana iz krivljenega tračnega železa, na sredini pripetega na ravno palico. Ornament mreže posnema dve, eno v drugo zajedeni srci s polžastimi zaključki.

Glavnemu vhodu sledi tudi fasadno okrasje. Vhodno odprtino obkroža belo barvan profiliran venec, ob straneh pa sta pilastra, sestavljena

182. Jerebova domačija, Verd 7.

183. Vhod v Jerebovo hišo.

iz polj rožnatega ometa, na vrhu zaključena z dorskim kapitelom.

Nad njima teče neprekinjeno belo barvan kapni zidec hiše, oblikovan kot klasična preklada.

16. JAPLJEVA HIŠA (KOPI)

Naslov: Verd 5

Parcela: 573 k. o. Verd

Lastnik: Franjo Kopi

Hišo je leta 1933 zgradil Janez Japelj.⁹⁸

Med cesto in hišo je vrt, vhod v pritlično hišo pa z dvorišča ob južni strani.

184. Hiša, ki jo je leta 1933 zgradil čevljar Janez Japelj.

185. Vhod v nekdanj Japljevo hišo Verd 5.

17. TURKOVA HIŠA

Naslov: Verd 3

Parcela: 578 k. o. Verd

Lastnik: Franc Turk

Pritlično hišo, obrnjeno k cesti s krajšo, stransko fasado, je zgradil leta 1938 Janez Turk.⁹⁹ Glavni vhod je z dvorišča, ležečega pravokotno na cesti. Pred dvajsetimi leti so stare vratnice prenesli v notranji prehod ob garaži.

186. V Turkovo hišo so leta 1938 vgradili ena zadnjih dvojnih vrat v Verdu.

187. Nova Turkova vhodna vrata so izdelana v tovarni LIKO Verd..

18. ŽNIDARŠIČEVA HIŠA

Naslov: Verd 6

Parcela: 493 k. o. Verd

Lastnik: Marjan Žnidaršič

V prejšnjem stoletju je domovala v hiši na mestu današnje Žnidaršičeve, družina Hrovatin. Leta 1869 je posestvo Jurija Hrovatina obsegalo pol grunta.¹⁰⁰ Leta 1883 pa je bil gospodar kmetije že Franc Žnidaršič.¹⁰¹

Leta 1912 je Ignac Žnidaršič Slavnemu županstvu na Vrhniki sporočil:

“... svojo staro hišo bom podrl in na istem mestu stavil novo pritlično z opeko krito hišo.” Na podlagi komisije obravnave so mu, ob upoštevanju določenih dimenzij, dovolili tudi “pred hišo lično ograjo napraviti”.¹⁰² Glavni vhod, do katerega vodi betonirana pot skozi obdelan vrtič, je še vedno v občasni uporabi.

Prag je kamnit. Iz enakega kamna sta izdelani bazi, podboja in preklada portala.

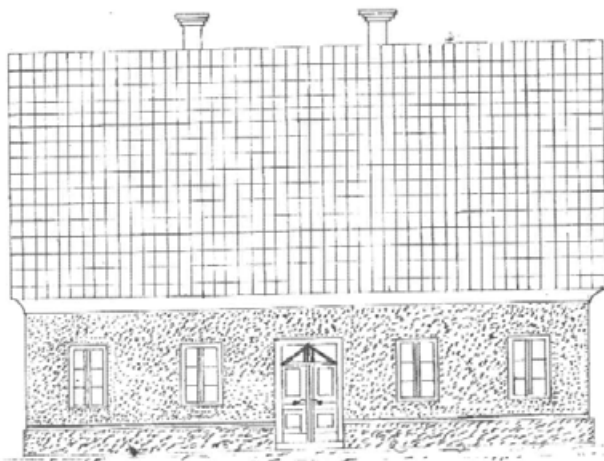
Bazi sta na vrhu poševno prirezani, malo širši od podbojev. Podboja in preklada so pravokotnega prereza, z zglajenimi robovi.

Na ležiščih preklade je vklesana deljena letnica: 1912, na sredini pa začetnici I.Ž. (Ignac Žnidaršič). Vratnici je izdelal Jožef Rihar.

Likovno sta sestavljeni po oltarnem vzoru. Podstavek oltarja je polnilo, oblikovano kot bogato profiliran okvir, sredi katerega je vrezan obris pravokotnika. Pročelje oltarne menze na vrhu zaključuje letev, oblikovana kot napušč. Zgornji del je zastekljen, steklo je vpeto v profiliran okvir. Nastavek oltarja je zaključen z atiko, sestavljeno po gotških vzorih iz niza različnih krivin. Na sredini atike je relief ovala s poudarjenim robom.

Mreža je oblikovana iz krivljenega tračnega železa, trenutno ni pritrjena na vrata¹⁰³.

Pripira je vitek stebriček z vrezanim robom, v obliki ozkega pokončnega pravokotnika, nad katerim je majhen krožec. Baza stebriča je

188. “Pročelje” nove hiše Ignaca Žnidaršiča. Risal: Ivan Ogrin, zidarski mojster, Verd, 1912. Vir: ZALj, t.e. 13, a.e. 1484.

zaključena tako kot oltarni podstavek vratnic – z napuščem. Na vrhu je zaključni kapitel. Na obeh vratnih krilih sta litoželezni, srebrno barvani kljuki s samostojnima ključavnicama.

189. Glavni vhod v Žnidaršičevo hišo.

19. (REBIČ, JELOVŠEK, HREN) "MARJANČ'NKOVA DOMAČIJA

Naslov: Verd 9 in 11

Parcela: 480 in 485 k. o. Verd

Lastnik: Več lastnikov

Leta 1869 je na pol grunta veliki posesti gospodaril Jožef Rebič (Josef Rebec) - "Marjančnik"¹⁰⁴.

Leta 1889¹⁰⁵ je Karol Jelovšek na mesto stare hiše postavil novo, enonadstropno¹⁰⁶, leta 1891 pa vzdolž zadnje strani dvorišča še gospodarsko poslopje s hlevom.¹⁰⁷

Po letu 1924 je posestvo kupil Ignac Hren.

Po drugi svetovni vojni je bila v hiši gostilna in knjižnica. V začetku sedemdesetih let so v enonadstropni hiši uredili stanovanja.

Glavna vhodna vrata hiše, so zazidali okrog leta 1970. Ohranjeni sta le še kamniti bazi v hišnem

190. "Marjanč'nkova" domačija danes.

coklu in kapitela, ki nosita profilirano preklado fasadnega okvirja vhodnih vrat.

V vogalnem delu gospodarskega poslopja so urejeni prostori KZ Verd. Prenovili in posodobili so jih sredi osemdesetih let. Tedaj se je na vhodu pojavil tudi kamnit portal, prenesen z domačije Kogovšek s Celarij¹⁰⁸ (Smrečje).

191. Danes z oknom zazidan vhod v nekdanjo Jelovškovo hišo.

192. Portal iz Smrečja služi danes kot vhodni okvir v trgovino KZ Vrhnika, Verd.

20. (HRENC, MIKUŽ, SEDMAK) ŽITKOVA DOMAČIJA

Naslov: Verd 13, Verd 15

Parcela: 476 in 395 k. o. Verd

Lastnik: Alojz Žitko

Mesto Žitkove domačije je med prvimi poseljenimi in pozidanimi deli Verda.

Okrog leta 1750 je na mestu današnje Žitkove kmetije gospodaril Jakob Hrenc. 1789 je tu posestnik Jurij Mikuž upravljal skoraj še enkrat večjo posest in je predstavljala tako po obsegu, kot po dohodku¹⁰⁹ najbogatejšo kmetijo v Verdu. Po smrti gospodarja se je vdova leta 1794 poročila s Simonom Žitkom (Štefinom).¹¹⁰ Današnja domačija je sestavljena iz dveh prej ločenih kmetij – Sedmakove in Žitkove, združenih s poroko dveh sosedov sredi 19. stoletja.¹¹¹

Ob cesti sta dve stanovanjski hiši. Prva stoji ob cesti z vzdolžno stranjo. Druga (št. 15), v kateri je bila do leta 1945 znana gostilna Pri Hrencu, pa gleda na cesto s stransko fasado.

Zadaj so gospodarska poslopja in kozolec.

Stavbe domačije je sredi 19. stoletja temeljiteje prezidal in dogradil tudi v višino takratni gospodar Matija Sedmak.

Stavba št. 13 je danes razdeljena na več najemniških stanovanj. Glavnega vhoda, tik s cestnega pločnika, ne uporabljajo več.

Na ležiščih in sklepnem delu grede je vklesan razdeljen napis: 18 MŽ 72, (Matija Žitko).

Vratnici sta razdeljeni na tri dele. V baznem delu je pravokotno polnilo, razdeljeno z gosto vrezano kvadratno mrežo.

Spodnji del je na vrhu zaključen z odkapno letvijo.

Srednji del je zapolnjen s tablo, sredi katere je na reliefno izbočenem pokončnem pravokotniku oblikovan romb.

Sredi polnila na vrhu vrat sta vetrnici, na levi

193. Pogled na hišo Verd 13.

194. Nekdaj glavni vhod v hišo Verd 13.

vratnici obrnjena v levo smer, na desni v desno. Vetrnici sestavlja po štirinajst enakomerno nanizanih listov.

Pripira je vitek steber; bazni del je zaključen z napuščem, ki dopolnjuje motiv vratnic, na vrhu pa je jonski kapitel.

Na levem in desnem vratnem krilu sta z rastlinsko ornamentiko krašeni litoželezni kljuki

195. Žitkova hiša danes

s pripadajočima samostojnima ključavnicama. Leva ključavnica je slepa.

Na sklepniku nad dvoriščnim vhodom sta pod letnico 1836 začetnici MS (Matija Sedmak).

Vratnici sta po višini razdeljeni na tri dele.

Spodnje polnilo ima sredi profiliranega okvirja relief ležečega pravokotnika s poudarjenimi dia-

gonalami. Srednja tabla ima na sredini reliefno poudarjen pravokotnik s pokončnim rombom.

Zgornje polnilo pa na vrhu, tako kot cel zgornji rob vrat, že sledi ločnemu zaključku vratne odprtine. S profiliranim robom poudarjen lik je gosto navpično nažlebljen.

Pripira je stebrič pravokotnega prereza s poudarjeno bazo, žlebastim deblom in kapitelom na vrhu.

Na levi vratnici so ostanki kovane kljuke s ključavnico.

Žitkova stanovanjska hiša je bila po drugi svetovni vojni nekajkrat prezidana; najprej so razširili in zazidali okna v nadstropju, dvignili podstrešje in zamenjali čopasto zaključeno streho, nato so zamenjali še okna v pritličju in na zadnji strani dogradili enodružinski prizidek.

Stari glavni vhod je še vedno ohranjen in v dnevni rabi.

196. Dvoriščni vhod v hišo Verd 13.

197. Vhod v Žitkovo stanovanjsko hišo, Verd 15.

21. UNKOVŠE

Naslov: Verd 17

Parcela: 392 k. o. Verd

Lastnik: nerešeno lastništvo

To mesto je bilo pozidano v najzgodnejših časih vasi Verd, saj je v neposredni bližini prehod preko Ljubljanice in najstarejše vaško križišče.

V pritlični hiši, ki je pod dolgo streho združevala tudi gospodarska poslopja in hleve, je do 1880. leta gospodaril Matija Umek. Tega leta je bila domačija priključena Kotnikovemu veleposstvu in ti so jo še naprej imenovali Umkovše, Unkoše.¹¹² Zdaj je v stanovanjskem delu stavbe imela delovne prostore, jedilnico in garderobo služinčad.

Hiša stoji danes ob cesti s krajšo stranjo. Nekoč je stala v križišču dveh cest in je bila, prav taka kot je, postavljena ob eno izmed poti tudi z vzdolžno, glavno fasado. Vhod vanjo je danes tako z dvorišča.

To je najstarejši, na prvotnem mestu ohranjen hišni vhod v vasi.

Prag je iz črnega apnenca, portal pa je dodatno barvan z oranžno rjavo barvo.

Bazi sta oblikovani kot preprosti prizmi, z rahlo posnetim gornjim robom.

Podboja sta pravokotnega prereza, ki je pod ležišči razširjen navzven v smeri stene.

Portalni lok je sestavljen iz dveh delov loka s posebej oblikovanimi ležišči, na sredini je navzven rahlo izpahnen sklepni kamen.

Na ležiščih sta na hišasto oblikovanih reliefnih likih izpisana dela letnice 18 26. Na sklepniku pa sta izklesani pisani začetnici I ali J? K.. (Podoben napis je na sklepniku govejega hleva Jurija Kotnika, 1816. leta). Vrata so enojna, enostavno mizarско delo, odpirajo se v levo smer.

198. "Unkovše" leta 1963. Na desni strani slike je viden del vhodnih vrat. Foto: Ivan Sedej, leta 1963. Vir: ZV NKD, int. št. 93.

199. Vhodna vrata v hišo Verd 17, imenovano Unkovše.

22. KOTNIK LENARČIČEVA HIŠA

Naslov: Verd 17

Parcela: 389 k. o. Verd

Lastnik: Milan Majdič

Na pol grunta veliki domačiji so do 27. januarja 1798 gospodarili Borštnikovi. Tedaj pa se je sem priženil Jurij Kotnik in prevzel posestvo, ki je raslo in prehajalo iz roda v rod do nacionalizacije leta 1945.

Stanovanjska stavba nekdanjega Kotnik Lenarčičevega posestva stoji na več stoletij pozidanem mestu.

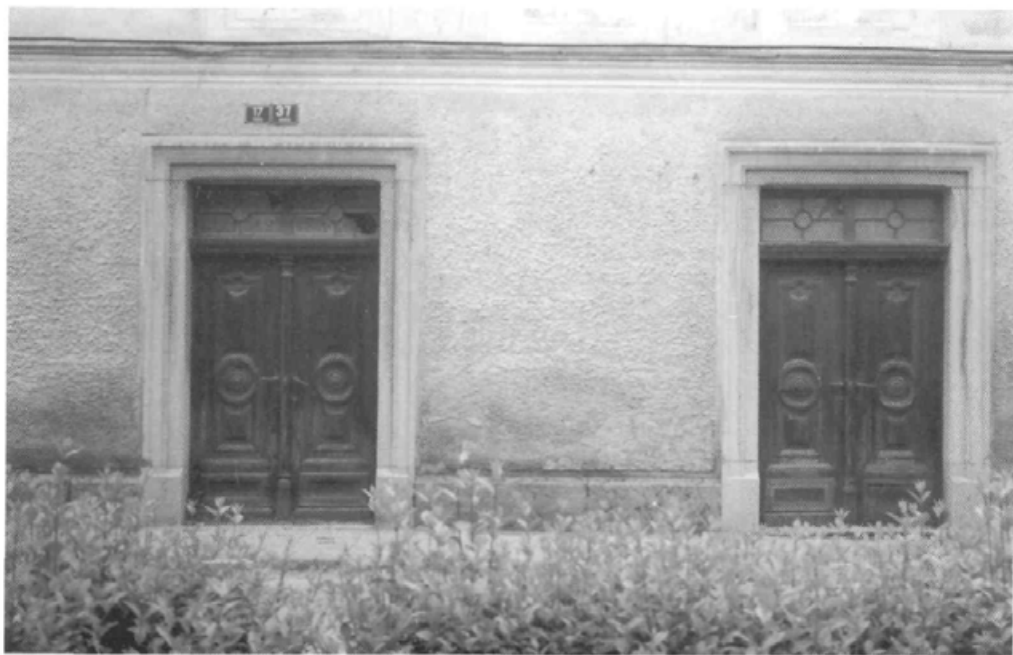
Že na najstarejših kartah je hiša postavljena z vzdolžno stranjo ob cesti, saj so se tako verjetno prilagajali nosilnosti terena, ki je bil malo naprej proti Ljubiji že močviren (Mlake). Hišo je Jurij Kotnik prezidal leta 1810.

200. Kotnik Lenarčičeva hiša je danes prazna, počasi propadajoča stavba.

Leta 1850 je Jožef Kotnik staro hišo podrl in na njeno mesto postavil novo, enonadstropno tako, da se je vaška pot pred njo razširila.

1877. leta pa je Franc Kotnik ob vseh drugih posodobitvah vedno večjega posestva povečal hišo še z mansardo in prizidkom na južni strani.¹¹³

201. Glavni vhod s cestne strani.

Glavni vhod v hišo že dolgo ni več v rabi. Postavljen je na cestno stran hiše, simetrično s popolnoma enakimi slepimi vrati.

Kamnit hišni prag je zaradi dvignjenega cestišča le še malenkost nad nivojem pločnika, ki teče vzdolž hiše.

Portal je iz sivega apnenca. Bazi sta do roba hišnega cokla pravokotnega prereza. S poševno prirezanim robom se tu stikata in nadaljujeta v vzorec podbojev, katerih profiliran prerez se enak in neprekinjen nadaljuje tudi v prekladi.

Podboja in preklada imajo posnete notranje robove, na začetku speljane v obliki ajdovega zrna.

Vratnici sta sestavljeni iz dveh delov. Spodaj je s pravokotno, v profiliran okvir vpeto tablo, oblikovana baza.

Zgornje polnilo ima obliko pokončnega pravokotnika, sredi katerega je več robov okvirja, na vrhu zaključenega z malo polkrožno apsido. V apsidi je kolesce; v središče ima vpetih osem žarkov.

Na višini vratnih kljuk je osrednji vzorec; bogato profiliran okrogel okvir, sredi katerega je motiv cveta. Okrog popka je nanizano v dveh venci po osem cvetnih lističev.

Pripira je oblikovana kot steber pravokotnega prereza, deblo ima po sredi speljan pravokotno vrezan žleb, na vrhu bogato oblikovan kapitel.

Kljuki na levi in desni vratnici sta iz stružene medenine. Na desni vratnici je pod kljuko tudi samostojno vgrajena ključavnica.

Slepi vhod in vhod z dvorišča sta oblikovana enako kot glavni vhod.

Dvoriščni vhod se od glavnega loči le po tlaku spredaj in obliki portala.

Bazi, podboja in preklada so namreč oblikovani kot enostavne prizme pravokotnega prereza.

V stransko fasado prizidka so vgrajena stara vhodna vrata hiše.

Prag je kamnit, prav tako portalni deli. Bazi sta enostavni prizmi z zglajenimi robovi, brez posebej posnetega vrha.

Podboja nosita dva dela loka, na sredini katerih

202. Stara glavna vrata Kotnikove hiše so vzdana v prizidek kot danes stranska.

je sklepnik z vklesano letnico 1810.

Vratnici sta v spodnjem, baznem delu polnjeni s tablo, sredi katere je reliefno rezan, ležeč pravokotnik s poudarjenimi diagonalami.

Srednji del vrat je zastekljen, prav tako zgornji, le da ta svetlobna odprtina zgoraj ni pravokotno zaključena, pač pa sledi loku.

Stekla so zaščitena z dekorativnimi mrežami iz tračnega železa. Ornament je speljan iz prepletov polžasto krivljenih, srčasto spojenih palic.

Pripira je oblikovana kot steber z bazo pravokotnega prereza, z gosto žlebljenim polkrožnim deblom, na vrhu zaključenim s kapitelom.

Na obeh vratnicah so vidne sledi kljuk in ključavnic.

23. (VEHAR) PETKOVŠKOVA HIŠA

Naslov: Verd 19

Parcela: 364/2 k. o. Verd

Lastnik: nerešeno lastništvo

Na najstarejših kartah, ki prikazujejo Verd, je že mogoče opaziti hišo na mestu današnje stanovanjske stavbe. Pol grunta veliko posestvo - Veharše, v 19. stoletju imenovano po gospodarju Veharju, je zaobsegalo stanovanjsko hišo, gospodarsko poslopje in hlev.

Sredi stoletja se je na posestvo priženil Andrej Petkovšek. "... Šubčev Andrej je bil dosti dober gospodar in domačijo je še za en štuk dvignil."¹⁴

Po smrti gospodarja (1863) in njegovega najstarejšega sina Matevža (1867) se je družina preselila v "bajto ob Ljubljani"¹⁵. Sosed Franc Kotnik, varuh mladoletnega Jožefa Petkovška, je nato oddajal hišo v najem, leta 1876 pa so se Petkovškovi vrnili vanjo.¹⁶

Leta 1898 je gospodar, slikar Jožef Petkovšek umrl¹⁷, dve leti kasneje pa je bila domačija že del Kotnikovega veleposestva.

Hiša je sprva stala ob cesti tako, kot večina najstarejših hiš v središču Verda – ob cesti s krajšo, stransko fasado. Ko pa se je po požaru v prvi polovici prejšnjega stoletja¹⁸ Furlanova domačija preselila na današnje mesto, se je prostor pred Petkovškovo izpraznil. Čezenj so po letu 1900 speljali prečno pot proti izvirom Ljubije in naprej proti Javorču.

Hiša je tako naenkrat stala v križišču, s krajšo, pa tudi vzdolžno fasado obrnjeno k cesti.

Glavni vhod (144/210 cm) v hišo je z dvoriščne, južne vzdolžne strani.

V eno izmed stanovanj vodi z istega dvorišča še stranski vhod.

203. Petkovškova hiša leta 1998. Aprila 1999 je bila levo od vhoda pritrjena spominska plošča.

Tako kot pri večini ostalih hiš, ki stoje s krajšo stranjo ob cesti in se vstopa vanje z dvorišča, je bil vhod (ali dva) v hišo samo s sprednje fasade, saj je bil na zadnji strani hiše običajno že sosedov svet.

204. Vhod v rojstno hišo slikarja Jožefa Petkovška.

24. (OSVALD, STERNEN, NAGODE) "JERNEJOVCOVA" HIŠA (HLADNIK)

Naslov: Verd 18

Parcela: 48 k. o. Verd

Lastnik: Gabrijel Hladnik

Tudi prostor te domačije je poseljen že več sto let. Leta 1821 je bila hiša, po ohranjenem¹¹⁹ portalnem sklepniku sodeč, na novo pozidana ali vsaj obnovljena.

1853. leta je bil lastnik hiše Lorenc Oswald.¹²⁰

Tudi leta 1869 je še voden, pod nadimkom "Jernejavec", kot gospodar triosminknega grunta - tedanjega Verda 13.¹²¹ Vsaj del hiše je verjetno od dajal najemnikom, saj je v njej živela tudi družina Sternen¹²².

1897. leta je posestvo kupil France Nagode.¹²³ Sko-raj celo stoletje je bil nato tu dom družine Nagode.

Danes sta "Jernejovcova" in sosednja "Štefinova" domačija združeni.

Razporeditev posameznih stavb je tipična; ob cesti stoji enonadstropna hiša s krajšo stranjo, na robu dvorišča pred hišo je vodnjak, konec hiše so svinjaki¹²⁴.

Za gospodarskim poslopjem s hlevom je posajen do brega Ljubljaničnice sadovnjak, sredi katerega stoji čebelnjak.

Vhod v hišo, 135/209 cm, je s travnatega dvorišča, na podolžni strani hiše.

Dvignjen prag je betonski, portalni deli pa iz svetlo sive kamenine.

Bazi sta pravokotnega prereza, z zglaženimi robovi, na vrhu poševno prirezani do dimenzij malo ožjih podbojev. Podboja in preklada sta pravokotnega prereza, z zglaženimi robovi. Na ležiščih preklade je izpisana deljena letnica 19 14, na sklepnem delu pa začetnici M. N. (Marija Nagode).

Vratnici sta enostavno mizarско delo. Spodnje polnilo je pravokotna tabla s posnetim robom, zgornji del je zastekljen. Steklo ščiti mreža, sestav-

205. "Jernejovcova" hiša leta 1998. Decembra 1999 je bila k steni ob vhodu pritrjena spominska plošča slikarju Mateju Sternenu.

ljena iz ravnih in krivljenih palic tračnega železa. Vzorec je vertikalno simetričen. Spodaj je oblikovan iz spoja polžastih krivin, ki se zravnanje dvigajo do čebulasto razširjenega zaključka.

Pripira je enostavna pravokotna letev.

Medeninasta kljuka na desni vratnici je brez oblikovnih posebnosti.

Vhodno odprtino poudarja še fasadni vzorec – šivan rob iz ometa. Ob podbojih je zložen iz pravokotnikov, nad preklado pa so okrasni elementi klinasto prirezani.

206. Vhod v hišo Verd 18.

25. (ŽITKO) HLADNIKOVA HIŠA

Naslov: Verd 20

Parcela: 44 k.o. Verd

Lastnik: Gabrijel Hladnik

Leta 1763 je bila to verjetno zadnja domačija takrat strnjenega jedra Verda. Pod gospodarjem Gašperjem Žitkom¹²⁵ je leta 1869 obsegala pol grunta veliko posest.

Zazidava sledi prvotni parcelaciji središča naselja, ki je bila razdeljena na trakove, nanizane ob cesti.

Tako si stojita nadstropna stanovanjska stavba in gospodarsko poslopje s hlevom in skednjem nasproti preko dvorišča, ob cesti s krajšo stranjo. Sredi sadovnjaka, na koncu katerega teče Ljubljana, stoji še kozolec.

207. Hladnikova hiša, z domačim imenom "Štefinova", leta 1970.

Foto: Ada Bar – Janša, leto 1970.

Vir: Ljubljanski regionalni ZVNKD, inv. št. 210.

Tloris hiše, ki je bila dvignjena v drugi polovici 19. stoletja, je sestavljen iz dveh enot. Obcestni del je sestavljen iz pravokotnih linij, druga enota pa ima eno steno precej zamaknjeno, kar bi lahko pomenilo, da so sprva ločeni stanovanjski in gospodarski (ali kaščni) del združili kasneje v enoten tloris.¹²⁶ V pritličju tega dela je še vedno prostor, ki ga imenujejo "kašča".¹²⁷

Možno je, da so se tako razvijale tudi vse ostale, v osnovi še ohranjene prvotne stavbe v središču vasi: "Jernejovcova", Petkovškova, "Unkovše", Žitkova ...

Vhod v hišo je z dvoriščne, podolžne fasade. V širino meri 131, v višino pa 220 cm. Pred vrati je na vogalih zaokrožen predpražnik iz svetlega apnenca, zrnate strukture. Dvignjen prag in ostali portalni deli so iz enake kamenine.

Bazi sta enostavni pravokotni prizmi, z zglaženimi robovi. Brez posebej oblikovanega roba na vrhu se končujeta v višini hišnega cokla. Tudi malo ožja podboja in preklada so pravokotnega prereza, s prav tako zglaženimi robovi.

208. Vhodna vrata Hladnikove hiše je leta 1922 izdelal mizar Jožef Rihar iz Verda.

Na ležiščih preklade je vklesana deljena letnica 19 22, na sklepnem delu pa začetnici J.Ž. (Jakob Žitko).

Bogato rezljani vratnici z motivom oltarnega pročelja je leta 1922 izdelal mizar Jožef Rihar.

Oltarni podstavek v spodnjem delu vrat je v več različno profiliranih okvirjev vpeta tabla, sredi katere je s krožcem prekinjen dvojni plamen.

Podnožje oltarne menze zaključuje na straneh podprt napušč.

Oltarni nastavek je zastekljen. Steklo je vpeto v dvojni okvir. Zunanji del je pravokotne oblike. Stranska robova notranjega okvirja pa imata kapitelne zaključke, na katerih stoji lok s sklepnikom na sredi.

Med dvema različno zaključenima okvirjema nastale kote zapolnjujejo rastlinski ornamenti.

Vertikalno simetrična mreža, ki ščiti steklo, je sestavljena iz ravnih in rahlo krivljenih palic tračnega železa. Na stikih so pripeti pločevinasti cvetovi srebrne barve.

Oltarna atika na vrhu je zaključena z dvema deloma profiliranega polkrožnega loka. Na sredi je izrezljana krona na podstavku.

Med krajnima podporama atike je rezljan rastlinski ornament.

Pripira je oblikovana kot stebrič pravokotnega prereza, ki ga napušč na višini vratnega odkapa deli na dvoje. Spodnji del debla je na sredini ojačan s členkasto rezljanim grebenom, zgornji del pa z motivom pletene kite.

Kapitel na vrhu je mehko oblikovan rastlinski motiv.

Kljuki na levem in desnem vratnem krilu sta medeninasti, brez posebnih oblik.

Vratnice in pripira so na dnu zaščitene s trakom pločvine.

209. Dvoriščna stran Hladnikove hiše.

210. Spodnji del vratnic je oblikovan kot oltarni podstavek.

26. PETROVČIČEVA HIŠA (GORIŠEK)

Naslov: Verd 22
Parcela: 27 k. o. Verd
Lastnik: Tomaž Gorišek

Petrovčičeva hiša zaključuje niz domačij, zgrajenih med prvimi v kraju (Hladnikova, "Jernejcova", "Miklčeva", Kettejeva, Petkovškova, Kotnikova, "Unkovše", Žitkova ...). Grajena je bila po letu 1763 in pred letom 1823.

1856. leta je na domačiji gospodaril Jakob Petrovčič.¹²⁸

Celotna domačija je bila postopoma zgrajena v križišču dveh cest. V nadaljevanju stanovanjske hiše je leta 1930 takratni gospodar Franc Petrovčič dogradil "šupo"¹²⁹, leta 1935 preuredil gospodarsko poslopje konec hiše v enosobno stanovanje s kuhinjo¹³⁰, dve leti kasneje pa še dve podstrešni sobi (frčada).

Leta 1994 je Tomaž Gorišek streho malo dvignil in si na podstrešju zgradil novo stanovanje. Leta 2004 so prezidali okenske odprtine v pritličju, podobno kot so bile nekoč že oblikovane.¹³¹

Vhodno odprtino, 134/ 230 cm, obkroža portal iz sivega apnenca. Bazi sta pravokotnega prereza, s profiliranim robom na vrhu. Končujeta se precej nad robom današnjega hišnega cokla.

Podboja in preklada nad njima imajo zglajene robove. Na ležiščih portalne grede je vklesana deljena letnica 18 93, na sklepnem delu pa začetnice F. P. (Franc Petrovčič).

Vratnice glavnega in stranskega vhoda so leta 1986 nadomestili z novimi. Vratnici, ki so jih sredi osemdesetih let prenesli v počitniško hišo v Zaplano¹³², imata v baznem delu pravokotno polnilo z reliefnim robom, sredi katerega je vrezan obris kvadrata.

Zgornja tabla ima sredi profiliranega okvira relief ovala na pravokotni podlagi. V kotih so izrezljani gumbi.

211. Petrovčičeva hiša pred prezidavo sredi 90. let 20. stoletja.

Pripira je oblikovana kot stebrič pravokotnega prereza. Baza je podaljšana, deblo ima po sredini vrezan širok pravokoten žleb, na vrhu pa je stiliziran jonski kapitel.

212. Glavni vhod v Petrovčičevo hišo, Verd 22.

27. FURLANOVA HIŠA

Naslov: Verd 35 in 37

Parcela: 254 k. o. Verd

Lastnik: Marko Furlan, Majda

Drašler, Jernej Drašler

Furlanova domačija, z domačim imenom "Markocova", se je na to mesto preselila po enem od požarov, ki je v prvi polovici 19. stoletja upepelil njihovo staro kmetijo sredi vasi (stala je nasproti Petkovškove domačije).

Posamezne stavbe domačije

so gradili in dograjevali tudi v tem stoletju, ko je tu gospodaril Franc Furlan.

Leta 1928 je za stanovanjsko hišo, zadaj na vrtu, zgradil še "novo pritlično stanovanjsko hišico"¹³³ za stare starše, katero je družina imenovala "mala hiša".¹³⁴

1940. leta je pravokotno na smer hiše, ob rob dvorišča postavil gospodarsko poslopje, v katerem je bil pod, orodjarna, hlev, krmilnica, svinjak in kuhinja.¹⁴¹ Pritlična stanovanjska hiša, ki stoji ob cesti z vzdolžno stranjo, je bila temeljito predelana leta 1941.¹⁴² Takrat so zazidali tudi glavna vhodna vrata s cestne strani in vratnice prestavili na dvoriščni vhod.

Danes je vhod v Furlanovo hišo tako še vedno z dvorišča, med cesto in hišo pa je ostal ograjen cvetlični vrt. Pred vhodom je v beton vgrajena rešetka za čiščenje čevljev. Vhodna odprtina nima posebej oblikovanega portala. Rahlo dvignjen prag je kamnit. Vratnici sta razdeljeni na dva dela. Spodnji del polni tabla, sredi katere sta v profiliran rob postavljena še dva notranja okvirja. Zapolnjena sta z reliefno dvignjenim pravokotnim profilom s poševno nagnjenimi stranicami.

Bazni del, ki spominja na pročelje oltarnega podstavka, zaključuje na vrhu napuščna letev.

213. Furlanova, z domačim imenom "Markocova" hiša.

Zgornji del je leta 1941 mizar Josip Rihar naknadno zasteklil. Možno je, da se je do tedaj motiv oltarja nadaljeval preko cele višine vratnic, saj sta podporni legi, postavljeni na napuščno letev – rob oltarne menze, še ohranjeni. Nanju je naslonjen spodnji rob enostavno profiliranega

214. Vratnice nekdanjega glavnega vhoda s ceste, zapirajo od leta 1941 dalje dvoriščni vhod Furlanove hiše.

okvirja, v katerega je vpeto steklo.

Steklo je zaščiteno s srebrno barvano mrežo iz ravnih palic tračnega železa. Sredino vertikalno in horizontalno simetrično oblikovane mreže, zapolnjuje obris romba. Iz spodnjega in zgornjega stičišča rasteta proti sredini stilizirani vejici, zaključeni z lističem.

Pripira je oblikovana kot stebrič pravokotnega prereza. Baza je podaljšana do sredine vrat, na vrhu zaključena podobno kot napušč vratnih kril. Po sredini je ojačana z izbočenim reliefom. Pravokotnega prereza je tudi deblo stebriča, na vrhu zaključeno s kapitelom.

Na desni vratnici je medeninasta kljuka brez oblikovnih posebnosti.

Hišici na vrtu so leta 1928 enojna vrata že načrtovali. Izdelal jih je mizar Josip Rihar.

Leta 1971¹³⁷ so hišico prezidali in povečali v novo dvodružinsko stavbo družine Drašler.

Stara vrata danes zapirajo enega od stanovanjskih vhodov. Spodnji del spominja na oltarno menzo. Razdeljen je na dve polji s profiliranim okvirjem. V sredini vsakega polja je pravokotnik, pokončno nažlebljen na tri ozke dele.

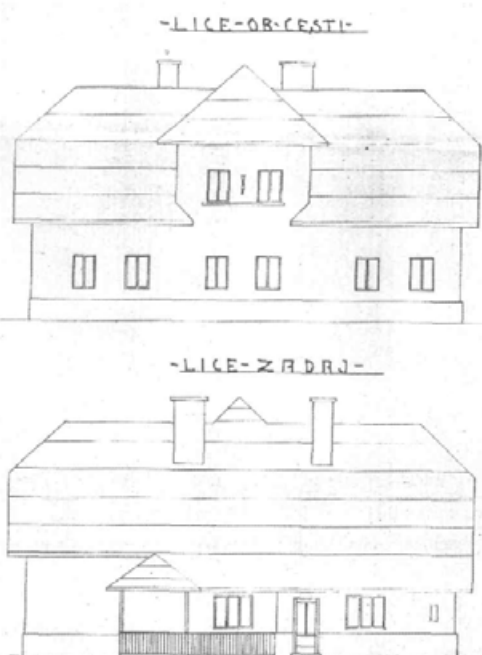
Bazni del na vrhu zaključuje napuščna letev.

Tudi zgornji del vrat je s pokončno letvijo razdeljen na pol. Od daleč izgledajo celotna vrata kot dvokrilna s pripiro na sredini.

Tako nastali polji zapolnjuje motiv ovala na reliefno dvignjeni pravokotni podlagi.

Stiki krožnih in ravnih linij ovala so izpeljani z zobci.

Kljuka na levi strani vratnice nima oblikovnih posebnosti. Vhodna odprtina je nad vratnim krilom zaprta s steklom.

215. "Načrt za predelavo stanovanjske hiše" Franca Furlana. Risal: Alojz Jurjevčič, tesar, Vrhnika, 1941. Vir: ZALj, t.e. 2, a.e. 162.

216. Vrata nekdanje Furlanove hišice zapirajo danes vhod v dom Jerneja Drašlerja.

28. (ČENČIČ, PETRIČ) "MAKLAVOVA" HIŠA (RIHAR)

Naslov: Verd 39

Parcela: 315 k. o. Verd

Lastnik: Miha Rihar

Pritlično hišo (z mansardo) je zgradil leta 1866 Jaka Čenčič.¹³⁸ Leta 1888 je Lorenc Petrič kupil hišo od Jožefa Petkovška¹³⁹ in potomci družine Petrič so živeli v njej do sredine osemdesetih let. Od tedaj hiša z domačim imenom – "Maklavova", ni bila več naseljena¹⁴⁰.

Hiša stoji z vzdolžno stranjo ob cesti. Med vhodom in cesto je peščeno dvorišče. V kletne prostore se vstopa z zadnje strani, saj je hiša postavljena v breg. Dvignjen prag je kamnit. Portal je sestavljen iz enake kamenine. Bazi sta pravokotnega prereza, zgoraj zaključeni s profiliranim robom. Končata se nad črto hišnega cokla. Podboja sta malo ožja od podstavkov, prav tako pravokotnega prereza, z zglajenimi robovi. Kamnita podboja sta visoka 190 cm, sam vhod pa meri v višino 234 cm (v širino 128 cm). Vmesni prostor med koncema podbojev in začetkom portala polni enako barvan beton. Portal je očitno prenesen od drugod, ali kasneje zvišan v sami stavbi. Enako kot podboja je obdelana portalna greda, ki ima na ležiščih izpisano deljeno letnico 18 66, na sklepnem delu pa začetnici J Č. – (Jaka Čenčič).

Vratnici sta razdeljeni na dva dela. Spodnji del spominja na pročelje oltarne menze. Dve vzporedni polji s profiliranim robom imata na sredini pravokoten profil s poševno speljanimi robovi.

Na vrhu baznega dela je napuščna letev.

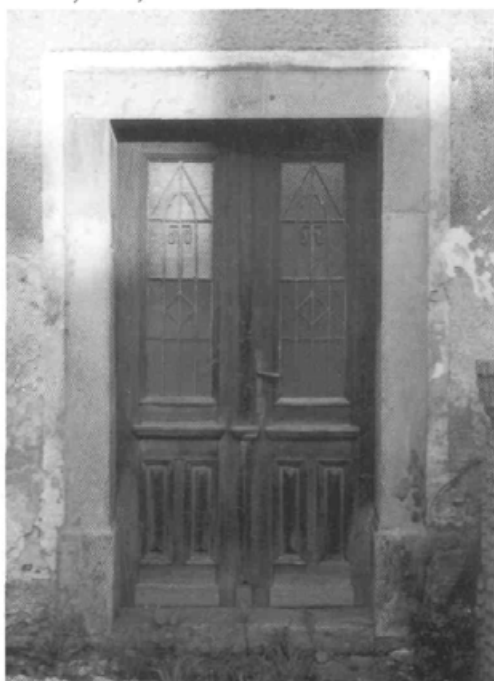
Zgornji del je zastekljen. Steklo je vpeto v enostaven okvir in zaščiteno z mrežo iz ravnih palic tračnega železa. Mreža je bila srebrno barvana.

Vzorec mreže je vertikalno simetričen. Po višini je enakomerno razdeljen na štiri dele.

217. "Maklavova" hiša leta 1999. Spomladi 2000 je bila stara hiša podrta do stropne plošče nad kletjo; zdaj stoji tu nova hiša podobnih razmerij in oblike kot je bila stara.

Spodnji trije deli so razdeljeni na štiri pokončna polja: spodnji del je brez dodane dekoracije, drugi del ima na sredini obris diagonalno postavljene kvadrata, tretji del zapolnjujeta dve stilizirani zakrivljeni vejici z lističem v sredini meandra.

218. Vhod v "Maklavovo" hišo.

29. ŽELEZNIKOVA HIŠA

Naslov: Verd 46

Parcela: 218 in 16/1 k. o.

Verd

Lastnik: Primož Železnik

Enodružinsko hišo je zgradil leta 1932 Ferdinand Železnik.¹⁴¹ Hiša z mansardno izdelanim podstrešjem je delno podkletena.

Hiša stoji k cesti obrnjena z glavno, vzdolžno fasado. Pred stavbo je ograjen vrt.

Vhod v stavbo je s stranskega dvorišča na severni strani. Do dvignjenega vhoda vodi par betonskih stopnic. Na zadnji, najširši, je vgrajen predpražnik, danes brez rešetke.

Betonski prag je po zunanjem robu zaščiten s kotnim železom.

Vhodna odprtina, širine 127, višine 220 cm, nima posebej vgrajenega portala. Portalni rob je nakazan z zglaženim ometom, ki se kot okrasni element pojavlja tudi na drugih delih fasade.

Vratnici imata spodnji del razdeljen na dve navpični polji, sredi katerih sta plitki slemenasti piramidi.

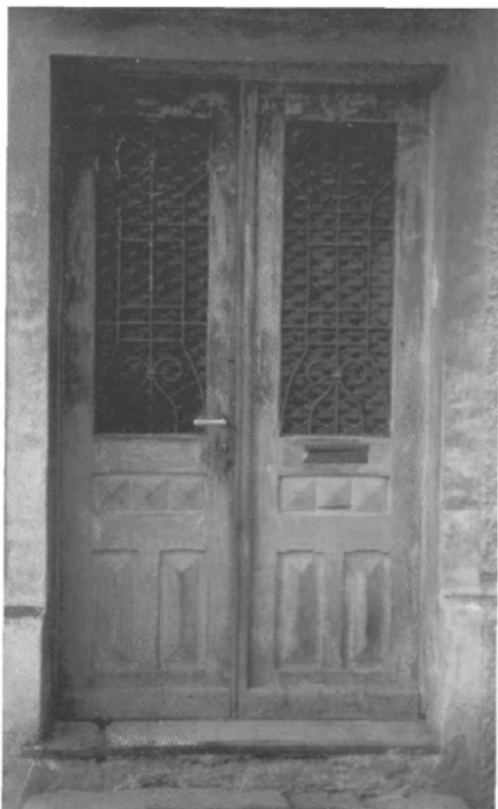
Nad tema dvema poljema so v ležečem polnilu drug ob drugem reliefno rezljani trije kvadrati s poudarjenimi diagonalami.

Zgornji del vratnic je zastekljen. Steklo je zaščiteno z mrežo. Vzorec iz ravnih in krivljenih palic tračnega železa je simetričen v vodoravni in navpični smeri.

Enostavna medeninasta kljuka je vgrajena v levo vratnico, v desni pa je kovinska reža za pošto. Na vratih so sledi opečnate barve, kakršna je sicer fasada cele stavbe.

219. Železnikova hiša, Verd 46.

220. Vhod v Železnikovo hišo.

30. (NAGODE, SMUK) TELBANOVA HIŠA

Naslov: Verd 55
Parcela: 293 k. o. Verd
Lastnik: Špela Telban

Pritlično hišo je zgradil leta 1894 Andrej Nagode.¹⁴² Do 1976 sta v njej živila zakonca Smuk. Nato jo je kupil Franc Telban.

Hiša stoji v bregu, ob cesti s podolžno stranjo.

Na tej fasadi je tudi glavni vhod, ki meri v širino 126, v višino pa 209 cm. Zadnja vrata vodijo na mostovž. Dvignjen prag je kamnit. Iz enake kamenine - črnega apnenca so izklesani ostali portalni deli.

Bazi sta visoki prizmi, pravokotnega prereza. Na vrhu sta zaključeni s konkavno vrezanim profilom.

Podboja sta, tako kot greda - pravokotnega prereza, z zglajenimi robovi. Na ležiščih preklade je izpisana deljena letnica 18 93, na sklepnem delu pa začetnici graditelja A. N. (Andrej Nagode). Vratnici sta razdeljeni na dva dela. Spodnje polnilo ima na sredini reliefno dvignjen pravokotnik s plastično poudarjenima diagonalama.

Zgornji del vratnic polni tabla, sredi katere je relief ovala na pravokotni podlagi. Koti, nastali med kotnimi in ločnimi linijami so posebej reliefno izstavljeni. Med vratnicami in svetlobno odprtino, ki jo na vrhu zapolnjujejo barvana stekla v celotni širini vrat, je bogato členjen napušč. Svetlobna odprtina je na sredini deljena s pokončno letvico, stekla različnih barv pa so vpeta v robne letve, vgrajene pod kotom.

Pripira je oblikovana kot stebrič pravokotnega prereza. Bazni del je dvignjen do spodnje tretjine vratnic, deblo pa na vrhu zaključuje bogato rezljan kapitel, ki se nadaljuje v napušč pod svetlobno odprtino.

221. Hiša, ki jo je leta 1894 zgradil Andrej Nagode, je ostala do današnjih dni skoraj nespremenjena.

Vzdolž baze in debla pripire je speljan dvojni žleb.

Na desni vratnici je vgrajena verjetno še prvotna kovana kljuka s ključavnico.

222. Vhod v hišo Verd 55.

31. FURLANOVA HIŠA

Naslov: Verd 66

Parcela: 1751 k. o. Verd

Lastnik: Furlan

Franc Furlan st. je zgradil novo hišo leta 1908.¹⁴³ Ta stavba stoji ob strmem klancu z vzdolžno stranjo. Vhoda v hišo sta dva, sprednji in zadaj dvoriščni. Do leta 1944, ko so hišo proti dvorišču povečali, so tudi zadnji vhod zapirale dvojne vratnice.¹⁴⁴

Glavna vrata merijo v širino 125, v višino pa 197 cm. Pred vhodom je betonirana površina, sam prag pa je lesen.

Lesen in zaščiten s temno rjavo barvo je tudi portal. Posamezni portalni deli posnemajo gradnjo v kamnu. Bazi sta zaključeni na nivoju hišnega cokla. Na vrhu imata profiliran rob.

Podboja sta pravokotnega prereza. Preklada je prav tako pravokotnega prereza, ravna. Na ležiščih je v les vdolbljena ločena letnica 19 08. Vratnici imata v baznem delu polnilo kvadratne oblike. Osrednji vzorec, sestavljen iz treh, stopničasto naloženih kvadratnih reliefov, ima na križišču diagonal vrezan obris majhnega kvadrata.

Srednje polnilo je oblikovano kot ležeč pravokotnik, sredi katerega je v profiliran okvir vpet polovica ležečega in na koncih prirezanega valja.

Zgornji del vratnic je zastekljen. Okvir je vpet v profiliran okvir, steklo pa zaščiteno s srebrno barvano mrežo iz ravnih in krivljenih palic tračnega železa. Vzorec mreže je simetrično oblikovan v vodoravni in navpični smeri. Na sredini ga polnijo dolge ravne palice, na dnu in na vrhu pa po dve, navzven zviti polžasti krivini.

Pripira je oblikovana kot vitek stebrič s podaljšano bazo. Deblo je pravokotnega prereza, na sredini žlebljeno. Na vrhu je oblikovan kapitel.

223. Furlanova hiša je svoje prvo stoletje preživela lepo ohranjena in od prvih dni le malo spremenjena.

224. Vhod v Furlanovo hišo, Verd 66.

Vrata so barvana s svetlo rjavo oljno barvo.

Litoželezni kljuki, s sledmi srebrne barve, sta vgrajeni v levo in desno vratnico. Samostojni ključavnici pod njima sta barvani z enako rjavo barvo kot vrata.

32. HRENOVA HIŠA

Naslov: Verd 118
Parcela: 1751/2 k. o. Verd
Lastnik: družina Hren
– Markelj - Cussigh

Hišo je zgradil leta 1899 Anton Hren.¹⁴⁵ Hiša stoji v bregu, na eni strani je strmo pobočje Javorča, nedaleč stran, na drugi strani, pa prepadna stena, pod katero je eden izmed izvirov reke Ljubije. Predel je poznan kot Gradar (Grader).¹⁴⁶ Stavba danes ni naseljena.

225. Hiša, ki jo je leta 1899 zgradil Anton Hren.

Hiša ima dva vhoda. Sredi vzdolžne fasade so proti SV glavna vrata, s konca proti JV pa še stranska. Glavni vhod, 136/210 cm, obkroža portal iz črnega apnenca. Pred vhodom je predpražna plošča iz enake kamenine. Bazi sta pravokotnega prereza; z rahlo pobranim robom se končujeta nad nivojem hišnega cokla.

Podboja in greda so prav tako pravokotnega prereza. Na ležiščih portalne preklade je izklešana deljena letnica 18 99, na sklepnem delu pa začetnici A. H. – (Anton Hren).

Vratnici imata v spodnjem delu polnilo, sredi katerega je okrogel ornament na kvadratni podlagi. Sredi kroga in na vogalih so reliefi majhnih kvadratov s poudarjenimi diagonalami. Zgornja tabla pa ima na pravokotni podlagi relief ovala s stopničastim prehodom med ravnim in krožnim delom obrisa.

Nad vratnicama je profiliran napušč, nad njim pa svetlobna odprtina vzdolž cele širine vrat. Pokončne letve jo delijo na manjša okenca.

Pripira je oblikovana kot preprost stebrič pravokotnega prereza, na vrhu zaključen z bogato oblikovanim kapitelom, ki se nadaljuje v napušč nad vrati. Na desni vratnici je stara kovana kljuka s ključavnico.

Vrata in kljuka so barvane s svetlo rjavo oljno barvo. Vhod še novejše Hrenove hiše, zgrajene nasproti stare leta 1954, zapirajo prav tako dvojna vrata. Vratnice so enostavnejše mizarско delo, izdelek mizarja Jožeta Molka.

226. Vhod v hišo, ki jo je leta 1899 zgradil Anton Hren.

33. FURLANOVA HIŠA

Naslov: Verd 130

Parcela: 1725/11

Lastnik: Anton Furlan

Hišo sta zgradila leta 1913 Marija in Anton Furlan.¹⁴⁷

Danijel Furlan st. je stavbo prenovil in prezidal leta 1956.

V osemdesetih letih pa je bila na jugovzhodni konec stare hiše prizidana enodružinska, nova.

Vhod v stari del hiše je bil svoj čas skozi vrata s podolžne cestne strani stavbe.

Vrata so ohranjena še danes, v hišo pa vstopajo z dvorišča nadstropje nižje, saj je stavba postavljena v breg in tako tudi podkletena. Med hišo in cesto je ograjen vrt.

Vhodna odprtina nima posebej oblikovanega portala.

Prvotne vratnice so leta 1956 nadomestili z novimi, katere je izdelal "Migovcov mizar s Pula" – mojster Kržič.¹⁴⁸

Novi vratnici sta enostavno mizarско delo.

227. Pogled na Furlanovo hišo, Verd 130. Starejšemu delu je dozidana nova enodružinska hiša. Glavni vhod v staro hišo je sicer še ohranjen, vendar uporabljajo danes dvoriščnega.

229. Nekdanji vhod v Furlanovo hišo, z domačim imenom "Birtova".

228. "Pročelje" Furlanove hiše. Risal: Ivan Ogrin, zidarski mojster, Verd, 1913. Vir: ZALj, t.e. 2, a.e. 174.

34. (ŽITKO, PETRIČ)

MAROLTOVA HIŠA

Naslov: Verd 94

Parcela: 286 k. o. Verd

Lastnik: nerešeno lastništvo

Maroltova hiša stoji na enem prvih poseljenih mest tik ob enem izviru reke Ljubljanice. Tu sta bila postavljena žaga in mlin že več sto let nazaj, v 19. stoletju pa so bile tu že tri stanovanjske hiše, hlevi in druga gospodarska poslopja.¹⁴⁹ V prvi polovici 19. stoletja je tu gospodaril Tomaž Žitko, sledil mu je sin Jože.¹⁵⁰ V drugi polovici prejšnjega stoletja (1867) se je vdova Marija Žitko poročila z Jakobom Petričem z Loga¹⁵¹, leta 1911 pa je posestvo prevzel zet Janko Marolt. 1934. leta je Marijan Marolt postavil novo stanovanjsko hišo.¹⁵² Leta 1946 je posestvo zasegla FLRJ, kmalu zatem je postalo splošno ljudsko premoženje. Tedaj se je začel nezadržen propad mogočne stanovanjske stavbe in gospodarskih poslopij.

Vhod v stanovanjsko hišo je z dvorišča.

Vhodna odprtina meri v širino 141, v višino pa 221 cm. Obkroža jo portal iz črnega marmorja. Bazi sta na vrhu zaključeni s poševno rezanim robom. Podboja imata tako kot bazi in preklada zglajene robove. Na dnu in vrhu sta pravokotnega prereza, v sredini pa imata robove poševno pobrane. Stiki različnih prerezov so izpeljani z ajdovim zrnem.

Enako kot podboja je oblikovana tudi portalna greda.

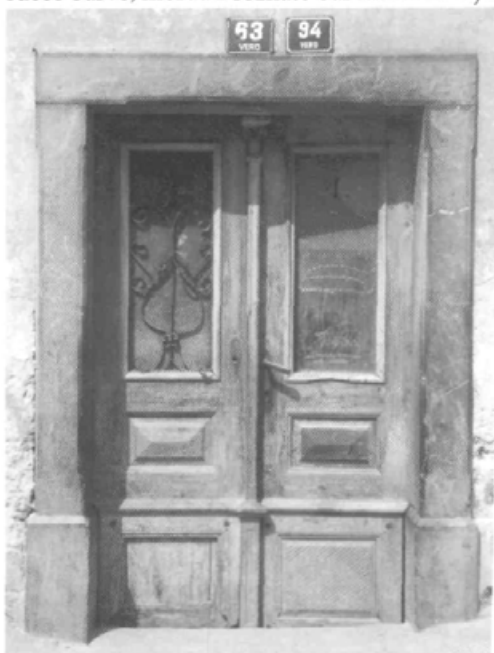
Vratnici sta precej poškodovani. Še vedno pa je mogoče razbrati motive, ki so ju nekoč krasili. V baznem delu je polnilo pravokotne oblike. Profilirani rob je obkrožal polje z gosto vrezano diagonalno mrežo. (Na levi vratnici tega polja ni več). Nad napuščno letvijo je drugo polnilo. Sredi ležečega pravokotnika je relief slemenaste piramide. Zgornji del vratnic je bil zastekljen.

230. Maroltova hiša leta 1970. Foto: Ada Bar – Janša Vir: ZVNKD, inv. št. 2087.

Steklo je bilo vpeto v profiliran okvir in zaščiteno z mrežo iz krivljenih palic tračnega železa. Vzorec je bil simetričen v vertikalni smeri.

Pripira je oblikovana kot vitek stebrič. Po sledovih barve sodeč so bila vrata zaščitena z opečno rdečo barvo, morda z rožnato barvanimi detaili

231. Vhod v nekdanjo Maroltovo stanovanjsko hišo.

35. CERKEV SVETEGA ANTONA

Parcela: 1/1 k. o. Verd

Cerkev sv. Antona je prvič omenjena v protokolu cerkvenih dragocenosti iz leta 1526. Albreht v svoji topografiji navaja leto zidave – 1619, vendar je cerkev, po ostankih fresk sodeč, mnogo starejša. Cerkev je bila barokizirana, zvonik je leta 1821 poškodovala strela, konec stoletja pa so nadomestili prejšnjo streho z novo neogotsko.¹⁵⁹ Stoji na vzpetini blizu brega Ljubljane. Obdaja jo pravokotno obzidano pokopališče. Zvonik je prizidan k južni steni ladje.

232. Vhod v cerkev sv. Antona vodi skozi zvonico, odprto s treh strani.

Vhod v cerkev vodi skozi zvonico, ki je odprta s treh strani. Vhodno odprtino, 138/ 214 cm, obkroža portal iz črnega apnenca. Na najbolj osenčenih mestih so še vidne sledi opečnato rdeče barve, s katero je bil kamen nekoč premazan.

Prag je kamnit. Bazi sta, tako kot podboja in preklada, pravokotnega prereza. Na vrhu sta prirezani. Nad portalno gredo je profiliran napušč. Vratnici je v prvi polovici 20. stoletja najbrž izdelal Jožef Rihar.¹⁵⁴ V spodnjem delu sta oblikovani kot rahlo izstopajoč podstavek. Nad njima je polje s profiliranim in ornamentiranim robom. Sredi table je relief slemenaste piramide. Zgornje polnilo ima podoben rob kot spodnje. Na sredini je na ovalni podlagi rezljan motiv keliha. Nad kelihom je hostija s napisom IHS, za njim pa se križata veja trte s tremi grozdi in šopek treh pšeničnih klasov.

Pripira je oblikovana kot stebrič, ki je pravokotnega prereza v bazi, deblu in kapitelu. Vzdolž debla sta vrezana dva žleba, v kapitel pa so druga poleg druge izvrtane štiri luknjice. Na obeh vratnicah sta struženi kljuki in samostojno vgrajeni ključavnici.

233. Del freske Sv. Miklavža na levi steni ladje. Fresko je verjetno naslikal Janez Ljubljanski sredi 15. stoletja. Skupaj s fresko Sv. Krištofa je bila uničena ob prenovi cerkve leta 1988. Vir: Marolt 1929: str. 57, sl. 13

36. (OBLAK) TURKOVA HIŠA

Naslov: Sternenova ulica 7,
Janezova vas
Parcela: 1026/ 1 k. o. Verd
Lastnik: Ana Turk

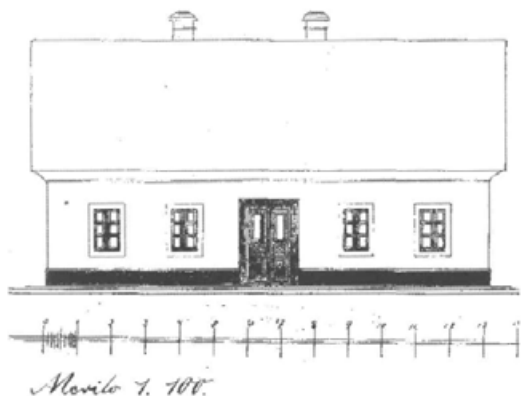
Hišo je postavil leta 1909 Ivan (Janez) Oblak.¹⁵⁶ Hiša je bila zgrajena med tedanjima - Cesto proti Verdu in Potjo proti opekarni. Obdaja jo ograjen obdelan vrt in sadovnjak.

Vhoda sta še danes dva, sprednji in zadnji z dvorišča. Glavni vhod na podolžni fasadi, obrnjeni k cesti, je danes le občasno v uporabi (134/230 cm).

Do samega vhoda vodi tlakovana pot, proti cesti zaprta z vrtnimi vrati.

Vhodno odprtino uokvirja kamnit portal. Bazi imata na vrhu poševno prirezan rob, ki je izravan z višino hišnega cokla. Podboja in greda so pravokotnega prereza, z zglajenimi robovi.

Na ležiščih in sredini preklade je izklesan napis: 19 J. O. 09 - (Janez Oblak).

235. "Predno lice" hiše. Risal: Gašper Petkovšek, zidar-ski mojster, Vrhnika. Vir: ZALj, t.e. 8, a.e. 886.

234. Že skoraj stoletje ohranjana podoba Oblak - Turkove hiše.

Vratnici sta prvotni, obnovljeni leta 1958.¹⁵⁷ Verjetno "sta delo mojstra Petkovška iz Nove vasi."¹⁵⁸ V baznem delu imata dve pokončni pravokotni polnili, nad njima je eno vodoravno, zgornji del pa je zastekljen. Do leta 1958 je steklo verjetno ščitila kovinska mreža.

Pripira nima oblikovnih posebnosti.

Stružena medeninasta kljuka in samostojna ključavnica sta na desnem vratnem krilu.

236. Glavni vhod v hišo.

37. ČEPONOVA HIŠA

Naslov: Sternenova cesta 5, Janezova vas

Parcela: 1031 k.o. Verd

Lastnik: Minka Čepon

Novo pritlično hišo, zvezano z gospodarskim poslopjem, je postavil leta 1902 mizarški mojster Ivan Čepon.¹⁵⁹

Glavni vhod in ograjen vrt pred njim sta danes zaradi kasnejšega nasipavanja pod nivojem cestišča.

Pred vhodom je v beton vgrajen predpražnik, malenkost dvignjen prag je kamnit.

Vhodno odprtino obkroža bogato oblikovan zidan, ometan portal. Bazi sta hkrati zaključek kamnitega hišnega cokla, podboja pa sta oblikovana kot pravokotna stebra, zaključena s kapiteloma. Preklada je bogato profilirana greda z napuščem.

Vratnici sta oblikovani kot reliefoltarja. Podnožje sestavlja polnilo z dvojnimi profiliranimi okvirjem, sredi katerega je čopasto prirezana piramida. Podobno, le precej ožje polnilo zaključuje pročelje oltarne menze. Oltarni nastavek je zastekljen. Staklo je zaščiteno z mrežo, oblikovano iz srebrno barvanega tračnega železa.

Na levem in desnem vratnem krilu sta medenisti kljuki brez oblikovnih posebnosti.

Motiv mreže je simetričen v navpični in vodoravni smeri; štiri deteljčasto spojena srca

238. "Lice" Čeponove hiše. Risal: Gregor Stanonik, zidarški mojster, Horjul. Vir: ZALj, a.e. 1, t.e. 85.

237. Čeponova hiša v Janezovi vasi.

(navpični dve sta ožji in podaljšani, vodoravni pa manjši in zaobljeni) so zaključena z rastlinskimi ornamentami. Mrežo dopolnjuje nekaj ogrodnih ravnih palic in polnila, oblikovana kot krožnice ali polži.

Atika oltarja je oblikovana kot trikoten timpanon.

Pripira spominja na vitek steber z nizko pravokotno bazo. Spodnji del debla je ojačan na sredini, zgornji pa na robovih. Steber zaključuje kapitel.

239. Vhod v Čeponovo hišo.

38. PRELČEVA HIŠA

Naslov: Janezova cesta 4
Parcela: 1026/2 k. o. Verd
Lastnik: Anica Prelec

Hišo je zgradil Janez Prelec leta 1909.¹⁶⁰

Proti cesti je obrnjena z vzdolžno fasado, ki ima na sredini glavni vhod. Že od nekdaj pogosteje vstopajo skozi zadnja vrata na dvorišču.

Vhodna odprtina meri v širino 132, v višino pa 229 cm. Dvignjen prag je betonski. Portalni deli so izdelani iz svetlo sivega kamna z drobno zrnato zgradbo.

Bazi sta na vrhu poševno prirezani, pravokotnega prereza. Podboji in greda imajo zglajene robove.

Na portalni gredi je na ležiščih izklesana letnica 19 09, na sklepnem delu pa začetnici J. P. – (Janez Prelec). Črke in številke so črno barvane.

Portal obkroža bel gladek rob, s kakršnimi je rumeno barvana fasada tudi sicer okrašena.

Prvotne vratnice je izdelal tako kot vsem ostalim sosedovim Janezom (Oblaku, Prošniku in Ogrinu), ki so gradili istega – 1909. leta, mojster Petkovšek iz Nove vasi. Vrata so bila zastekljena in imela mrežo tako kot Čeponova¹⁶¹.

Zaradi dotrajanosti so stare vratnice zamenjali pred dobrimi desetimi leti.

Nove vratnice so izdelek tovarne LIKO iz Verda.

240. Prelčeva hiša.

242. Vhod v hišo, ki jo je ob današnji Janezovi cesti v Janezovi vasi zgradil Janez Prelec.

19JP09

241. Posnetek črk in številke napisa na prekladi nad Prelčevim vhodom.

39. ROSENWIRTHOVA HIŠA (MUŠIČ)

Naslov: Kotnikova 15, Janezova vas

Parcela: 1046 k. o. Verd

Lastnik: Helena Mušič

Hišo je zgradil leta 1933 Ivan Rosenwirth.¹⁶²

Hiša stoji ob cesti s podolžno stranjo. Do glavnih vhodnih vrat vodi kratka pot skozi ograjen vrt. Na zadnji strani hiše je tudi dvoriščni vhod.

Vhod, v širino meri 133, v višino pa 220 cm, nima posebej oblikovanega portala. Vhodna vrata je tako, kot vse ostalo stavbno in notranje pohištvo, izdelal mojster Ignac Grom z Vrhnike.¹⁶³ Pred vhomom je betoniran predpražnik z vgrajeno rešetko za čiščenje čevljev.

Dvignjen prag je prav tako betonski, po dolžini zaščiten s kotnim železom.

Vratnici imata v spodnjem delu pravokotno polnilo, spodaj ojačano z izstopajočo letvijo. Zgornji del vratnic je zastekljen. Steklo je zaščiteno z diagonalno mrežo iz železnih palic. Stiki palic so okrašeni s šestkotnimi gumbi. Mreža je bila nekoč srebrno, danes pa je črno barvana.

Pripira je brez posebnih oblik.

Na levi vratnici je še prvotna kromirana kljuka s ključavnico.

243. Cestna stran Rosenwirthove hiše v tridesetih letih 20. stoletja. Vir: Marička Rosenwirth.

244. "Cestna fasada" na "Načrtu za zgradbo dvostanovanjske hišice na parc. št. 1046 k. o. Verd za g. Ivana Rozenvirt, poslovodja Verd št. 24 pri Vrhniki." Risal: Zidarski mojster Jakob Celarc, Vrhnika, leta 1932.

245. Vhod v Rosenwirthovo hišo.

OBLIKOVNE SESTAVINE VRAT V VERDU

Oblikovanje in sama tehnologija izdelave posameznih delov hišnih vrat (portal¹⁶⁴, prag, vratnice), je izpred 18. stoletja zaradi pomanjkanja ohranjenih primerov na splošno precej vprašljiva¹⁶⁵.

Vrata, ki zapirajo vhode stanovanjskih hiš, so namreč menjali pogosteje kot pri gospodarskih poslopijih.

Zaradi same narave materiala ni povsem jasna zlasti oblika in konstrukcija lesenih delov hišnih vhodov. Lesene portale so slej kot prej zamenjali s kamnitimi, ali jih povsem odstranili kot samostojen element vhoda, lesene vratnice pa so bile v dlje časa ohranjanem kamnitem okvirju mnogokrat celo večkrat zamenjane.

Največ nam o hišnih vhodih pred 18. stoletjem povedo primerjave z vrati kašč in nekaterih gospodarskih poslopij, ki zapirajo posamezne stavbe še danes.

246. Lesen portal na vhodu v shrambo krmil za furmanske konje "Unkovša", ki so jo dozidali hiši in hlevu sredi 19. stoletja.

247 in 248. Vhod v zgornji in spodnji del Meletove kašče na Mirkah, ki je bila po pripovedovanju postavljena konec 17. ali v začetku 18. stoletja. Zgornji portal ima ravno preklado, polkrožni portalni lok spodnjih vrat je iz enega samega kosa. Deščice zgornjega vratnega krila so spojene v vzorec romba, spodnje enostavno vodoravno.

PORTALI – OKVIRJI VRAT

Lesene hiše so imele ponavadi lesen tudi portal. Leseni so bili največkrat tudi portali sicer zidanih hlevov, pa tudi skromnejših hiš.

Kamnite okvirje so sprva vgrajevali okrog odprtin kot neobdelane kose kamnov. Že vzdanim so nato posneli in zgladili notranji rob, neobdelan zunanji pa je bil spojen z ostalim zidom.¹⁶⁶ Tak portal obkroža vhod v "Mik'lčevo" kaščo. Vnaprej obdelani portalni deli so bili običajni šele kot izdelki kamnoseških delavnic.

Imena kamnoseških mojstrov in njihovih delavnic danes med ljudmi v Verdu niso več znana; v krajih, kjer kamnoseške tradicije ni bilo in so kamnite izdelke naročali drugod, so bila ta hitro pozabljena.

Kamnoseške delavnice so bile največkrat kar ob kamnolomih¹⁶⁷. Ni nujno, da so bili okenski in vratni okvirji, stebri in drugi kamniti izdelki v istem času delo istih kamnosekov – saj, vsaj v Verdu, ni opaziti uporabe šablon, niti ne večjih stilnih vzorov. Ponavljanje določenih detajlov je verjetno prej posledica splošnih umetnostnih vplivov, ki so počasi prodirali v naše kraje, kot pa iskanje kakršnegakoli lokalnega stilnega izraza ali osebne izpovedi oblikovalcev in naročnikov.

Zapoznelo sprejemanje novih stilnih pobud, ohranjanje tradicije in prilagajanje naročniku je splošna značilnost podeželskih delavnic¹⁶⁸.

Na oblikovanje portalov v Verdu, (kakor na stavbarstvo Vrhnike in okolice nasploh), sta poleg same Ljubljane v veliki meri vplivali sosednji pokrajini – Gorenjska in Primorska, kjer je mogoče slediti razvojni in tipološki podobi kamnitih portalov že pred 19. stoletjem¹⁶⁹.

Najstarejša ohranjena portala v Verdu imata ravno preklado; cerkveni ima na vrhu še skromno profiliran napušč.

249. Vrata v zgornji del "Mik'lčeve" kašče. Kamniti okvir je bil vgrajen med samo gradnjo, saj je zunanji rob kamnov neobdelan.

250. Vhod v spodnji del "Mik'lčeve" kašče zapirajo preprosta lesena vrata v lesenem portalu.

Polkrožno zaključenega portala v Verdu ni ohranjenega; najbližja dva sta vgrajena v Hordnikovo hišo (s temenskim sklepnikom) na vrhniški Stari cesti in v Meletovo kaščo (enoten, neprekinjeno klesan lok) na Mirkah.

Segmentno zaključena, potlačena ločna vratna odprtina je bila značilna za prvo polovico 19. stoletja.

Najstarejši datiran portal – danes vgrajen v Kotnikov stranski vhod, ima leta 1910 temenski sklepnik z vklesano letnico, ležišča pa ravno prirezana, zaključena brez posebej oblikovanih poudarkov.

Vhod v "Unkovše" leta 1826 ima sklepnik z vklesanima začetnicama, ležišča z deljeno letnico pa oblikovana kot pravokotne rame. Podboja imata v zgornji tretjini oblikovane pazduhe, ki se stikajo z rameni ležišč v isti liniji.

Stražišarjev portal iz leta 1827, je bil leta 1883 sicer prezidan in povišan, osnovna oblika pa je ohranjena – lok sklepa kamen z izklesano letnico, ležišča so pravokotno zaključena.

Dvoriščni vhod Žitkove hiše št. 13 obkroža portal, z letnico 1836 na sklepniku. Ležišča so oblikovana kot pravokotno zaključene rame, podboja pa sta v spodnji tretjini razširjena do zunanega roba baz.

Žitkova hiša št. 15 ima leta 1858 že ravno portalno gredo. Tako oblikovani kamniti portali so bili v Verdu običajni nato vse do leta 1923, ko je bil v Grudnovo hišo (dan. Lahovo) vgrajen zadnji kamniti portal.

Leta 1876 je bil v danes Piškovo hišo vgrajen portal, ki je bil nad ravno prizmatično preklado zaključen s profilirano polico. Vhodno odprtino je dodatno poudarjal šivan rob, reliefno oblikovan iz ometa.

Leto dni kasneje (vprašljiva datacija) sta bila oblikovana portala dvojih Kotnikovih vhodnih vrat: bogato profiliran rob poteka neprekinjeno po podbojih in prekladi in se na mestu baz zaključuje v gladki prizmi.

Konec 19. stoletja, leta 1899 je kamnit okvir Žitkove (dan. Jerebove) hiše le še gladek, linijski obris – zaključek bogatega fasadnega okrasja, ki poudarja vhodno odprtino. Na sklepnem delu preklade je izklesan napis, podboja brez baz na dnu zaključuje že hišni cokel.

Čeponov vhod je leta 1902 oblikovan kot bogato členjen portal – povsem iz ometa: na pravokotnih stebrih s kapiteli sloni portalna greda, na vrhu zaključena s profilirano napuščno polico.

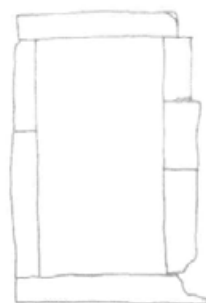
Leta 1934 je glavni vhod Rosenwirthove hiše oblikovan brez posebnih likovnih poudarkov. Vhodna odprtina, obrnjena k cesti, ima tudi v vsakdanjem življenju družine le še simbolni pomen; je estetska dopolnitev fasadnega plašča, v hišo se sicer vstopa skozi dvoriščna vrata.

Kamniti portali so bili torej v 19. stoletju pogost in pri pomembnejših stavbah skoraj obvezen sestavni del vhoda, dominanten oblikovni element celotne hiše.

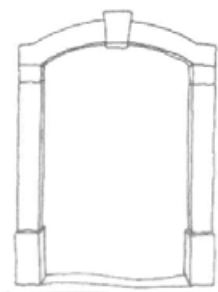
V zadnjih desetletjih 19. stoletja vhode in same kamnite portale ponekod že poudarja dodatno fasadno okrasje iz ometa.

Tekom nekaj desetletij posnetki kamnitih oblik v ometu povsem nadomestijo kamen – v dvajsetih letih 20. stoletja je vzidan zadnji kamnit portal v Verdu, desetletje kasneje opustijo tudi posnetke portalov v ometu.

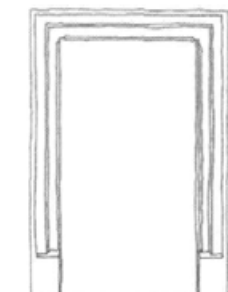
OBLIKE KAMNITIH PORTALOV

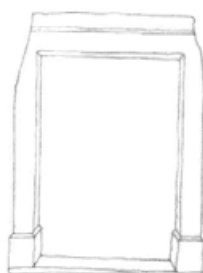
“Mik’lčeva” kašča (?)

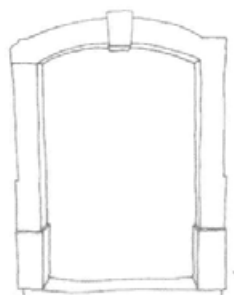
Stražišar (1827)

Kotnik (1877) (?)

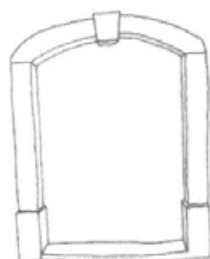
Cerkev sv. Antona (?)

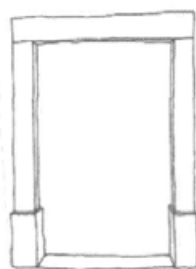
Žitko št. 13 (1836)

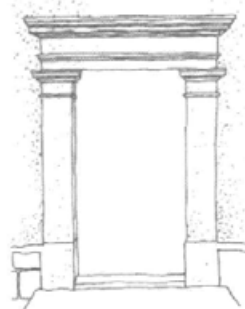
Jereb (1899)

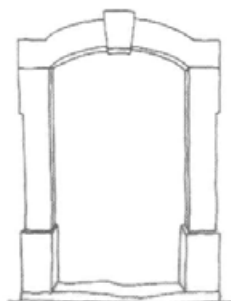
Kotnik (1810)

Žitko št. 15 (1858)

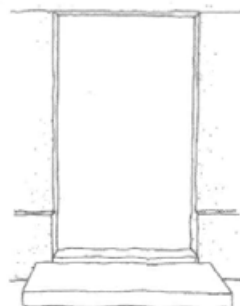
Čepon (1902)

“Unkovše” (1826)

Pišek (1876)

Rosenwirth (1934)

Obliko vhodnega okvirja so največkrat pogojevale modne zahteve časa, znanje in spretnost izdelovalca in okus ter položaj naročnika.

Izbiri gradiva je narekovala prisotnost lokalnih materialov, pa tudi estetske zahteve posameznih obdobj¹⁷⁰; v 16. stoletju in v dobi baroka nasploh je bila tako barvitost (zlasti rdeč kamen) in pestrost oblik mnogo bolj zaželenja kot kasneje, v drugi polovici 19. stoletja, ko so prevladala klasicistična merila. Zadnja desetletja pred vojno je bil najpogostejše uporabljan bel, ali kamen kakršnekoli druge enotne barve.

Umetniško obdelan kamen je bil vsekakor statusni simbol, katerega so vgrajevali v svoje domove le premožni naročniki.

Bližnji kamnolomi na Drenovem Griču, Lesnem Brdu in Podpeči nudijo pestro izbiro kvalitetnih in estetsko zanimivih kamenin. Uporabnost in trajnost nekaterih kamnov so poznali že Rimljani¹⁷¹, intenzivno pridobivanje arhitektonsko - gradbenega kamna pa se je začelo v drugi polovici 18. stoletja in je trajalo do sredine 19. stoletja¹⁷².

Podpeški kamen je temno siv do črn. Najlepši okrasni kamen ima dolge tanke belolupinaste školjke.¹⁷³

V kamnolomu na Drenovem Griču so več kot sto petdeset let kopali siv in črn karnijski apnenec z belimi kalcitnimi žilami.¹⁷⁴

V Lesnem brdu je kamnolom črnega apnenca z belimi žilami opuščen, rdečkastega do sivenga z nepravilnimi rdečimi lisami pa še kopljejo.

O bogastvu kamenin v okolici Vrhnike je pisal že Valvasor:

“Mnoge dežele se ponašajo z marmorom, in sicer po vsej pravici, zakaj odlikuje se mimo navadnih kamnov tako z ličnostjo, kakor s trdoto... Tretja vrsta lepega črnega marmorja se pridobiva nedaleč od Ljubljane pri sv. Ani. Je tudi črn kakor oglje, ima velike in majhne bele žile, ni pa tako nežen kot prvi (primerja s kamnom iz Soteske pri Krki). Ljubljanski kamnoseki ga uporabljajo za različna dela, delajo iz njega mize, plošče, vrata, okna, okrajke, oltarje in podobno.

251. Portal cerkve sv. Antona je med najstarejšimi ohranjenimi vratnimi okvirji v kraju. Temno siv kamen, verjetno iz Lesnega Brda, je bil vgrajen med samo gradnjo. Cerkev je bila v dobi baroka delno prezidana in takrat so verjetno z opečnato rdečo barvo prepleskali tudi portal. Na najbolj senčnatih mestih so sledi barve vidne še danes.

Nedaleč od tod je še druga vrsta črnega marmorja, ki pa ima namesto žil bele pike.

Spet drugačen črni marmor, peti med črnimi, nima ne žil, ne pik, temveč lepe, dolge in kratke, debele, razcepljene in čedno zakrivljene črte. Toliko o črnem marmorju na Kranjskem.

Nedaleč od Ljubljane, kjer nahajamo zgornji marmor, so še tri vrste sivenga ...¹⁷⁵

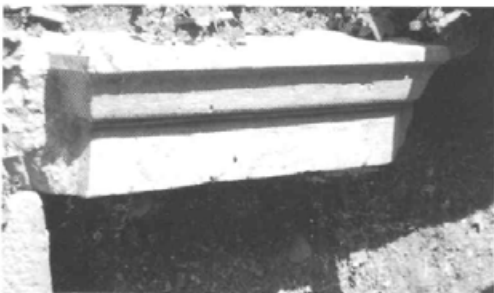
252. Portal ene od Maroltovih hiš. Fotografija: Vavken, leta 1970. Vir: LRZVNKD, int. št. 53

253. V začetku sedemdesetih let 20. stoletja precej prezidana Polončičeva hiša ima pod fasadnim ometom še danes viden baročni okenski okvir.

254. Stebrič iz temno sivga apnenca podpira loke in vhodno arkado "Mik'lčeve" kašče v Verdu.

255. Zgornji del nekdanjega okenskega okvira Meletove kašče na Mirkah je enakih oblik kot so bili klesani okvirji Polončičeve hiše.

256. in 257. Polončičeva hiša pred obnovo. Baročni okenski okvirji so podobno oblikovani kot okno na Maroltovi kašči, ali okvir okna na Hodnikovi hiši ob vrhniški Stari cesti (18. stol.).

V krajih s socialno in ekonomsko heterogenim prebivalstvom, kakršen je Verd zadnja stoletja gotovo bil, so potrebe in hotenja ljudi toliko bolj različna. Večina vzorov in medsebojnih vplivnosti je zato bolj ali manj prikrita in težko določljiva.

258. Okenški okvir Maroltove kašče v Verdu.

259. Podobno klesan stebrič kot na "Mik'čevi kašči" je vgrajen tudi v pročelje Jelovškove kašče na Vrhniki, katere zasnova je morala biti pred prezidavo tudi sicer precej sorodna kašči sredi Verda. Morda sta stebriča "Mik'čeve" in Jelovškove kašče delo istega mojstra ali kamnoseške delavnice.

PREGLED OHRANJENIH PORTALOV:

Pregled vključuje letnico izdelave, številko iz popisa hiš, ime hiše, barvo in vrsto kamenine ter dimenzije vhodne odprtine.

1810	22	Kotnik Lenarčičeva hiša	siv apnenec 150/209 cm
1826	21	"Unkovše" rdečerrjavo barvan kamen ¹⁷⁶	120/190 cm
1827	11	Stražišarjeva hiša	črn apnenec 133/(190) 205 cm
1836	20	Žitkova hiša št. 13	temno siv apnenec 133/200 cm
1857	-	Pirnatova hiša ?	
1858	20	Žitkova hiša. št.15	črn apnenec 141/221 cm
1866	28	"Maklavova hiša"	siv apnenec 128/(190) 234 cm
1872	20	Žitkova hiša št. 13	rožnat apnenec 143/206 cm
1873	-	J. S. (?) pri Telbanu shr.	siv apnenec
1876	14	Piškova hiša svetlo	siv apnenec 143/227 cm
1877?	22	Kotnik Lenarčičeva hiša	siv apnenec
		dvoja sprednja vrata	147/230 cm
		dvoriščna vrata	149/ 260 cm
1878	23	Petkovškova hiša	rožnat apnenec 144/210 cm
1883	11	Stražišarjeva hiša	rožnat apnenec 142/242 cm
1893	30	Telbanova hiša	siv apnenec 126/209 cm
1893	26	Petrovčičeva hiša	siv apnenec 134/230 cm
1899	13	Jevčeva hiša svetlo	siv apnenec
1899	15	Jerebova hiša	črn apnenec 141/227 cm
1899	32	Hrenova hiša	črn apnenec 136/210 cm
1902	12	Turšičeva hiša	siv apnenec 139/207 cm
1908	31	Furlanova hiša	les 125/197 cm
1909	36	Turkova hiša svetlo	siv apnenec 134/230 cm

1909	37	Prelčeva hiša svetlo	siv apnenec
			132/229 cm
1911	7	Levčeva hiša svetlo	siv apnenec
			130/ 225 cm
1912	18	Žnidaršičeva hiša svetlo	siv apnenec
			141/241 cm
1914	24	"Jernejovcova hiša" svetlo	siv kamen ¹⁸³
			135/209 cm
1922	25	Hladnikova hiša svetlo	siv apnenec
			131/220 cm
1923	2	Lahova hiša svetlo	siv apnenec
			135/221 cm
?	34	Maroltova hiša	črn apnenec
			141/221 cm
?	35	cerkev sv. Antona	temno siv apnenec
			138/214 cm

Pri pregledu v Verdu ohranjenih portalov je tako mogoče opaziti prelomni čas v oblikovanju portalne grede – leta 1857 je (v danes že podrti Pirnatovo hišo) postavljen zadnji portal s segmentnim lokom, že leto kasneje v Sedmakovo (danes Žitkovo) hišo vgradijo nad vhod ravno preklado.

Ta likovni preobrat sredi 19. stoletja je spremenil obliko in konstrukcijo vhodnih okvirov, v povprečju pa je opaziti tudi delno razširitev in povišanje samih odprtín.

Med izbranimi materiali so v obravnavanem obdobju vseskozi prisotne različne kamenine; v začetku 19. stoletja so prevladovala temnejša barva, v 70. in 80. letih je med sivimi nekaj rožnatih primerov, leta 1899 zopet dva črna portala.

Z rdečo barvo je bil barvan vhodni okvir v cerkev sv. Antona in vhod v "Unkovše".

V 20. stoletju je večina vhodnih okvirov iz svetlo sivega apnenca.

260. Iz rdečerrjavo barvane kamenine sta oblikovana dva vhoda – v stanovanjski in gospodarski del "Unkovša". Na ležiščih hišnega vhoda je vklesana letnica 1826.

261. Baza dvoriščnega vhoda Žitkove hiše št. 13 je enostavna kamnita prizma brez posebnih likovnih poudarkov. Baze večine portalov so sicer posebej oblikovan element, ponavadi malo širše od podboja. Nekatere imajo tudi zglajene ali profilirane robove. Največkrat so zaključene v višini hišnega cokla.

262. Razstavljen portal hiše, ki je do osemdesetih let 20. stoletja stala na mestu današnje Painkiharjeve hiše (Verd 58,) je danes robnik Telbanove gredice. Na ležiščih portala je vklesana deljena letnica 18 73, na sklepnem delu pa začetnici J. S..

263. Sklepni del portalne preklade z izklesanimi začetnicami J. S..

264. Posnetek delno poškodovanega napisa, v katerem je pentlja številke 8 izpisana srčasto – podobno kot na portalu Jožefa Petkovška pet let kasneje.

265. Portal Petkovškove rojstne hiše je izdelan leta 18 78 iz rožnatega lesnobrdskega apnenca, ki je očitno med manj trdnimi kameninami. Barva je že precej obledela, zglačene površine so brez leska, v posameznih portalnih delih pa je tudi precej razpok. Razen Piškovega portala (Verd 153) ima ta nad preklado edini oblikovan še profiliran napušč.

266. Portal Maroltove hiše ni datiran. Verjetno je nastal v drugi polovici 19. stoletja. Izdelan je iz črnega apnenca. Notranji robovi preklade in podbojev so porezani na ajdovo zrno, podobno kot leta 1877(?)¹⁸⁴) okvirji Kotnikovih vrat.

267. Notranji rob podbojev in preklade glavnih vrat Kotnik Lenarčičeve hiše je prav tako posnet na ajdovo zrno.

KRASILNI MOTIVI, ŠTEVILKE IN ČRKE, KLESANE NA PORTALNE DELE VRAT

Najstarejši ohranjen datiran portal je okvir danes stranskega vhoda v Kotnik Lenarčičevo hišo (Verd 17). Verjetno je bil nekoč del glavnega vhoda v hišo na istem mestu.

Letnica 1810 je morda klesana preko starejšega napisa, ali pa le popravljena iz 1809. Klesarski popravki so doleteli še eno portalno gredo – slučajno najmlajšo v Verdu.

Nad Lahovimi vrati (Verd 269) je namreč prek-lada, na katere ležiščih je označeno leto gradnje 1923, na sklepni del pa je nov lastnik skoraj dvajset let kasneje dal vklesati kar cel svoj pri-imek LAH¹⁷⁹.

Med tema dvema portaloma je mogoče slediti vrsti in razvoju posameznih klesanih znakov, pa tudi napisom kot okrasnim kompozijam, ki označujejo vhode.

Zglajeni robovi posameznih portalnih delov in prav taki robovi okrog razdeljenih napisov so največkrat edino, s čimer so krašeni vhodni okvirji Verda.

Hišasti okvirji, v kakršnih je izpisana deljena let-nica 1826 na "Unkovšu", so svetla izjema v tovrstnem oblikovanju.

Le redke črke in številke se odmikajo od splošnih vzorov posameznih obdobij. Še največ drznosti in igrivosti je opaziti pri starejših primerih, ko je duh podeželskega baroka krivil, napihoval in špičil kasneje povsem ravne linije (1, 7, I, K ...) in že tako trebušaste ali drugače krožene črte zvijal dalje vse do stiliziranih polžev in src (2, 6, 8, J, P, S ...)

Delilne pike med posameznimi začetnicami so prej redkost kot ne, vejice za stotico pa se poja-vijo le na portalu nad vhodom v "Unkovše".

Največkrat je seveda izpisana številka 1, moda določenih imen v 19. in začetku 20. stoletja (Jaka, Jakob, Janez, Jože, Jožef, Jurij) pa je najpo-gosteje vklesala črko J.

V začetku 19. stoletja so številko 1 pogosto zapisovali kot črko J ali I in i, črki I in J pa se pri zapisovanju v latinici tako ali tako pogosto zamenjuje. Poleg tega je v kraju pogosto dvoj-no ime Janez – Ivan, ko pri razbiranju inicialke sploh ni več jasno, kaj le ta res pomeni.

Primerjava in razvojna analiza številke 1 in črk I in J je zato toliko bolj zanimiva.

Najstarejši zapisi letnic imajo v primeru pojava več enk v številki – le te različno oblikovane – gle-de na to, ali so na mestu tisočice, desetice ali eni-ce. Tisočice so največje, najbogateje krašene in še največkrat oblikovane kot črka J. V primeru, ko je na mestu tisočice 1 kot i, se v istem napisu pojavi hišna številka 31 s tanjšim znakom i.

Konec 19. in v 20. stoletju so številke na vseh de-cimalnih mestih enako oblikovane.

Starejši in mlajši zapisi črke I in J se razlikujejo zlasti po nagibu in vrsti pisave; zgodnejše oblike so večinoma desno nagnjene pisane začetnice, kasneje pa prevladujejo tiskane in pokončne.

Danes ohranjene, na portale klesane številke 1

Leto 1810.

Sklepnik nad stranskimi vrati Kotnik Lenarči-čeve hiše.

Verd 17

1 – tisočica je oblikovana kot črka J, 1 – desetica pa kot črka I. Višina – 60 in 55 mm.

Leto 1821

Stari sklepnik iznad "Jernejovcovih" vrat.

Verd 18

(sklepni kamen hrani Anton Oblak, Verd 86)

Tisočica in enica sta enake oblike. Še vedno je osnova črka J, zadaj ima dodan pravokotno odrezan repek, na vrhu pa ostro zašiljeno puščico. Višina – 76 mm.

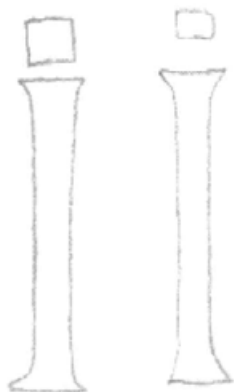
Leto 1872.

Glavni, cestni vhod v Žitkovo hišo.

Verd 13

Tisočica je oblikovana kot kombinacija številke 1 in črke J. Strešica je ostra in kratka, tanka krivina črke J odebeljeno zaključena, repek na drugi strani noge zavrt in zašiljen.

Višina – 81 mm.

Leto 1858. (hišna številka 31)

Glavni vhod v Žitkovo hišo.

Verd 15

Tisočica letnice in enica hišne številke sta oblikovani podobno – kot črka i, le da je znak v letnici malo krepkejši. Višina – 65 mm.

Leto 1878.

Vhod v Petkovškovo rojstno hišo

Verd 19

Tisočica je v celem portalnem napisu še najenostavnejše oblikovana. Stoji na neenakomerno okrepljeni nogi. Strešica je podaljšana, sprva široka, potem ostro zaključena, rahlo vbočena. Višina – 75 mm.

Leto 1866.

Portal "Maklavove hiše". Verd 39.
(J.Č. – Jaka Čenčič)

Črka J je nagnjena na desno, pisana. Glede na sosednjo začetnico Č – polžasto krivljen repek ni znižan, pač pa zavrt kot pri pisani črki I. Višina – 82 mm.

Leto 1873.

Portal hiše Jakoba Sternena.
(na mestu današnje Painkiharjeve hiše, Verd 58). Portalne dele hrani Špela Telban, Verd 62.

Črka J (morda tudi I, če ne predstavlja graditelja Sternena), je pisana, rahlo nagnjena v desno. Zgornji repek črke je kratek, kratek je tudi polžasti zavoj na spodnjem repku. V sredini je črka trebušasto odebeljena.

Leto 1909.

Portal nad glavnim vhodom v Turkovo hišo.
Sternenova cesta 7, Janezova vas, Verd (J.O. – Ivan (Janez) Oblak)

Znak bi glede na dvojno ime graditelja lahko predstavljal tako črko I kot črko J. Je tiskana, pokončna začetnica. Na vrhu je okrepjena, spodaj se repek končuje s krožno odebelitvijo. Višina – 67 mm.

Leto 1912.

Portal nad glavnim vhodom v Žnidaršičevo hišo. Verd 6
(I.Ž. – Ignac Žnidaršič)

Črka I je pokončna, pisana. Zgoraj in spodaj je polžasto zavita, linija je krepka, enakomerna – brez odebelitev. Višina – 80 mm.

VRATNICE

Kakor portali, tudi vratnice kažejo na skrajno racionalen okus krajanov, ki se v zadnjih dvesto letih skoraj ni spremenil.

In kot je po okoliških krajih¹⁸⁰ opaziti bogateje oblikovane in krašene portale, tako so tam ohranjene tudi vratnice, ki izžarevajo mnogo več sproščenega odnosa do doma kot arhitekture in veselja nad življenjem sploh.

Najstarejše ohranjene vratnice v Verdu so vrata kašč in nekaterih gospodarskih poslopij. Verjetno so bila izdelana v 18. stoletju, morda že stoletje prej.

Vratnice so pred 19. stoletjem izdelovali tako, da so sestavljali deščice v različne vzorce¹⁸¹. Vratna krila so največkrat letvali dvojno, saj so bila tako trdnjša in odpornejša.

268. Zamaknjen vhod v Hodnikovo hišo, na vrhniški Stari cesti, s tipičnim notranjskim šesterostranim tlorisom¹⁸². Portal je zaključen s polkrožnim segmentnim lokom, sredi katerega je sklepnik z rdeče napisanimi začetnicami I. H.. Podboja sta izdelana iz črnega apnenca, deli loka iz sivega.

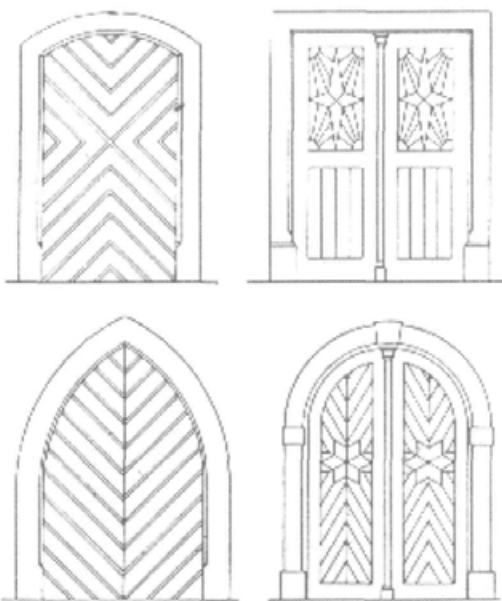
Vratnice so sestavljene iz dveh plasti; notranja je iz debelejših in širših plohov, na zunanjo stran pa so, v obliko diagonalno postavljenih kvadratov, pritrjene deščice.

Najpreprostejše opaženje je izvedeno tako, da so deščice združene navpično ali vodoravno. Povezane so še z dvema prečnima in eno pravokotno letvijo.

Pogosto je bilo tudi sestavljanje desk v obliko ribje kosti, zvezde in radialne vzorce, rombe in križe.

Prezidave prvotnih hiš v središču Verda v zadnjih stoletjih niso ohranile ne takih tlorisov, ne podobno oblikovanih vhodnih odprtin.¹⁸³

Vrata z, v različne vzorce vstavljenimi deskami so že zrcalila težnjo po likovnem oblikovanju, ki pa je pri mnogih hišah doletelo le hišni vhod.

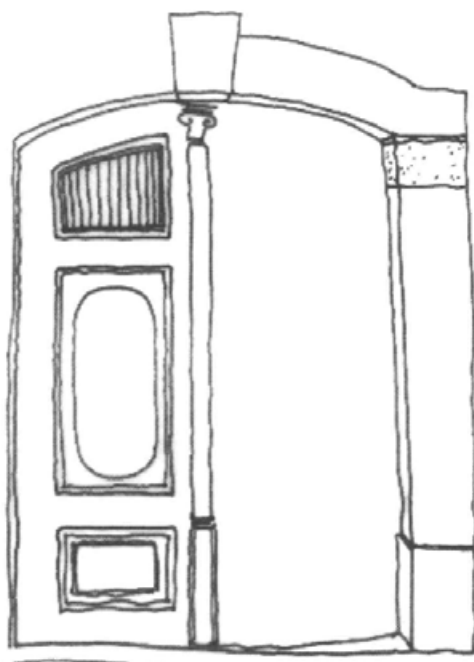
269. Primeri različno opaženih vratnih kril, kakor so sestavljali vratnice zlasti pred 19. stoletjem. Risal: F. Dobnik po Sičevi in Karlovškovi zbirki. Vir: Karlovšek 1939: str. 100, sl. 49.

Table, ki so konec 18. stoletja¹⁸⁴ zapolnile nosilne lesene okvirje vrat, pa so bile pravi izziv za bogato krašenje hišnih zunanosti (ob oknikih, portalih, železnih mrežah in šivanih robovih).¹⁸⁵

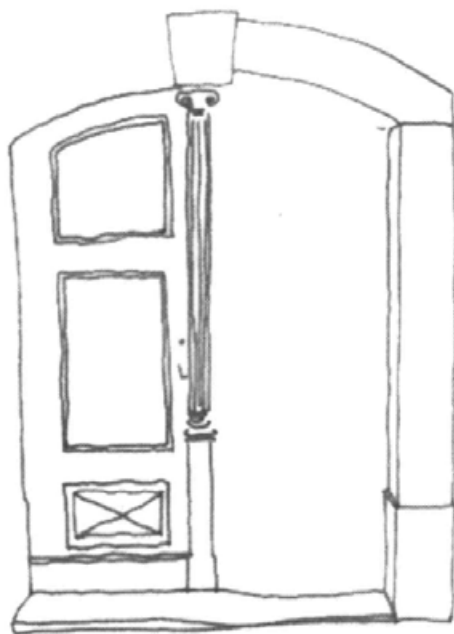
To je bil čas, ko je postalo arhitektonsko slikanje, rezljanje in okrasje vseh vrst sestavni del oblikovanja bivališč¹⁸⁶ na Slovenskem.

270. Vrata v "Unkovše" leta 1826 so enokrilna, sestavljena iz štirih enostavnih tabel, ki polnijo nosilni okvir.

272. Leta 1883 je Matevž Stražišar nekdanja glavna vrata (1827) prestavil na dvoriščno stran hiše. Podboje je nadzidal in v višjo vratno odprtino vstavil nove vratnice.

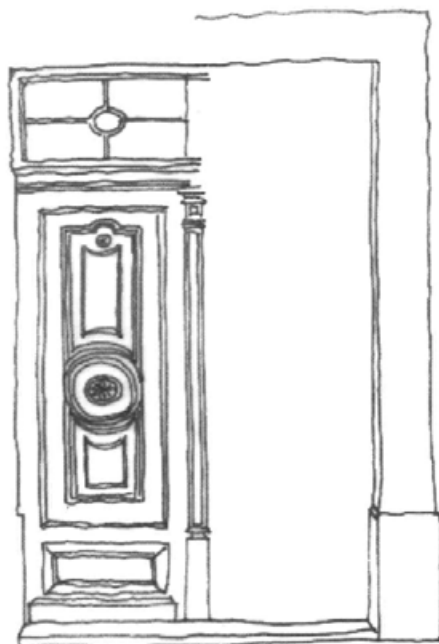
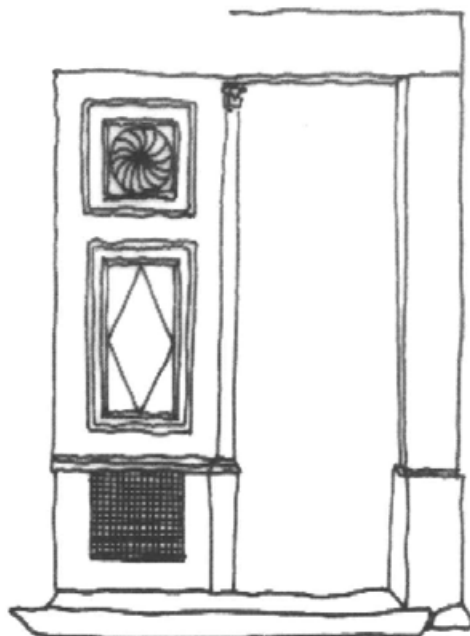
271. Kotnikove vratnice, v sicer najstarejšem ohranjenem portalu v Verdu (1810), so morda kasneje izdelane. Vsekakor so jim srednje in zgornje polje zasteklili naknadno.

273. Dvoriščni vhod Žitkove hiše št. 13 zapirajo verjetno vse od leta 1836 ista vratna krila.

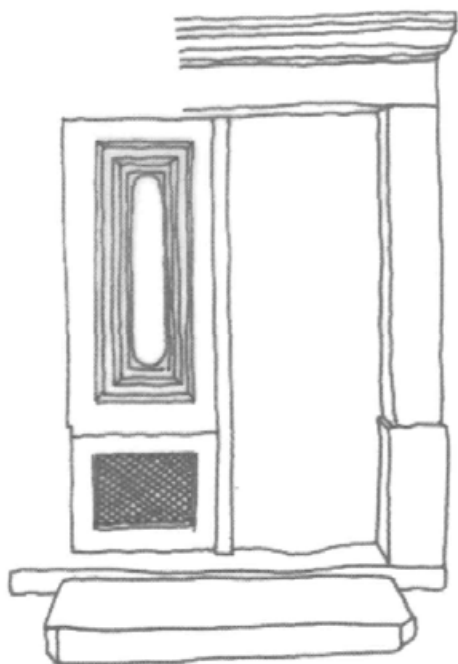
274. Leta 1858 so vhod Žitkove hiše št. 15 zaprle prve pravokotno zaključene vratnice v kraju.

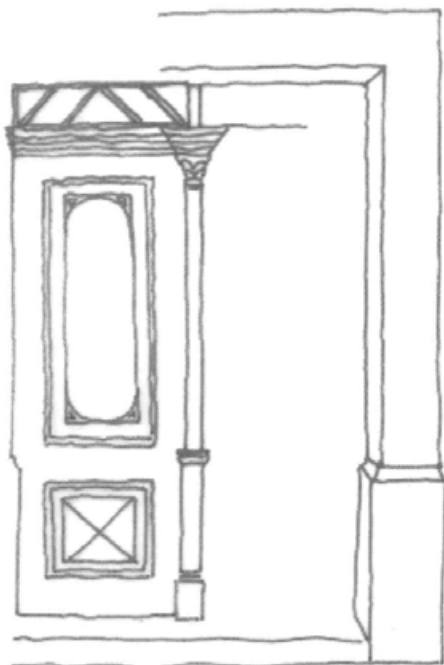
275. Na moč in družbeni položaj posestnika Kotnika so v sedemdesetih letih 19. stoletja opozorile tudi potrojene vratnice njegovega doma. Tako kot je bil z ostalimi krajanji neprimerljiv njihov naročnik, tudi same vratnice niso postale vzorčni model stavbnega elementa.

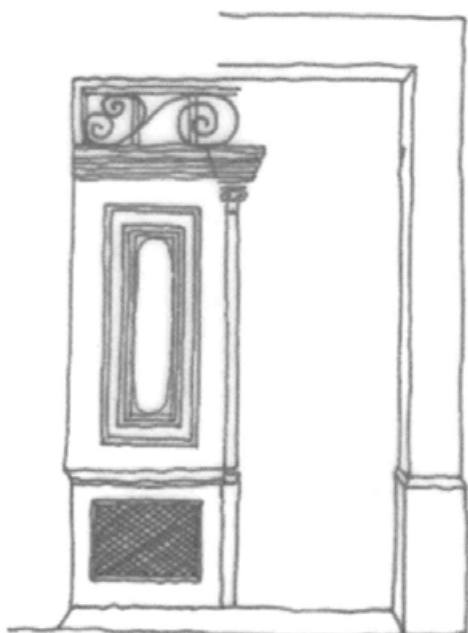
276. in 277. Leta 1872 so bila izdelana glavna vrata Žitkove hiše št. 13 (zg.). V malo drugačnih razmerjih so bile skoraj enake vratnice vgrajene v Nartnikovo hišo, "Pri Jernej" v Bevkah že leta 1857 (sp.).

278. Vrata Petkovskove rojstne hiše so bila narejena 1878. leta. Motiv ovala je bil najpogostejše uporabljan likovni element zgornjega polnila vratnic konec 19. stoletja.

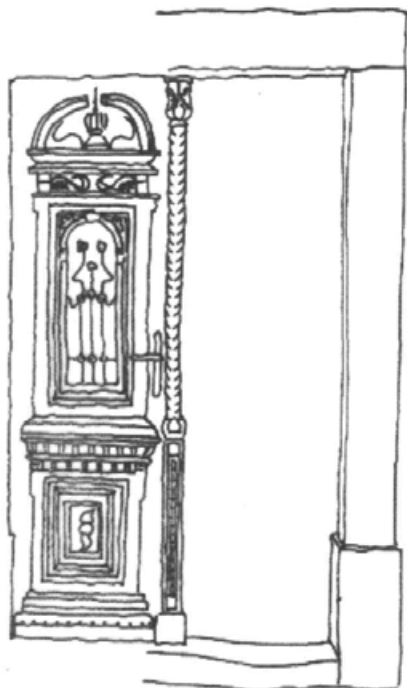
280. Vratnice Nagodetove hiše so bile izdelane 1993. leta. Svetlobna odprtina nad vrati je zapolnjena z barvnimi stekli.

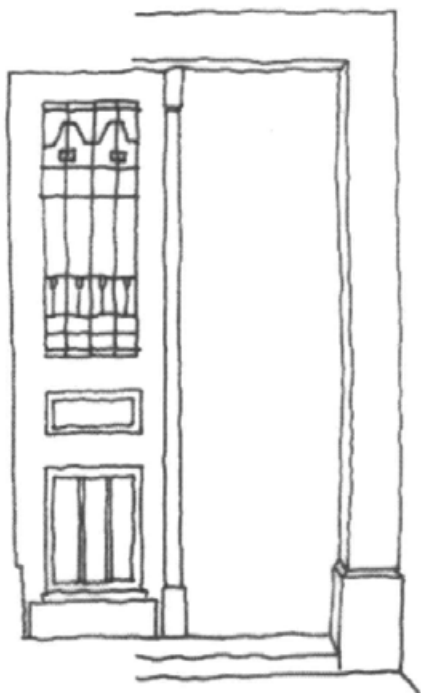
279. Nad Stražišarjevimi vratnicami je leta 1883 tudi svetlobna odprtina.

281. "Maklavova vrata" so vstavljena v nadzidan star portal. Možno je, da je bilo zgornje polje zastekljeno kasneje.

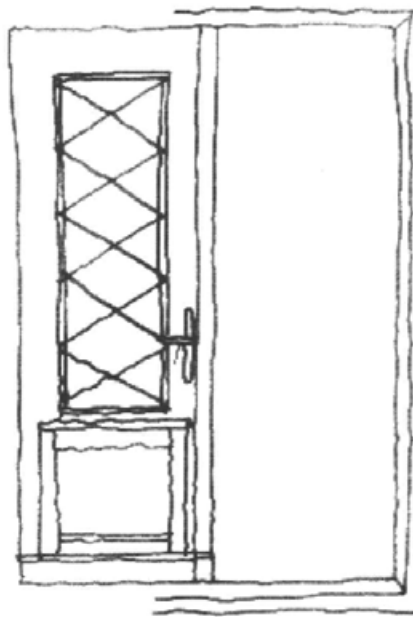
282. Vratnice Hladnikove hiše je izdelal mojster Rihar leta 1922. Za vzor so mu očitno služile Šemrlove iz Sinje Gorice.

284. Leta 1923 so vhod Grudnove (Lahove) hiše že zapirala vrata – enostavnejše mizarsko delo brez večjih likovnih poudarkov.

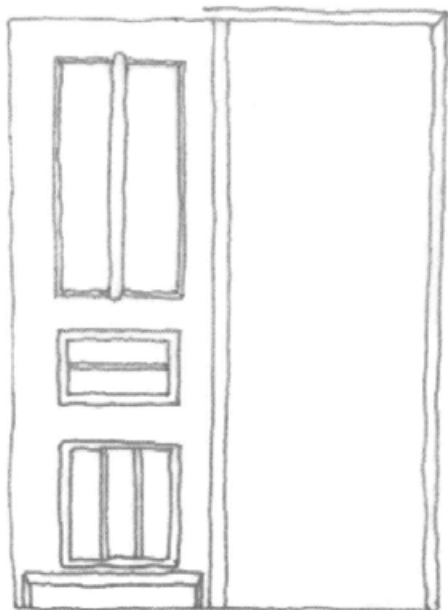
283. Šemrlove vratnice v Sinji gorici so bile izdelane leta 1909 (mojster Gašperlin iz Brezovice).

285. V slogu tridesetih let – Rosenwirthova vrata v Janezovi vasi.

286. Turkova vrata izdelana leta 1938, z zastekljenim zgornjim poljem, danes zapirajo enega notranjih prehodov v hiši.

288. Hrenova vrata je leta 1954, kot zadnja nova dvojna v Verdu, izdelal mojster Molk.

287. Ob prezidavi hiše so leta 1940 Furlanovi vzdali glavna vrata v dvoriščni vhod in preuredili tudi vratnice same – zgornje polje je mojster Rihar izrezal, ga zasteklil in zaščetil s kovano mrežo.

289. V petdesetih letih so v Verdu začeli zazidovati glavne občestne vhode. Redkeje so vhodno odprtino ohranili in jo zaprli z novimi vratnicami. Prelčeva vrata v Janezovi vasi so industrijski izdelek tovarne LIKO iz Verda.

Bogastvo oblik je, kot vedno, pogojeval družbeni položaj naročnika, lastnika.

Taka ali drugačna vrata – začetna in hkrati končna točka doma, so svetu neposredno in neprestano sporočala, kdo živi za njimi.

Do 17. stoletja so bili vhodi, zlasti zaradi varnosti, večinoma ozki in zaprti z enojnim vratnim krilom. Skoznje je lahko prihajal po en obiskovalec, vrata so se vedno odpirala le navznoter.¹⁸⁷ Takrat so se vrata ločevala med seboj v približno takem okviru možnosti.

Kasneje, ko so vhode pomembnejših stavb zaprla velika dvokrilna vrata, je postala razlika med posameznimi vhodi toliko bolj očitna, saj so skromnejši domovi še naprej imeli enojna vrata.

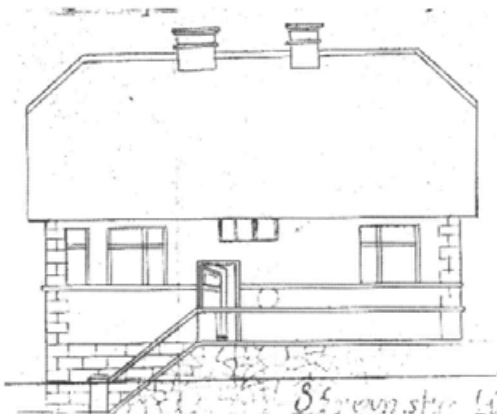
Še v prvi polovici 20. stoletja niso imela dvojna vrata le estetskega in funkcionalnega pomena, pač pa so bila sama po sebi – statusni simbol.¹⁸⁸

Ideje novega časa pa so počasi in vztrajno spreminjale tudi take vrednote preteklosti kot so dvokrilna vrata. Na sredini 20. stoletja so bile nove hiše z dvojnimi vrati že prava redkost. Funkcionalne potrebe so premagale skoraj uzakonjeno likovno tradicijo.

Sprememba odnosa do dvojnih vrat kot stavbenega elementa je bila zdaj toliko bolj očitna, kot ob samem pojavu – dvesto let nazaj.

291. "Načert hiše g. And. Dobrovolca" ima leta 1911 ob sicer skromnih dimenzijah in enostavni prostorski zasnovi vrisana dvojna, bogato členjena vrata.
Vir: ZALj, t.e. 1, a.e. 111.

292. Na načrtu "za enodružinsko hišico g. A. Dobrovolca" leta 1932 je vrisano likovno pestro pročelje hiše; streha s čopi, mansardni balkon, šivani robovi in s fasadnim zidcem ločene etaže, rustikalno členjeno pritličje ... vhodna vrata, priprto narisana na stranski fasadi, pa so enokrilna. Risal: Zidarski mojster Gašper Petkovšek, Vrhnika. Vir: ZALj, t.e. 1, a.e. 114.

290. Pri prenovi hiše Ivana Dolenca leta 1938 so bila načrtovana glavna vhodna vrata na pročelju hiše. Do vrat naj bi vodil lesen mostovž, ker stoji hiša v bregu. Vrata so narisana kot dvojna, s polnili ... v resnici pa so jih, enokrilna, vzdali na stransko fasado stavbe.
Vir: ZALj, t.e. 1, a.e. 130.

Estetsko oblikovanje arhitekture in njenih detajlov se je v Verdu v vsakem obdobju zopet ustavilo na umirjenem, premišljenem, skoraj asketskem odnosu do lepega.

Medtem, ko so malo severneje gorenjske hiše kar kipele pod bujnim okrasjem vseh vrst in ko so malo južneje Dolenjci v sleherni kozolec prezrcalili veselje nad življenjem, so prebivalci Verda ostajali vsakodnevnim potem v sosednje pokrajine navkljub - notranjsko zadržani in skoraj plahi v posnemanju vseh teh pojavov.

Nekaj bledih poskusov - narediti prostor prijetnejši in pestrejši, je na redkih pročeljih opaziti še danes, ostale, kolikor jih je sploh še bilo, pa so "skrbno" odstranile temeljite, dosledne prezidave in prenove stavb v zadnjih desetletjih¹⁸⁹.

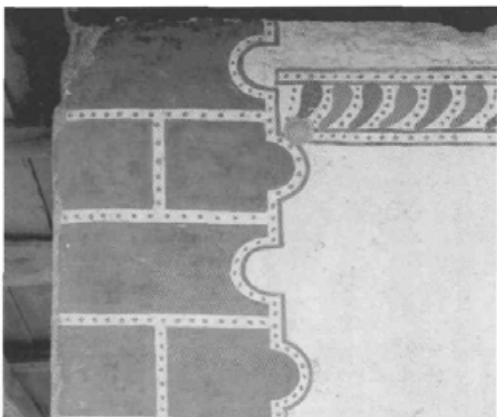
293. Na neosončeni severni strani Žitkove hiše št. 13 je na robu prizidka ostal z rdečo barvo narisani osnutek šivanega roba. Jasno so vidne v mrežo pravokotnikov vrisane diagonale, s pomočjo katerih so razdelili vzorec na enakomerne manjše dele.

V zadnjih zimah so se izpod vlažnega ometa prikazali ostanki enakih šivanih robov tudi na drugih delih stavbe. Ali je bil rdeče načrtan vzorec kasneje tudi prebarvan, morda z drugačno, manj obstojno barvo, ali so ga čim hitreje prebelili, iz sledi ni možno sklepati.

Med vsemi temi ohranjenimi primeri, ki zrcalijo odnos prebivalcev Verda do likovnega pomena grajenega okolja, so vrata in vhodi pravzaprav še vedno izjema; v primerjavi z drugimi stavbnimi elementi jih je doletelo daleč največ oblikovalskega duha.

294. Na zidani ograji stopnišča, ki vodi v nadstropje Maroltove kašče, je precej poškodovan, z opečnato rdečo barvo naslikan vzorec, s katerim so morda poskušali posnemati motiv balustrov. S črtami enake barve so v notranjosti kašče poudarjeni robovi obokanega stropa. (Fotografija je nastala leta 1995 – danes je vzorec v še slabšem stanju).

295. Meletova kašča s svojimi ornamentmi je v zaselku Mirke na drugi, desni strani Ljubljaniče verjetno predstavljala prebivalcem in oblikovalcem Verda že kar predrzno dopolnjevanje in poudarjanje arhitekture.

Posebej izraziti so kapiteli, ki na vrhu zaključujejo večino stebričasto oblikovanih pripir med dvema vratnima kriloma.

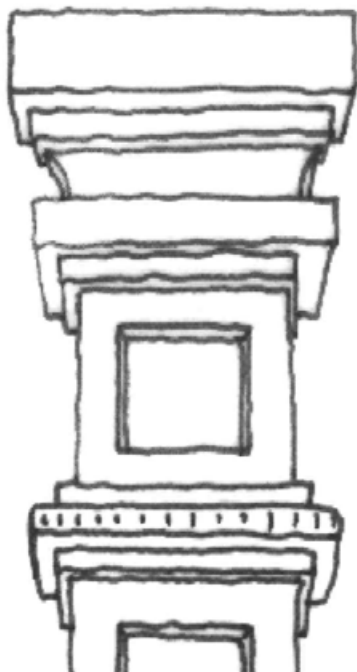
V 19. stoletju oblike vrhnjih zaključkov največkrat sledijo klasičnim jonskim vzorcem. Poenostavljene oblike v začetku 20. stoletja so skoraj pravilo, v tridesetih in štiridesetih letih pa so pripire večinoma le še delno posnete ravne letve, brez vsakršnih likovnih poudarkov.

297. Glavni vhod ob cesti Žitkove hiše št.13 krasí od leta 1872 dalje pripira, zopet oblikovana po jonskih vzorih, a v primerjavi s sosednjim (gl. prejšnjo sl.) že skromneje rezljana.

296. Kapítel vratne pripire Žitkove hiše št. 15 je iz leta 1858. Jonski zaključek stoji na našlebljenemu polkrožnemu stebriču.

298. Svojestveno oblikovani kapiteli Kotnikovih pripir so bili izrezljani verjetno leta 1877.

299. Kržičeva vrata iz leta 1878 so danes obnovljena in zapirajo vhod nove Kržičeve hiše. Ohranjen je tudi jonsko oblikovan kapitel pripire.

301. Petrovčičeva vrata, izdelana leta 1893 danes ne zapirajo več prvotnega vhoda. Kapitel na pripiri pravokotnega prereza ima pod polžastimi volutami že stilizirana peresa, ki spominjajo na kapitele, katerih ornament je izpeljan iz rastlinskih linij (egipčanski, korintski kapiteli).

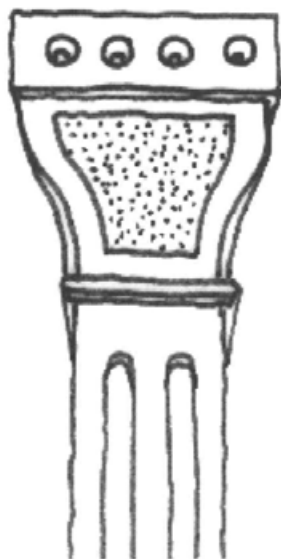
300. Vrhnji zaključek pripire Stražišarjevih dvoriščnih vrat je nastal verjetno leta 1883, ko so prezidavali celo hišo. Kapitel je danes zmanjšan iz osi pripire, katere deblo je oblikovano kot polkrožni steber.

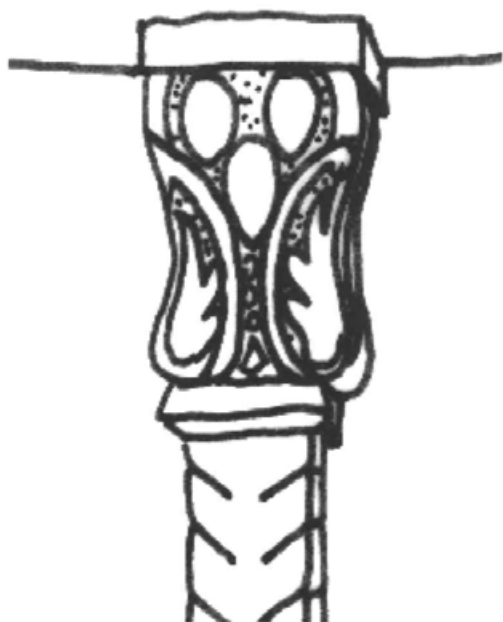
302. Konec 19. stoletja je bila nato večina kapitelov oblikovana po istem vzoru, tako da so skoraj gotovo delo istega mojstra (Riharja?).

303. Pripora Furlanovih vrat leta 1909 že naznanja čas, ko ornament začne izgubljati pomen in začno krojiti arhitekturo pretežno funkcionalna merila.

305. Vratna pripora cerkve sv. Antona je zaključena s preprostim, a likovno zanimivim kapitelom. Na vrhu jo krasi štiri luknjice neznanega pomena.

304. Vratnice Hladnikove hiše, delo Jožefa Riharja so bile leta 1922 oblikovane v secesijski maniri¹⁹⁰. Bogastvo oblik se s samih vratnic preliva tudi na kitasto rezljano pripiro, ki jo zaključuje kapitel z rastlinskim ornamentom.

306. Kapitelni zaključek pripire mrliške vežice pri sv. Antonu slikovito ponazarja zadnjo postajo v življenju, sam motiv pa seveda ni ravno vzorčen.

KOVANI DELI VRAT

Vratno okovje (kljuke, ključavnice, podložke – ščitki, tečaji, primeži, trkala) so tako funkcionalni, kot likovni dodatek vratnic.

Kovaštvo se je kot praktična in umetna obrt razvilo na Kranjskem konec srednjega veka. V okolici Vrhnike se kovaštvo sicer ni razvilo v izrazito umetno obrt, tovorjenje železne rude in polobdelanega železa pa je potekalo iz Avstrije in Nemčije na zahod¹⁹¹ tudi preko Vrhnike. Poleg tega je velika tovarna pot omogočala delo in življenje številnim kolarjem, ki so dopolnjevali kovaško obrt.

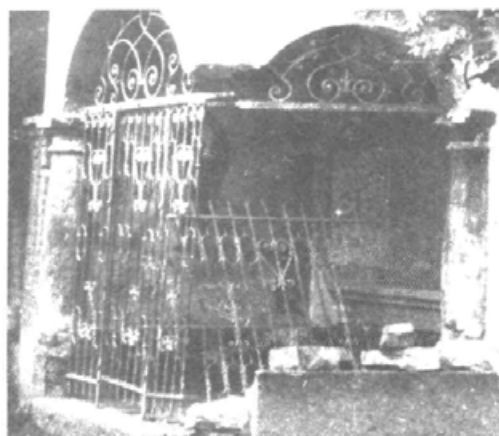
309. Kletno okno Maroltove kašče je zaščiteno s preprostim križem; pokončna palica ima na sredini oblikovano zanko, skozi katero je vstavljena vodoravna palica.

310. Okno "Mik'lčeve" kašče ima zanko na vodoravni palici.

311. Iz okenskih mrež Hrenove hiše, ki je do leta 1883 stala sredi poznejšega Kotnikovega parka, je danes¹⁹² sestavljena ograja Lenarčičevega groba na pokopališču v Verdu.

307. Notranjost kapelice sv. Florjana, ki je stala do srede 20. stoletja sredi vasi, je bila s sprednje in stranskih strani zaščitena z umetno kovano mrežo, katere detajli so bili morda vzor mrežam, ki so ščitile svetlobne odprtine vrat. Fotografija: Zadnikar, leto 1953, izsek iz fotografije Vir: LRZVNKD, INDOK Center, št. 22021 S.

308. Okna cerkve sv. Antona so zamrežena s palicami, sestavljenimi enako kot preprosti križi manjših oken.

312. Pokopališče zapira kovana ograja z letnico 1891.

313. Najumetelnejše kovaško delo je bilo zopet del Kotnik - Lenarčičevega veleposestva. Vrtna vrata - črno, zlato, srebrne barve, so v Verd prenesli iz gradu Leskovec pri Krškem. Leta 1998 so vrata "skrivnostno izginila". Fotografija: J. Vavken, leto 1976
Vir: LRZVNKD, film 1

Že zgodaj je bila bogato opremljena kovačnica v kartuziji v Bistri, vsaj v 19. stoletju pa je bil kovaški mojster tudi v samem Verdu.

Iz preteklih stoletij so v Verdu ohranjeni kovaški izdelki, ki se ne oblikovno, ne tehnološko ne ločijo od povprečja kovaške umetnosti na Slovenskem.

Pojavljajo se zlasti na oknih, vhodnih in vrtnih vratih ter konzolah bogatejših hiš in sakralnih objektov.

Med najstarejšimi ohranjenimi kovaškimi deli so preprosti okenski križi in mreže, nastali v 17.

ali 18. stoletju. Izdelki iz tega časa so narejeni iz palic okroglega profila, okornega videza, brez izrazitih robov in upogibov. Palice so spajali s prebijanjem in pretikanjem.

Vrata tedaj še niso imela svetlobnih odprtín, zato tudi kovanih mrež na vratnih krilih niso poznali.

Pozneje, ko so železne palice pravokotnega prereza omogočale ostre upogibe in so jih stikali z vezmi, zakovicami in vari, so postali izdelki lažji in uporabnejši.

Pojav tračnega železa je še olajšal izdelavo kovanih izdelkov in tedaj je postalo okrasno železje skoraj nepogrešljivo kot dodatna zaščita vhodnih vrat. Varovalne in okrasne mreže svetlobnih odprtín so oblikovali s sukanjem, ploskanjem, spiralnim zvijanjem železnih palic.¹⁹³

V začetku 20. stoletja, ko so bila vrata s svetlobnimi odprtínami bolj pogosta kot ne, so kovane mreže naročniki ali mizarji lahko kupovali tudi že kot gotov izdelek¹⁹⁴.

Tako kot sicer pri oblikovanju, je ornamentika z leti tudi pri kovanih motivih izgubljala svoj pomen; zadnja železna mreža na dvojnih vratnicah - Rosenwirthovih, je leta 1933 sestavljena iz ravnih palic tračnega železa, spojenih v enostavno diagonalno mrežo.

Med vratnim okovjem je v Verdu ohranjenih zlasti veliko kljuk, ključavnic in ščitkov.

Najstarejši kovan izdelek je verjetno ključavnica z rombastim ščitkom in primež - zanka iz spiralo zvite palice, na vratih "Miklčeve" kašče.

Ščitki ključavnic iz prve polovice 19. stoletja so izdelani iz ploščatega železa, kljuke se niso ohranile, ključavnice so odprte.

Ščitki - podložke so enotni; okrog odprtine za kljuko krožno obrezani, brez pretiranega okrasja (tolčene krožnice), na vrhu jih ponekod zaključuje motiv listka, navzdol proti ključavnici pa so, ali razširjeni, ali pa so nazobčano robljeni.

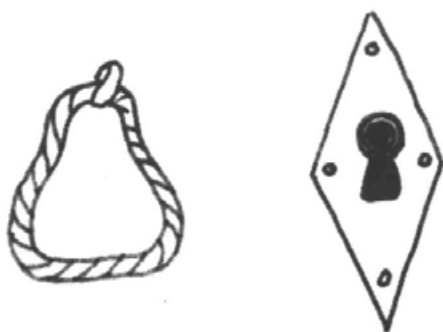
V drugi polovici 19. stoletja so preprosto kovane kljuge in ključavnice še vedno vstavljene v eno samo podložko.

Na vrhu te ščitke zaključuje večinoma polkrog ali suličast list. Okrog kljuge je podložka največkrat ojačana z dodatno plastjo krožno obrezanega železa, navzdol proti odprti ključavnici se trapezasto širi ali listnato oži. Na dnu so ščitki različno oblikovani.

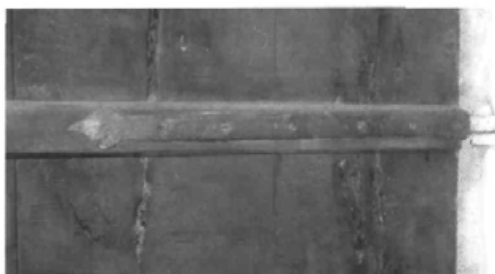
Konzolni nosilci kljuk so oblikovani različno; od najpreprostejših ravnih rezov, do zobcev in razcepljenih oblik, ki se na koncu zaključijo z elipsastim ali krožno rezanim držajem.

316. Primež iz spiralno zvitega železa in ključavnica na kletnih vratih v "Mik'lčevo" kaščo.

314. Primež iz spiralno zvitega železa in rombasta ključavnica zgornjih vrat v "Mik'lčevo" kaščo.

317. Tečajni sklep na notranji strani vrat v nadstropni prostor "Mik'lčeve" kašče.

315. Vratna ključavnica na notranji strani vrat v nadstropje "Mik'lčeve" kašče.

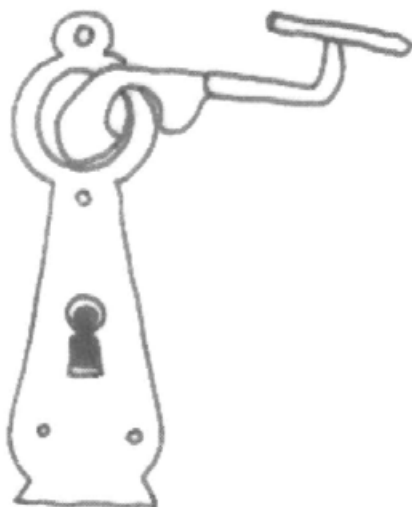
318. Ščitek na vratih v "Unkovše" iz leta 1826, morda tudi starejši. Okrog kljuge, ki ni več ohranjena, je ščitek krašen z več izbočeno tolčenimi krožnicami. V spodnjem delu, okrog ključavnice, je sicer poškodovan rob oblikovan z različnimi zobci in krivinami, spodaj ga zaključujeta dva čopka.

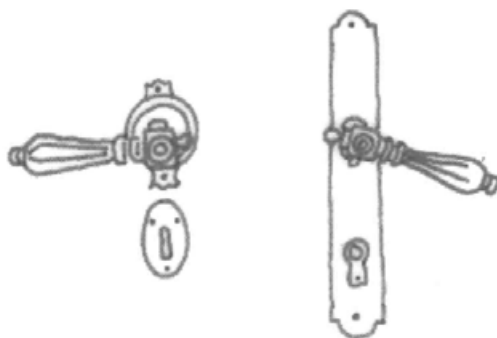
319. Podložka dvoriščnih vrat Žitkove hiše št. 13 iz leta 1836. Kljuka ni ohranjena. Ščitek je na vrhu zaključen s trolistno cvetno čašo, okrog odprtine za kljuko krožno rezan, navzdol se širi. Spodaj je dodatno razžirjen in ravno zaključen.

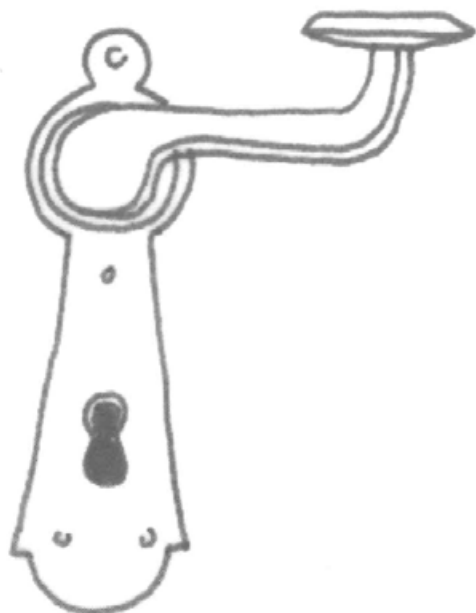
321. Kljuka s ključavnico, ki od leta 1878 zapira Kržičeva vrata, je med najlepše ohranjenimi kovanimi izdelki v Verdu. Tako kljuka kot tudi ščitek sta oblikovana na osnovi rastlinskega ornamenta.

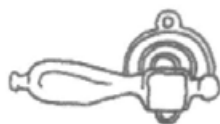
320. Podobno oblikovan ščitek je na vratih Petkovškove rojstne hiše (leta 1878).

322. Vrata Žitkove hiše, Verd št. 15, so izdelana leta 1858. Ali sta kljuki sočasno vgrajeni, danes ni znano. Kljuki sta sicer enako struženi, na levi vratnici sta vgrajena dva samostojna ščitka, na levi pa en sam. Možno, da so desnega zamenjali kasneje.

323. Kljuka na Nagodetovih (Smukovih) vratih je iz leta 1893. Kljuka je enostavna konzola, zaključena z ovalnim držajem, ščitek je na vrhu zaključen z motivom krožca, okrog kljuke krožno obrezan, nakar se proti dnu trapezno širi in spodaj polkrožno konča.

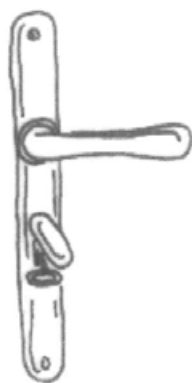
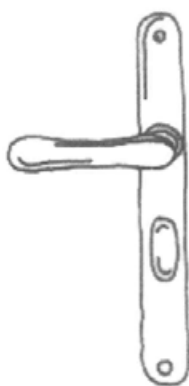
325. Struženi medeninasti kljuki na Kotnikovih glavnih vratih iz leta 1877. Na desni vratnici je tudi samostojna ključavnica.

326. Litoželezni kljuki sta bili v vrata Žitkove hiše št. 13 vgrajeni leta 1872.

324. Podobno oblikovana je tudi kljuka na vratih Hrenove hiše, grajene 1899. leta. Ta kljuka je najmlajši kovaški izdelek svoje vrste.

327. Medeninasti kljuki na Stražišarjevih (Turšičevih) vratih iz leta 1902.

Po ohranjenih vratnicah je težko soditi, kdaj so se pojavljale določene oblike kljuk, ključavnic in ščitkov.

Kovaški izdelki so bili od nekdaj med dražjimi deli, predvsem pa so bili v primerjavi z ostalimi materiali in elementi trajnejši in primerni za hitro in enostavno montažo. Pri menjavi vrat so zato pogosto uporabljali stare kovane dele, ali pa so zamenjali le del vratne ključavnice.

Kasneje, ko so določene - manj rabljene vhode zapirali, so iz sicer ohranjenih vratnic mnogo-krat sneli vratno okovje.

Tako so najstarejše ohranjene vratnice iz začetka 19. stoletja vse brez kljuk (Kotnikova vrata - 1810. leta, "Unkovše" - 1826. leta, Žitko št. 13 - 1836. leta).

V 19. stoletju sta bili dve kljuki, na notranji in zunanji strani vrat, zaradi praktičnosti in pripravnosti pri odpiranju in zapiranju vratnic, že povsem običajna rešitev¹⁹⁵. Tako so opremljali tako zunanja, kot tudi notranja vrata.

Imenitnejši vhodi so imeli na glavnih vratih kljuko v parih - na obeh vratnicah. Na najstarejših vratnicah (Kotnik - 1810) sta

ohranjeni le zaprti ključavnici, ki pa po obliki sodeč nista iz istega leta, kot je datiran portal.

Najstarejši ohranjeni par kljuk v Verdu je na vratih Žitkove hiše št. 15. Zrcalno oblikovani struženi medeninasti kljuki imata danes različne ščitke.

Od sedemdesetih let 19. stoletja, pa do prvega desetletja 20. stoletja, so vrata največkrat zapirale litoželezne kljuko z neobaročnimi in neorenesančnimi motivi (akanti, volute, rozete, domišljajske glave ...).

Najstarejši par litoželeznih kljuk je na obcestnih vratih Žitkove hiše št. 13..

Litoželezne kljuko so bile večinoma manufakturni ali industrijski izdelek in na nekaterih vratnicah je uporabljen isti tip izdelka (Žitko št. 13 - Stražišar, Žnidaršič - Levec).

Leta 1902 so vstavili Stražišarjevi (Turšičevi) prvi par gladkih, industrijsko oblikovanih medeninastih kljuk, ki so bile preko 20. stoletja najbolj razširjena oblika vratnega okovja, mnogokrat tudi v pokromani izvedbi.

SIMBOLNI POMEN HIŠNIH VHODOV V VERDU

SIMBOLNI POMEN BIVALIŠČ

Zavetja so postala domovanja tedaj, ko jih je človek označil s prvimi grafičnimi simboli, ritmičnimi oznakami.¹⁹⁶

Ti znaki (na stenah pečin, ali na uporabnih predmetih praljudi) predstavljajo ritme in pojave naravnega sveta.

Z udomačitvijo svojega časa in prostora se je človek učlovečil - preobrazil v kulturno bitje¹⁹⁷. Z bivališčem, ki ga je človek postavil, ali kakorkoli drugače organiziral, je obvladal nemirni svet naokoli, ter se zavaroval pred neznanim in nevarnim...

Hiša simbolno predstavlja v vseh izročilih univerzum, središče sveta. Skoznjo teče os, ki povezuje različne nivoje sveta. Kozmična simbolika je še izrazitejša pri templjih in hišah, namenjenih posebnim obredjem. Hiša kot zavetišče in zaščita vsebuje tudi simbol ženske, matere.¹⁹⁸

Hiša, taka ali drugačna, je z vso svojo pojavnostjo in posameznimi deli (vhod, ognjišče, postelja, miza, stol ...) v predstavah bivaajočih postala slej kot prej "božji dar", vez med Zemljo in nebesi, človekovim srcem in glavo.

Kjer je stala hiša, je bil Kaos ukročen - kjer je ni bilo, se je nadaljeval dionizični svet.¹⁹⁹

V kranjski pesmi o Sveti Marjeti, svetem Juriju in zmaju, je meja med različnimi svetovi jasno postavljena:

*"Tam stoji, stoji velika vas,
Na konc vasi beli grad,
Na konc gradu pa jezer globok.
Notri je pa neguden červ,
Neguden červ, lintvern hud..."*²⁰⁰

328. Adam in Eva sta po izgonu iz raja z Bogom Očetom povezana preko skromne hiše (kakršne je poznal mojster Janez iz Kastva sredi Istre v srednjem veku.)

Cerkev v Hrastovljah, leta 1490.

Vir: Anderlič, Jože, Zadnikar, Marijan, 1985: Lepote slovenskih cerkva. Ognjišče, Koper, str. 131.

SIMBOLNI POMEN VRAT, PRAGA IN HIŠNEGA VHODA

Vrata kot začetna točka doma, mejnik med domačim in tujim svetom, so simbolna in pomenljiva že sama po sebi.

Ni torej nenavadno, da je mesto vhoda tako bogato zastopano v mitskem izročilu človeka kot kulturnega bitja, kjerkoli se je ta kdaj pojavil.

Na pragu se človek vedno znova sooča s pramodelom ustvarjenega, se približuje temeljnim silam zavesti in podzavesti.²⁰¹ Na pragu se predstavlja, preko vrat komunicira s svetom. Tu je na preizkušnji njegova gostoljubnost in splošen odnos do sveta.

S simbolnim dožemanjem vhoda²⁰² je človek, tako kot sicer s splošnim simbolnim dožemanjem sveta, poskušal modelirati in nato razumeti pojavnost samega sebe.

329. Abraham je povabil preko praga tri berače in jih bogato pogostil. Zamaskirani angeli so ga v zahvalo obdarili s težko pričakovanim potomcem. Biblijska gostoljubnost je še danes merilo dobrote. "Abrahamov dom", "Avramova hiša" je še vedno pojem, ki se drži hiš, kjer so gostje vedno dobrodošli.²⁰³ Vir: Goldstein, David, 1988: Židovska mitologija. Otokar Keršovani, Opatija, str. 51.

V ljudskih predstavah so tudi neznani svetovi, kot recimo Raj, Pekel in drugi iracionalni svetovi²⁰⁴, organizirani po meri človeka.²⁰⁵

Tako v nebesa kot podzemni svet se vstopa skozi vhode, oblikovane podobno hišnim ali mestnim vratom.²⁰⁶

Motiv vrat, ki zapirajo, oziroma odpirajo pot v onostranstvo, podzemna kraljestva mrtvih, je bil pogost tudi v antični literaturi.²⁰⁷ Vhode v podzemlja so čuvali različne mitološke zveri, spake in pošasti.²⁰⁸ Vrata v onostranstvo so se simbolno enačila z vrati groba.

Zaprta, polodprta, priprta vrata so zelo pogost motiv na antičnih sarkofagih. Njihov simbol je dvojen; ločitev tostranskega in onostranskega sveta; hkrati ločujejo in povezujejo povsem različne svetove.

Prag tako bolj ali manj usodno razpolavlja znano in neznano, ustvarja zunaj in notri, določa naravno in nadnaravno.

330. in 331. Adam in Eva sta bila iz obzidanega raja izgnana skozi zastražen vhod. Kasneje pa je Kristus med reševanjem Adama iz pekla - peklena vrata kar odtrgal. Vir: Oblak T. 1992, risba po freski iz cerkve v Hrastovljah

Na pragu se začenja ali končuje varnost, obvladovanje ... je koordinatno izhodišče horizontalnih in vertikalnih svetov, svetlih in temnih, mrtvih in živih.²⁰⁹

332. Kamnite dvojne vratnice etruščanske grobnice iz 5. stol. pr. n. št. v Chiusiju zapirajo vhod v onostranstvo še danes.²¹⁰ Večino idej in predstav o prehajanju mrtvih na drugi svet in posmrtnem življenju sploh, so prevzeli od Etruščanov in Grkov tudi Rimljani.²¹¹ Nekropole so gradili vsaj tako pozorno kot mesta živih. Tako so bile grobnice mnogokrat praktično kamniti posnetki bivališč živih. Vir: Vickers, Michael, 1989: *The Roman World*. Peter Bedrick Books, New York, str. 82.

333. Vrata in portali so pogost motiv tudi na kamnitih nagrobnikih starega Rima. Portal okrog upodobljenega je največkrat znak, da je to božanstvo, ali pokojnik – pač nekdo z onega sveta. Na nagrobniku podeželskega rimskega para iz Anatolije je izklesan pravokoten portal z vratnicama. Zapah zapira le rahel listič... ali kot je stoletja kasneje zapisal naš pesnik: "Odprta noč in dan so groba vrata..."²¹² Vir: Vickers 1989, str. 125.

Simbolika vrat se dopolnjuje s simboliko detajlov vrat; zlasti ključa in ključavnice.

Ključ in ključavnica imata tako kot sama vrata dvojno vlogo; odpiranja in zapiranja, spajanja in razreševanja.

Tak dvojni vidik oblasti, moči ustreza duhovni oblasti, kraljevskim dolžnostim (rimski Janus je tako tudi vodnik duš, grška Hekata čuva pekel, Persefona odklepa spomladi zemljo, sveti Peter ima ključ nebeškega kraljestva ...) ²¹³.

334. Vrata lahko predstavljajo tudi upanje, ključavnica usmiljenost in ključ hrepenenje za bogom. Sicer je ključ v ključavnici mnogokrat mišljen tudi kot seksualni simbol.²¹⁵ (Oltarna slika flamskega umetnika Campina iz 15. stoletja) Vir: Jung 1974, str. 30.

Prag in hiša sta simbolno zastopana tudi v jeziku pregovorov in rekov, ki jih precej poznamo tudi Slovenci, npr:

- Lahko se je petelinu repenčiti na lastnem pragu.
- Kdor po sili z domačega praga hiti, gloda na tujem obrane kosti.
- Mnogim je domači prag najvišja planina.
- Najprej pometi pred svojim pragom.
- Prava snaga preko praga.
- Zlat ključ odpre vsaka vrata.

Ljudem, ki so zadovoljni z vedno istim obzorjem, se očita, da so bili po svetu "od peči do vrat", tisti, ki jih narava ni najbolje obdarila, pa večkrat "zijajo kot tele v nova vrata".

Z "Otrok pride od srca, mož pa skozi vrata!"²¹⁶ pa se zagovarja brezpogojna ljubezen do otrok.

Znani so tudi vremenski pregovori, ki z zapiranjem, odpiranjem, zaklepanjem, odklepanjem vrat simbolizirajo prebujanje in spanje narave, zemlje ... npr.:

"Svet Valentin ima ključ od korenin." (14. februar)

"Svet Klemen zaklene." (24. november)

"Sveta Kata – sneg za vrata!" (25. november).

VARUHI HIŠ IN HIŠNEGA PRAGA

V davniini so mrtve svoje pokopavali (tudi) pod domači prag.²¹⁷ Pokojniki so se tam sčasoma spremenili v hišne varuhe, ki čuvajo dom in družino. Vera v duhove prednikov je praktično splošen pojav pri vseh kulturah in civilizacijah, ki so svoj čas krojile svet.²¹⁸

Na mestu, kjer so nekoč mrtvi predniki prestopili v nove razsežnosti, še danes trkamo, zvonimo, pozdravljamo, se sezujemo in odkrivamo ...

Odnos med prebivalci hiš in hišnimi duhovi je praktično vedno in povsod enak, čeprav so se skozi zgodovino izoblikovale različne predstave o izgledu in pojavnosti teh bajnih bitij. Ponekod so ta in oni svet magično povezovali kače²¹⁹, drugod škratje, pa številna božanstva in raznovrstna demonska bitja, ki so si mnogokrat privzemala obliko živali

Posamezna mesta rimskih domov je čuvala cela vrsta strateško razporejenih božanstev. Gospodarji hiš so jim darovali na mestih, kjer naj bi se zadrževali, ali pa v posebej postavljenih hišnih oltarjih.²²⁰

Rimske vhode je čuval bog Janus, eden izmed najstarejših rimskih bogov. Posvečen mu je bil tudi

335. Kača naj bi kot hišni varuh prebivala po domovih, ki so pripadali različnim kulturnim krogom sveta. Po slovenskem ljudskem izročilu²²¹ naj bi čuvala dom in skrbela za blagostanje dotle, ko jo vidijo le čiste duše – otroci. Vir: Slovenske ljudske pripovedi, 1973: Babica pripoveduje. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 14. Ilustracija: Ančka Gošnik Godec

mesec januar, saj je kot dvoglavo božanstvo zmožni obvladovati hkrati preteklost in prihodnost.

Na Forumu so stala velika vrata, ki so se imenovala Jan in niso imela sicer nikakršne funkcije, saj so bila postavljena brez zidu. Vrtar Janus je od tu nadziral vse velike in male vhode rimskih zgradb.²²²

Sam vhod v rimske hiše je varovalo troje božanstev; Forculus je poosebljal vratnice, Limenius prag, boginja Cardea pa tečaje. Svojega boga je imel tudi vsak človekov korak posebej, zlasti če je v hišo prihajal ali iz nje odhajal.²²³

Skozi zgodovino so se predstave o hišnem patronu, ki vsekakor izhaja iz močnih rodovnih ureditev, med seboj pomešale.

Čaščenje hišnih duhov prednikov je bilo znano tudi starim Slovanom. Predstavljali so si jih kot palčke, kače, pse, mačke ...²²⁴ "Roditelje" častijo zlasti med vzhodnimi Slovani še danes, zadnji

336. Dvoglavi bog Janus je bil med Rimljani zelo priljubljen. Vrata njegovega templja so bila v času vojn vedno odprta, da bi lahko brez ovir pomagal svoji vojski. Vir: Perowne, Stewart, 1983 (prevod 1986): Rimska mitologija. Otokar Keršovani, Opatija, str. 19.

ostanek družinsko rodovnega kulta prednikov pa je vera v hišnega škrate, ki naj bi bival najraje prav pod pragom ali za pečjo.²²⁵

Hišne škrate²²⁶ pozna tudi slovensko ljudsko izročilo, imamo celo letčega škrate – škopnika.²²⁷

Hišni duhovi najraje živijo v strešnih gredah, ob peči in seveda v bližini hišnega vhoda. Ponekod so jih skrbno hranili z izbrano hrano, saj so se bali njihove nagle jeze in maščevalnosti. Hrano so jim največkrat nastavljali pred vrata ali na ognjišče.

Kipce škratov marsikje postavljajo na častna mesta še danes.

Danes uradno priznane religije in verska prepričanja še vedno ustvarjajo svete prostore. Hišni oltarji so pogosti tudi v domovih na Slovenskem.

Vanje se v božično novoletnem času postavlja jaslice, ob veliki noči pirhe, k svetim podobam prižigajo sveče in polagajo primerno cvetje in zelenje ... Zahvala in priprošnja višjim silam je enaka kot pri vseh t.i. "poganskih" in "vraževernih" obredjih bolj ali manj minulih dob.

337. Škrat pred vhodom v Kotnikovo hišo na Rakeku.

Nekateri hišni oltarji so kot niše vzdani v fasado zunaj hiše, še več pa jih je v notranjosti oblikovanih kot "bohkov kotek" nad jedilno mizo.

338. Podobni "bohkov kotki" kot so ga imeli pri Petkovškovi, so bili v 19. stoletju verjetno postavljeni tudi po drugih hišah v Verdu. Risal: Jožef Petkovšek, leta 1889, "Doma". Vir: Brejc 1982, str. 47.

KRASILNI MOTIVI VRATNIC IN SIMBOLNI POMEN POSAMEZNIH OBLIK

Vrata tudi v materialnem smislu niso zane-marljiv element doma. So predmet za dolgo tehnično rabo, ves čas delovanja popoln in nenadomestljiv. Tako z obliko, kot vsebino ustvarjajo najdominantnejšo točko plašča in notranjosti doma. Tudi zato so v svojem času in prostoru oblikovana dovršeno in popolno. Danes je komaj mogoče najti vzore, po katerih so se, v katerem koli preteklem obdobju, zgle-dovali mojstri in naročniki. Vprašanje je tudi, v kolikšni meri so eni in drugi sploh poznali prvinski pomen določenih oblik in simboliko posameznih znakov v različnih zgodovinskih obdobjih. Tudi če so nekateri liki v davnini imeli določen pomen²²⁸ in niso bili le posledica ma-terialnih vzrokov²²⁹, jih je redukcija podob na različne like sčasoma spremenila v dekor, ko se niti izvajalec, niti naročnik ne spominjata njego-vega pomena.²³⁰

Odnos do ustvarjenega, pa naj bodo to podobe, ali drugo... je stalno spreminjajoč, odvisen tudi od različnih ravni zavedanja. Določene pojave lahko človek z umom in razumom že zdavnaj zavrača, s čustvi pa jih še vedno odprto sprejema.²³¹ V okrasju vrat se tako (kot tudi v drugih detajlih hiš) verjetno v večji meri zrcali, živi – sodobni čas, kakor nezavedna davnina.

V obravnavanem obdobju je bil ornament mno-gokrat tih, a konkretno odgovor na različne družbene, gospodarske in politične situacije. Nekateri liki so prav v tem času postali npr. simbol slovenstva²³², znak politične pripadnosti, verskih predstav... Uporabljeni so preiščljeno in nikakor ne kot slučajna polnila²³³.

Meja med znakom in simbolom je zato pri vzor-cih na vratih težko določljiva. Tako, kot so neka-teri simboli sčasoma izgubili svojo vsebino in sporočilnost – in postali znaki, tako je tudi mar-sikatera oblika, ustvarjena kot znak, v določeni situaciji pridobila simbolni pomen.²³⁴

SIMBOLIKA VZORCEV NA VRATIH VERDA

Ohranjene vratnice in drugi deli hišnih vhodov potrjujejo izjave informatorjev, da za ornament pretiranega posluha v kraju nikdar ni bilo. Po-men različnih likov – znamenj na vratih v Verdu (informatorjem) praktično ni znan.

Prav tako niso znani likovni vzgibi, ne naročnikov, ne izdelovalcev posameznih vrat-nih kril, portalov, kovanih mrež.

Na ohranjenih vratnicah v Verdu prevladujejo geometrijski, redko rastlinski, vedno pa geome-trizirani motivi, prilagojeni meram in merskim razmerjem posameznih polj.

Figuralne prvine posameznih delov vrat so v največji meri rezultat dekorativnih postopkov, ki jih omogočajo različni materiali. V lesu, kamnu in železu se likovno razvijajo tako strogo geometrični, kakor tudi mehki rastlinski motivi.

Med krasilnimi tehnikami je na ohranjenih vratnicah danes razpoznavni le rezljanje. Črte so vrezane s polkrožnim ali ostrim dletom, ali redkeje vpraskane s kovinskimi konicami. Bo-gastvo oblik železnih mrež na svetlobnih od-ptinah je opazno zlasti pri starejših izdelkih. Linije železnih palic potekajo pri mlajših primerih vedno manj drzno, enostavneje in oblikovno skromno.

Motivi se pojavljajo v številnih različicah; oblike so sorodne, a v različnih razmerjih, med ohranjenimi vrati ni povsem ponovljena niti kombinacija tabel.

Mojstri – izdelovalci vrat so se očitno naslanjali na cerkvene in meščanske vzore²³⁵ in jih sproti prilagajali potrebam posameznih naročnikov. Tudi zato se nobena od ustvarjenih oblik v Ver-du ni "udomačila" in nadgradila v kakršenkoli simbol.

Ob tako zgodnji industrializaciji vaščani pre-teklosti in česar koli starega vsekakor niso pre-

tirano častili.²³⁶ V zadnjih dvesto letih niso ne ohranjali prejšnjih, ne razvijali novih idej, ki bi lahko ljudsko izročilo Verda opredeljevale kot samobitno, posebno, bogato.

To je opazno tako pri likovnih, kakor tudi pri simbolnih sestavinah vrat in hišnih vhodov. Vrata so krasili v mejah praktičnosti, funkcionalnosti in tehnološke izvedljivosti.

Splošni statusni simbol – materialna pomenljivost je bila pravzaprav edina zavestna sporočilnost vrat v Verdu.

Razumevanje posameznih oblik ostaja tako na ravni nezavednega, dekoracija pa na nivoju vzorca.

ČRTE, REBRA IN MREŽE

Simbolni pomen črte, mreže

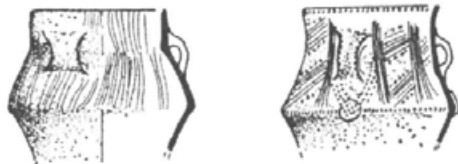
Črta je najpreprostejši in najabstraktnejši simbol; z njo je mogoče izraziti vse druge simbole. Predstavlja potek, proces, gibanje, omejitve in določitve nasploh²³⁷.

339. Leva rogovila rogovja severnega jelena, ki so jo našli leta 1905 v Petričevi opekarni (2m globoko) na robu Vrhniške, je predmet, ki dokazuje do zdaj najzgodnejšo prisotnost človeka v tem prostoru. Na njej so namreč očitni vrezi in zareze – črte, s katerimi je nekdo označil svojo prisotnost v mlajšem paleolitiku. Vir: Horvat 1990, str. 71, sl.14.

Mrežo kot vzorec sestavljajo v različne smeri križajoče se ravne črte, ali pa tudi krivulje.

Z mrežastimi znaki – vzorci so krašeni predmeti že v najzgodnejših arheoloških dobah.

340. Dve od keramičnih posod, ki so jih našli pri izkopavanju kolišča ob Resnikovem prekopu SV od Iga na Ljubljanskem barju. Plastično oblikovana rebra potekajo v različnih smereh; vertikalno, poševno in horizontalno. Okrasje je sicer skromno, a tehnično dovršeno in idejno poglobljeno.²⁴⁵ Vir: Harej 1986, T.1. sl. 2 in 3, str. 37.

V antiki je mreža predstavljala predvsem orožje; predstavljala je nadmoč, utesnenost, mistični lov človeka in boga. V evangeliju je predstavljala božjo dejavnost, ki zbira ljudi za nebeško kraljestvo; bila je sveti predmet za prestrežanje duhovne sile.²³⁹ Bila je atribut božanstev, ki so vplivala na potek usode, v mnogih tradicijah pa je predstavljala tudi nebo.²⁴⁰

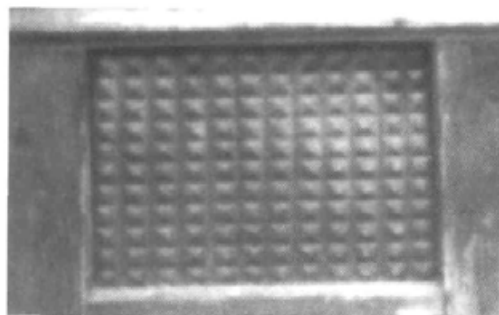
Z neprestanim ponavljanjem pa sta tako črta, kot mreža, verjetno med prvimi izgubili kakršnokoli že prvotno sporočilo in postali le krasilna oblika. In kakor ni vedno jasno, ali so vzorci iz preteklosti res znaki in ne le dekor, je mnogokrat vprašljivo tudi, če so sploh nastali iz želje po krašenju. Lahko so nastali slučajno, med izdelavo ali uporabo predmeta.

Črte, rebra in mreže na vratih Verda

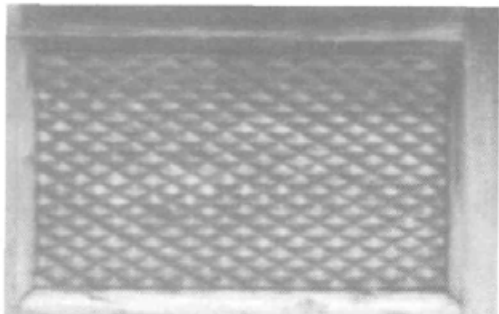
so vzorci, s katerimi so površine večjih likov precej pogosto razgibane.

341.: Zgornja tabla dvoriščnih vratnic Stražišarjeve hiše sledi segmentnemu loku portalnega okvirja. Med navpičnimi žlebički so poudarjena rebra.

342. Pravokotna mreža na spodnji tabli Žitkovih vrat, Verd 13.

343. V spodnjo tablo Petkovškovih vrat je globoko vrezana gosta diagonalna mreža.

344. Rekonstrukcija vrat v domnevno rimsko svetišče Aequarene (na današnjih Dolenjih njivah), ki jo je izdelal Walter Schmid, prikazuje nad vratnima kriloma svetlobno odprtino, zaščiteno z diagonalno mrežo. Vir: Horvat 1990, str. 104, izsek iz sl. 27.

KVADRATI, KROGI, TRIKOTNIKI, ROMBI IN OVALI

so najpogostejša dekoracija vrat v Verdu.

Oblikovani so tako na lesenih delih vratnic, kot tudi na kovinskih mrežah in kamnitih portalnih okvirjih. Na tablah vratnic so največkrat reliefno izbočeni kot celi liki (zlasti rombi), kdaj pa le kot okvirji obkrožajo druge like (pravokotniki). Trikotniki so v tej skupini likov najredkeje uporabljan znak.

Simbolni pomen posameznih likov

Kvadrat je na splošno najpogostejše uporabljan geometrijski lik.

Je prastar simbol²⁴¹, predstavlja Zemljo, stalnost, stabilnost, trdnost.²⁴²

Njegova simbolika je od nekdaj²⁴³ tesno povezana s krogom, križem, središčem in številko 4.²⁴⁴ Prostorsko se nadgrajuje v kocko, prizmo, piramido, ploskovno pa se razvija v rombe, pravokotnike in razne mnogokotnike.

Kvadrat v arhitekturi predstavlja ograjenost, dokončno zaprtost (samostani, vrtovi); kvadratni tlorisi trdnih stavb so znamenje stalne naselitve (v nasprotju s krožnimi tlorisi).

V sakralni arhitekturi predstavlja transcendentno znanje; temeljni – arhetipski vzorec, po katerem se ravna vsa dela.

Krog je tako kot kvadrat eden temeljnih simbolov človeka in njegove narave²⁴⁵. Univerzalni simbol izhaja iz razširjene točke, pike in kot tak predstavlja popolnost, homogenost, čas in nebo²⁴⁶.

Predstavlja ciklično premikanje, brezmejno vrtenje, dovršenost, izpolnjenost, združuje čas in prostor. Dinamično, neprestano krožeče življenje ustvarja krožne tlorise nomadskih šotorov, iglujev, jurt, taborišč.

V krščanski umetnosti predstavlja krog univerzalno cerkev.²⁴⁷ Krog s križem predstavlja raj in njegove štiri reke, ki dele stvarstvo na štiri strani neba, štiri letne čase, štiri celine, štiri življenjske

dobe človeka ... Nekatere bizantinske cerkve imajo tloris sestavljen iz petih krogov, postavljenih v obliko križa.

Križ je simbol iz najstarejših časov, ki jih je zaznamoval človek kot kulturno bitje.

Pomen simbola je v vseh izročilih praktično enak. Univerzalni znak predstavlja spoj različnih dimenzij, prostorov, združuje nebo in zemljo, moškega in žensko, pozitivno in negativno.

Križ je stilizirano središče sveta, iz katerega raste drevo življenja, os zemlje in vesolja.²⁴⁸ Križ so kot verski simbol prevzeli tudi kristjani.²⁴⁹

Križ je uporabljan tudi kot amulet; zlasti v srednjem veku so mnogi zaupali znamenju križa v varstvo sebe in svoja bivališča, četudi niso bili kristjani.²⁵⁰

Kombinacija kvadrata in kroga predstavlja pretvarjanje nebesnih razsežnosti v dimenzije zemeljskega prostora ... in obratno, pa tudi mistično združevanje štirih elementov (zemlja, zrak, voda, ogenj) v prvinsko enovitost.²⁵¹

Sakralna arhitektura je s preobrazbo kroga v kvadrat, krogle v kvader, ne glede na tradicijo, v tlorisih templjev in cerkev vedno skušala ponazarjati božjo popolnost.

Mnogokrat preplet in povezavo krožnih in kvadratnih linij polnijo tudi **trikotniki**; npr. v strukturi indo - tibetanskih palač, ki so osnovane na mandalah, kozmičnih diagramih – simbolnih mozaikih.²⁵²

Trikotnik grafično predstavlja številko 3, odvisno od lege pa tudi moški in ženski spol²⁵³. Kot lik z najmanjšim številom stranic predstavlja božansko skladnost in je geometrijski ključ mnogim proporcijam.²⁵⁴ Enakostranični trikotnik je simbol popolnosti, skladnosti, sorazmerja in ravnesja²⁵⁵.

V stavbarstvu nastopa zelo pogosto kot okras (zatrepi, koti, vogali).

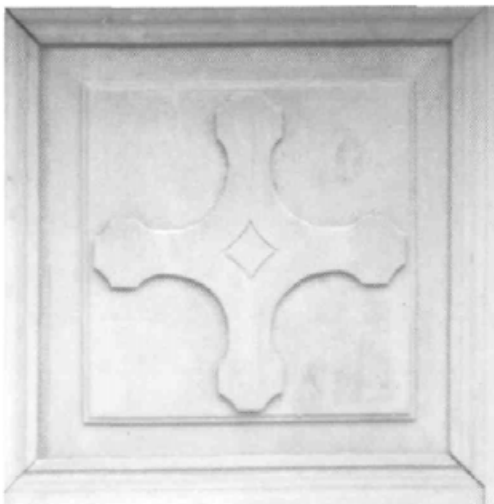
345. Trikotniško število 10, sestavljeno iz seštevka $1+2+3+4$ je v 6. st. pr. n št. predstavljalo pitagorejcem sveto število. Tetraktys, piramido iz desetih točk, oz. enakostranični trikotnik, so grški filozofi ob številki 4 in kvadratu dobesedno oboževali.²⁵⁶

Romb, sestavljen iz dveh trikotnikov, je ženski simbol²⁵⁷, v zelo podaljšani obliki pa predstavlja tudi stike različnih svetov, neba in zemlje, moškega in ženske.

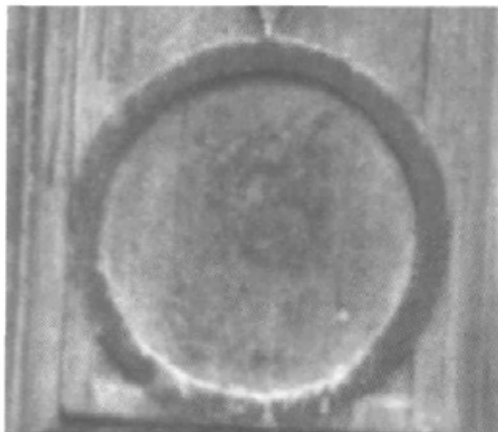
Kvadrati, krogi, trikotniki, rombi in ovali na vratnicah Verda

346. Na vratih Železnikove hiše so izrezljani trije vzporedno postavljeni kvadrati, ki se po diagonalah prostorsko dvigajo v nizke piramide.

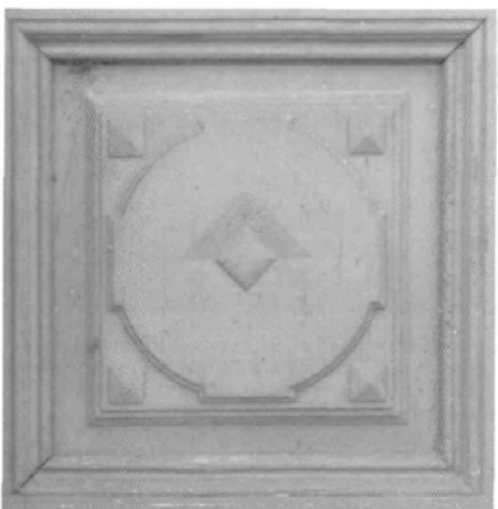
347. Na polnilu vratnic mrliške vežice ob cerkvi sv. Antona je kvadrat poudarjen še z motivom križa.

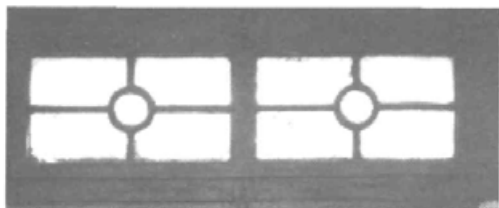
348. Reliefno izstopajoča krožnica na vratih (iz Smrečja) pri Piškovi hiši. Takoj nad njo stoji pokončen romb.

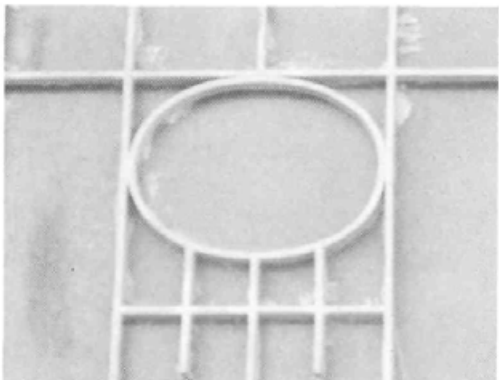
349. Krožci na Merlakovih vratnicah, Verd 260.

350. Na vratnicah Hrenove hiše je ohranjen motiv, sestavljen iz osrednjega kroga in več različnih kvadratnih oblik.

351. Krožno okence sredi mreže, v svetlobni odprtini nad Kotnikovimi vrati, je posebej opazno pri pogledu navzven.

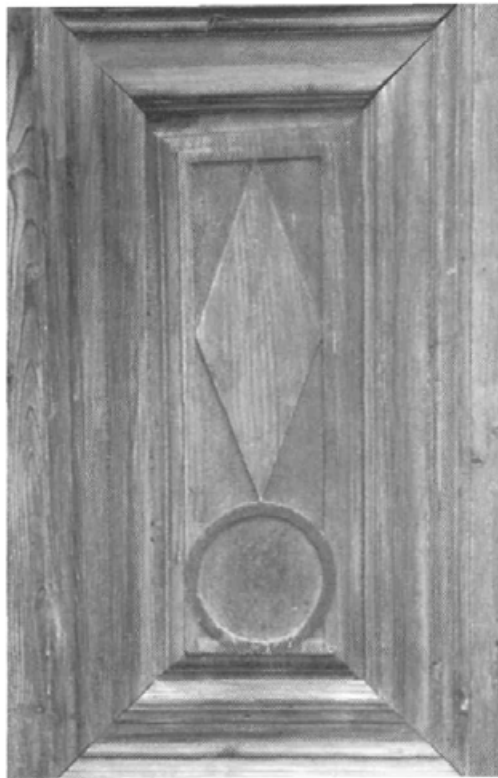
352. V mreži Merlakovih vrat, Verd 260, so simetrično postavljena štiri ovalna okenca.

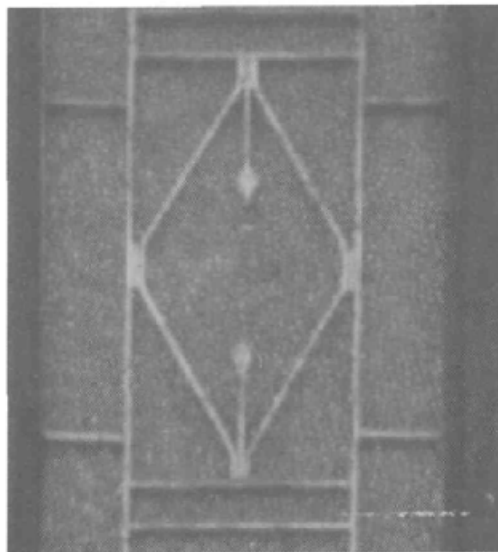
353. Ovalni relief na Žnidaršičevih vratnicah.

354. Ovalni zavoj reliefnega roba na pripiri med vratnicami Kotnikove hiše.

355. Na vratnicah Žitkove hiše, Verd 15, je reliefno dvignjen tako romb, kot pravokotnik pod njim.

356. Romb na mreži Furlanovih vrat, Verd 35, sekata podolžno dve nasprotni si puščici.

357. Reliefno dvignjen trikotnik z okvirjem na vratnicah Merlakove hiše, Verd 260.

358. S trikotnikom zaključena mreža na vratih "Maklavove" hiše.

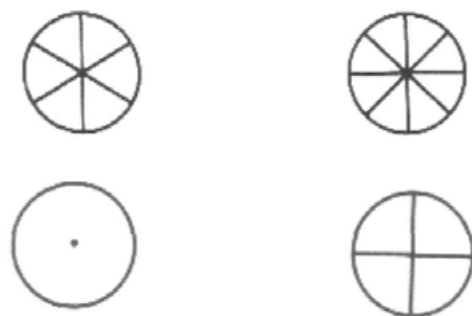

359. Krožno znamenje (simbol večnosti?) je tudi v timpanonu kamnitega rimskega nagrobnika, ki je dolga leta podpiral in varoval občestni vogal Stražišarjeve hiše. Danes ga hranijo v gradu Bistra.

Trikotniki, kvadrati, rombi, krogi in ovali so kot čisti liki ali izpeljane variante prisotni tudi **na drugih stavbnih delih hiš** v Verdu (zračne line, ograje, nosilci ...), saj so enostavno izdeljivi in kot taki najbolj praktični.

Simbolni pomen posameznih oblik

Rozeta je ornament, ki izhaja iz sredine in se navzven širi z žarki – kot stilizirano sonce – kolo, ali odprt rožni cvet. Kot vzorec se je razvila iz primarnega simbola sonca – kroga z označenim središčem.²⁵⁸

360. Kolo simbolizira cikle, ponovne začetke, obnavljanje. V večini izročil je sončev simbol; število špic – naper je različno.

Najbolj preprosto kolo ima štiri špice (štirje letni časi, smeri neba), kolo s šestimi že vodi v sončno simboliko. Najpogostejše ima kolo osem žarkov (preporod, obnova – kot osemletni lotos). V indijskih tekstih ima kolo pogosto dvanajst žarkov (sončni cikel), v kitajskem izročilu pa trideset (lunarni cikel). Točka na sredini simbolizira nebeško dejavnost. Kolo je tako simbol sveta – zemlje, kakor tudi sonca, lune in nebes sploh. Nakazuje razvoj sveta in človeka.²⁵⁹

Vir: Guenon, Rene, 1995: *Fundamental Symbols. The Universal Language of Sacred Science. Quinta Essentia*, Cambridge, UK., str. 46, 47, sl. 1., 2., 3. in 4.

Tako kot krog, tudi rozeta predstavlja potekanje, proces, rast, razvoj, življenje samo.²⁶⁰

Kot okras je rozeta zelo spremenljiva. Sodi med najstarejše znake – dekorativne elemente, saj je po izvoru zelo elementarna in tehnično lahko izvedljiva.

Vretenasta rozeta (vetrnica) ima še močnejši simbolni pomen kot šesterokraka zvezda.

Trčenje je primerljivo s soncem, čeprav je sonce pogostejše upodobljeno kot krog z žarki. V kombinaciji s podobo srpastega meseca predstavlja kozmos.

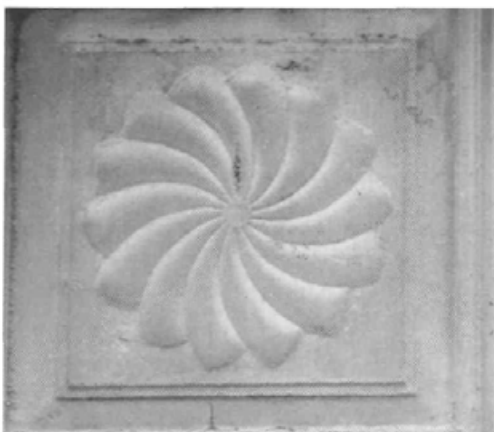
Možne so različne asociacije in variante simbola – tri, štirikraki kljukasti križi, pogosta je kombinacija šesterokrake zvezde in vretenaste rozete ...²⁶¹

Zvezdasti liki naj bi imeli, tako kot drugi pravilni geometrični liki, že od nekdaj magično, čarno moč.²⁶²

Rozete, kolesa invretenaste rozete na vratih Verda

Zvezdaste oblike, rozete in kolesa na vratih Verda niso pogosto oblikovani.

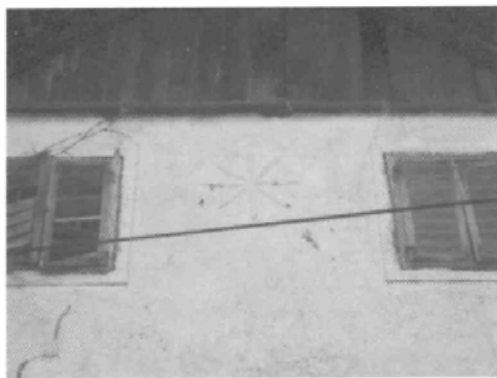
Več jih zapira različne odprtine, npr. zračne line, podstrešna okenca ...

361. Na vratnicah vhoda v Žitkovo hišo sta izrezljani vetrnici. Vrtita se vsaka v svojo smer. Sestavljeni sta iz po štirinajstih upognjenih kril.

362. Na vratih Kotnikove hiše so izrezljana kolesca s šestnajstimi palicami.

363. Na pročelju "Jernejcove" hiše je oblikovana osmerokraka zvezda.

364. Na vratnicah pri Piškovich je ohranjen relief šesteroliste zvezde. Vpet je v krožnico, podprto z volutama.

ŠESTEROLISTA ZVEZDA

je z mizarskim šestilom, iz križa razvit motiv. Na osrednje križišče se šestkrat nanese polmer, novi križi se prekrijejo in šesterolista roža – zvezda je oblikovana.

Pred uporabo šestila je bilo orodje za zaris šesterokotne zvezde primitivnejše – žebelj, pri vezan na vrvico.

Simbolni pomen šesteroliste zvezde

ni povsem jasen. Običajno jo razlagajo kot simbol sonca. Predstavljala naj bi svetost, zaščito in moč.

Notranja struktura simbola vsebuje številne oblikovne različice, presenetljivo sistematično. S povezovanjem nasprotij, združevanjem prvin sveta, je kozmično enotna in univerzalna.²⁶²

Po Jungu je to arhetipska oblika križa, ki predstavlja vesoljni red – je simbol moči, ki se je tekom stoletij prenesel v konkretno varovalen in sakralen značaj znamenja.²⁶³

Šesterolista zvezda v Verdu

Znak se na splošno uporablja za krasitev sobne opreme (postelje, zibelke), pohištva, vrat, obrambnih točk trdnjav ... v Verdu pa je ohranjena na vratnicah (s Smrečja) pri Piškovich.

365. Pri "Andrejčkovih" na Mirkah, v neposredni bližini Verda, so ohranjene raznobarvne šesteroliste zvezde na pročelju arkadnega svinjaka.

ROŽE, ŠOPKI, CVETLIČNE KITE IN SADJE

Simbolni pomen rož, šopkov, cvetličnih kit in sadja

Upodobitve šopkov v vazah in kit cvetja so sicer znane od srednje in pozne antike dalje. Motiv cvetja so uporabljali za okraševanje pohištva, tako v risarski kot rezbarski tehniki. V času italijanske renesanse skupaj z umetnostjo intarzije predstavlja vrhunec pohištvenega okraševanja. Kmalu je upodabljanje cvetja prešlo tudi v ljudsko umetnost in postalo klasična tema ljubezni do poznega 19. stoletja.

Cvetje ima predvsem dekorativni pomen, cvetoče rastline pa lahko simbolizirajo tudi življenjsko moč narave.

Motiv je praktičen, saj ga je na različne načine mogoče povsod upodobiti; ali kot tenko steblo z nizkimi cvetnimi nastavki, ali kot široko razvejane oblike cvetja, v krožnih ali polkrožnih obrisih. Stebla so lahko tudi ravna, mehko krivljena. Cvetje je lahko naturalistično ali stilizirano upodobljeno.

Vedno je prisotna težnja po ravnotežju kompozicije, pogosta je popolna simetrija motiva.²⁶⁵

... in na vratih Verda

Rože so na vratih v Verdu redkeje upodobljeni motivi kot npr. različni geometrijski liki.

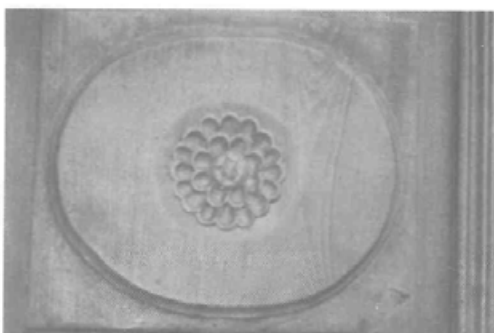
Na vratnicah v Verdu so nekateri cvetovi tako pravilno, stilizirano zasnovani, da spominjajo

prej na ornamentirana kolesa ali vetrnice, kot na rožni cvet.

Na vratih cerkve sv. Antona v Verdu je upodobljen kelih s hostijo, prepleten s pšenico in vinsko trto in predstavlja evharistično obredje v krščanski cerkvi.

Grozdje je simbol plodnosti, v krščanskem izročilu pa tudi znak božje posesti in nesmrtnosti Jezusa Kristusa²⁶⁶.

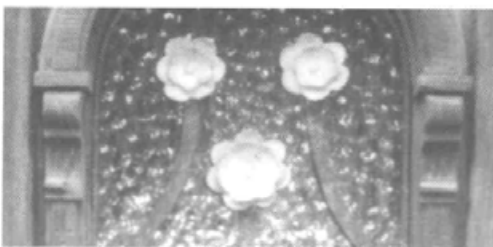
Pšenica prav tako predstavlja nesmrtnost in ima na sploh veliko obredno vrednost.²⁶⁷

366. Na Kržičevih vratnicah je rezljan, široko odprt rožni cvet, na ovalni podlagi.

367. Cvet, osnovan na obliki grškega križa, krasi vrata zakristije ob cerkvi sv. Antona.

368. Pločevinasti cvetovi zaključujejo mrežo na Hladnikovih vratnicah.

369. Cvet z dvojnimi lističi in središčnim popkom na vhodnih vratih v Kotnikovo hišo.

370. Ščitek ključavnice na vratih Turkove hiše v Janezovi vasi je oblikovan kot marjetica.

371. Kelih s hostijo, pšeničnim klasom in vejico vinske trte krasi vhodna vrata v cerkev sv. Antona.

Cvetni motivi so zaradi okrogle oblike in možnosti poenostavljanja vzorcev zelo priljubljeni pri oblikovanju zračnih lin, pa tudi kot dekoracija drugih stavbnih konstrukcij in opreme.

RASTLINSKI IN ŽIVALSKI ORNAMENTI: VOZLI IN ZAVOJI, KAČE IN VITICE

so dokaj pogost motiv pri krašenju stavbnih delov, tako pri rezljanju in rezbarjenju lesenih delov, kot pri krivljenju in kovanju železa. Na vratih so tako najpogostejše oblikovane mreže z raznovrstno zviti konci, odlomljenimi jeziki, pa litoželezne kljuke in ključavnice.

Simbolni pomen rastlinskih in živalskih ornamentov

Prekrivajoče in križajoče se figure imajo v ljudskih predstavah vedno čarobno moč. Imajo obrambni značaj, so meja med navadnim in čarobnim.

Oblikovane so magično analogno, izpeljava posameznih linij je točno določena. Ponavadi nimajo ne začetka, ne konca.

Med rastlinskimi okrasi je pogosta arabeska - motiv, ki izhaja iz grško rimske tradicije. Ob osrednji osi se v višino strogo simetrično, močno figurativno, razvijajo listi, deli cvetov, vitice.

Akanti pa so okrasi v podobi ostro zašiljenih, rahlo nabuhlih listov, z izrazitimi žilicami. Priljubljeni so bili zlasti v baroku.

Vozli, zanke, mreže, čopi, pletiva delujejo kot amulet na najrazličnejših nevarnih in ogroženih mestih. Povezava vozlov je star motiv.

Simbol kačaste oblike naj bi kače tudi odvrčal. Sama kača velja v krščanskih predstavah za nevarno, zlo žival (izgon iz raja). V določenih predstavah pa je še ohranjena prvotna svetost živali - v pravljičah naj bi kot hišna žival celo prinašala srečo. Tako dobra, kot zla, je kača v ljudskem verovanju pogost pojav, tesno povezan s simbolom, pa tudi likom zmaja.²⁶⁸

Danes je magična izvornost motiva, kot tudi vseh ostalih čarobnih znamenj, največkrat pozabljena. Upodabljajo se le še kot ornament ali dekoracija.

Rastlinski in živalski ornament v Verdu

372. Rezljane rastlinske vitice na tabli Kržičevih vratnic.

373. Levčeve vratnice imajo posnetke rastlinskih zavojev (vitic in lističev) tako na mreži svetlobne odprtine, kakor tudi na kljuki in ščitku ključavnice.

374. Na Stražišarjevih vratih je litoželezna kljuka, katere podložka je oblikovana iz zviti lističev, kljuka sama pa je na začetku skupek različnih vitic, listkov in popkov, zaključena pa je z živalsko (zmajevo?) glavo.

375. Na vratnem krilu Stražišarjevega vhoda, ki se odpira sekundarno, je na mestu ključavnice okrasna ploščica. Sredi ornamentiranega okvirja je oblikovan ženski, angelski obraz.

376. Palice kovinske mreže na Turšičevih vratih se polzasto zvijajo v obliko srca, zaključujejo pa z dvojnimi rastlinskimi lističi.

377. Hladnikova vrata so krašena z različnimi, precej stiliziranimi rastlinskimi motivi.

378. Svetlobna odprtina nad Stražišarjevimi vrati je zavarovana z železnimi palicami, ki z zvijajočo se obliko posnemajo rastlinske vitice (npr. vinske trte).

je v stavbarstvu redek motiv. Sploh pa ni pogost na vratih kmečkih domačij.

V Verdu je krona ena sama – na vratnicah Hladnikove domačije, izdelku mojstra Riharja. Morda se je, tako kot za celotno kompozicijo vratnih kril, zgledoval po predlogah za oltarno okrasje, kjer so krone običajnejši motiv.

Krona je sicer vladarski znak, znamenje superiornosti, simbolizira pa tudi navzočnost Kristusa²⁶⁹.

379. Krona na vratnici Hladnikove hiše.

ŠEGE IN NAVADE NA HIŠNIH VHODIH V VERDU

Ob posebnih dneh v letu; praznikih družinskih članov, cerkvenih praznikih in slavnih ob različnih kmečkih delih ... so se ljudje z različnimi dejanji, bolj ali manj zavedno priklonili tudi hišnemu vhodu, oltarju že davno pozabljenih božanstev²⁷⁰.

Do sredine 20. stoletja je bilo tovrstnega ljudskega izročila nedvomno nekoliko več²⁷¹, kot ga je ohranjenega dandanes, čeprav je več kot očitno,

da življenje kraja tudi v preteklosti ni temeljilo v tleh mitološkega sveta.²⁷²

Danes je v Verdu tako znanih le nekaj običajev, ki se nanašajo na hišne vhode, vrata, prage in samo vstopanje v hišo ... tako tistih, ki so povezani s koledarjem, kot šeg in navad, ki se nanašajo na življenje samih ljudi.²⁷³

Vrata so določen simbolni pomen v Verdu sicer imela, vendar se je ta navezoval bolj na materialno kot duhovno zavest človeka.

Kdor ima vrata, ima seveda tudi hišo, in bolj kot je bogat, toliko bolj bogata ima tudi vrata. Odpiral jih je, ali pa tudi ne – tistim, ki "so si le kljube podajali"²⁷⁴.

380. "Kar se revežu da - se v skrinji ne pozna."²⁷⁵ Stara vera, da beračem ne smeš odkloniti pomoči, saj so to božji poslanci, je znana tudi pri nas²⁷⁶. Še največkrat pa so to verjeli tisti, katerim je samim grozilo uboštvo. Po pripovedovanju domačinov je bil napuh bogatih v Verdu še posebej izrazit. Slika: Maksim Gaspari, *Prosjaki* (1952). Vir: Mikuž, Stane, 1977: Maksim Gaspari. Mladinska knjiga, Ljubljana, sl. 46.

ŠEGE ŽIVLJENJSKEGA KROGA

so tiste, ki so se izoblikovale ob mejnikih in pomembnih dogodkih v človekovem življenju; ob rojstvu, poroki in smrti.

Večinoma so bile povezane z magičnimi, čarovnimi dejanji in obrambnimi – apotropijskimi dejanji. Prinašale naj bi srečo, zdravje, blagostanje, varovale pred različnimi nepravilnostmi in zlom.

Poglavitne prvine so bile nekoč enake v vseh slovenskih pokrajinah²⁷⁷, v Verdu samem pa ni opaznih kakšnih večjih krajevnih posebnosti.

Z rojstvom in zgodnjim otroštvom je tako povezana vraža, da se v mraku ne prihaja v hišo, v kateri imajo dojenčka. Ta bi sicer lahko nato zbolel, oziroma bil drugače uročen²⁷⁸.

Kakšne magične praktike so se dogajale v hiši, ali celo na vhodu vanjo, če je otrok, ali kdo drug od domačih vseeno zbolel, danes ni več znano.

381. Sonja Levec iz Verda in Elo Zalar z Vrhnike, junija 1992. leta.

Ob porokah se še danes pred vrata ženineve hiše postavlja samostojen mlaj, pred hišo neveste pa s prečno desko povezan par mlajev.

Ta starodaven kult zelenja²⁷⁹, ki se izvaja ob začetku novih življenjskih obdobjih,²⁸⁰ se pred ženino hišo ohranja redkeje, kakor pred hišo neveste, kjer je skoraj obvezen.²⁸¹

V času poroke je opaziti še en običaj, ki ga na vhodu, bolj za šalo kot zares, ohranjajo mladoporočeni pari; ob prihodu domov nevesto ženin ponese čez prag.

Vzroka za to obrambno dejanje, oziroma njegovo izvirnost (kult prednikov oz. hišnih varuhov) praktično ne poznajo. Večina jih meni, da dvignejo nevesto zato, da bi jim ne bi ušla.

382. "Lažna nevesta", podtaknjena ženinu²⁸², v Verdu vsaj v drugi polovici 20. stoletja ni bila več znan običaj. Slika: Maksim Gaspari, Lažna nevesta, 1929. Vir: 1980, Slovensko ljudsko izročilo, str. 161.

Ob vsakodnevnih spremembah in splošni modernizaciji bivanja, številna simbolna dejanja mimogrede izginjajo iz naših življenj.

Na vhodnih vratih so se tako ob smrti še desetletje nazaj odvijali določeni običaji, oziroma navade. S postavitvijo mrliške vežice ob cerkvi sv. Antona, pa so sredi devetdesetih let pogrebne slovesnosti in rituali v domačih hišah seveda povsem zamrle.

Dokler so se ljudje od mrtvih svojcev poslavljali doma, je ob vhodu stal prislonjen križ, ogrnjen s črno tančico, ob njem je gorela sveča.

Ob vstopu v hišo se običajno ni pozdravljalo z glasnim "Dober dan", ampak le nemo pokimalo.

Krsto je bilo treba na dan pogreba nesti skozi vrata z nogami pokojnika naprej. Še prej je duhovnik (ob cerkvenem pokopu) s praga blagoslovil s kadihom vse navzoče.

Navade ob smrti so večinoma apotropijskega značaja. Svet mrtvih in živih naj se tedaj dokončno loči, mrtvi naj se ne vrača, ampak v miru počiva v večnosti. Pred neznanimi silami in nevarnostmi se na različne načine in z različnimi dejanji ob smrti in pogrebu zavaruje tako mrtve kot žive.

KOLEDARSKE, LETNE ŠEGE

so se izoblikovale preko različnih letnih časov, ob posebnih dnevih v letu.

So odraz prvinskih predstav arhaičnih družb, agrarnih kultov, ki so poznali številna magična dejanja, obrede in praznike. Prilagojene različnim gospodarskih in družbenim ureditvam so se kasneje prepletale s krščanskimi prvinami.²⁸³

Koledarske šege so tako, kakor običaji življenjskega kroga, v Verdu skromno izvajane, brez izrazitejših lokalnih posebnosti.

Tudi to so izvirno večinoma obrambna dejanja, kakršna so v podobnih oblikah poznali vedno in povsod po svetu. V številnih se zrcali pradedni kult zelenja, oziroma kult drevesa.²⁸⁴

383. "Rešite se, rešite se!" ...²⁸⁵ Tepežkanje je bilo na dan Nedolžnih otrok, 28. decembra, kot običaj pred desetletji znano tudi v Verdu. Kot večina običajev v božično novoletnem času izvira iz starodavnega kulta zelenja; življenjska moč se iz šibe ob udarcu prenaša na človeka. Slika (voščilnica): Maksim Gaspari.

S čarno močjo zelenja si je človek od nekdaj pomagal zlasti ob sončnih obratih, ki krojijo letne čase in življenje narave.

Z nekaterimi navadami se te davne, prvinske resnice, bolj ali manj zavestno, ohranjajo še danes.

Ob poletnem obratu sonca, na kresni večer je pri redkih domovih v Verdu še živa navada – zatikati kresno zelenje²⁸⁶ za vrata in okna, postiljati prage in vežo tik za vhodom s praprotjo.²⁸⁷ Ta navada sicer tudi v preteklosti ni bila preveč razširjena,²⁸⁸ mnogim skoraj neznan.²⁸⁹

Na praproti naj bi na kresno noč prespal Kresnik²⁹⁰, ali Janez Krstnik, cvetje pa naj bi dom blagoslavljal in ga varovalo pred vsemogočimi nesrečami²⁹¹.

Ponekod ostanejo šopki suhi, zatakneni ali obešeni na podboje do naslednjega Kresa.

384. Kresno zelenje na vhodu in oknih Levčeve hiše, Verd 171. Šopek ivanščic je obešen tudi na vrtna vrata.

Krasitev notranjosti stanovanj v Verdu je običajnejša v božično novoletnem času.

V zadnjem desetletju 20. stoletja pa dodatno krasijo tudi vhode.

Na vratnice v začetku decembra obešajo adventne vence²⁹², kite zelenja, ali pa tik ob vhod postavljajo novoletna drevesca²⁹³.

Na predvečer sv. Treh kraljev je bil pred desetletji v Verdu znan še en običaj, vsaj delno povezan s pradednim kultom zelenja.

Ob kraticah svetih Treh kraljev in tekoči letnici so na podboje vrat nabili tudi križce iz enoletnih šib leske.²⁹⁴

385. Kita iz umetnega smrečja, prevezana z rdečo pentljo krasi zadnjih nekaj novoletnih praznikov tudi vhod v trgovino KZ Verd.

386. Blagoslov hišnih prostorov, med katerim se kadi, moli in kropi, se ob svetih Treh kraljih še danes v marsikaterem domu konča z izpisom začetnic, križev in števil tekoečega leta na podboje vhodnih vrat.
Slika: Maksim Gaspari (voščilnica)

Pisanje kratic sv. Treh kraljev na predvečer njihovega praznika²⁹⁵ se zaradi družbenih in političnih sprememb v zadnjem desetletju 20. stoletja kot ritual znova širi med ljudmi.

Med kristjani velja napis za enega najbolj uspešnih blagoslovov hiše in družine.²⁹⁶

Dimljenje, kurjenje ognjev, škropenje z vodo so, tako kot krašenje z zelenjem magična dejanja, ki naj bi očiščevala človeka in njegov prostor zlih sil.²⁹⁷

Ponekod domači še danes na vse tri svete večere (božič, novo leto, sv. Trije kralji), s praga in z obhodom poslopij, dimijo okolico hiše in gospodarskih poslopij.²⁹⁸

V zadnjem desetletju 20. stoletja pa se je na Silvestrov večer v kraju obudila²⁹⁹ še ena oblika dimljenja hiš.

Odrasli moški hodijo kot koledniki k sosedom voščiti srečo in zdravje v novem letu. Petje spremlja kdaj kakšen priročen inštrument (harmonika). Še posebej pa se ustavijo na pragu in z vedrom, polnim tlečega mahu, pokadijo notranjost hiše.

Blagoslov hiše z dimom – kadihom je bil v Verdu vsa leta, tudi po drugi svetovni vojni, znan tudi na jutro velikonočne sobote.

Dečki so nosili sosedom sveti ogenj³⁰⁰ za pripravljanje velikonočnega žegna, hkrati pa ponavadi še s praga podimili notranjost hiše.

Tudi to dimljenje je neke vrste koledovanje, saj se gospodinja prinašalcu svetega ognja vedno nekako oddolži.

Koledovanje v Verdu ni sicer nikdar doseglo tako visoke organiziranosti in celostne podobe, kot je znana v marsikaterem slovenskem kraju še danes, zametki koledovanja³⁰¹ pa so bili fragmentarno ob nekaterih praznikih v letu vendarle prisotni.³⁰²

Obhodi³⁰³ v času Pusta so en redkih obredov, ki jih v Verdu vendarle poznajo.

387. Dima polno jutro velikonočne sobote leta 1991. (Sveti ogenj je k Oblakovim, Verd 86 prinesel sosed Robi Petrovčič).

Po pripovedovanju domačinov so v preteklosti kot maskare hodili od vrat do vrat predvsem otroci iz revnejših družin³⁰⁴. Tako so si priprosilili nekaj kosov kruha več, kot bi ga imeli sicer.

388. Koledovanja, kakršna so poznali še v začetku 20. stoletja po Notranjskem, v Verdu niso bila pogosta.³⁰⁵ Šele v zadnjem desetletju se pojavlja družaben obred, ki spominja na nekdanje obredne obhode. Slika: Maksim Gaspari (voščilnica)

Posebnih mask ni bilo³⁰⁶; v začetku 20. stoletja so se našemili le v stare prevelike obleke, si na glavo poveznili kakšno nenavadno pokrivalo, ali le strgan klobuk, in se z ročnim vozičkom podali skozi vas. Med potjo je tisti, ki je sedel na vozičku, vrtil nekakšno ročko in z njo povzročal hrup.³⁰⁷

V tridesetih letih 20. stoletja, "pod staro Jugoslavijo", maskar skoraj ni bilo. Kdor si je le drznil našemiti se, ga je v šoli natepel katehet, češ da je to poganska navada – da to cigani delajo.³⁰⁸

"Maškeranje" je bilo tako otrokom največkrat prepovedano kar od samih staršev, saj so menili, da se ti tako preveč izpostavlja.³⁰⁹

V sedemdesetih in osemdesetih letih je bilo kar veliko našemljencev, ki so hodili med sosede; nekateri že na pustno soboto, običajneje pa na nedeljo in torek.

Maske so bile različne; izdelane doma, v šoli, ali kupljene plastične krinke. Kostumi so bili manj pomembni, največkrat narejeni doma.

389. Tako je iz Verda odganjala zimo skupina našemljenih otrok leta 1992. Maskare so pri večini ljudi toplo sprejete in obdarjene še danes, ko se vedno redkeje ustavijo pred vrati. (Verd 86, leto 1992).

V devetdesetih letih so maskare – kot obiskovalke domov, čedalje redkeje znanilke pomladi.

Ob bogati trgovski ponudbi se "odpravijo" (večinoma oblečejo v stilne kostume, nadejejo maske in lasulje) le še za na razne ples in podobna družabna srečanja, organizirana v različnih gostiščih.

Še vedno pa pri večini hiš velja nepisano pravilo – maskaram, ki pridejo pred vrata, je treba ve-

dno kaj podariti, sicer si priklieš nesrečo nad hišo in družino.

Na začetku 20. stoletja so podobno kot ob pustu, hodili otroci "po hišah" na Vse svete. Takrat so jih obdarili s preščami, obrednimi kruhki³¹⁰, ki so jih posebej zanje napekle gospodinje³¹¹. Verjele so, da ni dobro znamenje, če med otroke ne uspejo razdeliti vseh hlebčkov³¹².

V preteklosti so bili znani tudi obhodi parkeljnov na Miklavžev večer. Našemljenci so rožljali in ropotali od hiše do hiše. Otroci so se jih bali, zato jih v hišo največkrat niso spuščali, sčasoma so se vozili z vozovi in zganjali hrup samo še po ulicah³¹³.

Med navadami, ki se ob določenem dnevu v letu še odvijajo pred vrati nekaterih hiš v Verdu, je tudi ropotanje slavlencu na predvečer godu. Običaj je ohranjen iz časov, ko je bilo praznovanje godu pomembnejše od rojstnega dne. S tako imenovanim "ofrehtom", "lafiranjem" ali "ropotivko", naj bi se slavlencu pregnalo uroke in druge nesreče. Ljudje, ki slavijo in praznujejo,

naj bi bili namreč še posebej dovzetni za razne nepravilike.

Ropotanje se izvaja z različnimi predmeti in na različne načine; s pokrovkami, ploskanjem, instrumenti ... preneha pa, ko se med vrati pokaže praznovalec in obiskovalce povabi naprej.

V letu so tudi dnevi, ko vsaj некоč ni bilo zgledno zapuščati doma in obiskovati sosedov.

Tega so se držali na Božič in Veliko noč. Kdor je na tako velike dneve trkal na tuja vrata, mu je bilo zagroženo s "šivom v rit"³¹⁴, ali pa z na hrbet navezanim rešetom ali reto³¹⁵.

OSTALA "VEROVANJA IN UVERE"³¹⁶ NA HIŠNIH VHODIH VERDA

Poleg že opisanih običajev, ki so danes le skromni prežitki nekdanjih magičnih obredov, se na hišne vhode Verda navezuje še nekaj navad, predstav in verovanj. Čeprav jih ni veliko in jim ljudje ne pripisujejo večjega pomena, se v njih vseeno zrcali staro spoštovanje hišnega praga.

Nad, ob vrata, ali na same vratnice je pri nekaterih hišah obešen priljubljen amulet za srečo - konjska podkev³¹⁷. Njena čarnost je sicer splošno znana³¹⁸, danes pa ob moderniziranem načinu kmetovanja marsikje predstavlja le še dekorativen star predmet.

Podkve so precejkrat obešene tudi ob vhode v gospodarska poslopja in hleve.

Sem so v preteklosti obešali magično zelenje in druge predmete prav tako skrbno, kot na vrata stanovanjskih hiš.

Za zdravje prašičev so obešali na vrata svinjakov v Verdu veje habata (*Sambucus ebulus*)³¹⁹.

Ob ohranjenih zarotitvah iz bližnjih vasi³²⁰, je mogoče sklepati, da so se sorodni obredi dogajali tudi na vhodih v hiše Verda.

Tudi maček naj bi, podobno kot nekatere vrste zelenja in določeni predmeti, varoval hišo in dom pred temnimi silami in raznovrstnimi uroki³²¹.

390. Ropotanje je pravadno magično dejanje, ki odganja zle sile. Na predvečer godu, edinega osebnega praznika, ki so ga razen največjih obredij v življenju, še malo nazaj praznovali ljudje, je ropotanje pred vrati slavljenca tako več kot nujno. Pri nekaterih hišah je v Verdu ta navada še vedno živa. Slika: Jurij Šubič, Ofreht, 1891.

Vir: 1980, Slovensko ljudsko izročilo, str. 176.

V Verdu menijo, da se maček, za razliko od psa, drži hišnih vrat, ne ljudi, ki bivajo za njimi.

Prav za Verd pa je veljalo, da je dober tisti maček, ki pride skozi vrata naravnost v kuhinjo in se v sobo še prikaže ne; na to, da so mu postregli v kuhinji, so bili še posebej pazljivi³²².

Mački, pa tudi psi so v kraju splošno priljubljeni varuhi hiš. Morda je tudi zato precej pogosto uporabljano karajoče opozorilo "A imaš rep!?" za tiste, ki za seboj ne zapirajo vrat.

391. Maček lahko pobegne s praga hitreje kot opečni s strehe. Maček na Furlanovi strehi, Verd 130 že desetletja nadzoruje tako cel vrhniški kot.

V okolici Vrhnike je opečni maček na slemenu, ob peteljinu, zelo priljubljen okras strešnih slemen in varuh hiš.³²³

Dodatno označevanje, opremljanje in krašenje bivališč in samega vhoda ima izvor tako v duhovnem, kot družbenem odzivu človeka na naravo, konkretno življenje, okolje, verske predstave... in navsezadnje na samega sebe.

Za mitološko dojemanje vhoda in vrat v kraju pa vsaj v obravnavanem obdobju ni bilo ne časa, ne prostora.

Vsi anketiranci menijo, da "je Verd od nekdaj zadrt, tog, pust, preresen ..." in da je bila taka vedno tudi večina ljudi.

Življenjski pogoji, ki so prevladovali v kraju, so tako kot vedno in povsod, pustili svoj pečat na vseh sestavinah življenja – tudi na vratih.

IZDELOVALCI VRAT

Kljub temu, da je izpred leta 1945 v Verdu kar precej ohranjenih vrat, skoraj ni več znano, kdo in kje jih je izdelal, prav tako ne, ali so bile kovane mreže delane po naročilu, ali jih je bilo mogoče kupiti že kot končane izdelke. Pozabljena so tudi imena kamnosekov ali kamnoseških delavnic.

Vrata so izdelovali praviloma največkrat domačini – mizarji, tesarji in rezbarji. Največ ohranjenih izdelkov je izpod rok in orodja mizarjskih mojstrov, zato so vrata enostavnih oblik in dokaj skromno krašena. Domiselnost pri oblikovanju vrat je s časom in razvojem tehnologije občutno usihala, tako da je mogoče že iz same likovne podobe določiti približen čas nastanka.

Med danes znanimi izdelovalci vrat so Jože Molk – "Antončetov" (1909–1975), Karel Kržič – "Migovc", Anton Dobrovoljc st. in ml..

Največ vrat pa je delo Jožefa Riharja (med drugim je izdelal vrata Hladnikove – "Štefinove" hiše, pa Žnidaršičeva, Furlanova – "Markocova" vrata...)

Mojster **Jožef Rihar** se je rodil 6. marca 1864 na Mirkah št. 22. "Deset let star se je s svojimi starši preselil v Verd št. 77 (danes 121) v novo zgrajeno hišo iz kamna in cestnega peska.

Živel je v zelo skromnih razmerah, ker ni bilo zaslužka. Mizarja sta bila tudi njegov oče in brat. Najprej je mizaril pri očetu, od 13. do 15. leta, nato pa je odšel k bratu Janezu v Logatec.

Kot samouk, brez vsake vajeniške dobe je izdeloval zlasti okna in vrata, pa tudi omare, postelje, stole, klopi.

Po svoji zamisli je zelo rad delal razne okraske, zlasti za vhodna vrata. Tudi omare in postelje so bile večinoma krašene z različnimi ornamentami.

Zadnja leta je delal tudi panje, krste in delovne mize ("ponk, virštat"), za dom pa tudi vozove in kripe.

392. Mizarski mojster Jožef Rihar (1864 – 1948). Vir: Lojzka Rihar iz Verda.

Mizarske delavnice ni imel – ustvarjal je kar v “hiši”.

Vse je ročno izrezoval z raznimi dleti. Tudi načrte je izdelal sam – na furnir ali papir. Izdelki so bili tako iz trdega, kot mehkega lesa. Zunanja vrata so bila največkrat iz trdega lesa – hrasta, ki ga je težko obdelovati. Za lepljenje je uporabljal vroč klej, katerega je znal menda (po pripovedovanju “Jernejovcovega” Vinkota) tudi dobro skuhati. Pri delu je bil zelo natančen, kar so radi povedali moške iz tistih časov. Zelo rad je mizaril in rezbaril in se veselil vsakega izdelka posebej.

Njegova dela so bila zelo cenjena. Zaslužil pa je zelo malo, ker je bil preveč sočuten z manj premožnimi ljudmi. Račune je zelo težko izstavljaj; okovje je bilo zelo drago in je raje nižal ceno svojega dela. Delal je zlasti v domačem kraju Verdu. Umrl je 19. decembra 1948.”³²⁴

Najstarejša znana kovačnica v Verdu je bila v eni od Maroltovih hiš, kjer se je še dolgo reklo “p'r Kouvačk”. Stene nekdanje kovačnice so danes kletni prostori stanovanjske hiše Vincetič – Rihar.

Kovač **Anton Tomšič** je verjetno skoval večino mrež za vhodna vrata³²⁵.

Kje se je izučil svoje obrti, danes ni več znano. Leta 1892 je kovačnico razširil in nadzidal.³²⁶

“Veljal je za naprednega kovača, ki se je ukvarjal predvsem s strojnim kovaštvom. Izdeloval je gnojnične sode, “štirne” (vodne črpalke), “gepelne” (mlatilnice), vozove, pa razne vrste kmetijskega orodja; okopalnike, osipalnike, pluge. Ukvarjal se je tudi z umetelnim kovaštvom; skoval je ograjo nekdanjega mostu proti Lošci.

V kovačnici je imel parni stroj, preko pogonjskih gred – “transmisij” pa nanj priključene razne stroje; vrtni stroj – “bormašino”, stružnico – “drajponk”, vzmetno kladivo – “federhamer”, katerega so imenovali kar “norc”, pa tudi mlin za sadje in sadno stiskalnico – “prešo”.

Med njegovimi učenci so bili tudi Anton Oblak st., Matevž Dobrovoljc, Petrič s Podgore, Jože Furlan – “Markocov”...

Umrl je leta 1949, kolone kovačnice pa so bile zazidane okrog leta 1960. Od orodja je ohranjen še “ambus” – nakovalo, nekaj ga hranijo v kovačnici Tehniškega muzeja v Bistri, večina pa je šla v staro železo.”³²⁷

V mojstrovi zapuščini je bilo tudi precej načrtov, katalogov z različnimi izdelki, ki pa niso ohranjeni.

393. Mojster Anton Tomšič, s pomočnikom, petnajstletnim Pavlom Ogrinom. Slika je nastala leta 1935, ko je bil kot najstarejši naročnik - “Kovač iz Verda”, objavljen v časopisu *Bogoljub*. Vir: Franc Ogrin iz Verda.

POVZETEK

Naravne danosti kraja Verda, so od nekdaj omogočale dokaj ugodno bivanje, hkrati pa pogojevale, tako način poselitve, kot obliko bivališč. Uravnoteženo razmerje med prostorom in ljudmi, ki v njem bivajo in ga koristijo, se je začelo rušiti v začetku 20. stoletja, ko se je v samo naselje začela z roba vasi širiti lesna industrija. Niti naravnih, niti skozi stoletja ustvarjenih danosti in zakonitosti prostora pa niso upoštevali tudi načrtovalci nove avtoceste, ki je z viaduktom konec 60. let grobo posegla v samo jedro naselja.

Razvoj obstoječih domačij, kot tudi novogradnje, so primarno organizacijo naselja upoštevale vse do prvih desetletij 20. stoletja. Stanovanjske stavbe tega časa so bile skoraj praviloma zasnovane na tlorisu osrednjeslovenske kmečke hiše. Po prvi svetovni vojni so se pojavili prototipi enodružinskih hiš, s katerimi so kasneje – po letu 1945, zapolnili nova t. i. delavska naselja, pa tudi nepozidane prostore med starimi domačijami v središču vasi.

Tako je danes jedro vasi gosto pozidano in razširjeno na zakrasela pobočja in klance, do bregov Ljubljane in Ljubije. Zazidava je strnjena tudi Podgoro; hiše stoje na obeh straneh ceste, tako v strmem bregu, kot tudi na robu nekdanjih polj. Janezova vas pa je planirano pozidana s tipskimi enodružinskimi in vrstnimi hišami.

Mesto vhoda v stavbe je v vseh obdobjih odvisno od orientacije in organizacije stanovanjske hiše ter razporeditve celotnega posestva, ta pa seveda od parcelne razdelitve in oblike terena.

V najstarejšem delu vasi je zazidava strnjena, hiše so na vzporednih trakastih parcelah postavljene – ena za drugo – ob cesti s krajšo, stransko fasado. Vhod je tu en sam, z dvorišča, kamor je obrnjena tudi glavna, vzdolžna fasada. Zadnja fasada je že na meji s sosedovim svetom. Hiše, postavljene kasneje, so ob cesti z glavno, vzdolžno fasado. Tu sta vhoda praviloma dva, sprednji glavni in zadnji dvoriščni.

Vrata so pri obeh tipih vhoda večinoma v sredinski osi fasade, tako pri pritličnih kot nadstropnih hišah.

V tridesetih letih 20. stoletja glavni vhod izgubi funkcionalni pomen in je (pri redkih stavbah) zidan le še kot likovna prvina. Sicer pa vodi v novo zidane hiše zdaj ponavadi le en vhod, zaprt z enim vratnim krilom. Vratnice so bile namreč do prvih desetletij 20. stoletja praviloma dvojne, v paru. Eno vratno krilo je zapiralo le skromnejše hiše.

Po letu 1945 večina novogradenj umika vhod na stranske ali zadnje fasado. Tudi pri starih hišah, ki imajo dvojne vhode, glavnega s ceste skoraj ne uporabljajo več. Precej jih popolnoma zazidajo, ali nadomestijo z okensko odprtino.

Tako kot se spreminja način življenja in se pojavlja čedalje večja želja po zasebnosti, se vase zapirajo tudi hiše.

Tudi oblikovanje, likovni izraz posameznih delov vhoda (lesena vratna krila, kamniti vhodni portali, kovani deli) odražajo zahteve in pogoje določenega časa.

Bogati veleposestniki so pri obnovah in novogradnjah sicer prinašali v kraj nova likovna merila in tehnološka znanja, ki so jih poskušali posnemati tudi ostali. Tako so, recimo, prvine klasicistične meščanske arhitekture opazne tako na bogateje rezljanih vratih premožnih kmetov, kot na enostavnejše izdelanih vratnicah skromnejših hiš iz druge polovice 19. stoletja.

Vsi izdelki pa še danes neposredno odražajo splošen značaj kraja in ljudi, ki živijo v njem. Tudi omenjeni likovni vzori, ki so na ohranjenih vratnicah pretežno zastopani, so na vseh socialnih nivojih posnemani togo in z nekakšnim zadržkom. Na vratih Verda je opazno tudi, da jih niso izdelovali rezbarji, ampak v glavnem mizarji. Na detajle je tako v veliki meri vplivala tudi tehnologija izdelave in samo orodje obrtnikov.

V obravnavanem času so se na vhodih razvijala le redka obredja in rituali, kakršna so sicer bogato zastopana v ljudskem izročilu drugih slovenskih pokrajin.

Tudi motivi, ki se pojavljajo na vratih, za ljudi danes nimajo večjega sporočilnega pomena, pač pa so verjetno že naročeni in oblikovani kot dekor. Lahko so naročeni, ali pa tudi vnaprej ponujeni.

Vhodi in vrata v Verdu so imela predvsem statusni simbol. Pomembno je bilo – sploh imeti jih. In tisti, ki so zapirali za seboj svoja, ne najeta vrata, so se še nadalje razlikovali – ali je to eno krilo, ali sta vratnici v paru ... – jih obkroža kamnit, ali le zidan, morda celo lesen portal....

Kraj je, v primerjavi z večino ostalega slovenskega prostora, prevela kapitalistična miselnost precej zgodaj. Od drugod priseljeni tovarniški delavci so bili vse številčnejši. Nove tehnologije in industrijski dosežki so korenito spremenili način življenja vsem, tudi kmetom, ki so se sprva verjetno tradicionalno distancirali od novega in tujega. Socialna in družbena razslojenost in medsebojna odtujenost posameznih družbenih plasti je bila v Verdu zaradi industrializacije toliko bolj večja in izrazitejša kot v ostalih vaseh v okolici Vrhnike.

Vse to je bil pogoj za nekako racionalen, asketski odnos do življenja in vsega ustvarjenega, predvsem pa do tradicije in izročila preteklosti.

Statusno merilo je večinoma obveljalo tudi pri ohranjanju starih oblik in vsebin življenja, ki bi na vprašanja, zastavljena v tem delu, poznalo enostaven odgovor: stara vrata so znamenje revščine, večina običajev pred vrati pa je eno navadno "fehtanje".

Sestavine kulturnega prostora pač na vseh "mikro" ravneh bolj ali manj očitno sledijo "makro" pogojem, ki jih nudita določen prostor in čas.

Razpoznavnost je bila nekoč ena največjih kvaliteta obravnavanega prostora. Na njej je slonel razvoj kraja in jo dograjeval do tedaj, ko so zahteve do prostora postale pretirane. Gospodarske in tehnološke spremembe, ki jih dalje prinaša čas, pa bodo verjetno nudile še manj priložnosti, da bi tradicionalne oblike povezali z novimi funkcijami in vsebino.

25. novembra 2005 – "Sveta Kata, sneg za vrata!"

INFORMATORIJI:

Albrecht Rozalija, roj. 1930. leta, Verd 258.
Babič Jože, roj. 1952. leta, Janezova c. 3, Verd.
Cunder Matjaž, roj. 1957. leta, Verd 54.
Cunder Štefka, roj. Debevec 1931. leta, Verd 54.
Drašler Majda, roj. Furlan 1930. leta, Verd 37.
Furlan Franc, 1910 – 2004
Furlan Ivanka, roj. Markelj, 1914 – 2000.
Gorišek Justa, roj. Petrovčič, Verd 25.
Hladnik Gabrijel, roj. 1956. leta, Verd 20.
Jereb Ljudmila, roj. Oražem, 1923 – 2004.
Kotnik Ana, roj. Razdrih, 1919 – 2005.
Levec Ivanka, roj. 1917. leta, Verd 177.
Levec Janez, roj. 1931, Verd 212.
Logar Vincenc, roj. 1947. leta, Verd 182.
Markelj Marija, roj. Hren 1930. leta, Verd 118.
Milčinski Matija, roj. 1945. leta, Verd 200.
Novak Angela, roj. Grm 1920. leta, Janezova c. 3., Verd.
Novak Jože, roj. 1939. leta, Verd 243.
Novak Ivan, 1911 – 1999.
Oblak Anton, 1901 – 1991.
Oblak Anton, roj. 1934. leta, Verd 86.
Oblak Katja, roj. Kotnik 1946. leta, Verd 86.
Oblak Japelj Nataša, roj. 1969. leta, Verd 86.
Oblak Katarina, roj. 1972. leta, Verd 86.
Oblak Roza, roj. Pšenica, 1906 – 1983.
Oblak Čarni Marija, roj. 1932. leta, Brdnikova 34 a, Ljubljana.
Ogrin Franc, roj. 1933. leta, Verd 161.
Opeka Marjanca, roj. Žakelj 1926. leta, Verd 190.
Petrič Anton, 1928 – 2004
Pišek Marija, roj. Drašler 1930. leta, Verd 153.
Pleško Lojzka, roj. 1926. leta, Verd 84.
Prelec Anica, roj. 1920. leta, Janezova c. 4, Verd.
Rihar Majda, roj. Petrič 1944. leta, Verd 24.
Rihar Lojzka, roj. 1925. leta, Verd 121.
Rosenwirth Marička, roj. 1935. leta, Kotnikova c. 15, Verd.
Šemrl Zvonimir, roj. 1930, Sinja Gorica 31
Škof Dana, roj. 1924. leta, Verd 167.
Telban Franc, 1935 – 2001
Turk Anica, 1932 – 2003
Turk Ana, roj. 1927. leta, Sternenova c. 7, Verd.
Turk Jožef, roj. 1925. leta, Sternenova c. 7, Verd.
Turšič Ivanka, roj. 1928. leta, Verd 163.
Vincetič Amalija, roj. 1919. leta, Verd 24.
Zrinski Milena, roj. Lah 1929. leta, Verd 259.
Žakelj Avgust, 1920 – 1997.
Žakelj Francka, roj. Treven 1925. leta, Verd 212.
Žirovnik Urban, roj. 1928. leta, Verd 16.
Žitko Alojz, roj. 1924. leta, Verd 15.
Žnidaršič Marjan, 1929 – 2005,

OPOMBE:

- 1 Habič, Peter, 1962: Vrhnik, Geografska monografija manjšega mesta, str. 7-12.
- 2 Horvat, Jana, 1990: Nauportus, SAZU, Ljubljana, str. 35.
- 3 V rimskemu naselju pod današnjo Vrhniko - Nauportusu in okolici, so častili več lokalnih božanstev. Našli so tempelj boginje (vode, ravnine, močvirja) Aequorne, ob izviri Bistre naj bi stalo Neptunovo svetišče s portikom, med božanstvi Ljubljane pa naj bi bil tudi Laburus.
- 4 Spomladi leta 2002 so bili med čiščenjem drenažnih jarkov na Starih gmajnah pod Podgoro najdeni ostanki lesenega kolesa (jesen, premer 72 cm) s pripadajočo osjo (hrast, 124 cm), katerega nastanek je skupina arheologov z ZRC SAZU pod vodstvom dr. Antona Veluščka postavila v čas med 3350 in 3100 pr. n. št. - najstarejše datirano leseno kolo na svetu! Ostanki voza so shranjeni v Mestnem muzeju v Ljubljani.
- 5 Ledinsko ime v franciscejskem katastru.
- 6 Horvat 1990, str. 81, 82, 302.
- 7 Na to mesto bi bil lahko prenesen že v antičnem času (morda z nekropole Nauportusa), lahko da so ga hoteli prepeljati v Bistvo ob gradnji kartuzije... vprašanje je tudi, če so ga ob gradnji hiše leta 1827 izkopali iz tal, ali morda prinesli od drugod... vsekakor - več kot sto let je zatrep nagrobnika hiši Verd 164 služil kot ogelni odbijač. Danes je shranjen v ostankih malega križnega hodnika kartuzije v Bistri.
- 8 Ledinsko ime spominja na ostanke gradbene konstrukcije - začetka vzhodnega dela obrambnega zidu Claustra Alpium Iuliarum, ki je zapiral prehode med Logaško planoto in Ljubljanskim barjem. Zgrajen je bil v drugi polovici 4. stol., ko je življenje v Nauportusu in okolici začelo počasi zamirati.
- 9 1996: Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763 – 1787, Opisi in karte, 2. zvezek, sekcija 189, SAZU, Arhiv R. Slovenije, Ljubljana.
- 10 1996, Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763 – 1787, str. 2 in 3.
- 11 Ogrin Rafael, 1996: Vrhniški mitničarji. Vrhniški razgledi I. Vrhniško muzejsko društvo, Vrhnik, str. 167.
- 12 isti: Nekdanji Vrhničani..., str. 183.
- 13 Oblak, Nataša, 1998: Prenova Kotnik - Lenarčičevega posestva v Verdu pri Vrhniku, diplomsko delo na Fakulteti za arhitekturo, Ljubljana.
- 14 Horvat 1990, str. 137.
- 15 Tavriski so živeli v osrednji in vzhodni Sloveniji ter na severozahodu Hrvaške v stalnem boju z drugima dvema keltskima plemenoma - Karni in Japodi.
- 16 Takrat so rimska ozemlja osvajala plemena Alamanov in Jutungov.
- 17 Ajdovski zid - Claustra Alpium Iuliarum je bil zgrajen od Verda do Špičlja nad Zaplano konec 4. ali v začetku 5. stoletja. Kamnit, z malto vezan, 1,20 m širok.
- 18 Zadnikar, Marjan, 1972: Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije, SAZU, Ljubljana, str. 289.
- 19 Mlinarič, Jože, 1996: Kartuzija Bistra od 1255 do 1782. Vrhniški razgledi.

- 20 isti, str. 179
- 21 po pripovedovanju Ivanke Levec, rojene 1917. leta.
- 22 po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča, rojenega 1929. leta.
- 23 po pripovedovanju Urbana Žirovnika, rojenega 1928. leta: "Znano je, da so se veliki kmetje v Verdu od nekdaj nosili gosposko. Ob petkih in svetkih so imeli zgloncane škornje in bili praznje oblečeni in le redko jih je bilo videti delati..."
- 24 Oblak N. 1998, sl. 103.
- 25 po pripovedovanju Avgusta Žaklja, 1920 – 1997: "... pod gosto raščenimi smrekami pod Petričkovim vrtom, pred Ilovskim klancem pa je bil prostor, kjer so redno taborili Romi."
- 26 Habič 1962, str. 57.
- 27 Habič 1962, str. 63.
- 28 Velušček, Anton, 1997: Metodologija naselbinskih raziskovanj na barjanskih tleh. Magistrska naloga, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, str.26.
- 29 Harej, Zorko, 1986: Kultura kolišč na Ljubljanskem barju. Partizanska knjiga, Ljubljana, str. 119. vsaka stavba posebej. Prav tako je zadnja leta ovržena
- 30 Velušček, Anton, 2005: Dediščina ostrorogega jelena. Razstava ob 130. obletnici odkritja kolišč na Ljubljanskem barju. Cankarjev dom Vrhnika.
- 31 Karlovšek, Jože, 1939: Slovenski domovi. Klein mayr & Bamberg, Ljubljana, str.18 in 19.
- 32 Gradbene tehnike, s katerimi so oblikovali arhitekturo, se verjetno niso razlikovale od ostalih sodobnih na Slovenskem. Plodne ravnice ob Ljubiji in Ljubljani so bile več kot ugodne za kmetovanje s plugom in ralom, bližnje vzpetine pa ravno prav odmaknjene za varno naselitev.
- 33 Ložar, Rajko, 1944: Kmečki dom in kmečka hiša, Narodopisje Slovencev I., Ljubljana: "Med najstarejše omebe kmečke hiše v vzhodnih Alpah sodi ustanovitvena listina kremsmünsterskega samostana iz leta 777., izdana od bavarskega vojvode Tasila, s katero je le ta dodelil samostanu županijo po bližnjih gozdovih naseljenih Slovencev in katerih prvo delo je bilo postaviti 40 lesenih hišic, ki so jih prinesli iz drugih krajev, najbrž iz svojega prejšnjega domovališča."
- 34 Braudel, Fernand, 1988: Strukture vsakdanjega življenja: mogoče in nemogoče. Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem XV. – XVIII. stoletje, II., str. 14: "Na Poljskem, kjer so gozdovi, tako kot v okolici Moskve, neznanske dušče gmote, si kmet za hišo podre nekaj smrek, odveče debela, jih razcepi po dolžini na dvoje in položi na štiri velike kamne, razporejene v štirih kotih pravokotnika, ki so mu za temelj, pri čemer se potruži in debela obrne navznoter; na koncih jih obreže, tako, da jih v vogalih prekriza in ni med njimi prevelike špranje; tako postavi nekakšno kletko, šest čevljev visoko in dvanajst čevljev dolgo, v kateri pusti dvoje odprtini, eno, približno čevljev veliko, za svetlobo, drugo, štiri ali pet čevljev veliko, za ljudi; okno zapirajo dve ali tri plošče iz stekla ali naoljenega papirja. Iz enega od vogalov (op. T.O.: iz vsakega vogala posebej) na podstavku se vzdigujejo štiri palice in sestavljajo sleme prerezane piramide, prepleteno s šibjem, premazanim z ilovico, ki jo bo uporabljal kot dimnik, ki naj odvaža dim z ognjišča v notranjosti. Vse to opravi s pomočjo enega samega orodja – sekire."
- 35 Baš 1984, str. 24: Za izvajanje protipožarnih redov je praviloma skrbela fevdalna zemljiška gosposčina in soseska. Od zakupnih podložnikov so zahtevali proti odvzemu posestva redno vzdrževanje stavb.
- 36 po Zadnikar 1972: Prvi veliki požar je opustošil samostan leta 1364, 1382. pa je kartuzija popolnoma pogorela. Tako so na novo postavili tudi veliki hodnik s celicami, 1402. leta pa je bil samostan znova posvečen. 1426. leta je Friderik Celjski dal pozidati v velikem križnem hodniku tri celice in v cerkvi emporo... V 17. stoletju so cel samostan predelali v bogato renesančno stavbo.
- 37 Zadnikar 1972, str. 300.
- 38 Valvasor, Janez Vajkard, 1689 Nürnberg, 1987 (ponatis): Slava vojvodine Kranjske. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 120.
- 39 isti, str. 240 in 241.
- 40 Po pripovedovanju Urbana Žirovnika... po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča pa je bila postavljena kot stavba "Mik'lčeve" domačije tako blizu današnje "Jernejcovce" (na sliki takoj za kaščo) zato, da bi si soseda nagajala med seboj.
- 41 Karlovšek 1939, str. 28.
- 42 po Baš 1984, str. 24: Protipožarni red se je v mestih zaostрил po vsakem večjem požaru. V Ljubljani je mestni svet tako ukazal gradnjo novih stavb iz kamena ali opeke že po potresu 1511. in požaru 1524. leta. Po vaseh so skrbeli za zidane stavbe gozdni redi. Zidane hiše so počasi in vztrajno nadomeščale stare dimnice tudi pod splošnim vplivom prosvetljenstva, finančne pomoči dežel za izboljšanje stavb in preverjanja izvajanja predpisov.
- 43 isti, str. 8.
- 44 isti., str. 25.
- 45 po Baš 1984, str. 26: Fevdalizem je z načrtno kolonizacijo strnil rodbinska bivališča v tipizirane obcestne vasi z določeno razdelitvijo zemlje in lokacijo posameznih poslopj. Take so bile razbite gručaste vasi in zaselki staroslovanskih velikih družin.
- 46 Melik, Anton, 1933: Kmetska naselja na Slovenskem. Geografski vestnik št. 1- 4, Geografsko društvo, Ljubljana, str. 154.
- 47 Ložar 1944, str. 62: "... Stegnjeni dom je pretežno posest siromašnejših kmetov, zlasti kočarjev... Vurnik je glede stegnjenih domov v visokem gorovju ugotovil, da so posledica klimatičnih razmer, zlasti obilice padavin... Za vzhodno Gorenjsko je Ilesič ugotovil, da je stegnjeni dom značilnejši za one kmetije, ki imajo zemljišča razdeljena na delce ali na razkosane proge..." Stegnjeni domovi, ki so nastajali v Verdu od druge polovice 19. stoletja dalje, niso posledica nobenega od teh opisanih možnih vzrokov, saj so bile to kmetije s

- stabilnim gospodarstvom, podnebje s povprečnimi količinami padavin in parcele različnih oblik.
- 48 Zgodovinski arhiv Ljubljana, Občina Vrhnika, Gradbene zadeve 1867 – 1945, VRH 2, 004 – 2.
- 49 Najstarejša ohranjena je prošnja za nadzidavo 1. nadstropja in podaljšanje hiše Josipa Dormiša (danes Piškova hiša), pisana v nemškem jeziku. Leta 1873 je Jakob Sternen na županstvo naslovil v slovenščini! sledečo prošnjo:
"Slavno županstvo!
Jas sem od posestnice Jere Molk iz Verda h. st 19 skoz kupna pogodbo 4 Julija 1872 od parcele stv 1744 en kos od 3 1/2 sezna široko ino 5 sežnov dolgosti kupil in hočem na temo zemljišču eno bajto narediti, tajista bode i zidina kuhenja velbana, dimnik ven speljani ino z opekom pokriti.
Nar bližnji sosedje so: Gašper Maček, Jakob Ogrin ino Jakob Petrič.
Prosem naj se od županstva kaj hitro ta svet ogleda, ker nemam praviga štanovašla ino potem dovoluje, da smem hišo postaviti.
Verd 10. Marca 1873
Jakob Sternen"
(prepis je znakovno točen)
- 50 ZALJ, t.e.2, a.e. 281 (Anton Hren 1899)
- 51 ZALJ, t.e. 7, a.e. 731.
- 52 ZALJ, t.e. 13, a.e. 1470. Zastopnik cestnega odbora "sicer zahteva, da se ugoti stavbnemu zakonu vojvodine Kranjske z l. 1875, st. 67 – da naj se stavbena črta proti hlevu Karol Jelovška nazaj pomakne za 1/2 m. Ker pa so sosedje in prebivalci vasi Verd zadovoljni, da ostane stavbena črta tako kot je do sedaj, odstopi zastopnik krajnega cestnega odbora od svoje zahteve in privoli konečno v to, da prošnik Jakob Žitko odstopi svet od ogla sedanje hiše do ogla prizidka kojega bo podrł – javnemu prometu brez da bi za to zahteval od cestnega odbora kako odškodnino."
- 53 ZALJ, t.e. 8, a.e. 916
- 54 ZALJ, t.e. 6, a.e. 667
- 55 ZALJ, t.e. 8, a.e. 952: Leta 1940 gradbeno dovoljenje Mariji Pajsar vsebuje dopolnilo, da "se bo v slučaju rekonstrukcije cesta širila na nasproti ležeče parcele."
- 56 ZALJ, t.e. 1, a.e. 41 : 1935. leta dobi Matevž Brenčič ob postavitvi "zasilne lesene barake" natančna navodila: "Tla morajo biti najmanj 40 cm nad zunanjim nivojem. Vse podlage med betonom in lesom morajo biti dobro horizontalno izolirane z asfaltno lepenco. Ob krušni peči in štedilniku mora biti zid iz opeke, dimnik mora biti zidan in se ne sme naslanjati na nobeno leseno konstrukcijo. Okna ne smejo biti prav majhna. Stranišče morate napraviti koncem hiše, da ne bo vidno s ceste. Greznica mora biti cementirana in pokrita."
- 57 ZALJ, t.e. 7, a.e. 742: Tako ima Janez Merlak ob načrtitvi hiše leta 1901 uradni pripis mejaša Jelovška, da "nima nobenih zadržkov proti stavbi, čemo da se odločno prepove, da bi kokoši J.M. hodile po njegovi parceli št. 1251/1 in bo vsako kokoš, kojoj bo dobil na tej parceli – ubil."
- 58 ZALJ, t.e. 1, a.e. 123: Matevž Dobrovoljc leta 1935 tako razlaga: "Ker so mu razni posestniki les darovali in speljali zastonj, isto tako kamenje in njega vožnja ter vožnja opeke in bo vsa kovaška in ključavničarska dela sam naredu, je proračun zato tudi nižji."
- 59 ZALJ, t.e. 3, a.e. 281: Antonu Hren je bilo v stavbnem dovoljenju županstva leta 1899 dodano, da "z dokončanjem stavbe prevzame vse dolžnosti, katere pripadejo na vsako hišo; t.j. ponočno stražo, občinsko tlako, prenočevanje vojakov i dr."
- 60 Po Ložar 1944, str. 68: Osrednje – slovenska hiša obsega dolensko hišo, hišo v Ljubljanski kotlini, hišo v okolici Prezida in Čabra, hišo na Pivki, ter hišo v Celovski kotlini. Njena največja značilnost je prehodni značaj elementov, ki jo sestavljajo, in ki tvorijo prehode na vse strani. Osnovo talnega načrta tvori alpska hiša.
- 61 Ložar 1944, str. 81: "Na robovih najbližje ljubljanske okolice je pogosta hiša z zidanim stopniščem, bodisi navadnim, bodisi dvojnim... Osnovo temu tipu tvori pač vrhlevna hiša s svojim razvitim stopnišnim sistemom..."
Avtor navaja primer in sliko, opremljeno s podnapisom: *Hiša z lopo in stopniščem, Pokojišče. Na fotografiji pa je v resnici "Mik"čeva" kašča v Verdu.*
- 62 Po pripovedovanju Ivanke Levec.
- 63 - po podatkih shranjenih v ZALJ. Glede na letnico, izklesano na portal, pa bi bila edina povojna novogradnja lahko leta 1923 Grudnova, danes Lahova hiša (v arhivu je shranjena le dokumentacija predelave stavbe iz leta 1931).
- 64 Po pripovedovanju Štefke Cunder so hišo potem prvič prezidali leta 1942 in poševno steno zamaknjene vhoda nadomestili s pravokotno.
- 65 Po pripovedovanju Majde Drašler in Marjana Žnidaršiča.
- 66 Arhiv republike Slovenije, Zemljiška knjiga št. 2 – Gospodstvo Bistra za kraje Verd in Bevke, okraj okrajnega sodišča Vrhnika; Glavna Knjiga (do leta 1850), str. 25. (po N. Oblak 1998).
- 67 Po pripovedovanju Jožeta Novaka.
- 68 ZALJ, t.e. 3, a.e. 461.
- 69 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 70 ZALJ, t.e.7, a.e. 742.
- 71 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 72 Po pripovedovanju Ivanke Levec.
- 73 Po pripovedovanju Vincenca Logarja.
- 74 ZALJ, t.e. 6, a.e: 663.
- 75 Po pripovedovanju Ivanke Levec.
- 76 Po pripovedovanju Ivanke Levec je domače ime družine staro več sto let in so ga prinesli s seboj iz Bistre, kjer so se nekoč preživljali v okviru bistriške kartuzije kot "ceglarji". Enakega izvora naj bi bila še nekatera domača imena v stavbi, "Čovnar", "(V)Ratar"...
- 77 ZALJ, t.e. 1, a.e. 119 in 122 .
- 78 leta 2000 so celo fasado prebarvali z belo barvo.
- 79 ZALJ, t.e. 8, a.e. 847.

- 80 Na franciscejskem katastru iz leta 1823 je še ni, na reambuliranem leta 1882 pa je na tem mestu že vrisana zidana hiša.
- 81 ARS, Reambulančni kataster
- 82 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča se je tedaj po poroki vdove po Jakobu Japlju (Jakaše) in vdovca Matevža Stražišarja (Hren) le ta s svojimi otroki preselil iz hiše ob Ljubljani na nevostin dom. Starša novonastale družine sta po pripovedovanju ene od pravnukin – Ivanke Turšič, v hecu večkrat vzkliknili: "Tvoji in moji otroci najine otroke tepejo!"
- 83 ZALj, t.e. 11, a.e. 1214.
- 84 ZALj, t.e. 11, a.e. 1213.
- 85 ZALj, t.e. 12, a.e. 1347.
- 86 Po pripovedovanju Ivanke Turšič.
- 87 ZALj, t.e.12, a.e. 1294.
- 88 Na franciscejskem katastru leta 1823 je vrisana stavba na mestu današnjega gospodarskega poslopja domačije. Na prostoru ob cesti je vrisana pozidava šele na reambuliranem katastru iz leta 1882.
- 89 ZALj, t.e 2, a.e. 141.
- 90 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 91 po pripovedovanju Marije Pišek.
- 92 Spomladi 2005. leta so vratnice odstranili in zazidali vhodno odprtino.
- 93 Na franciscejskem katastru leta 1823 je na tem prostoru že vrisana velika zidana stavba, poleg nje gospodarsko poslopje. Na reambuliranem katastru leta 1882 pa sta domačiji dograjena tudi skedenj in kašča, na mestu katerih je leta 1901 postavil nov hlev Jakob Žitko. (En del stebra, ki je podpiral vhodno arkado kašče, je shranjen prosto stoječ v Jerebovem zelenjadnem vrtu, drugi del pa služi kot obtežni kamen za kisanje zelja pri Žnidaršičevih.)
- 94 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 95 ARS, Reambulančni kataster
- 96 Po pripovedovanju pok. Ljudmile Jereb.
- 97 ZALj, t.e. 13, a.e. 1470.
- 98 ZALj, t.e. 3, a.e. 307.
- 99 ZALj, t.e. 12, a.e. 1343.
- 100 ARS, Reambulančni kataster.
- 101 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 102 ZALj, t.e. 13, a.e. 1484.
- 103 Nazaj na vrata so jo pritrdili leta 2002.
- 104 ARS, Reambulančni kataster.
- 105 Na vogalnem kamnu hiše je vklesana letnica 1891. Pod njim je bila ob začetku gradnje, po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča, "v grunt zakopana flaša šnopca". V 19. stoletju je sredi dvorišča "Marjanč'nkove" domačije bila še lesena kašča, imenovana "Štorucova kaša", ki so jo nato prenesli ob Ljubljano, kjer je še nekaj let nazaj stala ob Varškovi hiši.
- 106 ZALj, t.e. 3, a.e. 344.
- 107 ZALj, t.e. 3, a.e. 345.
- 108 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča.
- 109 Kmetija je tedaj obsegala 23 njiv - 9,5 joha, 25 travnikov - 17 johov, s skupnim donosom 199 fl 16 kr, za kar je gospodar plačeval okroglo osmino dohodkov. (1 joh je meril približno 0,57 ha.)
- 110 Po pismu Rafaela Ogrina Matiju Žitku, Ljubljana, 6. oktobra 1961. (Vir: Alojz Žitko)
- 111 Po pripovedovanju Alojza Žitka.
- 112 Oblak N. 1998, str. 16.
- 113 Vsi zgodovinski podatki o Kotnik Lenarčičevem posestvu so povzeti po Oblak N., 1998.
- 114 Marolt, Marijan, 1975: Jožef Petkovšek, življenjepisna povest. SKA, Buenos Aires, str. 22.
- 115 isti, str. 39.
- 116 zgodovinski podatki povzeti po: Oblak N., 1998.
- 117 Jožef Petkovšek: 7. marec 1861 - 22. april 1898.
- 118 po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča naj bi bil veliki požar leta 1809.
- 119 Sklepni kamen vzdian v klet Antona Oblaka, Verd 86.
- 120 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 121 Arhiv republike Slovenije: Reambulančni kataster, p.k. 204, k.o. Verd - Abecedni seznam vseh zemljiških posestnikov v davčni občini Verd leta 1869.
- 122 Po splošnem pripovedovanju starejših krajanov Verda naj bi bi v tej hiši leta 1870 rojen tudi profesor, slikar in restavrador Matej Stern. V krstnih knjigah pa je zapisano, da se je tu od trinajstih otrok Mariji in Janezu Sternenu rodila leta 1862 le prva hči Frančiška. Matej je bil rojen nasproti "Jernejcovce" - v Kettejevi, današnji Gostiševi hiši. (Vir: Nadškofijski arhiv v Ljubljani, Rojstna in krstna knjiga župnije Vrhnika, 1870 - 1894, št. 116)
- 123 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 124 ZALj, t.e. 8, a.e. 850: Nagode Marija je zaprosila za preureditev svinjske kuhinje in hleva leta 1932.
- 125 ARS, Reambulančni kataster.
- 126 Fister, Peter, 1974: Spremembe v prostorski organizaciji kmečkega stanovanjskega poslopja na osrednjem Gorenjskem med srednjim vekom in barokom. Traditiones 3, Zbornik inštituta za slovensko narodopisje, SAZU, Ljubljana, str. 113 - 132.
- 127 Po pripovedovanju Gabrijela Hladnika.
- 128 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 129 ZALj, t.e. 9, a.e. 1008.
- 130 ZALj, t.e. 9, a.e. 1009.
- 131 Pod odstranjenim ometom so se v zidovih prizidka prikazali kamniti deli starejših portalov in oknikov, večina iz svetlo sive kamenine ter nekaj kosov iz lehnjaka.
- 132 Po pripovedovanju Juste Gorišek je vrata vgradil v počitniško hišo v Zaplani Oto Prebil.
- 133 ZALj, t.e. 2, a.e. 160.
- 134 Po pripovedovanju Majde Drašler, rojene Furlan.
- 135 ZALj, t.e. 2, a.e. 161.
- 136 ZALj, t.e. 2, a.e. 162.
- 137 Po pripovedovanju Majde Drašler.

- 138 ARS, Reambulančni kataster.
- 139 Občina Vrhnika, Zemljiška knjiga.
- 140 Opis je iz časa raziskave, ko stara hiša še ni bila podrt.
- 141 ZALj, t.e. 13, a.e. 1458.
- 142 ZALj, t.e. 7, a.e. 839.
- 143 ZALj, t.e. 2., a.e. 159.
- 144 Po pripovedovanju pok. Franca Furlana ml..
- 145 ZALj, t.e. 3, a.e. 281.
- 146 Ime "Gradar" naj bi po nekaterih razlagah izhajalo od ostalin antične gradnje, ki naj bi jih našli tu, po pripovedovanju Mari Markelj, pa naj bi ime Grad – Gradar označevalo staro, danes v garažo prezidano Hrenovo hišo, ki je stala v prejšnjem stoletju tik nad strmo pečino. Ko so si z lučmi v temi osvetljevali ozko strmo stezo, ki se je kot bližnjica proti cerkvi in jedru Verda vila navzdol, so ljudje v vasi dejali: "Z Grada že gredo!"
- 147 ZALj, t.e. 2, a.e. 174.
- 148 Po pripovedovanju pok. Ivanke Furlan, (mizar Karel Kržič s Polja - Janezova vas).
- 149 Marolt 1975, str. 252.
- 150 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča.
- 151 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča.
- 152 ZALj, t.e. 6, a.e. 711, (dokumentacija je iz arhiva neznanca kdaj izginila).
- 153 Marolt, Marijan, 1929: Dekanija Vrhnika. Topografski opis, Umetnostno – zgodovinsko društvo v Ljubljani, str. 54 do 60.
- 154 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča.
- 155 Po Maroltu 1929.: Slika sv. Miklavža je bila od slike sv. Krištofa na levi strani, ločena z rdečo črto. Zaradi prezidav oken je bila ohranjena le še v površini 100/200 cm.
"Levo na obrežju z zelenim grmom stoji v ¾ profila svetnik. Na glavi ima zeleno, rudeče podloženo in z ornamentalno borduro obrobjeno infulo, okrog glave pa gloriolo. Glavo ima nagnjeno k desni, lasje so kodrasti, brada kratka in redka. Čez svetlo obleko ogrnjen rudeč, vijoličasto podložen in belo obrobjen plašč, izpod katerega drži roki: v levici škofovska palica, z desnico blagoslovja. Za svetnikom gora in val. Desno ladija, zunaj rumena, znotraj rujava. V ladiji sta dve osebi, s sklenjenimi rokami, obrnjeni k svetniku; ena je oblečena v rudečo, druga v vijoličasto obleko. Na ladijinem jamboru s tamburjem na vrhu visi od vetra razgibano jadro z rudečim robom in križi; spodnji del je pritrjen z vrvjo. Med tamburjem in spodnji delom jadra skače hudič v obliki rogatega mačka. Modro morje sega do višine prizora, zgoraj pa so hribi in temno sivo nebo."
- 156 ZALj, t.e. 8, a.e. 886.
- 157 po pripovedovanju Ane in Jožefa Turk.
- 158 Po pripovedovanju sosedo Anice Prelec.
- 159 ZALj, a.e. 1, t.e. 85.
- 160 ZALj, t.e. 9, a.e. 1067: ... naštet kot mejaš in solastnik skupne parcele 1026 (z J. Oblakom, J. Ogrinom, I. Prošnikom)
- 161 Po pripovedovanju Anice Prelec.
- 162 ZALj, t.e. 10., a.e. 1002.
- 163 Po pripovedovanju Maričke Rosenwirth.
- 164 Tako imenujem v nalogi okvirje vhodnih odprtín.
- 165 Makarovič, Gorazd, 1981: Slovenska ljudska umetnost. Zgodovina likovne umetnosti na kmetijah. Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 21 do 33.
- 166 Fister, P., Umetnost stavbarstva na Slovenskem., str.134, sl. 188 in 189.
- 167 Pavšič, Jernej, 1987: Geološki zbornik 7. Arhitektonsko gradbeni kamen v Sloveniji in njegova uporaba, Uvod, Odsek za geologijo in Inštitut za geologijo, Ljubljana, str. 3.
- 168 Avguštin, Maruša: Peraška kamnoseška delavnica in njen pomen pri oblikovanju cerkvenih renesančnih portalov na Gorenjskem. Diplomski naloga na Filozofski fakulteti, Oddelek za umetnostno zgodovino.
- 169 Makarovič 1981, str. 10.
- 170 Ramovš, Anton, 1973: Gradbeni in okrasni kamni. Selska dolina, Železniki., Muzejsko društvo Škofja Loka, str. 66.
- 171 Podpeški kamnolom so Rimljani izkoriščali zlasti za gradnjo Emone. Ker je bila naravna struga Ljubljanice oddaljena od Podpeči skoraj kilometer, so izkopali novo, bližje kamnolomu.
- 172 Soldat, Stanko, 1987: Geološki zbornik 7. Pridobivanje arhitektonsko – gradbenega kamna v Sloveniji, str. 15.
- 173 Ramovš, Anton, 1987: Geološki zbornik 7., Geološka ekskurzija..., str. 28.
- 174 1997: Kuclerjev kamnolom. Zloženka, Občina Vrhnika, Zveza kulturnih organizacij Vrhnika.
- 175 Valvasor 1689 (1987) str. 78.
- 176 Vrsta kamna pod plastjo barve ni razpoznavna.
- 177 Vrsta kamna ni določljiva.
- 178 Letnica izdelave novih portalov ni dokumentirana, je bila pa tega leta Kotnikova hiša temeljito prezidana.
- 179 Po pripovedovanju Milene Zrinski, Lahove hčerke, se je oče tako želel otestiti imena prejšnjega lastnika, ki se je kot domače prijel novih stanovalcev. Ali je na sklepnem delu obstajal kakšen napis tudi prej, ni znano.
- 180 Po Bar – Janša, Ada, 1991: Preživel so viharje. Spremnio besedilo koledarja, Zveza kulturnih organizacij Vrhnika.: "Likovno bogati so zlasti portali vrhiško logaškega prostora, ki v drugi polovici 19. stoletja združujejo baročne oblike 18. stoletja in klasicistične prvine, značilne za primorski prostor."
- 181 Makarovič 1981, str. 21.
- 182 Mušič, Marjan, 1947: Obnova slovenske vasi. Družba sv. Mohorja v Celju, str.35 in 36.
- 183 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča, je bil tako oblikovan tloris njihove stare hiše, podrt leta 1912, morda pa tudi hiša na mestu današnje Jerebove, katero so podrti leta 1899.

- Glede na to, da sta bili - in takrat Hrovatinova in Žitkova hiša (stara imena) zgrajeni ena nasproti druge, na obrobju srednjeveškega jedra, torej v 17. ali 18. stoletju - bi bila taka tlorisa v resnici možna. Žnidaršičeva hiša je imela tudi "tri mogočne portale, največjega - zamaknjenega, obrnjenega proti cesti." Šesterostran, z zamaknjenim vhomom je bil do prezidave 1942. leta tudi tloris Cundrove (Maček, Remžgar) hiše.
- 184 Makarovič 1981: str. 23: "... morda so v 16. stoletju imeli tudi vrata, ki so imela na zunanji strani pribit okvir. Takšna vrata bi sodila v polkrožno zaključene gotske portale. Na spodnji strani vrat je pravokoten okvir; na zgornjem delu vrat je trikotniški okvir s segmentno oblikovanimi zunanjimi stranicami (l. 1530 Stjak 17) ... Ker v mlajših portalih takšnih vrat nismo zasledili, mislimo da so ta vrata izvirna ali mlajši posnetek gotskih vrat."
- 185 Baš, Franjo, 1984: Stavbe in gospodarstvo na slovenskem podeželju. Izbrani etnološki spisi, Slovenska matica Ljubljana, str. 26 in 27.
- 186 Fister P. 1986: str. 270.
- 187 Braudel, Fernand, 1988: Strukture vsakdanjega življenja: mogoče in nemogoče. Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem XV. - XVIII. stoletje., ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, str. 46.
- 188 Na vprašanje Majdi Drašler - zakaj ni imela tudi njihova (Furlanova) "mala hišica" dvokrilnih vrat, je informatorka odgovorila: "Kje pa! To je bila... kot bajta! Dvojna vrata so imeli v glavnem ta veliki kmetje..."
- 189 Po pripovedovanju so bile tako leta 1988 uničene tudi freske na cerkvi sv. Antona - češ "kaj bi s temi čačkami, če imamo lahko lepo belo cerkev kot je v Mali Ligojni..."
- 190 Bar- Janša 1991: str. 1.
- 191 Ljubič, Tone, 1952: Okenske mreže v okolici Ljubljane. Slovenski etnograf, Ljubljana.
- 192 Opis stanja iz časa raziskave... leta 2004 so potomci družine grobnico porušili in zravnali z zemljo.
- 193 Ljubič 1952
- 194 Po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča, ki je za kovano mrežo hišnih vrat (vrata delana 1912. leta) dejal: "... Lahko, da jo je skoval kovač Tomšič, ki se je rad poigral s čim takim, lahko pa da so jo kje kupili..."
- 195 Makarovič 1981, str. 31.
- 196 Leroi- Gourhan, André, 1990: Gib in beseda II., Simboli družbe, Studia Humanitatis, ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, str. 108.
- 197 isti, str. 117: "Pri vseh človeških skupinah, kar jih poznamo, ustreza bivališče trem nujnostim: nujnosti ustvariti si tehnično učinkovito okolje, nujnosti zagotoviti okvir za družbeni sistem, nujnosti uvesti red v obdajajoče veselje na podlagi ene točke."
- 198 Chevalier 1993, str. 173 in 174.
- 199 Oblak, Tatjana, 1992: Hiša v mitologiji in izročilu. Diplomski naloga na Fakulteti za arhitekturo, Ljubljana, Uvod.
- 200 Štrekelj, Karol, 1895 - 1898 (ponatis 1980): Slovenske narodne pesmi. 1. zvezek, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 589.
- 201 Oblak T. 1992, Komunikacije, Vhod, str. 53 - 97.
- 202 Goldstein 1988, str. 50 do 53.
- 203 V antičnem svetu so bila vrata simbol boja sužnjev za svobodo. Kot prispodobno odrešitve in svobode so jih razumeli tudi prvi kristjani.
- 204 Tudi domovanja škrtov naj bi bila postavljena skrbno pazljivo; vanje vodita vedno dva vhoda - lažen, poln pasti za nepovabljeni in - pravi, varno skrit, do katerega ne vodi nobena stezica. Po: Goljevšček, Alenka, 1988: Med bogovi in demoni. Liki iz slovenske mitologije. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 83.
- 205 Na predstave o vходу v nebesa, ki so jih poznali zlasti v vzhodni in srednji Evropi, so vplivale himne svetega Efrema iz 4. stoletja in vizije cesarice Teodore. Številna vrata v predverju nebes naj bi povezovala čedalje strmejša pot. Od vrat do vrat so dušo spremljali angeli, na vsakem pragu posebej pa se duša čuvarju vrat spove svojih grehov. Na te predstave so nedvomno vplivale carinske formalnosti na vhodih v stara mesta. Po: Every, George, 1987 (prevod 1988): Krščanska mitologija. Otokar Kersovani, Opatija, str. 109 in 112.
- 206 "... Videl sem tedaj v sanjah, da sta dva moža prišla do vrat: in glej, ko sta vstopila, sta bila vsa spremenjena in odela sta se v oblacilo, ki se je bleščalo kakor zlato..."
- ... Tedaj, ravno ko so se vrata odprla, da bi vstopila, sem se ozrl za njima in glej, Mesto je sijalo kakor sonce; ceste so bile tlakovane z zlatom in po njih je hodilo veliko ljudi, s kronami na glavah, palmami v rokah in zlatimi harfami, s katerimi so igrali slavonspeve..." (Iz knjige Romarjeva pot, 1678. leta.) Po: Cavendish, Richard, Ling O., Trevor, 1980 (prevod 1988): Mitologija. Ilustrirana enciklopedija. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 162.
- 207 Schwab, Gustav, 1990: Najlepše antične pripovedke. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- 208 Oblak T. 1992, str. 71.
- 209 Kastelic, Jože, 1998: Simbolika mitov na rimskih nagrobnih spomenikih. Šempeter v Savinjski dolini. Slovenska matica, Ljubljana, str. 497.
- 210 Zapiralne zanke so oblikovane enako kot na vratih "Mik'lčeve" kašče v Verdu.
- 211 Tokarev 1974, str. 319.
- 212 Prešeren, France, 1914: Poezije. Memento mori!, Kleinmayr & Bamberg; Ljubljana, str. 143.
- 213 Oblak T. 1992, str. 64.
- 214 Chevalier 1993, str. 233.
- 215 Jung 1974, str. 30.
- 216 po pripovedovanju Katje Oblak je bil to znan rek Pišlerjeve mame z vrhniške Stare ceste.
- 217 Pokopi mrtvih pod hiše živih; pod prag, tla, ognjišče ali v posebne kapele v domovih, je bilo znano okrog 2000 pr. n št. tako Sumercem, kot Hetitom, pa tudi

- Hebrejcem.
Po: Woolley, Leonard, 1969: Začetki civilizacije. 1. knjiga, 2. zvezek, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 331 – 388.
- 218 V pričujočem delu je povzeto le izročilo kultur, ki so (verjetno) bolj ali manj neposredno vplivale na obravnavani prostor.
- 219 Kačo so še posebej častili kot atribut podzemnega božanstva v domovih kretske mikenskega prostora, v drugem tisočletju pr. n. št.. Boginja je bila zaščitnica domačega pokojnika in kača – čuvar in dobri duh hiše je bila dobrodošla kasneje tudi v grški folklori; spoštovali so jo, jo hranili z mlekom in krušnimi drobtinami in sčasoma je Kača boginja postala zaščitnica živih, ne mrtvih članov družine. Arheološka izkopavanja minojskega obdobja so odkrila hiše s številnimi "kacijimi cevmi v zidovih".
Po: Woolley, Leonard, 1969: Začetki civilizacije. 1. knjiga, 2. zvezek, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 368.
- 220 Perowne, Stewart, 1983 (prevod 1986): Rimska mitologija. Otokar Keršovani, Opatija, str. 141.
- 221 Goljevšček 1988, str. 77 do 79.
- 222 Perowne, 1986, str. 18.
- 223 Otroka je iz hiše vodila boginja Abeona, Adeona ga je pripeljala nazaj. Ko je deček postal šolar, ga je skozi vrata vspremila Iterduca, domov pa Domiduca.
Po: Tokarev 1974, str. 322.
- 224 Ovsec, J. Damjan, 1991: Slovanska mitologija in verovanje. DOMUS, Ljubljana, str. 398 do 402.
- 225 isti, str. 145 – 147.
- 226 Naša domača imena zanj so številna; palček, škrat, malik, malič, enc, šetek, gugljaj, gospodarček, lesnik...
Po: Goljevšček 1988, str. 81.
- 227 Ovsec 1991, str. 403 do 409.
- 228 Gombrich, Ernst, H.; 1990: *Icones symbolicae*. Spisi o umetnosti, Studia humanitatis, ŠKUC, Ljubljana, str. 170: "Paleolitik je svoje zbirke simbolov sestavljal zato, ker je moral nekaj izraziti... umetnost na začetku, ob nastanku ni mogla biti drugačna kot abstraktna."
- 229 isti, str. 181: "Geometrizacija figurativne prvine zaradi materialnih vzrokov, denimo zaradi niti pri tkalstvu ali pletarstvu, dobijo oglate obrise in se postopoma razkrojijo v geometrijske like brez pomena. Pri keramiki najdemo druge oblike, ki so nastale zaradi uporabe dekorja, ki se ovija okrog vaze, ali zaradi uporabe čopiča pri hitro slikanih snoveh, ki se hitro obrabljajo in naposled dosežejo geometričnost. Ta evolucija je praviloma zajela le dekorativne postopke, pri katerih je ritem pomembnejši od snovi in lahko rečemo, da so pri vseh umetnostih od neolitika naprej odseki, kjer nastopa geometriziranje."
- 230 Postrani nabite deščice so bile (do tabelnih vrat) med najpogostejšimi vratnimi vzorci. Lik, ki je tako nastal, spominja na drevo z navzgor ali navzdol obrnjenimi vejami. Kult drevesa, ki se skriva na podobnih vzorcih na mašnih plaščih in pirhih (po Kuretu), je v primeru vrat vprašljiv... kot recimo tudi pri vzorcu z mrežo razdeljenih oken ni prisoten kult križa. V stavbarstvu so mnoge oblike največkrat posledica pretežno materialnih in tehnoloških vzrokov. (op. T. Oblak)
- 231 Gombrich, str. 131: "V temnih koticih naše zavesti vsi verjamejo v magičnost podobe. Po drugi strani pa niti preprost človek ne verjame, da so te podobe nadvse veljavne. V zgodovini evropske misli se ta dvojnost razmišljanja po svoje zrcali v nepretrganem sobivanju novoplatonskega mysticisma in aristotelskega intelektualizma. Napetost med tema dvema načinoma življenja, njuno prepletanje, skladnost in razhajanje sestavljajo zgodovino filozofije religije v vsem srednjem veku in renesansi. Obe usmeritvi sta seveda močno vplivali na umetnike in naročnike..."
- 232 Karlovšek, J., 1937: Slovenski ornament. Ljudski in obrtniški izdelki. Kleinmayer & Bamberg, Ljubljana, str. 6:
"Predvsem pa obstaja razlika med našimi in tujimi motivi v tem, da dobe naši na najpreprostejši – pripovedni način lepo umetniško obliko, ki ustreza občutku slovenske duše in lirike..."
- 233 isti, str. 37: "Stvaritelj naše hiše je jako previden, kadar uporablja ornamente, ki jih namešča samo tam, kjer se utegnejo res uveljaviti. Napačno je, če se preobloži hiša po nepotrebnem in preobilo n okrasom, ker se pokvari z njim baš učinek, s katerim naj bi se doseglo slovensko občutje. Naši stavbeni okraski ustrezajo namenu in pristnosti gradiva. Zavrača se vsak okras, ki ne izvira iz potrebe predmeta in ni umesten..."
- 234 Šmitek, Zmago, 1999: Antropološke interpretacije kozmogramov. Šumijev zbornik, Filozofska fakulteta, Ljubljana, str. 98:
"Znak je v svoji čisti obliki enostaven, enoznačen in pregleden, simbol pa je kot nasprotje težko določljiv, večpomenski in sinkretičen. Znak označuje nekaj zunaj sebe, simbol pa je ponazoritev svoje lastne vsebine. Znak je zgovoren le v sistemu drugih znakov, medtem ko je simbol vsebinsko zaokrožen in zato samostojnejši. In končno, znak je povezan z logičnim mišljenjem, simbol pa je projekcija fantazij, predstav in emocij..."
- 235 Makarovič 1981, str. 28.
- 236 Da civilizacija odločilno vpliva na zaton ljudskega izročila, so menili raziskovalci narodopisja že konec 19. stoletja. Vurnik je postavil začetek umiranja ljudske kulture v prvo polovico 19. stoletja, "ko je evropska civilizacija kakor slana pokrila ta lepi, starodavni, na prastari tradiciji hranjeni svet."
Po: Slavec – Gradišnik, Ingrid, 2000: Etnologija na Slovenskem. Med črmi narodopisja in antropologije. Založba ZRC SAZU, Ljubljana, str. 133.
- 237 Musek 1990, str. 196.
- 238 Harej 1986, str. 40.
- 239 Chevalier 1993, str. 374 in 375.
- 240 Cooper 1986, str. 110.

- 241 Musek 1990, str. 197.
- 242 Cooper, Jean Campbell, 1978 (prevod 1986): Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbolov. Prosveta - Nolit, Beograd, str. 84 in 85.
- 243 Krog, kvadrat in križ nastopajo povezani v simbole že v bronasti dobi. Kult sonca, ki se je porodil ob porastu poljedelskega gospodarstva, je bil razširjen po vsej Evropi.
Po: Tokarev, Sergej Aleksandrovič, 1965 (prevod 1974): Vera v zgodovini narodov sveta. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 25.
- 244 Chevalier, Jean, Gheerbrant Alain, 1969 (prevod 1993): Slovar simbolov. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 295 – 298.
- 245 Jung 1973, str. 240 – 249.
- 246 Chevalier 1993, str. 280 – 283.
- 247 Isti, str. 80.
- 248 Cooper 1986, str. 76 in 77.
- 249 Križ so Kristjani verjetno povzeli po starejših izročilih egiptovske, kretske in drugih religij. Kult križa v krščanstvu ni povezan z domnevnim sredstvom Kristusove usmrtnitve, saj se je križ začel na krščanskih spomenikih pojavljati dokaj pozno, pa še to ne kot razpelo. Prve podobe na križ razpetega Jezusa so šele iz 8., 9. stoletja.
Po: Tokarev 1974, str. 359.
- 250 Cavendish, Richard, 1977 (prevod 1979): Istorija magije. Izdavaški zavod "Jugoslavija", Beograd, str. 82 in 83.
- 251 Cooper 1986, str. 84 in 85.
- 252 Šmitek 1999, str. 95 – 106.
- 253 Leroi 1990, str. 182: "Vso evropsko paleolitsko umetnost nosi mitološka tema, ki je za nas nepojasnjena in ki v isto skupino postavlja moškega, žensko, bizona in konja. Moški simboli se kmalu zlijejo z, v vrsto postavljenimi paličicami ali z nizi konic, ženski simboli so izraženi z ovali ali s trikotniki, ki jih seka ali ne seka središčnica, ali krogi."
- 254 Chevalier 1993, str. 235 in 236.
- 255 Musek 1990, str. 198.
- 256 Jung 1974, str. 42.
- 257 Cooper 1986, str. 145.
- 258 Guenon, Rene, 1995: Fundamental Symbols. The Universal Language of Sacred Science. Quinta Essentia, Cambridge, UK., str. 46.
- 259 Chevalier 1993, str. 237 do 239.
- 260 Musek 1990, str. 198.
- 261 Ritz, Gisliind, M., 1974: Alte geschnitzte Bauernmöbel. Verlag Georg D.W. Callwey, München, str. 28.
- 262 Musek 1990, str. 198.
- 263 Musek 1990, str. 199.
- 264 Ritz 1974, str. 18.
- 265 Ritz 1974, str. 80.
- 266 Chevalier 1993, str. 640.
- 267 isti, str. 492.
- 268 Ritz 1974, str. 70.
- 269 Chevalier 1993, str. 288.
- 270 Kuret, Niko, 1989: Praznično leto Slovencev. Prva in druga knjiga. Družina, Ljubljana.
- 271 Möderndorfer, Vinko, 1946: Verovanja, uvere in običaji Slovencev. Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celju.
- 272 Prav zato danes preživelih običajev v tem poglavju na hišnih vhodih in vratih ne analiziram podrobneje, ampak jih le predstavljam – tako kot jih opisujejo in razumejo sami domačini.
- 273 Delitev na šege življenjskega kroga in koledarske šege je povzeta po: 1980: Slovensko ljudsko izročilo. Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 157 do 176.
- 274 Splošen notranjski izraz za berače.
- 275 Pavlin , Darko, 1993: Slovensko narodno izročilo. Lexis, Kranj, str. 175.
- 276 Primerjaj z "Abrahamovo hišo"
- 277 Ložar - Podlogar, Helena 1980 (Slovensko ljudsko izročilo), str. 157.
- 278 Po pripovedovanju Katje Oblak se je še leta 1966 proti večeru sosed France Jarc branil stopiti v hišo, češ da bo prinesel otroku "mrakce".
- 279 Kuret, 1989, 2. knjiga, str. 284 – 292.
- 280 Tako na primer smrečice ob novem letu, na novih lesenih ostrejših, odhodu v vojsko...
- 281 "Mlajčki" so bili v preteklosti tipično fantovsko opravilo, zadnjih dvajset let pa pri pletenju vencev, oblikovanju voščilne table in krašenju krošenj sodelujejo tudi dekleta. Podiranje primernih smrek v gozdu se začne v poznem mraku, beljenje debel, kopanje jam, zasajanje in postavljanje mlajev pa se raztegne lahko tudi do prvih jutranjih ur. Nevesta z domačimi največkrat s praga opazuje dogajanje, predvečer poroke pa se ponavadi razvije v pravi vaški praznik.
- 282 Pavlin 1993, str. 17.
- 283 ... To so svetniki, ki godujejo v času sončnega obrata v božično novoletnem ciklusu, pa pust na začetku pomladi, spomladanski obredi, ki so zdaj povezani s krščansko veliko nočjo, letni krog praznikov, deloma prilagojen dnevu sv. Trojice, deloma godu Janeza Krstnika in jesenski zahvalni dnevi.
Po: Tokarev 1974, str. 148.
- 284 Iz najstarejših dob je znano tudi židovsko čaščenje dreves. Sledovi tega kulta so se ohranili tudi v biblijskih besedilih.
Po: Tokarev 1974, str. 271.
- 285 To besedilo je poznala Roza Oblak, rojena Pšenica v Sodražici na Dolenjskem leta 1906.
- 286 Kresno zelenje je cvetje, ki raste in cveti konec junija; praprot, šentjanževke, kresnice, ivanščice... in naj bi imelo posebno čarno moč.
- 287 Kuret, 1. knjiga, 1989, str. 408: "... Tudi na Verdu pri Vrhniki naj bi praprot, nastlana po sobah in okoli hiše, branila gadom k hiši."
- 288 po pripovedovanju Majde Drašler so pred letom 1945 v bližnji okolici njenega doma zatikali kresno zelenje za okenske in vratne okvirje le pri Mežnarjevih.

- 289 po pripovedovanju Franca Ogrina .
- 290 po pripovedovanju Ivanke Levec.
- 291 po pripovedovanju Roze Oblak.
- 292 Adventni venci so največkrat spleteni iz umetnega zelenja, oblikovanega kot smrečje ali bodičevje. Redki venci so naravni ali iz suhega cvetja.
- 293 Novoletna drevesca so najpogostejše umetne jelke, krašene z električnimi lučkami in drugim novoletnim okrasjem.
- 294 Po pripovedovanju Ivanke Furlan.
- 295 Oblak T. 1992, str. 90, 91.
- 296 Kuret 1989, str. 469 do 481.
- 297 Isti, str. 279.
- 298 po pripovedovanju Majde Drašler je bil ta običaj pred vojno zelo razširjen.
- 299 To navado sta oživila Edo Zupan in Marko Furlan.
- 301 Kuret 1989, str. 185: "Okoli Vrhnik so verovali, da ogorek blagoslovljenega ognja z ognjišča ustavi požar – zagnati ga moraš čez gorečo streho."
- 301 Koledovanje se je razvilo iz obhodov, ki so jih kot "Kalendae Januariae" poznali Rimljani. Kalende so bile sprva začetek meseca.
Po: Kuret 1989, str. 341.
- 302 Miklavževi obhodi so v Verdu zamrli po letu 1945, prav tako Trikraljevski obhodi.
Po: Kuret, Niko, 1984: Maske slovenskih pokrajin. Cankarjeva založba, SAZU, Ljubljana, T IV, str. 150, T XVIII, str. 462.
- 303 Oblak T., str. 53, 54.
- 304 po pripovedovanju Urbana Žirovnika
- 305 po pripovedovanju Franca Ogrina.
- 306 Po: Kuret 1984, T V, str. 164, T VII, str. 187, T XIV, str. 380 in T XV, str. 399:
V Verdu in bližnji okolici so našemljenci imenovani - "šeme, maskare", naličja - "maska, larfa". Sprevod s prizori je bil znan le v bližnji vasi Bevke, v Verdu samem pa samo obhodi. Sodbe Pustu niso poznali, pač pa samo njegov pogreb.
- 307 po pripovedovanju Antona Oblaka st..
- 308 po pripovedovanju Urbana Žirovnika.
- 309 po pripovedovanju vseh informatorjev.
- 310 Prešce so bili majhni hlebčki s križem na sredi, po pripovedovanju Urbana Žirovnika pečeni na listu zelja.
- 311 po pripovedovanju Antona Oblaka st. :
"... v Verdu je bila najradodarnjša Majstrova gospa... najbolj lačni otroci pa so se po podobne kruhke, imenovane martinčki, podali čez deset dni še v Zaplano, kjer so jih pekli ob prazniku zavetnika svoje cerkve – sv. Martina".
- 312 Kuret 1989, 2. knjiga, str. 98.
- 313 Po pripovedovanju Urbana Žirovnika so bili parkeljni mnogokrat iz drugih vasi, Ligojne, Stare Vrhnik in Bevke.
- 314 Po pripovedovanju Franca Ogrina.
- 315 Kuret 1989, 1. knjiga, str. 228.
- 316 "Verovanja in uvere" povzete po delu Vinka Möderndorferja: Verovanja, uvere in običaji Slovencev.
- 317 Čarnost konjske podkve se navezuje tako na simboliko konja, kot tudi železa in samo lunarno obliko. Obrnjena navzgor je atribut Meseca, simbol rogate moči.
Po: Cooper 1986, str. 136.
- 318 Oblak T. 1992, str. 86, str. 91.
- 319 Möderndorfer 1946, str. 151.
- 320 Dolenc, Milan, 1999: Zagovori v slovenski ljudski medicini. Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani, Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije, Ljubljana, str. 221:
"V knjižici iz Zaplane je zagovor "za žvina in krave": Tausndguldnkraut, Spaika, pšenice jare dej na sveti večer na mizo dej žvin posebnu na sveti večer. Še tu. Daj še srebca zraven tega na sveti dan pri usih treh mašah more biti potem deni u štal ali **hišo med urata** skriti more biti. To je huda za živino in ljudi."
- 321 isti, str. 84, 102.
- 322 Möderndorfer 1946, str. 148.
- 323 Opečni petelin naj bi čuval pred požarom, pa tudi nakazoval, da hiša sodi pod faro sv. Pavla na Vrhnik... opečni maček pa naj bi odganjal tatove in skrbel za splošno srečo in blagostanje doma.
- 324 Zapis hčerke Jožefa Riharja – Lojzke Rihar.
- 325 po pripovedovanju Marjana Žnidaršiča.
- 326 ZAIj, t.e. 12, a.e. 1291.: "Jaz sem mojo kovačnico v Verdu h. stv. 88 že pred leti na parc. stv. 506 sezidal in imam jako malo prostora za moja rodbina. Jaz sem ukupel zraven kovačnice še od Janez Furlana parcelo stv. 505 in zahtevam kovačnico izširiti in eno nadstropje napraviti in sicer po priloženem načrtu."
- 327 po pripovedovanju Franca Ogrina.

PREBIVALSTVO OBČINE VRHNIKA NA PRELOMU 19. IN 20. STOLETJA – 2. DEL

V prejšnji številki Razgledov (Vrhniški razgledi 5) smo v prvem delu prispevka Prebivalstvo občine Vrhnika na prelomu 19. in 20. stoletja pisali o popisih prebivalstva. Najprej na splošno, kdaj jih zasledimo, potem o popisih, ki so jih opravljali v nekdanji avstrijski državi, v okvir katere je sodila večina slovenskega ozemlja pred letom 1918, ter tudi o popisih prebivalstva v občini Vrhnika od leta 1870 do 1910. V dodatku so bili objavljeni popisi prebivalcev iz leta 1900 za vasi Mirke, Verd, Bistra, Podlipa in Zaplana.

Tokrat smo za objavo pripravili popise prebivalcev iz leta 1900 za drugi del občine, tj. za vasi Bevke, Blatna Brezovica, Drenov Grič, Lesno Brdo, Mala Ligojna, Sinja Gorica in Žažar. Tudi za te vasi podatke o prebivalcih, ki so jih po vsej verjetnosti prepisali iz originalnih popisnih pol, ki pa se niso ohranile, najdemo v posebej za to namenjeni in tiskani občinski knjigi. Zanje veljajo podobne značilnosti glede vpisanih podatkov kot pri objavljenih leta 2004: podatki so v tiskane obrazce vpisani z roko, mestoma težko berljivi, ker so zapisani na podlagi domačega narečnega govora, pojavljajo se nedoslednosti, ko na primer rojstni podatek vsebuje samo letnico, ali pa tudi netočnosti, predvsem pri zaznamkih, ki so jih pripisovali kasneje in so bili verjetno pridobljeni na podlagi ustnih informacij. Pri objavi smo zato uporabili enaka načela kot prejšnjič. Pri navedbah, kjer nismo mogli s popolno gotovostjo razbrati zapisanega podatka, smo to označili z vprašajem v oklepaju (?), naknadni vpisi oziroma zapisi v originalni knjigi se ločijo od prvotnih, ob popisu vpisanih podatkov tako, da smo jih zapisali ležeče. Še vedno

ostaja nerazrešena označba določenih imen s kljukico. Rubrike, ki so jih zajemali popisi, ostajajo enake kot v prejšnjem zborniku predstavljenih knjigah, toda podatki niso povsod vpisani. Pri tokratnih popisih namreč v knjigi niso vpisana domača imena hiš za vas Bevke in za nekaj hiš na Stari Vrhniki. Pri objavi pa smo manjkajoča hišna imena dodali tudi za te hiše in jih označili z dvema zvezdicama (**). Zapisali smo jih po podatkih, ki jih je zbral g. Janez Žitko na terenu, in na podlagi zapisov v statusih animarum okrog leta 1900. Upoštevali in objavili smo tudi druge njegove ugotovitve glede nekaterih vpisov v knjigi. V opombah smo zapisali, da gre za njegove navedbe. Poudariti je namreč potrebno, da so te knjige popisov, ki vsebujejo veliko podatkov o prebivalcih, nastale na podlagi prepisovanja podatkov s popisnih pol, kar že dopušča možnost, da pride kdaj do napak pri prepisovanju, druga možnost pa je, da hišni gospodarji popisovalcem niso navedli popolnoma točnih podatkov (tu mislimo predvsem na rojstne datume) družinskih članov. Za verodostojne podatke o rojstnih datumih veljajo vpisi v rojstne oziroma krstne knjige. Kljub tem malenkostnim pomanjkljivostim pa so knjige, ki ne izkazujejo samo stanja na dan popisa, temveč tudi druge spremembe, ki so nastopile kasneje in so se tikale določenih oseb, nedvomno zelo zanimive za razne raziskave, še posebej pa za posameznike, ki se zanimajo za svoje prednike. Z njihovo objavo postanejo tudi dostopne vsakomur, ki jih želi pregledovati, in to ob vsakem času, kar je v današnji dobi nenehnega hitenja in pomanjkanja časa zelo pomembno.

S to objavo druge knjige popisov prebivalcev, ki zajema v naslovu našete kraje občine Vrhnika, smo izčrpali ohranjene vire za leto 1900. Kot smo pisali že v prejšnjem prispevku, je tudi za kraj Vrhnika po vsej verjetnosti obstajala knjiga popisa prebivalstva, ki pa je v arhivu ne najdemo. Možnosti sta dve: ali sploh ni ohranjena (morda je bila uničena v vojni, pri raznih selitvah) ali pa je kje drugje in zanjo ve le peščica ljudi ali celo nihče. Obstaja namreč indeks popisa za leto 1900 in v njem so navedeni tudi hišni posestniki za Vrhniko. To dokazuje, da je bil popis opravljen. Celotne evidence prebivalcev pa iz indeksa ne bi bilo mogoče rekonstruirati, saj so v indeksu navedeni le hišni lastniki, samo tu in tam tudi drugi družinski člani. Razmišljamo o tem, da bi v naslednji številki razgledov objavili popis prebivalcev za kraja Vrhnika in Hrib iz leta 1890 in s tem nekako zapolnili vrzel.

Bevke

Vas Bevke je 31. decembra 1900 imela 375 prebivalcev (162 moških in 213 žensk) in je obsegala 68 hiš oziroma 71 hišnih števil.

Blatna Brezovica

Vas Blatna Brezovica (tudi: Blatnabresouza) je 31. decembra 1900 imela 300 prebivalcev (144 moških in 156 žensk) in je obsegala 46 hiš oziroma 47 hišnih števil.

Drenova Gorica oziroma Drenov Grič

Zanimivo je ime tega kraja. V krajevnih leksikonih se vedno navaja kot Drenova Gorica, prav tako v knjigi pri popisu prebivalstva, vendar pa je pri navedbi rojstnega kraja oseb, ki so bile rojene v tem kraju, zapisano Drenov Grič. Drenova Gorica je 31. decembra 1900 imela 195 prebivalcev (99 moških in 96 žensk) in je obsegala 30 hiš oziroma 34 hišnih števil.

Lesno Brdo

Lesno Brdo (nemško: Hölzenegg) ima zanimivo zgodovino glede svoje upravne pripadnosti. Ob oblikovanju upravnih občin sredi 19. stoletja je kraj sodil pod občino Horjul. Imel je 213 prebivalcev, ki so živeli v 29 hišah. Nekoliko kasneje, vendar pred letom 1869, je v celoti prešel v okvir občine Vrhnika. Po popisu z dne 31. decembra 1869 je imel 196 prebivalcev. Še pred letom 1880 pa je bil kraj razdeljen na dva dela in del vasi je pripadal občini Horjul, del pa občini Vrhnika. Tisti del, ki je sodil k občini Vrhnika, je 31. decembra 1900 imel 152 prebivalcev (73 moških in 79 žensk) in je obsegal 28 hiš oziroma 33 hišnih števil (od 11 do 43).

Mala Ligojna

Mala Ligojna (nemško: Kleinligoina) je 31. decembra 1900 imela 102 prebivalcev (46 moških in 56 žensk) in je obsegala 20 hiš oziroma 22 hišnih števil.

Sinja Gorica

Sinja Gorica (nemško: Scheinbüchel) je 31. decembra 1900 imela 203 prebivalcev (100 moških in 103 žensk) in je obsegala 31 hiš in prav toliko hišnih števil.

Žažar

Žažar (tudi Zažar ali Schaschar) je 31. decembra 1900 imel 185 prebivalcev (95 moških ter 90 žensk) in je obsegal 34 hiš oziroma 35 hišnih števil.

Popisi prebivalcev iz leta 1900 za vasi Bevke, Blatna Brezovica, Drenov grič, Lesno Brdo, Mala Ligojna, Sinja Gorica in Žažar

Leonbrdo				Domače ime: Poč. brdom					
Hiš. št. 37.				Hišni posestnik: ženi Janča					
Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec = leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za plujee dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1.	Janča Franc	gost	očen.	1870	Leonbrdo	Hožul	Ženit zgl. k. p. Janča	1900 št. 2	
2.	Janča Janča	žena	.	1874	.	.	.	.	
3.	Janča Marija	hči	.	1900	.	.	.	.	
1.	Groznič Janca	gost	.	1827	Čeni Smatje	Janča	.	.	± 13/1909
2.	Groznič Marija	žena	.	1850	Bevke	.	.	.	4. 30/9. 1908
3.	Groznič Antonij	hči	stan	1892	Leonbrdo	.	.	.	
4.	Perko Valentin	mozak. del.	.	1882	Bevke	Veljete	Ženit zgl. k. p. Janča	1909/19	ženit zgl. k. p. Janča

394. List iz knjige Popis prebivalstva za leto 1900 za vas Lesno Brdo, hišna št. 37.

Podatke iz knjige je v digitalno obliko prepisal
Jože Setnikar.

Okrajšave so v prepisu navedene, kot so zapisane v izvirniku:

pos. posestnik ali posestnica
p. b. poselska bukica (knjižica)
d. b. delavska bukica (knjižica)
obč. zv. občinska zveza
del. knj. delavska knjižica
od ca od okoli (circa)
p. l. poročni list

p. k. poselska knjižica
vl. št. vložna številka
dom. l. domovinski list
pos. knj. poselska knjižica
ženit. zgl. ženitovanjska zglasnica
** podatek iz statusa animarum
okrog leta 1900

Bevke, dne 31/12 1900 = 375 preb.

Bevke

Domače ime: Župnišče**

Hiš. št. 1

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Vonča Anton	župnik	samec	13/1 1819	Smlednik pri Kranju	Smlednik pri Kranju			+ 27/1 1905
1	Vonča Marija	gospodinja	-»-	30/1 1881	Bevke Vrhnika Kranjsko	Bevke Vrhnika Kranjsko			
2	Vonča Marijana	šolarica	-»-	11/9 1889	dto	dto			

Bevke

Domače ime: Mežnarija**

Hiš. št. 2

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gutnik Marija	posestnica	vdova	2/11 1845	Vrzdenc pri Vrhniku	Vrhnika			
2	Petrovčič Mina	gostja	samica	26/6 1854	dto	Horjul			

Bevke

Domače ime: Primoževce**

Hiš. št. 3

Hišni posestnik:

Čelešnik Neža

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petkovšek Filip	posestnik	oženjen	3/5 1870	Bevke	Vrhnika			
2	Petkovšek Neža	žena	omožena	7/1 1872	-»-	-»-			
3	Petkovšek Marija	hči	samica	1/11 1897	-»-	-»-			
4	Čelešnik Ivana nezak.	hči iz prvega zakona	-»-	23/12 1890	-»-	-»-			

Bevke

Domaće ime: Rižgar**

Hiš. št. 4

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanec Andrej	posestnik	vdovec	25/11 1865	Bevke	Vrhnika	severna Amerika		
2	Janša Lenka	mati	omožena	28/4 1844	Borovnica	->-			
3	Janša Janez	oče	oženjen	12/5 1844	Lesnabrdo	->-			+
4	Kržmanec Franc	sin	samec	8/10 1883	Bevke	->-			
1	Samotorčan (Mina)	gostija	vdova	8/4 1837	->-	Horjul			
2	Samotorčan Jakob	sin	oženjen	1/10 1867	Lavrovec	->-	Švica		
3	Samotorčan Jernej	->-	samec	23/8 1877	->-	->-	->-		
4	Samotorčan Franc	->-	->-	24/11 1874	->-	->-	Zagreb		Sarajevo
1	Gregurka Marija	gostija	->-	1862 ²	Blatna brezovca	Vrhnika			

¹ V rubriki je dopisano: *Nezakonski sin Helene Janša (rojene Kobi iz Borovnice) Franc je za časa vdove Kržmanec sedaj omožen. Janša rojen Borovničan.*

² Datum ni popoln.

Bevke

Domaće ime: Tomica**

Hiš. št. 5

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lenarčič Jurij	posestnik	oženjen	13/4 1840	Bevke	Vrhnika			+ 13/5 1903
2	Lenarčič Marija	žena	->-	2/7 1849	->-	->-			
3	Lenarčič Janez	sin	samec	25/10 1872	->-	->-			
4	Lenarčič Franc	->-	->-	21/10 1874	->-	->-			
5	Marolt Marija	hči	omožena	28/11 1876	->-	->-	aberhausen Westfalen Nemško		
6	Lenarčič Luka	sin	samec	16/10 1878	->-	->-	Vrhnika		
7	Lenarčič Ana	hči	->-	30/7 1880	->-	->-			
8	Lenarčič Jakob	sin	->-	5/7 1882	->-	->-	Ljubljana		
9	Kržmanec Ivana	gostija	->-	18/12 1898	->-	->-			
10	Vidmar Janez	hlapec	->-	8/10 1882	Log	Dobrova			
11	Mrlak Marija	dekla	->-	2/2 1881	Vrhnika	Vrhnika			

Bevke

Domače ime: Matevževc**

Hiš. št. 6

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Dolinar Ivan	posestnik	oženjen	28/12 1861	Bevke	Vrhnika			
2	Dolinar Franja	žena	->-	24/4 1876	->-	->-			
3	Dolinar Franja	hči	samica	29/9 1900	->-	->-			
4	Dolinar Marija	mati	omožena	7/1 1832	Polhovgrac	->-			

Bevke

Domače ime: Birt**

Hiš. št. 7

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Stržinar Janez	posestnik	oženjen	10/8 1867	Verd	Vrhnika			
2	Stržinar Antonija	žena	->-	7/6 1871	Bevke	->-			
3	Stržinar Marija	hči	samec ³	10/12 1897	->-	->-			
4	Stržinar Janez	sin	->-	16/8 1900	->-	->-			
5	Rozman Marija	tašča	vdova	20/9 1838	Vič	->-			
6	Stanonik Marija	dekla	samica	22/9 1870	Horjul	Horjul			
7	Bratina Jože	hlapec	->-	14/3 1884	Otlica /:Gorica:/	Otlica /:Gorica:/			

³ Verjetno gre za pomoto.

Bevke

Domače ime: Žugale st.**

Hiš. št. 8

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pezdir Neža	posestnica	vdova	1/1 1840	Vič	Vrhnika			
2	Pezdir Janez	pastorek	samec	20/12 1869	Bevke	->-			

Bevke

Domače ime: Žugale ml.**

Hiš. št. 9

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lenarčič Janez	posestnik	oženjen	1/11 1853	Bevke	Vrhnika			
2	Lenarčič Marija	žena	-»-	25/9 1859	Blatna Brezovca	-»-			
3	Lenarčič France	sin	samec	13/4 1887	Bevke	-»-			
4	Lenarčič Franja	hči	-»-	27/1 1890	-»-	-»-			
5	Lenarčič Marija	-»-	-»-	30/11 1895	-»-	-»-			
6	Lenarčič Janez	sin	-»-	16/12 1898	-»-	-»-			
7	Lenarčič Marija	mati	vdova	30/11 1826	Notranje gorice	-»-			

Bevke

Domače ime:

Hiš. št. 10

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
✓ 1	Mrlak Jera	dninarica	vdova	9/2 1846	Bevke	Vrhnika			
2	Mrlak Jakob	sin	samec	27/1 1877	-»-	-»-	Brazilija		
1	Gostiša Marijana	dninarica	vdova	5/9 1855	-»-	-»-			
2	Gostiša France	sin	samec	23/9 1882	-»-	-»-			
3	Gostiša Janez	-»-	-»-	19/6 1885	-»-	-»-	Št. Vid pri Ljubljani		

Bevke

Domače ime: Zlobec**

Hiš. št. 11

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanc Janez	posestnik	oženjen	4/5 1865	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmane Marija	žena	-»-	25/10 1864	Preserje	-»-			
3	Kržmanc Janez	sin	samec	6/9 1899	Bevke	-»-			
4	Kržmane Marijana	hči	-»-	11/2 1893	-»-	-»-			
5	Mesec Janez	pastir	-»-	25/2 1888	Zaplana	-»-			
1	Vidmar Miha	ovsčak	oženjen	29/9	Brezje	Dobrova	dom. l. župn.	1886	+ 25/9 1910

1	Vidmar Miha	gostač	oženje n	29/9 1846	Brezje	Dobrova	dom. l. žup. Dobrova 12/4 92 št. 66	1886	+ 25/9 1910
2	Vidmar France	sin	samec	14/4 1879	Log	->-			+ 14/5 04
3	Vidmar Marija	žena	omože na	15/8 1849	Brezje	->-			
	->- Ivan	sin	sam	1883 ^a	->-	->-			+ 31/4 01

^a Datum ni popoln.

Bevke

Domače ime: pri Tončki**

Hiš. št. 12

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
✓ 1	Kržmanc Jože	posestnik	oženje n	10/3 1857	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanc Franja	žena	->-	24/11 1856	Horjul	->-			
3	Kržmanc Andrej	sin	samec	24/11 1875	->-	->-	Zagorje		
4	Kržmanc Anton	->-	->-	26/5 1898	->-	->-			
5	kržmanc Ivana	hči	->-	24/6 1883	->-	->-			
6	Kržmanc Marija	->-	->-	6/12 1887	->-	->-			
7	Kržmanc Jera	->-	->-	19/3 1893	->-	->-			
8	Kržmanc Marijana	->-	->-	2/8 1895	->-	->-			
✓ 9	Čepon Jože	hlapec	->-	27/2 1879	Horjul	->-			
✓ 10	Kasanec Jože	->-	->-	31/3 1883	Plešivica Ljubljana	->-			
✓ 11	Ogrin Janez	pastir	->-	14/12 1886	Vel. Ligojna	->-			

Bevke

Domače ime: Rotar**

Hiš. št. 13

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Škodlar Franc	posestnik	oženje n	18/9 1839	Bevke	Vrhnika			+ 21/10 1905
2	Škodlar Helena	soproga	->-	26/5 1845	Blatna Brezovca	->-			
3	Škodlar Jakob	sin	samec	14/7 1872	Bevke	->-			
4	Škodlar Janez	->-	->-	21/3 1876	->-	->-			
5	Škodlar France	->-	->-	9/7 1883	->-	->-			
6	Škodlar Anton	->-	->-	16/10 1888	->-	->-			
7	Vrbič Marija	dekla	->-	8/12 1877	Vel. Ligojna	->-			
8	Šušteršič Franja	->-	->-	4/10 1882	Vrhnika	->-			

Bevke

Domače ime: pri Matevžu**

Hiš. št. 14

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lanarčič Mateuž	posestnik	oženjen	16/9 1865	Bevke	Vrhnika			
2	Lenarčič Ivana	žena	->-	7/5 1868	->-	->-			
3	Lenarčič Franc	sin	samec	10/10 1892	->-	->-			
4	Lenarčič Janez	->-	->-	30/10 1896	->-	->-			
5	Lenarčič Jernej	->-	->-	26/8 1898	->-	->-			
6	Lenarčič Anton	->-	->-	3/1 1900	->-	->-			
7	Dobrovoljc Katarina	dekla	->-	1888 ⁵	Verd	->-			

⁵ Datum ni popoln.

Bevke

Domače ime: Janež**

Hiš. št. 15

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petkovšek Polona	posestnica	vdova	8/2 1866	Log Ljubljana	Vrhnika			
2	Petkovšek Janez	sin	samec	7/5 1889	Bevke	->-			
3	Petkovšek Jernej	->-	->-	14/8 1890	->-	->-			+ 8-12/9 1914 v boju v Galiciji
4	Petkovšek Anton	->-	->-	19/9 1893	->-	->-	Log Ljubljana		
5	Verbič Anton	hlapec	->-	17/1 1879	Vel. Ligojna	->-			+
6	Dolenc France	->-	->-	12/11 1871	Petkovec	Vrhnika Bevke			sprejet 27. II. 1910 v obč. zvezo vrhniško
7	Oblak Štefan	->-	->-	18/12 1884	Bevke	Vrhnika			
8	Terpin Ivana	dekla	->-	19/10 1882	Št. Jošt	Št. Jošt			
9	Jeraj Marija	->-	->-	27/5 1873	Bevke	Vrhnika			

Bevke

Domače ime: Levec**

Hiš. št. 16

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Japelj Tomaž	posestnik	oženjen	21/10 1864	Bevke	Vrhnika	Severna Amerika		1909 umrl
2	Japelj Franja	žena	->-	21/1 1870	->-	->-			+ 9/8 1905
3	Japelj Jože	sin	samec	10/3 1893	->-	->-			
4	Japelj France	->-	->-	13/5 1900	->-	->-			
5	Japelj Ivana	hči	->-	13/5 1898	->-	->-			
6	Japelj Marija	mati	vdova	11/3 1833	Blatna Brezovca	->-			
7	Japelj Marija	stara mačeha	->-	13/12 1828	Vrhnika	->-			
8	Gradolnik Matija	hlapec	samec	9/2 1884	Horjul	->-			

Bevke

Domače ime: Janšk**

Hiš. št. 17

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Škrt Uršula	gostija	omožena	21/10 1868	Lesnabrdo	Kal /:Gorica:/			
2	Škrt Štefan	sin	samec	22/10 1885	Nisch Srbija	->-	Gorica		
3	Škrt Julija	hči	->-	4/3 1888	Pacan Moravsko	->-			
4	Škrt Janez	sin	->-	3/10 1889	Theben Ogrsko	->-			
	Škrt Ana	hči	->-	19/7 1891	Gunseldorf Sp. Avstrijsko	->-			
6	Škrt Marija	->-	->-	26/12 1893	Malaloka Višnjagora	->-			
7	Škrt Jožefa	->-	->-	12/11 1895	Esikzeprivi Ogersko	->-			
1	Žanin Marija	gostija	omožena	25/10 1864	Lesnabrdo	Beluno Mell Totir Italia			
2	Žanin Antonija	hči	samica	30/6 1887	Beligrad Srbija	->-			
3	Žanin Jožefa	->-	->-	20/3 1892	->-	->-			
4	Žanin Julijana	->-	->-	20/7 1894	->-	->-			
5	Žanin Janez	sin	->-	9/6 1896	->-	->-			
6	Ogrin Helena	mati	vdova	1841 ⁶	Vel. Ligojna	Vrhnika			
1	Podlpič Marija	gostija	->-	28/10 1843	Bevke	Sinagorica			
2	Podlpič Janez	pastorek	samec	neznano	Sinagorica	Vrhnika			

2	Podlipič Janez	pastorek	samec	1843 <i>neznano</i>	Sinjagorica	Vrhnika			
3	Podlipec France	sin	->-	1880 ⁶	->-	->-			
4	Podlipec Ivana	hči	->-	2/5 1876	->-	->-			
5	Podlipec Uršula	->-	->-	1878 ⁸	->-	->-			

⁶ Datum ni popoln.

⁷ Datum ni popoln.

⁸ Datum ni popoln.

Bevke

Domače ime: Sluga**

Hiš. št. 18

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zakovšek Janez	posestnik	oženjen	6/4 1876	Bevke	Vrhnika			
2	Zakovšek Jera	žena	->-	25/2 1881	Horjul	->-			

Bevke

Domače ime: Županovec**

Hiš. št. 19

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Terček Franc	posestnik	oženjen	12/3 1858	Bevke	Vrhnika			
2	Terček Ana	žena	->-	28/7 1962	Blatna Brezovca	->-			
3	Terček France	sin	samec	28/10 1894	Bevke	->-			
4	Terček Anton	->-	->-	15/1 1898	->-	->-			
5	Terček Marija	hči	->-	4/2 1892	->-	->-			
6	Terček Marijana	sestra	->-	14/5 1854	->-	->-			
7	Gostiša France	nečak	->-	22/10 1888	Borovnica	->-			
8	Gostiša Janez	->-	->-	5/12 1891	->-	->-			
9	Gostiša Viktor	->-	->-	19/2 1893	->-	->-			<i>poselske knjižice izdal 19 II 10</i>
10	Gostiša Franja	sestra	->-	2/12 1894	->-	->-			<i>pos. knj. izdal 22 II 10</i>
11	Pezdir Jernej	hlapec	->-	1/9 1877	Bevke	->-			
12	Korenčič Marija	dekla	->-	7/12 1883	->-	->-			

Hiš. št. 20

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kos Lorenc	gostač	oženjen	1/8 1846	Brezje	Vrhnika Dobrova			<i>Sprejet v dom. zvezo na Vrhniki v seji 14/11 št.2262</i>
2	Kos Marija	žena	->-	15/2 1856	Štanje Vipava	->-			
3	Terček Anton	sin nezak. sin Marije Kos roj. Terček	samec	15/1 1890	bolnišnica Ljubljana	Št. Jošt			9
4	Kos Marija	hči	->-	7/10 1893	Bevke	->-			
5	Kos Marijana	->-	->-	15/8 1896	->-	->-			
6	Kos Alojzij	sin	->-	5/6 1899	->-	->-			
1	Tešar Marija	gostija	vdova		neznano				

9 V rubriki Opomba je dopisano: Na podlagi posel. knj. matere Marije Terček omož Kos obč. Št. Jošt 30/1 1882 št. 1.- Anton Terček se ni sprejel ker je po materi pristojen v Št. Jošt.

Hiš. št. 21

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Smuk Janez	delavec	oženjen	13/6 1867	Bevke	Vrhnika	Severna Amerika		
2	Smuk Ivana	posestnica	->-	7/8 1869	->-	->-			
3	Smuk Janez	sin	samec	15/7 1895	->-	->-			
4	Smuk Jože	->-	->-	15/3 1897	->-	->-			
5	Smuk France	->-	->-	21/8 1899	->-	->-			
6	Burjak Anton	hlapec	->-	13/6 1880	Podlipa	->-			
7	Lapajne Katarina	dekla	->-	29/4 1886	Zavrsten Ljubljana	->-			
8	Japelj Marija	->-	->-	15/11 1880	Bevke	->-			

Hiš. št. 22

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pezdir Lorenc	posestnik	samec	4/7 1866	Bevke	Vrhnika			

Bevke

Domače ime: Bačar**

Hiš. št. 23

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Perko Marijana	posestnik	vdova	5/10 1855	Blatna Brezovca	Vrhnika			
2	Perko Jakob	sin	samec	16/8 1877	Bevke	->-	St Clais Severna Amerika		
3	Perko Janez	->-	->-	13/12 1883	->-	->-			
4	Perko France	->-	->-	6/11 1888	->-	->-			
5	Perko Franja	hči	->-	24/3 1876	->-	->-	Vrhnika		
6	Perko Antonija	->-	->-	20/3 1880	->-	->-			
7	Perko Ivana	->-	->-	26/12 1881	->-	->-			
8	Perko Jera	->-	->-	11/3 1886	->-	->-			
9	Perko Marijana	->-	->-	15/1 1888	->-	->-			
10	Perko Marija	->-	->-	26/1 1898	->-	->-			
11	Perko Uršula	teta	samica	14/10 1826	->-	->-			
12	Jeraj France	hlapec	->-	7/9 1851	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Jakabu**

Hiš. št. 24

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Leskovic France	posestnik	samec	3/12 1869	Bevke	Vrhnika			
2	Leskovic Liza	mati	vdova	19/2 1838	->-	->-			
3	Perko Marija	teta	samica	1/8 1843	->-	->-			
4	Potrebuješ Ivana	pastarica	->-	16/8 1889	Horjul	->-			

Bevke

Domače ime: Japel na Mahu**

Hiš. št. 25

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Oblak Miha	posestnik	oženje n	31/8 1850	Bevke	Vrhnika			+ 11/8 904
2	Oblak Urša	žena	->-	6/11 1844	Samotorca	->-			
3	Oblak Ivana	hči	samica	4/11	Bevke	->-	Amerika		/

3	Oblak Ivana	hči	samica	1844 4/11 1873	Bevke	->-	Amerika		✓
4	Oblak Ivan	sin	->-	24/8 1883	->-	->-	Log Ljubljana		
5	Oblak Štefan	->-	->-	18/12 1884	->-	->-	Bevke		
6	Oblak France	->-	->-	8/10 1889	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Gostiša**

Hiš. št. 26

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gostiša Luka	posestnik	oženje n	9/10 1843	Bevke	Vrhnika			
2	Gostiša Franja	žena	->-	20/3 1850	Rovte	->-			
3	Gostiša Janez	sin	samec	6/12 1873	Bevke	->-			
4	Gostiša Marija	hči	->-	4/5 1883	->-	->-			
5	Gostiša Franja	->-	->-	25/11 1894	->-	->-			
6	Gostiša Terezija	->-	->-	16/9 1896	->-	->-			
7	Gostiša Terezija	sestra	->-	1/3 1838	->-	->-			
8	Gostiša Matevž	ded	vdovec	31/8 1811	Blatna Brezovca	->-			+ 8/9 1901

Bevke

Domače ime: Kamin pri Ljubljani**

Hiš. št. 27

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanec Janez	posestnik	oženje n	5/7 1853	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanec Ivana	žena	->-	5/11 1857	Lesnabrdo	->-			
3	Kržmanec Janez	sin	samec	3/2 1881	Bevke	->-			priženjen Zaklanec 21 obč. Horjul ž. zgl. 12/09
4	Kržmanec Anton	->-	->-	8/5 1883	->-	->-	Domžale		
5	Kržmanec Franc	->-	->-	10/10 1887	->-	->-	Amerika		
6	Kržmanec Miha	->-	->-	29/12 1898	->-	->-			
7	Kržmanec Marija	hči	->-	11/9 1886	->-	->-			
8	Kržmanec Katarina	->-	->-	21/11 1889	->-	->-			
9	Kržmanec Ivana	->-	->-	23/12 1891	->-	->-			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanc Franc	posestnik	oženje n	9/7 1861	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanc Jera	žena	->-	11/1 1862	Plešivca Ljubljana	->-			+ 1906 26/1
3	Kržmanc Janez	sin	samec	2/6 1889	Bevke	->-			
4	Kržmanc Jakob	->-	->-	16/7 1898	->-	->-			
5	Kržmanc Andrej	->-	->-	19/12 1900	->-	->-			
6	Kržmanc Marija	hči	->-	17/11 1887	->-	->-			
7	Kržmanc Marijana	->-	->-	20/11 1890	->-	->-			
8	Kržmanc Ivana	->-	->-	19/12 1900	->-	->-			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanc Janez	posestnik	oženje n	25/4 1865	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanc Marija	žena	->-	20/8 1872	->-	->-			
3	Kržmanc Janez	sin	samec	1/11 1896	->-	->-			
4	Kržmanc Anton	->-	->-	3/9 1900	->-	->-			
5	Kržmanc Anton	oče	oženje n	13/1 1837	->-	->-			
6	Kržmanc Marijana	mati	->-	7/1 1838	->-	->-			
7	Zajc Franja	varovanka	samica	28/2 1888	->-	Žir	} 10		
8	Zajc Jakob	->-	->-	26/8 1889	->-	Žir			
9	Zajc Marija	->-	->-	17/2 1891	->-	Žir			
10	->- Janez	->-	->-	1/7 1893	->-	->-			

¹⁰ Tu je dopisano: Domovinstvo razsojeno po okr. glav. Logatec št.19499 11/11 904, stv. 1962/04.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petkovšek France	delavec	oženje n	16/10 1860	Bevke	Vrhnika	Amerika		+ 1910 junija
	Marija	II žena							

			n	1860				Junija
2	<i>Marija</i> Petkovšek Katarina	<i>II žena</i> posestnica	->-	5/11 1859	Notranje gorice	->-		
3	Petkovšek France	sin	samec	17/11 1892	Bevke	->-		
4	Petkovšek Jakob	->-	->-	16/7 1895	->-	->-		
5	Petkovšek Franja	hči	->-	4/11 1891	->-	->-	Notranje gorice	
6	Petkovšek Ivana	->-	->-	4/5 1894	->-	->-	dto	
7	Petkovšek Marijana	->-	->-	11/12 1896	->-	->-		
8	Petkovšek Katarina	->-	->-	30/10 1898	->-	->-		
9	Petkovšek Štefan	ded	vdovec	15/12 1830	Rovte	->-		
1	Korenčič Janez	gostač	oženje n	12/11 1839	Bevke	->-		
2	Korenčič Uršula	žena	->-	8/12 1847	Brezovca Ljubljana	->-		
3	Korenčič Janez	sin	samec	4/9 1878	Bevke	->-		
4	Korenčič France	->-	->-	29/4 1881	->-	->-		

Bevke

Domače ime: Andrejec**

Hiš. št. 31

Hišni posestnik:

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lenarčič Andrej	posestnik	oženje n	6/12 1845	Bevke	Vrhnika			
2	Lenarčič Neža	žena	->-	21/1 1849	->-	->-			
3	Lenarčič Mateuž	sin	samec	8/9 1881	->-	->-			
4	Lenarčič Miha	->-	->-	30/9 1887	->-	->-			
5	Lenarčič Janez	->-	->-	13/6 1892	->-	->-			
6	Lenarčič Ana	hči	->-	3/7 1873	->-	->-			
7	Lenarčič Marijana	->-	->-	7/9 1889	->-	->-			
8	Lenarčič Mina	sestra	->-	19/3 1838	->-	->-			+

Bevke

Domače ime: Tišlar**

Hiš. št. 32

Hišni posestnik:

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Ogrin France	posestnik	oženje n	4/10 1856	Vel. Ligoina	Vrhnika			
2	Ogrin Marija	žena	->-	3/4 1851	Bevke	->-			
3	Ogrin France	sin	samec	7/12	->-	->-			

				1851					
3	Ogrin France	sin	samec	7/12 1882	->-	->-			
4	Ogrin Valentin	->-	->-	10/2 1886	->-	->-			
5	Ogrin Janez	->-	->-	2/7 1893	->-	->-			
6	Ogrin Jože	->-	->-	7/5 1896	->-	->-			
7	Ogrin Marija	hči	->-	22/6 1888	->-	->-			
8	Dolinar Marija	nečakinja	->-	21/2 1892	Horjul	->-			

Bevke

Domače ime: Jeraj**

Hiš. št. 33

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Marija	krošnjarica	omožena	11/11 1846	Vel. Ligojna	Vrhnika			
2	Jeraj Marija	hči	samica	27/4 1873	Bevke	->-	Bevke		
3	Jeraj Neža	->-	->-	5/1 1875	->-	->-			
4	Jeraj Franja <i>nezak hči</i>	->-	->-	3/3 1894	Ljubljana	->-			

Bevke

Domače ime: Brdar**

Hiš. št. 34

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Krvina Anton	gostač	oženjen	11/5 1861	Žažar	Vrhnika			
2	Krvina Marijana	žena	->-	1/6 1862	Bevke	->-			
3	Japelj Antonija	tašča	vdova	29/4 1845	Smrečje	->-			

Bevke

Domače ime: Beber**

Hiš. št. 35

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petkovšek Andrej	posestnik	oženjen	12/11 1857	Bevke	Vrhnika			
2	Petkovšek Ivana	žena	->-	13/12 1858	Plešivica Ljubljana	->-			
3	Petkovšek Franc	sin	samec	25/9 1900	->-	->-			
4	Petkovšek Ivana	hči	->-	24/12 1885	->-	->-			
5	Petkovšek Marija	->-	->-	31/1 1888	->-	->-			

				1885				
5	Petkovšek Marija	->-	->-	31/1 1889	->-	->-		
1	Koprivc Janez	gostač	oženje n	16/5 1837	Horjul	->-		+ 5/2 1914
2	Koprivc Marija	žena	->-	8/12 1837	->-	->-		
3	Korenčan Franja	nečakinja	samica	1888 ¹¹	Studeno Postojna	Postojna		

¹¹ Datum ni popoln.

Bevke

Domače ime: Jernejc**

Hiš. št. 36

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanc Marija	posestnica	vdova	1/4 1852	Log	Vrhnika			
2	Kržmanc France	sin	samec	10/11 1875	Bevke	->-	Cleveland Amerika		
3	Kržmanc Martin	sin	->-	—	—	—	—	—	aktivni vojak
4	Kržmanc Andrej	->-	->-	10/11 1886	->-	->-			
5	Kržmanc Janez	->-	->-	5/5 1882	->-	->-	Dragomer Ljubljana		
6	Dodič Marijana	hči	->-	2/2 1878	->-	->-	Udmat Ljubljana		
7	Kržmanc Antonija	->-	->-	2/5 1884	->-	->-			
8	Kržmanc Franja	->-	->-	9/10 1888	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Zagradišar**

Hiš. št. 37

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Košir Jakob	posestnik	oženje n	9/7 1857	Rovte	Št. Jošt			
2	Košir Marijana	žena	->-	8/8 1858	Bevke	->-			
3	Košir Marijana	hči	samica	22/2 1892	->-	->-			
4	Košir Marija	->-	->-	30/10 1893	->-	->-			
5	Košir Antonija	->-	->-	8/6 1896	->-	->-			
6	Košir Ana	->-	->-	12/7 1900	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Smuk st.**

Hiš. št. 38

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mušič Jakob	posestnik	oženjen	20/6 1849	Blatna Brezovca	Vrhnika			
2	Mušič Marijana	žena	->-	17/10 1849	Notr. gorice	->-			
3	Mušič Janez	sin	samec	23/12 1890	Bevke	->-			1908 v blazn. Studenec 6/9 1909 str. 2105/9
4	Mušič France	->-	->-	30/9 1892	->-	->-			
5	Mušič Jakob	->-	->-	10/7 1896	->-	->-			
6	Mušič Helena	hči	->-	26/3 1882	->-	->-			
7	Mušič Ivana	->-	->-	17/5 1889	->-	->-			
8	Mušič Franja	->-	->-	25/8 1894	->-	->-			
9	Mušič Marija	->-	->-	31/8 1899	->-	->-			

Bevke

Domače ime: pri Andreju**

Hiš. št. 39

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Terček Andrej	posestnik	vdovec	29/11 1837	Vrh Idrija	Vrhnika			+
2	Terček Terezija	hči	samica	10/10 1873	Bevke	->-			
3	Kržič Ivana	učenka	->-	23/12 1892	Goričica	Preserje			

Bevke

Domače ime: Kolesar**

Hiš. št. 40

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanc Luka	posestnik	oženjen	17/10 1871	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanc Marijana	žena	->-	6/9 1880	->-	->-			
3	Žvokl Marija	stara mati	vdova	9/9 1845	->-	->-			
4	Čuden Franja	pastarica	samica	11/3 1891	Dragomer Ljubljana	Brezovca Ljubljana			

Hiš. št. 41

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Rozman Franc	posestnik	oženjen	2/12 1860	Bevke	Vrhnika	Severna Amerika		Amerika prišel dne 22. 2. 1914 iz Amerike
2	Rozman Marija <i>Frančiška roj. Mesec</i>	I žena II žena	->-	5/12 1861	->-	->-			+ 14/10 1907
3	Rozman Marija	hči	samica	22/9 1887	->-	->-			
4	Rozman Marijana	->-	->-	10/4 1889	->-	->-			
5	Rozman Ivana	->-	->-	10/12 1890	->-	->-			
6	Rozman Franja	->-	->-	25/1 1893	->-	->-			
7	Rozman Terezija	->-	->-	27/8 1895	->-	->-			
8	Rozman Antonija	->-	->-	26/10 1896	->-	->-			
9	Rozman Uršula	->-	->-	15/9 1898	->-	->-			

Hiš. št. 42

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gutnik Ivana	posestnica	samica	23/12 1876	Bevke	Vrhnika			
2	Gutnik Janez	->-	vdovec	16/9 1847	->-	->-			+ 22/7 1908
3	Jeve Marija	dekla	samica	16/3 1885	Horjul	->-			

Hiš. št. 43

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Valentin	posestnik	oženjen	15/2 1875	Bevke	Vrhnika			
2	Jeraj Ana	žena	->-	20/7 1875	->-	->-			
3	Jeraj Marija	hči	samica	28/12 1899	->-	->-			
4	Jeraj Marija	mati	vdova	30/8 1844	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Škantel Hanze**

Hiš. št. 44

Hišni posestnik: Škantel Popit Valant

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Popit Valant od febr 01 Čelešnik Marijana	posestnica	vdova	2/5 1864	Plešivica Ljubljana	Vrhnika			
2	Čelešnik Janez	sin	samski	31/12 1896	Bevke	->-			
3	Čelešnik Ivana	hči	->-	24/12 1890	->-	->-			
4	Čelešnik Marija	->-	->-	21/4 1893	->-	->-			
5	Čelešnik Marijana	->-	->-	3/5 1898	->-	->-			
1	Čelešnik Martin	gostač	oženje n	5/11 1838	->-	->-			+ 8/8 1908
2	Čelešnik Terezija	žena	->-	16/10 1841	->-	->-			+ 15/8 1903
3	Čelešnik Ivana	vnukinja	samsk a	23/12 1890	Goričica	->-			

Bevke

Domače ime: pri Mojskr**

Hiš. št. 45

Hišni posestnik:

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Križmanec Janez	posestnik	oženje n	20/8 1875	Bevke	Vrhnika			
2	Križmanec Liza	žena	->-	12/11 1877	Vrhnika	->-			
3	Križmanec Marija	sestra	samsk a	16/11 1877	Bevke	->-			
4	Janežič Franja	stara mačeha	vdova	6/3 1842	Rovte	->-			

Bevke

Domače ime: Mahka**

Hiš. št. 46

Hišni posestnik:

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kavčnik Pavel	posestnik	oženje n	23/1 1855	Dragomer Ljubljana	Vrhnika			od 8/11 1901 dalje stv 1639/01
2	Kavčnik Marija	žena	->-	1/10 1847	Bevke	->-			
3	Kavčnik Antonija	hči	samsk a	31/5 1885	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Buhov**

Hiš. št. 47

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Demšar Matej	gostač	oženjen	14/10 1871	Gor. Dobrava Kranj	Poljane št.53 Kranj			
2	Demšar Neža	žena	->-	21/1 1874	Bevke	->-			
3	Japelj Janez	nečak	samski	24/6 1899	Gor. Planina Logatec	Vrhnika			
	<i>Buh Josip</i>								<i>iz Žažerja se je preselil v aprilu 1908</i>
	<i>Marijana</i>								

Bevke

Domače ime: Jernej**

Hiš. št. 48

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Vonča Jernej	posestnik	oženjen	16/9 1851	Smlednik Kranj	Vrhnika			<i>sprejet v seji 9/4 905 št. 296/05</i>
2	Vonča Ivana	žena	->-	25/10 1857	Bevke	dto			
3	Vonča Jernej	sin	samski	15/8 1886	->-	dto			
4	Vonča Janez	->-	->-	26/1 1888	->-	dto	Ljubljana		
5	Vonča Marija	hči	->-	30/1 1881	->-	Smlednik	Bevke		<i>polnoletna</i>
6	Vonča Marijana	->-	->-	11/9 1889	->-	Vrhnika	->-		
7	Vonča Franja	->-	->-	2/9 1892	->-	dto			
8	Vonča Jožefa	->-	->-	22/4 1897	->-	dto			

Bevke

Domače ime: Zakošek**

Hiš. št. 49

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zakovšek Janez	posestnik	samski	19/12 1878	Bevke	Vrhnika			
2	Zakovšek Marija	mati	vdova	28/10 1851	Vel. Ligojna	->-			

Bevke

Domače ime: Tomažonov**

Hiš. št. 50

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Korenčič Anton	posestnik	oženjen	28/12 1842	Bevke	Vrhnika			
2	Korenčič Marija	žena	->-	19/4 1850	Št. Jošt	->-			
3	Korenčič Jakob	sin	samski	20/3 1880	Bevke	->-	Blatnavas Ljubljana		
4	Korenčič Marijana	hči	->-	30/9 1876	->-	->-			
5	Korenčič Marija	->-	->-	7/9 1883	->-	->-			
6	Korenčič Helena	->-	->-	25/4 1886	->-	->-	Vrhnika		
7	Korenčič Franc	sin	->-	11/11 1894					

Bevke

Domače ime: Andrejač**

Hiš. št. 51

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanec Janez	posestnik	oženjen	23/1 1851	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanec Marija	žena	->-	15/2 1847	Podolnica	->-			
3	Kržmanec Luka	sin	samski	17/10 1877	->-	->-	Amerika		
4	Kržmanec Franja	hči	->-	19/2 1883	->-	->-	dto		
5	Kržmanec Marijana	->-	->-	4/10 1884	->-	->-			
6	Kržmanec Marija	->-	->-	10/10 1887	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Filip**

Hiš. št. 52

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zajc France	gostač	vdovec	30/11 1859	Bevke	Žiri Vrhnika	Amerika		otroci od št. 29
2	Marovt Janez	delavec najemnik	oženjen	5/8 1827	Muhelstatt en Kranj	->-			Domovinstvo razsojeno po okr. glavar. Logatec št. 19499 11/11 904, stv. 1962/04
3	Marovt Liza	žena	->-	18/11 1838	Blatna Brezovca	->-			
4	Marovt Janez	sin	->-	24/8	->-	->-	aberhausen		

				1838	Brezovca				
4	Marovt Janez	sin	->-	24/8 1864	->-	->-	aberhausen Nemško		
5	Marovt Miha	->-	samski	27/9 1868	->-	->-			
6	Marovt Marija	hči	->-	30/7 1871	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Mlekar (Zadrugar)**

Hiš. št. 53

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Tehovnik Anton	najemnik	oženje n	21/2 1846	Brezje Ljubljana	Dobrova Ljubljana			
2	Tehovnik Marijana	žena	->-	28/2 1844	Ravnik Logatec	Logatec			
3	Tehovnik Marijana	hči	samska	18/2 1881	Bevke	Dobrova Ljubljana			
4	Tehovnik Ivana	->-	->-	7/6 1883	->-	->-	Ljubljana		

Bevke

Domače ime: Gantar**

Hiš. št. 54

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gutnik Valentin	posestnik	oženje n	2/2 1853	Bevke	Vrhnika			
2	Gutnik Helena	žena	->-	13/6 1842	Blatna Brezovca	->-			

Bevke

Domače ime: Martinov**

Hiš. št. 55

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Japelj Anton	posestnik	oženje n	13/5 1853	Bevke	Vrhnika			
2	Japelj Helena	žena	->-	29/8 1857	Mala Ligojna	->-			
3	Japelj Janez	sin	samski	2/9 1883	Bevke	->-	Staniče Vrhnika		Rožna Dolin Vič mizar oženjen pomočnik
4	Japelj France	->-	->-	14/4 1888	->-	->-			
5	Japelj Anton	->-	->-	22/6 1900	->-	->-			
6	Japelj Marija	hči	->-	10/11 1880	->-	->-	Bevke		
7	Japelj Ivana	->-	->-	3/1 1892	->-	->-			
8	Japelj Franja	->-	->-	10/3 1894	->-	->-			
9	Japelj Marijana	->-	->-	11/12 1896	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Bajta**

Hiš. št. 56

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gantar Anton	posestnik	oženje n	1/1 1869	Št. Jošt	Vrhnika			+ 16/5 01
2	Gantar Marijana	žena	->-	3/6 1864	Bevke	->-			
3	Gantar Marijana	hči	samski	8/7 1900	->-	->-			+ 25/9 01
4	Perko Franc	tast	oženje n	5/4 1824	->-	->-			
5	Perko Mina	tašča	->-	8/3 1828	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Japelj pod Čelom**

Hiš. št. 57

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Japelj Janez	posestnik	oženje n	17/12 1860	Bevke	Vrhnika			
2	Japelj Marija	žena	->-	23/11 1857	Horjul	->-			
3	Japelj Janez	sin	samski	2/6 1889	Bevke	->-			
4	Japelj France	->-	->-	3/2 1894	->-	->-			
5	Japelj Anton	->-	->-	2/7 1896	->-	->-			
6	Japelj Marija	hči	->-	26/8 1900	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Šuštar**

Hiš. št. 58

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gostiša Franc	posestnik	oženje n	26/11 1851	Blatna Brezovca	Vrhnika			
2	Gostiša Neža	žena	->-	10/1 1871	Smrečje	->-			
3	Gostiša Franc	sin	samski	28/10 1886	Bevke	->-			
4	Gostiša Jakob	->-	->-	17/4 1888	->-	->-			
5	Gostiša Janez	->-	->-	6/2 1896	->-	->-			
6	Gostiša Jože	->-	->-	7/3 1900	->-	->-			
7	Gostiša Marija	hči	->-	3/8 1890	->-	->-			
8	Gostiša Ana	->-	->-	22/7 1898	->-	->-			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zakovšek Janez	posestnik	oženjen	1848 ¹²	Vrhnika	Vrhnika			
2	Zakovšek Marija	žena	->-	30/3 1850	Bevke	->-			
3*	Zakovšek Alojzij	sin	samski	26/6 1881	->-	->-	Ljubljana		¹³
4	Zakovšek Jakob	->-	->-	26/4 1895	->-	->-			
5	Zakovšek Franja	hči	->-	4/10 1879	->-	->-			
6	Zakovšek Marija	->-	->-	31/12 1883	->-	->-			
7	Zakovšek Marijana	->-	->-	15/1 1888	->-	->-			
8	Zakovšek Ivana	->-	->-	22/5 1892	->-	->-			
*	Zakovšek Alojz ->- Marjana roj. Pleško I hčerka	žena	—	22/3 1884	Plešivca	Brezov			žen. zgl. 42/906

¹² Datum ni popoln.¹³ V rubriki je dopisano: Delavec v skladišču južne želez. v Ljubljani od 4/12 905. Dom list 12/4 1910 Rožna dolina 233.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanec Mina	posestnik	vdova	28/8 1847	Bevke	Vrhnika			
2	Kržmanec Jakob	sin	samski	5/6 1874	->-	->-			
3	Kržmanec Marijana	hči	->-	21/11 1882	->-	->-			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Cankar Martin	posestnik najemnik	oženjen	3/11 1852	Smrečje	Vrhnika			sprejet v obč. zvezo v seji dne 7/2 904 št. 56,-
2	Cankar Liza	žena	->-	7/11 1857	Bevke	->-			

				1857					
3	Cankar Janez	sin	samski	26/8 1889	->-	->-			
4	Cankar Anton	->-	->-	4/6 1899	->-	->-			
5	Cankar Marija	hči	->-	26/8 1891	->-	->-			
6	Cankar Marijana	->-	->-	17/7 1893	->-	->-			
7	Cankar Franja	->-	->-	19/9 1896	->-	->-			

Bevke

Domače ime: Cerin**

Hiš. št. 62

Hišni posestnik: Lukman dediči

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mlinar Franc	najemnik	oženje n	4/10 1848	St Michael Ljubljana	Rovte Vrhnika	dom. l. od 10/8 890 št.24		
2	Mlinar Marjeta	žena	->-	11/7 1854	Rovte	->-			
3	Mlinar Franc	sin	samski	18/10 1882	Zaplana	->-			

Bevke

Domače ime: Jan vehar Janžku**

Hiš. št. 63

Hišni posestnik: Lukman dediči

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Vehar Janez	najemnik	oženje n	23/12 1870	Notranje gorice	Brezovica Vrhnika	14		
2	Vehar Katarina	žena	->-	21/11 1870	Bevke	->-			
3	Vehar France	sin	samski	23/11 1896	->-	->-			
4	Vehar Janez	->-	->-	17/11 1899	->-	->-			
5	Vehar Franja	hči	->-	28/1 1895	->-	->-			

626

Hiš. gosp. Vehar Janez

¹⁴ Tu je dopisano: Sprejet v tuk. obč. 18/4 1909 vl. št. 905/9.

Bevke

Domače ime: pri Petru**

Hiš. št. 64

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Japelj Peter	najemnik	oženje n	22/6 1861	Bevke	Vrhnika			
2	Japelj Marija	žena	->-	8/8 1865	Horjul	->-			
3	Japelj Marija	hči	samski	29/6 1866	Bevke	->-			

				1865				
3	Japelj Marija	hči	samska	29/6 1895	Bevke	->-		
4	Japelj Franja	->-	->-	28/3 1898	->-	->-		

Bevke

Domače ime: Setnikar**

Hiš. št. 65

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Setnikar Lovro	Najemnik	oženjen	11/8 1860	Polhovgrac	Vrhnika (?)			sprejet v obč. zvezo vrhniško 14/11 09 št. 2052
2	Setnikar Marijana	žena	->-	25/7 1870	Lavrovce	->-			
3	Setnikar France	sin	samski	4/10 1896	Rovte	->-			
4	Setnikar Janez	->-	->-	8/11 1899	->-	->-			
	Josip								
	Josipa								
	Ana								

Bevke

Domače ime: Žnidar**

Hiš. št. 66

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pajsar Andrej	najemnik	oženjen	25/11 1867	Podlipa	Vrhnika			
2	Pajsar Terezija	žena	->-	16/8 1873	Vrhnika	->-			
3	Pajsar Anton	sin	samski	12/1 1900	Bevke	->-			
4	Pajsar Marija	hči	->-	26/1 1898	->-	->-			

Bevke

Domače ime: pri Jožetu**

Hiš. št. 67

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanc Marjeta	najemnica	vdova	12/7 1869	Smrečje	Vrhnika			

Bevke

Domače ime: pri Grofu**

Hiš. št. 68

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Svete Miha Janez	ribič	oženje n	1825	Sv Martin Ig	Podpeč Preserje			
2	Svete Marija roj. Mihelčič	žena	->-	ca 1828	Podpeč	dto			
3	Svete Ivan Mihael	delavec	oženje n	circa 1867	Podpeč 21	Preserje			Biva Orehovica 134 Sušak pri Reki
4	->- Ivana	žena		okoli 1868 ¹⁵	Lesnabrdo	->-			1915/04 spital

¹⁵ Za vse navedene so rojstni datumi nepopolni.

Bevke

Domače ime: Micen Johan Gostiša čevljar**

Hiš. št. 69

Hišni posestnik: Zakovšek Ivan

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zakovšek Ivan	posestnik	oženje n	6/3 1876	Bevke	Vrhnika			
2	->- Jera	žena	->-	1881 ¹⁶	Horjul	->-			
3	->- Frančiška	hči	samska	20/9 1903	Bevke	->-			

¹⁶ Datum ni popoln.

Bevke

Domače ime: pri Korenčič**

Hiš. št. 70

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
	Korenčič Ivan		¹⁷						
	Uršula	žen.							
	Janez								
	France								

¹⁷ Piše čez vse rubrike: Se je naselil v svojo hišo iz št. 30 potem je na novo zgradil.

Bevke

Domače ime: Toma Japelj Janževa bajta**

Hiš. št. 71

Hišni posestnik:

preje 16a 1712/9

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Blatna Brezovica, dne 31/12 1900 = 300 preb.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Kozina

Hiš. št. 1

Hišni posestnik:

Urbančič Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Urbančič Franc	pos.	ožen	10/12 1847	Brezovca	Vrhnika Brezovica Vrh.			+ 1906 sprejet v seji 19 II 1911 v obč zvezo vrhniško
2	-»- Marija	žena	-»-	7/12 1861	-»-	-»-			
3	-»- Marija	hči	sam	14/7 1884	-»-	-»-			
4	-»- France	sin	-»-	30/11 1887	-»-	-»-			
5	-»- Franca	hči	-»-	27/2 1890	-»-	-»-			
6	-»- Ivana	-»-	-»-	9/1 1897	-»-	-»-			
7	Zvoček Barbara	mati žene	ud.	5/12 1840	-»-	-»-			+ 26/2 1901

Blatna Brezovica

Domače ime:

Gašperjevc

Hiš. št. 2

Hišni posestnik:

Umek Valentin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Umek Valentin	pos	ožen	25/1 1862	Blt. Brez.	Vrh.			
2	-»- Marija	žena	-»-	3/8 1861	Hleven vrh	-»-			
3	-»- Anton	sin II zak	sam	29/5 1899	Blt. Brez.	-»-			
4	Kovač Franca	hči I moža	-»-	5/3 1884	-»-	-»-			
5	-»- Marija	-»-	-»-	14/6 1886	-»-	-»-			
6	-»- Jože	sin I moža	-»-	28/2 1895	-»-	-»-			
7	-»- Marija	hči I moža	-»-	27/1 1897	-»-	-»-			
8	Ogrin Janez	hlape	-»-	22/11 1883	Lesno brdo	-»-			
9	Mušič Jakob	-»-	-»-	13/4 1886	Blt. Brez.	-»-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Zec

Hiš. št. 3

Hišni posestnik:

Slabe Gregor

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Slabe Gregor	pos.	ožen.	10/3 1832	St. Vrh	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	29/6 1833	Bl. Brez.	->-			
3	->- Jože	sin	sam	14/3 1858	->-	->-			
4	->- Ivana	hči	->-	29/12 1869	->-	->-			
5	->- Urša	->-	->-	21/10 1872	->-	->-			
6	->- Liza	->-	->-	9/7 1878	->-	->-			
7	Mivšek Janez	hlape	->-	19/6 1848	Zaplana	->-			
8	Malavašič Veljavo Franc	->-	->-	29/3 1886	->-	Horjul			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Gregorka

Hiš. št. 4

Hišni posestnik:

Franc Gregorka

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregorka Franc	pos	ožen	20/11 1853	Bl. Brez.	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	28/5 1867	St. Vrh.	->-			
3	->- Marija	hči	->-	7/1 1894	Bl. Brez.	->-			
4	->- Franca	->-	->-	1/2 1896	->-	->-			
5	->- Ivana	->-	->-	31/12 1897	->-	->-			
6	->- Franc	stari oče	ožen	21/1 1822	->-	->-			+ 8/5 902
7	->- Marija	stara mati	->-	5/11 1828	Bevke	->-			+ 28/II 901
8	->- Janez	brat pos.	sam	23/1 1870	Bl. Brez.	->-			
9	Podlipc Ivana	dekla	->-	2/5 1876	Sinja Gorica	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Umek

Hiš. št. 5

Hišni posestnik:

Umek Franc

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Umek Franc	pos	ožen	5/3 1853	Bl. Brez.	Vrh.			+ 28/10 1909
2	->- Franca	žena	->-	18/1 1857	Kozarje	->-			
3	->- Valentin	sin	sam	10/7	Bl. Brez.	->-			

3	»»» Valentin	sin	sam	10/2 1883	Bltbr.	»»»			
4	»»» Franc	»»»	»»»	18/4 1885	»»»	»»»			
5	»»» Marija	hči	»»»	3/11 1886	»»»	»»»			
6	»»» Janez	sin	»»»	3/10 1888	»»»	»»»			
7	»»» Anton	»»»	»»»	31/1 1891	»»»	»»»			
8	»»» Marijana	hči	»»»	7/2 1893	»»»	»»»			
9	»»» Andrej	sin	»»»	14/12 1895	»»»	»»»			
10	Bizjan Marija	dekla	»»»	7/9 1874	Zaklanc	Horjul			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Jokel

Hiš. št. 6

Hišni posestnik:

Gregurka Jakob

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregorka Jakob	pos	ožen	22/7 1857	Bltbrez	Vrh.			
2	»»» Ivana	žena	»»»	9/5 1857	Bevke	»»»			
3	»»» Franca	hči	sam	22/11 1887	Bltbrez.	»»»			
4	»»» Ana	»»»	»»»	25/7 1890	»»»	»»»			
5	»»» Ivana	»»»	»»»	26/11 1891	»»»	»»»			
6	Smuk Marija	hči I moža	»»»	2/2 1879	»»»	»»»			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Lovrin

Hiš. št. 7

Hišni posestnik:

Lovrin Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lovrin Franc	pos	ožen	10/10 1862	Bltb.	Vrh.			
2	»»» Marija	žena	»»»	13/3 1875	Notr. Gorica	»»»			
3	»»» Ivana	hči	sam	10/6 1896	Bltbr	»»»			
4	»»» Marija	»»»	»»»	13/4 1898	»»»	»»»			
5	»»» Ana	»»»	»»»	13/7 1899	»»»	»»»			
6	»»» Franca	sestra pos	»»»	20/1 1868	»»»	»»»			Trst
7	»»» Janez	brat	»»»	12/8 1869	»»»	»»»			Amerika
8	Rode Humbert	hlape	»»»	15/10 1884	Reka	»»»			sedaj Bl. Brez. st 10

				1884					st 10
9	Sedej Franca	dekla	->-	25/11 1886	Not Gorica ->-	->- Brezovca	p.b. 12/1 1901 stv 3 Brezovica	1900	
10	Prestopnik Franc	pastir	->-	11/9 1887 1888					
11	Skubic Marija	dekla	->-	1883 ¹					

¹ Datum ni popoln.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Lovrin

Hiš. št. 8

Hišni posestnik:

Jakob Lovrin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lovrin Jakob	pos	ožen	17/7 1864	Bltbrez	Vrh.			
2	->- Franca	žena	->-	4/3 1873	->-	->-			
3	->- Franc	sin	sam	16/11 1897	->-	->-			
4	->- Jože	->-	->-	12/4 1899	->-	->-			
5	Gregurka Urša	mati žene	ud.	25/9 1833	Sinja Gorica	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Lah

Hiš. št. 9

Hišni posestnik:

Hladnik / ~~Janez~~ Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Hladnik Franc	pos	ožen	7/3 1866	Blub.	Vrh.			
2	->- Marjeta	mati pos	udov.	9/7 1837	S. Gor	->-			
3	->- Franca	sestra pos.	sam	4/10 1877	Blt Brezovica	->-			
4	->- Ivana	->-	->-	29/11 1882	->-	->-			
5	Prestopnik Janez	hlape	->-	27/10 1861	->-	->-			

Hiš. št. 10

Hišni posestnik:

Petrič Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petrič Franc	pos	ožen	17/10 1853	Bltb.	Vrh.			
2	->- Jera	II žena	->-	3/3 1864	->-	->-			
3	->- Franca	hči II žene	sam	21/2 1896	->-	->-			
4	->- Franc	sin	->-	30/11 1897	->-	->-			
5	->- Anton	->-	->-	17/1 1900	->-	->-			
6	->- Neža	mati pos	->-	13/12 1892	Verd	->-			
7	Butin Reza	dekla	->-	/10 1862	Podlipa	->-			
8	Petkovšek Ivana	pestrna	->-	7/10 1888	St. Vrh	->-			
9	Popit Janez	hlape	->-	11/10 1855	Bl. Brez	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Jeraj

Hiš. št. 11

Hišni posestnik:

Jeraj Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Janez	pos	ožen	30/12 1856	Bltb.	Vrh.			+ 24/10 1909
2	->- Neža	žena	->-	20/12 1863	Bevke	->-			
3	->- Marija	hči	sam	22/11 1888	Bltbrez	->-			
4	->- France	sin	->-	14/9 1890	->-	->-			
5	->- Franca	hči	->-	3/12 1897	->-	->-			
6	->- Lovro	brat pos	->-	7/8 1879	->-	->-			Amerika
7	Vidmar Lovro	hlape	->-	1847 ²	Brezje	Dobrova	p.b. 9/12 1895 Dobrova	1900	
8	Petkovšek Neža	dekla	->-	21/1 1872	Vrh	Vrh.			

² Datum ni popoln.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Mesec

Hiš. št. 12

Hišni posestnik:

Jera Jeraj /Franc Rode 1902

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Jera	pos	sam	17/4 1860	Bltb.	Vrh.			
2	->- Helena	mati pos	udov	18/4 1832	->-	->-			+ 9/1 902

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Haraner Karol	pos	ožen	10/10 1860	Ljublj.	Vrh.			Amerika od nov 1901
2	->- Ivana	žena	->-	13/12 1859	Blitbrez	->-			+ 30/1 902 na porodu
3	->- Marija	hči	sam	29/9 1882	->-	->-			
4	->- Neža	->-	->-	5/1 1884	->-	->-			
5	->- Lovro	sin	->-	3/8 1885	->-	->-			
6	->- Jože	->-	->-	29/2 1888	->-	->-			
7	->- Ivana	hči	->-	27/12 1889	->-	->-			
8	->- Franca	->-	->-	18/1 1892	->-	->-			
9	->- Marijana	->-	->-	26/11 1893	->-	->-			
10	->- Janez	sin	->-	19/12 1895	->-	->-			
11	->- Karol	->-	->-	26/10 1899	->-	->-			
12	Bonač Janez	oče žene	ud.	26/3 1833	->-	->-			
13	->- Franca	sestra žene	sam	3/10 1861	->-	->-			Ljubljana
14	->- Matija	brat žene	->-	24/2 1865	->-	->-			+ Amerika
15	->- Barbara	sestra žene	->-	4/10 1866	->-	->-			
16	->- Ivana	->-	->-	16/9 1881	->-	->-			Amerika
	Prestopnik Franc	delavec	oženj	1/3 1859	Blatna Brezovica	->-			del. knj. stv 180 Vrhnika 26. 8. 1901
	->- Marjana	žena		1868 ³	Smrečje	->-			sta ločena je vlačuga

³ Datum ni popoln.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Tešar Janez	gost	ožen	28/3 1857	Žiri	Vrh.			
2	->- Franca	žena	->-	9/3 1856	Blitbrez	->-			+ 6/10 901
3	->- Janez	sin	sam	19/10 1881	->-	->-			
4	->- Franc	->-	->-	7/4 1883	->-	->-			
5	->- Anton	->-	->-	17/1	->-	->-			

5	->- Anton	->-	->-	1883 12/1 1885	->-	->-			
6	->- Miha	->-	->-	24/9 1886	->-	->-			
7	->- Franca	hči	->-	27/11 1888	->-	->-			
8	->- Peter	sin	->-	25/6 1892	->-	->-			
9	->- Karol	->-	->-	1901 ⁴					+ 22/7 901

⁴ Datum ni popoln.

Blatna Brezovica

Domače ime: »Žakela«

Hiš. št. 15

Hišni posestnik: Zorc Anton

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zorc Anton	pos	ožen	8/6 1863	St. Vrh.	Vrh.			v Ameriki
2	->- Marija	žena	->-	22/10 1863	Blt.Br.	->-			
3	->- Janez	sin	sam	30/10 1893	->-	->-			
4	->- Jakob	->-	->-	5/7 1898	->-	->-			
5	->- France	->-	->-	21/8 1896	->-	->-			
6	->- Mateuž	->-	->-	4/9 1898	->-	->-			
7	->- Anton	->-	->-	1/6 1900	->-	->-			+ 21/1 902

Blatna Brezovica

Domače ime: Kocjanov

Hiš. št. 16

Hišni posestnik: Jerina Franc

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jerina Franc	pos	ožen	5/6 1865	B. Br.	Vrh.			Illinois Amerika
2	->- Ana	žena	->-	16/7 1871	St. Vrh	->-			
3	Prestopnik Marija	gostja	ud.	21/5 1831	Bltb.	->-			
4	->- Ana	hči	sam	20/7 1865	->-	->-			
5	->- France	nez sin Ane	->-	11/9 1887	Notr. Gorice	->-			Blatnabrez. svr 1616/05 voj + 1917 v Ameriki zasut v rudniku
6	->- Janez	sin Marije	->-	27/10 1861	Bltb	->-			

Hiš. št. 17

Hišni posestnik: Jeraj Franc Urša

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Franc	pos	ožen	15/10 1859	S. Gor.	Vrh.			<i>Amerika</i>
2	-»- Urša	žena	-»-	2/10 1849	Paku	-»-			
3	-»- Franc	sin II moža	sam	7/8 1890	Bltbr.	-»-			
4	Smuk Reza	hči I moža	-»-	13/10 1877	-»-	-»-			
5	Korenčič Jakob	hlape	-»-	20/4 1880	Bevke	-»-			+
6	Petkovšek Reza	dekla	-»-	21/9 1884	St. Vrh.	-»-			

17b

Hišni posest. Jeraj Uršula
spremenjena v gospo. poslop.

Hiš. št. 18

Hišni posestnik: Varšek Anton Janez

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Varšek Jnez	pos	ožen	15/5 1859	Bevke	Vrh.			
2	-»- Ivana	žena	-»-	3/5 1863	Bltbr.	-»-			
3	-»- Franca	hči	sam	10/4 1890	-»-	-»-			
4	-»- Janez	sin	-»-	2/5 1897	-»-	-»-			
5	-»- Maksimiljan	-»-	-»-	28/5 1899	-»-	-»-			
6	Habe Anton	hlape	-»-	18/5 1880	Predgrize Logac	Črničvrh		1898	p.b. 20/3 93 str 24 Črničvrh
7	Lončar Ivana	dekla	-»-	18/4 1883	Bltbr.	Horjul			
8	Varšek Franc	brat pos	-»-	26/3 1863	-»-	Vrh.			<i>Amerika</i>

Hiš. št. 19

Hišni posestnik: Ignac Gregorka

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregorka Ignac	pos	ožen	18/1 1865	Bltbr.	Vrh.			
2	-»- Ivana <i>rojena Jeraj Blt. Br. št. 11</i>	žena	-»-	21/6 1865	-»-	-»-			
3	-»- Marija	hči	sam	2/2 1890	-»-	-»-			
4	-»- Franc	sin	-»-	17/8	-»-	-»-			

				1890				
4	->- France	sin	->-	12/8 1898	->-	->-		
5	->- Ivan	sin	sam	14/10 1906	deželna bolnica v Ljubljani	dto	⁵	+ se je utopil 26/10 1909 v Bl. Brezovci

⁵ Piše čez obe rubriki (Za ptujce, Opomba): Sin Ivan z drugim moškim med časom, ko je bival njen mož Ignaz v Ameriki in je tudi očetovstvo odklonil.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Reklevcevec Janez

Hiš. št. 20

Hišni posestnik:

Lenarčič Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Ruparšek Anton	gost	ožen	26/5 1842	Blitb.	Vrh.			
2	->- Neža	žena	->-	23/12 1841	St. Vrh	->-			
3	->- Jakob	sin	sam	18/4 1878	S. Gor.	->-			
4	->- Jera	hči	->-	10/3 1881	Blitbr.	->-			
5	->- Marija	->-	->-	30/7 1882	->-	->-			Amerika

Blatna Brezovica

Domače ime:

Nagode

Hiš. št. 21

Hišni posestnik:

Anton Nagode

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Nagode Anton	pos	ožen	14/1 1873	Blitbr.	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	4/2 1875	St. Vrh	->-			
3	->- Franciška	hči	sam	13/12 1898	->-	->-			
4	->- Marija	->-	->-	6/12 1900	->-	->-			
5	->- Štefan	oče pos	ožen	13/12 1842	->-	->-			+ 3/4 1906
6	->- Franca	žena	->-	22/11 1860	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Zalaznik

Hiš. št. 22

Hišni posestnik:

Mušič J.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Nagode Ignac	gost	ožen	24/7 1864	Blitbr.	Vrh.			+ 1905
2	->- Reza	žena	->-	21/9 1864	->-	->-			
3	->- Rudolf	sin	sam	9/4 1893	S. Gor.	->-			

2	->- Reza	žena	->-	21/9 1864	->-	->-			
3	->- Rudolf	sin	sam	9/4 1893	S. Gor.	->-			
4	->- Franc	->-	->-	22/8 1889	Bltbr.	->-			
5	->- Franc	brat gosta	->-	1/9 1867	->-	->-			+ 20/3 1907
1 ⁶	Musič Janez	posest. hiše	sam	15/12 1879	->-	->-			vojak
2	->- Marija	sestra	->-	27/9 1881	->-	->-			

⁶ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Lingoc

Hiš. št. 23

Hišni posestnik:

Matija Popit

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Popit Matija	pos	ožen	22/2 1832	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Marijana	žena	->-	1/8 1830	Drenov grič	->-			
3	->- Janez	sin	sam	11/10 1855	Bltbr.	->-			+ umrl v Ljubljani v hiralnici oktober 1910
4	->- Marija	hči	->-	10/12 1858	->-	->-			
5	->- Matija	sin	->-	27/2 1866	->-	->-			
6	->- Franc	->-	->-	29/1 1869	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Francetov

podrta

Hiš. št. 24 ev. 46 ne obstoja več

Hišni posestnik:

Anton Petrič

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petrič Anton	pos	ožen	13/6 1862	Bltbr.	Vrh.			Amerika
2	->- Jera	žena	->-	24/2 1862	->-	->-			
3	->- Ivana	hči	sam	10/1 1890	->-	->-			
4	->- Anton	sin	->-	12/1 1894	->-	->-			posl. knj. 28/12 1910
5	->- Marija	hči	->-	24/8 1895	->-	->-			
6	->- Franc	sin	->-	17/1 1897	->-	->-			
7	->- Frančiška	hči	->-	24/10 1898	->-	->-			

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jerina Miha	pos	ožen	1/10 1852	Blitbr.	Vrh.			
2	-»- Marija	žena	-»-	4/3 1856	-»-	-»-			
3	-»- Marija	hči	sam	30/1 1882	-»-	-»-			Amerika
4	-»- Franca	-»-	-»-	14/8 1883	-»-	-»-			
5	-»- Ivana	-»-	-»-	8/3 1890	-»-	-»-			
6	-»- Marijana	-»-	-»-	31/3 1892	-»-	-»-			
7	-»- France	-»- ⁷	-»-	5/3 1900	-»-	-»-			+
8	-»- Jernej	brat pos.	-»-	24/8 1848	-»-	-»-			+
9	-»- Franca	mati pos.	udova	4/9 1827	Vrhnika	-»-			+
10	Dolenc Janez	hlape	sam	1859 ⁸	Žiberše	Rovte			

⁷ Verjetno gre za pomoto.⁸ Datum ni popoln.

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Suhadolnik Janez	pos	ožen	9/6 1849	Blitbr.	Vrh.			+ 17/1 1901
2	-»- Marija	žena	-»-	20/8 1855	Podolnca	-»-			
3	-»- Ivana	hči	sam	5/5 1879	Blitbr.	-»-			
4	-»- Franca	-»-	-»-	23/2 1885	-»-	-»-			
5	-»- Ignac	sin	-»-	29/7 1888	-»-	-»-			
6	-»- Jože	-»-	-»-	12/3 1894	-»-	-»-			
7	-»- Jera	hči	-»-	6/3 1896	-»-	-»-			
8	-»- Marija	-»-	-»-	18/8 1877	-»-	-»-			Amerika
9	-»- Leopold	-»-	-»-	17/10 1880	-»-	-»-			-»-

Blatna Brezovica

Domače ime: Žitkova bajta

Hiš. št. 27

Hišni posestnik: Marija Petrič Verd

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Rici Franc	pos	ožen	3/3 1843	Bltbr.	Vrh.			
2	-»- Marija	II žena	-»-	2/4 1861	Horjul	-»-			
3	-»- Franca	hči	sam	8/2 1887	Bltbr.	-»-			
4	-»- Ivana	-»-	-»-	21/6 1888	-»-	-»-			
5	-»- France	sin	-»-	9/3 1895	-»-	-»-			+ v vojni del. knj. županstva D.M. v Polju 176/9 vl. št. 215/9
6	-»- Marija	hči	-»-	25/4 1898	-»-	-»-			

Blatna Brezovica

Domače ime: Jerinč

Hiš. št. 28

Hišni posestnik: Umek /Andrej/ Nace

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Umek Nace	pos	ožen	3/1 1857	Bltbr.	Vrh.			
2	-»- Marijana	žena	-»-	25/9 1864	Kozarje	-»-			
3	-»- Ivana	hči	sam	10/6 1900	Bltbr.	-»-			+ 13/2 02
4	-»- Janez	sin	-»-	22/12 1898	-»-	-»-			
5	-»- Helena	mati	omož	29/4 1825	Preser	-»-			
6	Peček Jože	hlapec	sam	1882	Jezero	-»-	p.b. 7/10 900 stv 40 Tomišelj	1899	
7	Rupnik Marija	dekla	-»-	1880	Žibrše	-»-			
8	Vrhovec Marija	-»-	-»-	1886 ⁹	Zaklanc	-»-	p.b. 19/1 901 stv 72 Horjul	1898	
9	Umek Andrej	oče	ožen	26/11 1830	Bltbr.	-»-			

⁹ Pod tek št. 6, 7 in 8 datumi rojstva niso popolni.

Blatna Brezovica

Domače ime: Tekavec

Hiš. št. 29

Hišni posestnik: Suhadolnik Gašpar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Suhadolnik Gašpar	pos	ožen	31/12 1848	Bltbr.	Vrh.			
2	-»- Neža	žena	-»-	11/1	Lesnobra	-»-			

				1848					
2	->-	Neža	žena	->-	11/1 1854	Lesnabrdo	->-		
3	->-	Ana	hči	sam	22/7 1878	Bltbr	->-		
4	->-	Marija	->-	->-	6/12 1879	->-	->-		
5	->-	Ivana	->-	->-	17/4 1882	->-	->-		
6	->-	Urša	->-	->-	7/10 1884	->-	->-		
7	->-	Jakob	sin	->-	26/7 1887	->-	->-		
8	->-	Reza	hči	->-	19/9 1889	->-	->-		
9	->-	Jože	sin	->-	10/3 1892	->-	->-		
10	->-	Franca	hči	->-	16/10 1894	->-	->-		
11	->-	Janez	sin	->-	7/3 1897	->-	->-		
12	->-	Angela	nez hči Ane	->-	15/6 1899	->-	->-		

29a Jan Kržmanč

Blatna Brezovica

Domače ime: Špančk

Hiš. št. 30

Hišni posestnik: Jurček Janez

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jurček Janez	pos	ožen	17/9 1859	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Franca	žena	->-	12/4 1861	V. Lig.	->-			
3	->- Ivana	hči	sam	20/12 1885	Bltbr.	->-			
4	->- Jakob	sin	->-	17/7 1887	->-	->-			Borovnica
5	->- Marija	hči	->-	9/8 1889	->-	->-			+
6	->- Franja	->-	->-	13/9 1891	->-	->-			št 11
7	->- Marijana	->-	->-	7/9 1893	->-	->-			
8	->- Janez	sin	->-	17/10 1895	->-	->-			
9	->- Ignacij	->-	->-	11/7 1899	->-	->-			
10	->- Janez	oče pos.	->-	30/5 1824	->-	->-			+

Blatna Brezovica

Domače ime: Rekleve

Hiš. št. 31

Hišni posestnik: Lenarčič Lorenc

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lenarčič Lovro	pos	ožen	2/8 1859	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	8/11	Blatna	->-			

1	Lenarcie Lovro	pos	ožen	2/8 1859	Blitbr.	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	8/11 1858	Bevke	->-			
3	->- Ana	hči	sam	10/7 1887	Blitbr.	->-			
4	->- Andrej	sin	->-	27/11 1889	->-	->-			
5	->- Janez	->-	->-	20/2 1892	->-	->-			
6	->- Marija	hči	->-	8/12 1895	->-	->-			
7	->- Ivana	->-	->-	12/5 1897	->-	->-			
8	->- Franja	->-	->-	22/9 1899	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

»Antone«

Hiš. št. 32

Hišni posestnik:

Skubic Martin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Skubic Martin	pos	ožen	8/11 1862	Lukovca	Log Vrh.			Amerika
2	->- Marija	->-	->-	25/5 1858	Brekovec	->-			
3	->- Ivana	hči	sam	12/5 1888	Blitbrez	->-			
4	->- Franca	->-	->-	4/4 1890	->-	->-			
5	->- Marija	->-	->-	1883 ¹⁰ 1893	->-	->-			
6	->- Marijana	->-	->-	26/11 1894	->-	->-			
7	->- Jakob	sin	->-	12/7 1898	->-	->-			
8	->- France	->-	->-	20/10 1899	->-	->-			
1 ¹¹	Gregorka Blaž	prejšnji gospodar	ud	3/2 1851	->-	Vrhnika			
2	->- Marija	sestra	->-	3/9 1856	->-	->-			

¹⁰ Datum ni popoln.

¹¹ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Matevže

Hiš. št. 33

Hišni posestnik:

Korče Jakob

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Korče Jakob	pos	ožen	18/7 1840	Blitbr.	Vrh.			+ 15/8 1905
2	->- Polona	žena	->-	1/2 1852	Log	->-			
3	->- Marija	hči	sam	3/7 1880	Blitbrez	->-			
4	->- Jakob	sin	->-	18/4 1883	->-	->-			
5	->- Karol	->-	->-	22/5	->-	->-			prišel 19. 4.

4	->- JAKOB	sin	->-	18/4 1883	->-	->-			
5	->- Karol	->-	->-	22/5 1885	->-	->-			prišel 19. 4. 1910 iz Amerike in je Ameriški državljan
6	->- Franca	hči	->-	13/9 1887	->-	->-			
7	* ->- France	sin	->-	25/10 1889	->-	->-			prišel iz Amerike 13. 6. 1910
8	->- Janez	->-	->-	17/6 1891	->-	->-			
9	->- Andrej	->-	->-	19/11 1893	->-	->-			
10	->- Mateuž	->-	->-	10/9 1895	->-	->-			
11	Korče Ivana	hči	->-	16/5 1876	->-	->-			Amerika
*	Korče Franc		oženje n	25/10 1889					je v Ameriki
	->- Ana roj. Trevn iz Vrhnik 217		->-						gre v Ameriko za možem pos. knj. z dne 13. 6. 1912

Blatna Brezovica

Domače ime:

Gostiša

Hiš. št. 34

Hišni posestnik:

Miha Gostiša

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gostiša Miha	pos	udovc	22/9 1819	Bltbr.	Vrh.			+
2	->- Marjeta	hči	sam	4/7 1868	->-	->-			
3	->- Janez	sin	->-	30/8 1872	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Gostiša

Hiš. št. 35

Hišni posestnik:

Gostiša Anton

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gostiša Anton	pos	ožen	7/6 1857	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Franca	žena	->-	24/7 1863	Vrzenec	->-			
3	->- Franc	sin	sam	7/4 1890	Bltbrez	->-			
4	->- Marijana	hči	->-	2/2 1893	->-	->-			
5	->- Janez	sin	->-	4/12 1897	->-	->-			
6	->- Franca	hči	->-	22/9 1900	->-	->-			
7	->- Urša	mati pos.	ud	12/10 1825	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime: Peter

Hiš. št. 36

Hišni posestnik: Gregurka Peter

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregurka Peter	pos.	ožen	17/6 1828	Bltbr.	Vrh.			+ 14/9 01
2	-»- Marija	žena	-»-	5/9 1835	-»-	-»-			+1904
3	-»- Janez	sin	sam	3/9 1868	-»-	-»-			Amerika
4	-»- Ivana	nezak hči France	-»-	14/12 1886	-»-	-»-			

Blatna Brezovica

Domače ime: Mateuž

Hiš. št. 37

Hišni posestnik: Suhadolnik Mateuž

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Suhadolnik Mateuž	pos	ožen	8/9 1837	Bltbr.	Vrh.			
2	-»- Liza	žena	-»-	3/9 1833	-»-	-»-			
3	-»- France	sin	sam	30/3 1875	-»-	-»-			
1 ¹²	Varšek Mateuž	gost	udov	26/6 1827	-»-	-»-			
2	-»- Ana	hči	-»-	24/7 1861	-»-	-»-			
3	-»- Mateuž	sin	-»-	25/9 1875	-»-	-»-			

¹² Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

Blatna Brezovica

Domače ime: Cene

Hiš. št. 38

Hišni posestnik: Franc Prestopnik 38a
in Antonija Lončar 38b

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Prestopnik Franc	pos	ožen	22/11 1869	Bevke	Vrh.			umrl 17/10 1927 v Ameriki
2	-»- Ivana	žena	-»-	31/12 1867	Praprače	-»-			
3	-»- Jakob	sin	sam	7/7 1894	Bltbr.	-»-			+ v vojni
4	-»- Vincenc	-»-	-»-	23/1 1896	-»-	-»-			
5	-»- Ivana	hči	-»-	18/10 1899	-»-	-»-			
6	-»- Jera	mati pos.	ud.	8/3 1847	Bevke	-»-			
7	-»- Jakob	brat	sam	26/4	Bltbrez	-»-			

7	->- Jakob	pos. brat	sam	184 / 26/4 1880	Bltbrez	->-		
1 ¹³	Lončar Antonija	gostja	ud	26/5 1849	->-	Horjul		
2	->- Anton	sin	sam	4/6 1881	->-	->-		
3	->- Ivana	hči	->-	18/4 1883	->-	->-		

¹³ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

Blatna Brezovica

Domače ime:

Luka

Hiš. št. 39

Hišni posestnik: Franca Jer~~a~~ Prestopnik

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Prestopnik Jera	pos	ud.	15/2 1832	St. V.	Vrh.			+ 29/3 1908
2	->- Neža	hči	sam	19/1 1860	Bltbrez	->-			+ 19/4 1917 v Vrhniški hiralnici
3	->- Franc	sin	->-	29/10 1861	->-	->-			Amerika +
4	->- Franca	hči	->-	14/1 1874	->-	->-			Amerika
5	->- Maksimiljan	nez sin France	->-	9/10 1899	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Francin

Hiš. št. 40

Hišni posestnik:

Jerina Marija

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jerina Marija	pos	ud.	25/5 1844	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Marija	hči	sam	26/11 1873	->-	->-			
3	->- Janez	sin	->-	19/6 1877	->-	->-			
4	->- France	->-	->-	15/6 1883	->-	->-			
5	Mušič Neža	dekla	->-	13/1 1850	->-	->-			

»prazna«

Blatna Brezovica

Domače ime:

Tine

Hiš. št. 41

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
	Nagode Reza								

Blatna Brezovica

Domače ime:

Jelovškova Bajta

Hiš. št. 42

Hišni posestnik:

Feliks Jelovšek

Tek. št.	Primek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jerina Jože	gost	ožen	9/3 1864	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	18/8 1863	->-	->-			
3	->- Marija	hči	sam	11/1 1889	->-	->-			
4	->- France	sin	->-	20/2 1890	->-	->-			
5	->- Mateuž	->-	->-	12/9 1891	->-	->-			
6	->- Matija	->-	->-	20/2 1893	->-	->-			
7	->- Janez	->-	->-	26/10 1894	->-	->-			
8	->- Valentin	->-	->-	6/2 1898	->-	->-			
9	->- France	hči	->-	10/10 1899	->-	->-			umrla 26/12 1901
10	->- Andrej	oče	ud	13/9 1825	->-	->-			+ 9/2 1902

Blatna Brezovica

Domače ime:

Jošk

Hiš. št. 43

Hišni posestnik:

Mušič Josip

Tek. št.	Primek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mušič Jože	pos	ožen	11/4 1846	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Jera	žena	->-	20/2 1858	Velk. Lig.	->-			
3	->- Franc	sin	sam	15/9 1884	Bltbr.	->-			
4	->- Jakob	->-	->-	13/4 1886	->-	->-			
5	->- Jera	hči	->-	25/2 1888	->-	->-			
6	->- Mateuž	sin	->-	15/9 1891	->-	->-			
7	->- Lovro	->-	->-	15/8 1893	->-	->-			
8	->- Franca	hči	->-	6/11 1897	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

»Miha«

Hiš. št. 44

Hišni posestnik:

Jerina Miha

Tek. št.	Primek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Franc	pos	ožen	15/11 1867	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Franca	->-	->-	22/9	->-	->-			

1	Jeraj Franc	pos	ožen	15/11 1867	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Franca	->-	->-	22/9 1871	->-	->-			
3	->- Franc	sin	sam	16/4 1898	->-	->-			
4	->- Anton	->-	->-	11/5 1900	->-	->-			
5	Glinšek Janez	pastir	->-	7/2 1889	->-	->-			

Blatna Brezovica

Domače ime:

Katavelj

Hiš. št. 45

Hišni posestnik:

Pleško Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pleško Janez	pos	ožen	26/8 1863	Bltbr.	Vrh.			
2	->- Franca	žena	->-	12/12 1869	Hruševica Ljublj.	->-			
3	->- Franca	hči	sam	5/12 1889	Bltbr	->-			
4	->- Janez	sin	->-	2/1 1893	->-	->-			del. knj. 4. 7. 1914
5	->- Marija	hči	->-	9/7 1895	->-	->-			
6	->- Jakob	sin	->-	28/4 1898	->-	->-			
7	->- Anton	->-	->-	29/12 1900	->-	->-			+ 17/1 902
8	->- Luka	oče	->-	8/10 1836	->-	->-			
9	->- Ivana	sestra	->-	29/7 1867	->-	->-			

»prazna« vidi stv 24

Blatna Brezovica

Domače ime:

Tone

Hiš. št. 46

Hišni posestnik:

Anton Petrič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Blatna Brezovica

Domače ime:

Lavrin

Hiš. št. 47

Hišni posestnik:

Mateuž Lavrin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lavrin Mateuž	pos	ožen	14/9 1872	Bltbr.	Vrh.			+ 8/7 1903
2	->- Marija	žena	->-	24/11 1874	Podolna	->-			
	Janez								vidi št. 7

Drenov grič, dne 31/12 1900 = 195 preb.

Drenova Gorica

Domače ime:

»Štefan«

Hiš. št. 1

Hišni posestnik:

Štefan Petkovšek

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petkovšek Štefan	pos.	ožen.	26/12 1855	Bevke	Vrh.			+ 10/4 1911
2	-»- Marija	žena	-»-	5/8 1870	Mala Ligojna	-»-			
3	-»- Miha	sin	sam	29/9 1881	Drenovgrič	-»-			južni železn. Ljubljana kurjač
4	-»- Štefan	-»-	-»-	1/11 1886	-»-	-»-			Kozarje. Ljubljana ¹
5	-»- Urša	hči	-»-	31/10 1884	-»-	-»-			
6	-»- Martin	sin	-»-	11/11 1893	-»-	-»-			
7	-»- Josefa	hči	-»-	5/3 1900	-»-	-»-			
1 ²	Završnik Jakob	gost	ožen	18/7 1866	Podlipogla v Dobrunje Sostro, Lj. Vrhnika				³
2	-»- Marija	žena	-»-	5/8 1864	Velk. Ligojna	Vrh.			
3	-»- Karol	sin	sam	/11 1900	Drenovgrič	-»-			
1 ⁴	Gorjane Jože	gost	ožen	18/3 1876	-»-	-»-			+ 1903
2	-»- Katarina	žena	-»-	23/11 1877	Hotedršica	-»-			+
3	-»- Ivana	hči	sam	22/6 1901			⁵		⁶
3	-»- Jože	sin	sam	11/3 1900	Drenovgrič	Vrh			+ 20/2 1902
1	Požanel Janez	gost	udovc	27/10 1845	St. Jost	St. Jost	d.l. St. J. 31/10 1871 stv. 38	24/4 1894	St. Jost
2	-»- Ana	hči	sam	15/7 1883	Lesnوبرdo	-»- Vrhn.			+ 1903 v bolnišnici
1	Možina Janez	berač in rudar	-»-	19/6 1823	Zaplana	Vrhn.			+ 14/3 1904

¹ Tu je pozneje dopisano: 24/5 909 iz Amerike prišel.

² Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

³ Tu je pozneje dopisano: Dom. list št. 4, 20/3 1903 sprejet v seji 30/3 1913 v obč. zvezo vrhniško.

⁴ Pred tek. št. 1 je št. 3. Verjetno gre za tretjo stanujočo družino v tej hiši.

⁵ Tu je pozneje dopisano: Pos. knj. št. 33 z dne 13/3 1913, je v Ravtah stv. 1 381.

⁶ Tu je pozneje dopisano: Medvedje Brdo, poročena Ipavec.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Popit Peter	pos.	ožen.	24/6 1828	Mala Ligojna	Vrh.			+
2	-»- Marija	žena	-»-	28/8 1853	Vrh. Logac				
3	-»- Jože	sin II zak.	sam	5/3 1882	Drenovagorica	Vrh.			
4	-»- Lovro	-»-	-»-	5/8 1885	-»-	-»-			
5	-»- Katra	hči II zak.	-»-	27/4 1887	-»-	-»-			+ 29/4 1905
6	-»- Peter	sin II zak.	-»-	22/2 1890	-»-	-»-			
7	-»- Marija	hči II zak.	-»-	10/9 1891	-»-	-»-			
8	-»- Tomaž	sin II zak.	-»-	17/12 1897	-»-	-»-			
1 ⁷	Mlinar Anton	brat žene	udovc	9/1 1856	Vrh.	Žiri			+
2	-»- Franca	hči	sam	18/2 1890	Mala Ligojna	Vrh.			
1 ⁸	Železnik Franc	gost	ož.	31/1 1845	Drenovgrič	-»-			
2	-»- Marija	žena	-»-	7/8 1847	-»-	-»-			
3	Ogrin Pav Janez	sin žene I zak.	sam	7/9 1891	Lesnabrdo	-»-			Trebnje
4	-»- Matija	-»-	-»-	3/2 1886	-»-	-»-			Blt. Brez. vojaščina št. 2003/04
5	-»- Janez Pavl	-»-	-»-	7/6 1893	-»-	-»-			
1 ⁹	Jesenovc Marija	gostja	-»-	1842 ¹⁰	Butajnova	-»-			
1	Štrukelj Janez Štrumbelj	nečak	-»-	¹¹	Tomišelj	-»-	p.b. Tomišelj 29/11 1893 stv 49	1896	

⁷ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.⁸ Pred tek. št. 1 je št. 3. Verjetno gre za tretjo stanujočo družino v tej hiši.⁹ Pred tek. št. 1 je št. 4. Verjetno gre za četrto stanujočega v tej hiši.¹⁰ Datum ni popoln.¹¹ Datum ni vpisan.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Oblak Franc	pos.	ožen.	27/1 1866	Drenovgrič	Vrh.			
2	-»- Marija	žena	-»-	24/1 1867	Ljubljana				+ 23/8 1904
3	-»- Janez	brat	sam	9/6	Drenovgrič	-»-			

3	->- Janez	brat pos.	sam	1867 9/6 1875	Drenovgrič	->-			
4	Logar Gašpar	hlape	->-	5/1 1877	Rovte				
5	Telban Janez	invalid	->-	22/4 1878	Vrzdenc				ima desna noga pohabljena in dobiva 15 K mesečno zavarovanja
6	Garafof Marija	delavka	->-	27/1 1867	Velka Lig.	->-			
7	Kuclar Ivana	pastarica	->-	1/11 1887	Setnik	Polhov gradec			
8	Grom Marijana	dekla	->-	21/4 1884	Horjul				

Drenovagorica

Domače ime:

»Betin«

Hiš. št. 4

Hišni posestnik:

Alojzi Novak

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Novak Alojzi	pos.	ožen.	29/5 1866	Mala Ligojna	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	13/12 1866	Drenovgrič	->-			
3	->- Andrej	sin	sam	4/12 1896	->-	->-			
4	->- Janez	->-	->-	18/12 1897	->-	->-			
5	->- Franc	->-	->-	25/1 1900	->-	->-			
6	Železnik Miha	stari oče žene	ožen	13/10 1827	->-	->-			+
7	->- Jera	mati	->-	1/3 1843	->-	->-			
8	->- Franca	hči	sam	21/3 1876	->-	->-			
9	->- Marija	nezak. hči France	->-	5/12 1899	->-	->-			
10	->- Josefa	hči Mihe	->-	10/12 1880	->-	->-			
11	->- Andrej	stric gospodarja	->-	26/10 1839	->-	->-			+

Drenovagorica

Domače ime:

»Fik«

Hiš. št. 5

Hišni posestnik:

Janez Jelovšek

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jelovšek Janez	pos.	ožen.	4/4 1857	Drenovgrič	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	2/10 1859	->-	->-			
3	->- Franc	sin	sam	27/1	->-	->-			celotna št. 10

3	»»» Franc	sin	sam	27/1 1882	»»»	»»»			glej št. 10
4	»»» Marjeta	hči	»»»	7/6 1883 ¹²	»»»	»»»			
5	»»» Marija	»»»	»»»	9/8 1885	»»»	»»»			
6	»»» Janez	sin	»»»	30/1 1887	»»»	»»»			
7	»»» Andrej	»»»	»»»	4/11 1888	»»»	»»»			
8	»»» Franca	hči	»»»	21/9 1890	»»»	»»»			
9	»»» Antonija	»»»	»»»	8/1 1895	»»»	»»»			
10	»»» Ivana	»»»	»»»	22/8 1892	»»»	»»»			
11	»»» Urša	»»»	»»»	10/10 1896	»»»	»»»			
12	»»» Jože	sin	»»»	12/3 1900	»»»	»»»			
13	»»» Franc	brat posest.	»»»	2/11 1863	»»»	»»»	II a 738 prist. Dol. Logatec		Ljubljana Logatec oženjen

¹² V rojstni matični knjigi je vpisan datum rojstva 7. 7. 1883. (Podatek podal g. Janez Žitko)

Drenovagorica Domače ime: »Žonta«
 Hiš. št. 6 Hišni posestnik: Jakob Oblak

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Oblak Jakob	pos.	ožen.	5/3 1873	Drenovgrič	Vrh.			
2	»»» Ivana	žena	»»»	27/8 1876	Lesnabrdo	»»»			
3	»»» Barba	mačeha pos.	vdova	18/11 1844	Opale Žiri	Žiri			
4	»»» Franc	brat pos.	sam	7/4 1866	Drenovgrič	Vrh.			Ljubljana
5	»»» Jože ¹³	»»»	»»»	21/3 1875	»»»	»»»			
6	Petrovčič Ivana	dekla	»»»	11/12 1884	Lesnabrdo	»»»			
	Oblak Jože	pos.	ožen	21/3 1875	Drenovgrič	Vrhnika			oženjen Plešivica 48 obč. Brezovica kajžar
	»»» Marija	žena	»»»						
	»»» Anton	sin							razkaznik 9/2 1912 strv 251

¹³ Pri Jožetu-bratu posestnika je čez vse rubrike pozneje dopisano: Se mu dal krstni list. Oženjen v Plešivici 48 obč. Brezovica od leta 1908.

Drenovagorica

Domače ime:

»Zlobec«

Hiš. št. 7

Hišni posestnik:

Janez Trček

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Trček Janez	pos.	ožen.	27/8 1828	Drenovgrič	Vrh.			+
2	-»- Marija	žena	-»-	16/5 1831	Mala Ligojna	-»-			
1 ¹⁴	Gantar Jakob	gost	-»-	13/7 1868	Smrečje	Vrhnika Sl. Jost			<i>sprejet v seji 16/2 06 stv 251/1906</i>
2	-»- Katra	žena	-»-	27/4 1867	-»-	dto			
1	Strumbelj Marija		sama	8/8 1849	Tomišelj	Tomišelj			

¹⁴ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

Drenovagorica

Domače ime:

»Mačk«

Hiš. št. 8

Hišni posestnik:

Janez Kržmanec

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanec Janez	pos.	ožen.	12/8 1864	Drenovgrič	Vrh.			Amerika
2	-»- Josefa	žena	-»-	16/2 1871	-»-	-»-			
3	-»- Katra	hči	sam	12/2 1893	-»-	-»-			
4	-»- Antonija	-»-	-»-	30/12 1894	-»-	-»-			
5	-»- Janez	sin	-»-	29/8 1897	-»-	-»-			
6	-»- Franc	-»-	-»-	9/9 1899	-»-	-»-			
7	Zeležnik Janez		ožen	1845 ¹⁵	Setnica				
8	-»- Katra	žena	-»-	24/11 1831	Mala Ligojna	Vrhn.			

¹⁵ Datum ni popoln.

Drenovagorica

Domače ime:

»Birt«

Hiš. št. 9

Hišni posestnik:

Mateuž Ogrin

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Ogrin Mateuž	pos.	ožen.	24/9 1857	Drenovgrič	Vrh.			
2	-»- Jera	žena	-»-	29/2 1856	Mala Ligojna	-»-			
3	-»- Marija	hči	sam	19/8 1883	Drenovgrič	-»-			

				1856	Ligojna				
3	»»» Marija	hči	sam	19/8 1883	Drenovgrič	»»»			
4	»»» Ivana	»»»	»»»	4/7 1886	»»»	»»»			
5	»»» Franca	»»»	»»»	26/12 1887	»»»	»»»			
6	»»» Reza	»»»	»»»	6/10 1895	»»»	»»»			
7	»»» Franc	brat pos.	»»»	30/10 1850	»»»	»»»			

Drenovagorica

Domače ime:

»Papež«

Hiš. št. 10

Hišni posestnik:

Andrej Dolenc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Dolenc Andrej	pos.	ožen.	21/10 1857	Drenovgrič	Vrh.			+ 11/6 902
2	»»» Marija ¹⁶	Žena	»»»	8/4 1864	Lesnabrdo	»»»			
3	»»» Marjeta	hči	sam	14/7 1887	Drenovgrič	»»»			
4	»»» Marija	»»»	»»»	12/6 1896	»»»	»»»			
5	»»» Franc	sin	»»»	8/9 1900	»»»	»»»			+ 20/2 1901
6	»»» Janez	oče pos.	udovc	23/12 1826	Rovte	Logatec			+
7	»»» Lovro	brat pos.	sam	15/7 1868	Drenovgrič	Vrh.			
8	Gorjanc Alojzij	gost	ožen	20/6 1864	»»»	»»»			
9	»»» Ivana	»»»	»»»	2/11 1870	Podolnca	»»»			
10	»»» Marija	hči	»»» ¹⁷	/9 1900	Drenovgrič				

¹⁶ Tukaj je pozneje dopisano: *Jelovšek Franc* (vidi št. 5 Drenovgrič).¹⁷ Verjetno gre za pomoto.

Drenovagorica

Domače ime:

»Prime«

Hiš. št. 11

Hišni posestnik:

Janez Mele

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mele Janez	pos.	ožen.	5/10 1867	Velika Ligojna	Vrh.			+ 7/10 1906
2	»»» Liza	II žena	»»»	16/11 1869	Drenovgrič	»»»			+ 1906
3	»»» Franc	sin I zak	sam	27/3 1895	»»»	»»»			
4	»»» Marija	hči I zak	»»»	3/5 1896	»»»	»»»			
5	»»» Ivana	»»»	»»»	13/12 1898	»»»	»»»			
6	Gregurka Andrej	brat	»»»	20/10	»»»	»»»			+

				1898					
6	Gregurka Andrej	brat žene	->-	20/10 1877	->-	->-			+
7	->- Helena	mati I žene	ud.	22/4 1841	Horjul	->-			+ 7/9 1901
8	->- Janez	stric I žene	sam	5/5 1822	Drenovgrič				+
9	Corn Andrej	pastir	->-	16/11 1884	Podlipa				+ ustrelil pri vojaki

Drenovagorica

Domače ime:

Gabrovc

Hiš. št. 12

Hišni posestnik:

Jernej Kržmanec

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanec Jernej	pos.	ožen.	15/8 1869	Drenovgrič	Vrh.			
2	->- Ivana	žena	->-	28/6 1877	->-	->-			
3	->- Josefa	hči	sam	13/3 1900	->-	->-			
4	->- Janez	oče pos.	ožen.	18/10 1830	->-	->-			+
5	->- Marija	žen.	->-	9/7 1843	->-	->-			
6	->- Matija	sin	sam	2/25 1885 ¹⁸	->-	->-			Amerika
7	->- Ana	hči	->-	14/7 1879	->-	->-			Amerika
8	Remžgar Jera	mačeha pos.	udov.	1852 ¹⁹	->-	->-			
9	Košir Ivana			23/6 1885					

¹⁸ Verjetno gre za pomoto.¹⁹ Datum ni popoln.

Drenovagorica

Domače ime:

»Cempret«

Hiš. št. 13

Hišni posestnik:

Jernej Bajc

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Bajc Jernej	pos.	ožen.	18/11 1871	Drenovgrič	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	16/1 1875	->-	->-			
3	->- France	sin	sam	20/10 1900	->-	->-			
4	->- Marija	mati	ud.	15/6 1837	->-	->-			
5	->- Janez	brat pos.	sam	6/10 1867	->-	->-			
6	->- Pavel	->-	->-	26/1 1874	->-	->-			
7	->- Anton	->-	->-	13/5 1877	->-	->-			
8	->- Ivana	sestra novc	->-	27/12 1879	->-	->-			

				1877					
8	->- Ivana	sestra pos.	->-	27/12 1879	->-	->-			
9	->- Štefan	brat pos.	->-	23/12 1883	->-	->-			
10	Mele Ana	sestra žene	->-	22/7 1888	->-	->-			

Drenovagorica

Domače ime:

Trmatov

Hiš. št. 14

Hišni posestnik:

Celarc Urša

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Celarc Uršula	pos.	udov.	24/9 1855	Drenovgrič	Vrh.			+
2	->- Jože	sin	sam	18/3 1876	->-	->-			
3	->- Janez	->-	->-	30/8 1878	->-	->-			+ 12/12 1901
4	->- Marija	hči	->-	18/3 1881	->-	->-			Jesenice omožena Krašovec
5	->- Ivana	->-	->-	8/6 1883	->-	->-			Verd Vrhnika omožena Bartolj
6	->- Antonija	->-	->-	8/6 1885	->-	->-			S. Gor.
7	Gorjanc Franc	brat pos.	->-	5/11 1872	->-	->-			D. Logac
8	->- Martin	stric	->-	6/11 1834	->-	->-			Verd +

Drenovagorica

Domače ime:

Šintar

Hiš. št. 15

Hišni posestnik:

Janez Bizjan

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Bizjan Janez	pos.	ožen.	18/9 1871	Lesnabrdo	Vrh.			
2	->- Helena	žena	->-	29/4 1869	->-	->-			
3	Kralj Franc	sin I zak.	sam	10/7 1889	->-	->-			
4	Južna Johana	mati I moža	ožen	16/6 1852	->-	->-		1892	+ 28/2 1901
5	->- Janez	mož	->-	27/6 1847	Krtina	Dob		1892	+ 2/9 1910
6	Ogrin Ana	nezak hči Lize Ogrin om. Remc	sam	4/5 1890	Ljubljana	Vrhnika	je v Mirzzuschlag dom. list izdan 7/6 1911 št. 23		glej Lesnabrdo 31 ex 1880

Hiš. št. 16

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Vrhovc Janez	pos.	ožen.	28/6 1841	Lesnabrdo	Vrh.			
2	-»- Franca	žena	-»-	15/2 1849	Samotorca	-»-			
3	-»- Barbara	hči	sam	14/12 1877	Drenovgrič	-»-			
4	-»- Janez	sin	-»-	25/9 1879	-»-	-»-			+
5	-»- Franc	-»-	-»-	8/10 1883	-»-	-»-			
6	-»- Andrej	-»-	-»-	25/11 1887	-»-	-»-			

Hiš. št. 17

Hišni posestnik:

Jože Rus

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Rus Jože	pos.	ožen.	13/3 1839		Vrh.			
2	-»- Jera	žena	-»-	17/3 1842	Bevke	-»-			
3	-»- Jože	sin	sam	20/2 1875	Drenovgrič	-»-			
4	Lenarčič Johana	hči	ožen	3/6 1869	-»-	-»-			+ 13/7 1905
5	-»- Jože	mož	-»-	20/2 1861	-»-	-»-			
6	-»- Franca	hči	sam	4/4 1893	-»-	-»-			
7	-»- Marija	-»-	-»-	21/12 1896	-»-	-»-			
8	-»- Janez	sin	-»-	3/5 1899	-»-	-»-			
9	-»- Franc	-»-	-»-	20/10 1900	-»-	-»-			
10	Černivc Franc	železničar							odšel v Ljubljano

Hiš. št. 18

Hišni posestnik:

Jernej Janša

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Janša Jernej	pos.	udovc	21/8 1840	Lesnabrdo	Vrh.			
2	-»- Ivana	hči	sam	28/12 1881	Drenovgrič	-»-			
3	-»- Janez	nečak	-»-	1878 ²⁰	Lesnabrdo	Horjul			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Janša Jernej	pos.	udovc	21/8 1840	Lesnabrdo	Vrh.			
2	->- Ivana	hči	sam	28/12 1881	Drenovgrič	->-			
3	->- Janez	nečak	->-	1878 ²⁰	Lesnabrdo	Horjul			
4	->- Marija	->-	->-	6/11 1880	Ljubljana	->-			+ Grosuplje 1896
5	->- Rozalija	->-	->-	/9 1891	Brezovca	->-			
6	Čuden Marija	dekla	->-	14/6 1834	Vrhn.				+
7	Petkovšek Luka	hlape	->-	1840 ²¹	Rovte		p.b. Rovte 9/12 1882 stv 66	1880	+
8	Trček Neža	dekla	->-	1882 ²²	Horjul		p.b. Horjul 20/II 1893 stv 14	1900	
9	Remžgar Marija	->-	->-	8/12 1857	Mala Ligojna				

²⁰ Datum ni popoln.²¹ Datum ni popoln.²² Datum ni popoln.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrzlikar Janez	pos.	ožen.	7/12 1845	Mala Ligojna	Vrh.			
2	->- Johana	žena	->-	2/5 1846	Grčerevc	->-			umrla 11/4 1902
3	->- Janez	sin	sam	28/8 1874	Mala Ligojna	->-			v Ameriki
4	->- Neža	hči	->-	19/1 1888	->-	->-			
5	->- Ana	->-	->-	1/8 1884	->-	->-			
6	->- Marija	->-	->-	21/3 1873	->-	->-			v Ljubljani

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kuclar Jera	pos.	vdov	24/1 1836	Drenovgrič	Vrh.			
2	->- Luka	sin	ožen	19/10	->-	->-			+

	Priimek in ime	pos.	stan	Dan, mesec in leto rojstva	Drenovgorica	stan.			
2	-»- Luka	sin	ožen	19/10 1867	-»-	-»-			+
3	-»- Jurij	-»-	sam	23/4 1888	-»-	-»-			
4	-»- Agata	žena Luke	ožen	1860 ²³	Studenc	Krško			
5	Mlinar Janez			18/2 1890	Mala Ligojna	Žiri			

²³ Datum ni popoln.

Drenovagorica

Domače ime:

Matečon

Hiš. št. 21

Hišni posestnik:

Popit Matija

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zalaznik Frančiška ²⁴	pos.	udova	12/10 1867	Koreno	Horjul Vrh			
2	-»- Matija	brat + moža		23/2 1877	Drenovgrič	-»-			vojak
3*	-»- Janez	-»-		15/5 1881	-»-	-»-			Jesenice tovarna
4	-»- Jože	-»-		9/3 1887	-»-	-»-			
5	Gregurka Ivana	nez. hči + Jeraj tete in Franca		18/5 1890	-»-	-»-			
*	Zalaznik Janez			15/5 1881					ženit. zgl. stv 3/1913 spis 99
	-»- Marija roj. Zeitler		žena	30/6 1892	Ramplach	Thirmanns dorf Neunkirchen			stv 1 521/1913

²⁴ Nad Zalaznik Frančiška je pozneje čez vse rubrike dopisano: Popit Matija roj. št. 23 Bl. Brez. II mož.

Drenovagorica

Domače ime:

Sogar

Hiš. št. 22

Hišni posestnik:

Franč Rus

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Rus Franc	pos.	ožen.	3/1 1859	Drenovgrič	Vrh.			
2	-»- Ivana	žena	-»-	24/12 1875	-»-	-»-			
3	-»- Franc	sin	sam	29/7 1898	-»-	-»-			
4	-»- Ivana	hči	-»-	23/4 1900	-»-	-»-			
5	-»- Janez	oče pos.	ud.	2/3 1823	-»-	-»-			+ 21/10 1910
6	Trček Katra	dekla	s.	27/4 1884	Podlipa	-»-			

3	->- Matevž	sin	sam	1844 19/9 1875	Drenovgrič	->-			Amerika Vič
4	->- Nace	->-	->- ž.zgl. 8/909	31/7 1884	->-	->-			Dr. Grič
5	->- Janez	->-	->-	17/8 1886	->-	->-			
6	Podlpe Marija	hči I zak.	->-	24/3 1870	->-	->-			
7	->- Lovro	sin I zak.	->-	1/8 1873	->-	->-			Amerika

Drenovagorica

Domače ime:

Hiš. št. 24

Hišni posestnik:

Celarc Josip

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Nobena rubrika ni izpolnjena.

Drenovagorica

Domače ime:

»Šečman«

Hiš. št. 25

Hišni posestnik:

Simon Grampovčnik

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Grampovčnik Simon	pos.	udovec	28/10 1831	Brezje	Vrhnika Dobrova			tu sprejet 20/3 1902 št. 377/02
2	->- Marija	hči	sam	21/9 1871	Drenovgrič	Dobrova Vrh.			
3	->- Simon	sin	->-	4/10 1878	->-	->-			Ljubljana Kozarje
4	->- Janez	->-	->-	4/11 1880	->-	->-			Amerika »fremde«
5	->- Anton	->-	->-	12/6 1884	->-	->-			Amerika

Drenovagorica

Domače ime:

»Šuštar«

Hiš. št. 26

Hišni posestnik:

Dolenc Jakob

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Dolenc Jakob	pos.	ožen.	29/4 1854	Drenovgrič	Vrh.			
2	->- Neža	žena	->-	13/1 1850	Velka Ligojna	->-			
3	->- Franc	sin	sam	30/3 1878	->-	->-			
4	->- Marija	hči	->-	28/6 1879	->-	->-			
5	->- Jakob	sin	->-	11/5 1886	->-	->-			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrlak Primož	pos.	ožen.	8/6 1845	Ljubljana	Vrhnika			
2	-»- Barba	žena	-»-	28/11 1856	Lesnabrdo	-»-			+19/10 1909
3	-»- Franc	sin	sam	8/11 1874	-»-	-»-			Amerika <i>De-Grice</i>
4	-»- Janez	-»-	-»-	21/10 1875	-»- ²⁵	-»-			Celovec
5	-»- Marija	hči	-»-	25/11 1876	-»-	-»-			Ljubljana
6	-»- Primož	sin	-»-	28/4 1880	-»-	-»-			Amerika
7	-»- Anton	-»-	-»-	17/5 1884	-»-	-»-			
8	-»- Ivana	hči	-»-	19/6 1885	-»-	-»-			Verd
9	-»- Helena	-»-	-»-	15/4 1887	-»-	-»-			
10	-»- Jože	sin	-»-	14/3 1891	-»-	-»-			del. knj. 116 24/7 1910 gre v Bozen Tirol.
11	-»- Frančiška	hči	-»-	/9 1900	-»-	-»-			
12	Hren Jože	dninar	-»-	1844 ²⁶	Verd	-»-			

²⁵ Tu je pozneje dopisano: Ožen. z Terezijo Primc udova Pušnik, posestnica v Spod. Ložnica 30 obč. sl. Bistrica tja priženjen ženit. zgl. 8/1909.

²⁶ Datum ni popoln.

Drenovagorica

Domače ime:

»Gabrovč«

Hiš. št. 28

Hišni posestnik:

Matija Kržmanč

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kržmanč Matija	pos.	ožen.	30/1 1848	Drenovgrič	Vrh.			
2	-»- Marija	žena	-»-	30/3 1859	-»-	-»-			
3	Leskovec Marija			24/5 1862	Lesnoblado	-»-			

Drenovagorica

Domače ime:

»Kovač«

Hiš. št. 29

Hišni posestnik:

Franc Friškovec

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Friškovec Franc	pos.	ožen.	12/2 1871	Ljubljana	Kamnik		1/3 1895	
2	-»- Ivana	žena	-»-	30/8 1874	Drenovgrič	-»-			
3	-»- Franc	sin	sam	2/4 1900	-»-	-»-			
4	Stanovnik Ignac	učenc	-»-	17/8 1886	-»-	-»-			

Drenovagorica

Domače ime:

»Postaja«

Hiš. št. 30

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Merlini Rudolf	postajanačelnik	ožen.	18/9 1873	St. Peter	Dunaj			
2	-»- Franja	žena	-»-	13/11 1877	Drenovgrič				
1	Brelih Štefan	vojak	oženj.	1866	Tunjice Kamnik	Kamnik		1899	
2	-»- Ana	žena	-»-	1863	Kopanj	-»-			
3	-»- Anica	hči	sam	1899 ²⁷	Radovljica	-»-			

²⁷ Za zadnje tri navedene datumi rojstva niso popolni.

Drenovagorica

Domače ime:

Jordanov Lorenc

Hiš. št. 31

Hišni posestnik:

Mihevc Lovro

glej Sinja g. 21

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mihevc Lovro	cestar	ožen.	8/8 18 ²⁸	Drenovgrič	Vrh.			sprejet v tuk. obč. 25/7 1909 vl. št. 1025

²⁸ Datum ni popoln.

Drenovgrič

Domače ime:

Štefanova bajta

Hiš. št. 32 vidi št. 1

Hišni posestnik:

Štefan Petkovšek

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Spremenjena v gospodarsko poslopje.

Nobena rubrika ni izpolnjena.

Domače ime:

Hiš. št. 33

Hišni posestnik:

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
	Matija Zalaznik		23/2 1877						vidi h.št. 21
	Neža roj. Trček	žena	1882		Horjul				
	Franc Zalaznik	sin	16/6 1906						
	Marija Zalaznik	hči	11/9 1907						
	Ana Zalaznik	-p-	30/7 1909						

Domače ime:

Hiš. št. 34

Hišni posestnik:

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
	Franc Mrlak			8/11 1874	Drenovgrič št. 27	Vrh.			vidi št. 27
	Mina roj. Žakelj	žena	14/4 1867		Horjul	-p-			
	Franca Mrlak	hči	27/2 1901			-p-			
	Janez Mrlak	sin	11/5 1909			-p-			

Lesno Brdo, dne 31/12 1900 = 152 preb.

Lesnوبردو

Domače ime:

Kavčenk

Hiš. št. 11

Hišni posestnik:

Martin Bizjan

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Bizjan Martin	posest.	sam.	5/12 1855	Lesnوبردو	Vrhn.			
2	Bizjan Helena	mati posestn.	udova	1/5 1829	Velka Ligojna	->-			
3	Bizjan Ivana	sestra posestn.	sam.	14/11 1862	Lesnوبردو	->-			
4	Bizjan Reza	->-	->-	14/9 1868	->-	->-			Franca Bizjan hči 24/10 1893
5	Kucler Janez	pastir	->-	8/12 1886	->-	->-			
6	Kržmanc Matija	hlapec	->-	25/2 1885	->-	->-			

Lesnوبردو

Domače ime:

Vrbanove

Hiš. št. 12

Hišni posestnik:

Marijana Možina

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Možina Marijana	posest.	vdova	16/1 1849	Drašča	Vrhn.			
2	Možina Andrej	sin	sam	30/11 1879	Lesnوبردو	->-			
3	+ Možina Franc	->-	->-	22/11 1883	->-	->-			+ 1922 v Ledinah pri Idriji
4	Mrzlikar Helena	gostja	udova	12/4 1820	Černivrh Ljubljana	Černivrh Ljubljana			15/10 1909 +
5	Mihovec Marija Smole	beračica	sam.	1844 ¹	Tomišelj	Tomišelj	p. b. 5/12 1892 Tomišelj	1894	
6	Petrič Peter	čevljar	ožen	23/6 1860	Lesnوبردو	Vrh.			
7	Petrič Ivana	žena	->-	1/5 1865	Vrhnika	->-			+ 5/2 901 Bl. Brezovica št. 41
8	Petrič Marija	hči	sam	1/12 1889	Drenovgrič	->-			
9	Petrič Ivana	->-	->-	1892 ²	->-	->-			

¹ Datum ni popoln.

² Datum ni popoln.

Lesnabrdo

Domače ime: Zidarc

Hiš. št. 13

Hišni posestnik: Lorenc Celarc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Celarc Lorenc	posest.	ožen.	5/8 1844	Lesnabrdo	Vrhn.			+ 25/12 906
2	Celarc Marija	->-	žena	2/1 1850	Zaplana	->-			
3	Celarc Franc	sin	sam	21/12 1869	Lesnabrdo	->-			Amerika
4	Celarc Karol	->-	->-	21/10 1885	->-	->-			
5	Celarc Antonija	hči	->-	2/1 1890	->-	->-			

Lesnabrdo

Domače ime: »Pišk«

Hiš. št. 14

Hišni posestnik: France Leskovec

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Leskovec Franc	posest.	ožen.	20/8 1852	Lesnabrdo	Vrhn.			utonil 17/3 1902 na Drenovgriču
2	Leskovec Marija	žena	->-	20/1 1856	Sinja Gorica	->-			
3	Leskovec Franc	sin	sam	17/12 1877	Lesnabrdo				v Ameriko 1902 vojak
4	Leskovec Ivana	hči	->-	31/5 1881	->-	->-			
5	Leskovec Marija	->-	->-	25/1 1883	->-	->-			
6	Leskovec Lovro	sin	->-	10/8 1884	->-	->-			
7	Leskovec Lovro Anton	->-	->-	20/5 1886	->-	->-			
8	Leskovec Janez	->-	->-	29/6 1888	->-	->-			
9	Leskovec Jernej	->-	->-	19/8 1892	->-	->-			
10	Leskovec Franca	hči	->-	22/9 1894	->-	->-			
	->- Terezija	->-	->-	10/8 1897	->-	->-			

Lesnabrdo

Domače ime: Matevžovec

Hiš. št. 15

Hišni posestnik: Janez Velkavrh

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Velkavrh Janez	posest. stanoval.	ožen	3/1 1866	Lesnabrdo	Vrhn.			
2	Velkavrh Marija	žena	->-	20/7 1863	Mala Ligojna	->-			

2	Velkavrh Marija	žena	->-	20/7 1863	Mala Ligojna	->-			
3	Velkavrh Jože	sin	sam	6/3 1888	Lesnabrdo	->-			
4	Velkavrh Marija	hči	->-	12/8 1889	->-	->-			
5	Velkavrh Ivana	->-	->-	25/6 1891	->-	->-			
6	Velkavrh France	sin	->-	8/10 1893	->-	->-			
7	Velkavrh Matvž	->-	->-	21/9 1895	->-	->-			pos. knj. 12 VIII 1910
8	Velkavrh Antonija	hči	->-	24/5 1898	->-	->-			
9	Velkavrh Matvž	stari oče	vdove	7/8 1835	->-	->-			umrl 15/12 1901

»pogorela«

Lesnabrdo

Domače ime:

Hiš. št. 16

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Nobena rubrika ni izpolnjena.

»pogorela«

Lesnabrdo

Domače ime:

Hiš. št. 17

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Nobena rubrika ni izpolnjena.

Lesnabrdo

Domače ime:

Brbonkar

Hiš. št. 18

Hišni posestnik:

Janez Dolenc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Dolenc Janez	pos.	ožen	25/12 1862	Brezje	Dobrova			
2	Dolenc Marija	žena	->-	9/11 1862	Lesnabrdo	Vrhnika			
3	Dolenc Marija	hči	sam	31/1 1888	->-	->-			
4	Dolenc Antonija	->-	->-	15/1 1891	->-	->-			
5	Dolenc Marijana	->-	->-	22/2 1896	->-	->-			+ meseca aprila 1902
6	Dolenc Anton	sin	->-	11/1	->-	->-			

5	Dolenc Marijana	->-	->-	22/2 1896	->-	->-			+ meseca aprila 1902
6	Dolenc Anton	sin	->-	11/1 1898	->-	->-			
7	Dolenc Anton Franca	hči	->-	30/11 1899	->-	->-			+ meseca aprila 1902

»podrta«

Lesnobrdo

Domače ime:

Hiš. št. 19

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Nobena rubrika ni izpolnjena.

Lesnobrdo

Domače ime:

Matičk

Hiš. št. 20

Hišni posestnik:

Miha Velkavrh

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Velkavrh Miha	posest.	ožen.	5/9 1862	Brezje	Vrhnika Dobrova			sprejet v seji 9/4 1905 št. 171/ 1905
2	Velkavrh Franca	žena	->-	6/5 1863	Lesnobrdo	Vrhn.			
3	Velkavrh Franca	hči	sam	22/4 1889	->-	->-			
4	Velkavrh Neža	->-	->-	18/1 1893	->-	->-			
5	Velkavrh Marija	->-	->-	26/3 1895	->-	->-			
6	Velkavrh Janez	sin	->-	30/12 1897	->-	->-			
7	Čamernik Reza	stara mati	udova	20/1 1835	->-	->-			+ 21/2 1906

Lesnobrdo

Domače ime:

»Tonček«

Hiš. št. 21

Hišni posestnik:

Janez Koprive

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Koprive Janez	posest.	ožen	10/5 1849	Lesnobrdo	Vrhn.			
2	Koprive Franca	žena	->-	24/3 1851	Podlipa				
3	Koprive Janez	sin	sam	21/11 1879	Lesnobrdo	->-			
4	Koprive Marija	hči	->-	3/8 1881	->-	->-			
5	Koprive Jakob	sin	->-	20/7	->-	->-			

5	Koprive Jakob	sin	->-	1881 20/7 1884	->-	->-		
6	Koprive Matevž	->-	->-	9/9 1886	->-	->-		
7	Koprive Peter	->-	->-	2/7 1889	->-	->-		

Lesnabrdo

Domače ime: Gregor

Hiš. št. 22

Hišni posestnik: Jožef Gregurka

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregurka Jožef	posest.	ožen	18/2 1871	Lesnabrdo	Vrhn.			
2	Gregurka Franca	žena	->-	19/5 1872	->-	->-			
3	+ Gregurka Jože	sin	sam	22/4 1898	->-	->-			+ 24/5 902
4	Gregurka Franca	hči	->-	26/10 1899	->-	->-			
5	Gregurka Gregor	stari oče	ožen	9/3 1830	->-	->-			+ 1907
6	Gregurka Marija	stara mati	->-	28/11 1842	->-	->-			
7	Gregurka Janez	brat	sam	30/12 1878	->-	->-			vojak
8	Gregurka Jože	nezak. sin Lize	sam	24/3 1882	->-	->-			

Lesnabrdo

Domače ime: »Na kukaršč«

Hiš. št. 23

Hišni posestnik: Jakob Koprive

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Koprive Jakob	posest.	ožen	25/7 1822	Horjul	Vrhn.			+
2	Koprive Marija	žena	->-	28/4 1829	Lesnabrdo				+

Lesnabrdo

Domače ime: »Groga«

Hiš. št. 24

Hišni posestnik: Gregor Marinčič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Marinčič Gregor	posest.	ožen	1/3 1838	Lesnabrdo	Vrhn.			
2	Marinčič Helena	žena	->-	4/5 1858	->-	->-			
3	Marinčič Gregor	sin	sam	3/3 1878					vojak Vič
4	Marinčič Tomaž	sin	->-	20/12 1880	->-	->-			Vič
5	Marinčič Janez	->-	->-	17/12	->-	->-			

5	Marinčič Janez	->-	->-	1880 17/12 1884	->-	->-		
6	Marinčič Terezija	hči	->-	17/9 1892	->-	->-		
7	Marinčič Ana	->-	->-	2/8 1895	->-	->-		
	->- Andrej	sin	->-	30/11 1873				stanoval na Logu 5. od leta 1897 do 1912. zdaj stanuje na Brezovici št. 23 od l. 1913
	->- Marija roj. Remškar							
	->- Tomaž			20/12 1898	Log			
	->- Marija			1899	->-			
	->- Franca							
	->- Anton							
	->- Roza							
	->- Ivana							

Lesnabrdo

Domače ime:

Koprive

Hiš. št. 25

Hišni posestnik:

Anton Kavčnik

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kavčnik Anton	posest.	ožen	29/12 1869	Dragomer	Log			
2	Kavčnik Marija	žena	->-	9/10 1879	Lesnabrdo	Vrh.			
3	Kavčnik Anton	sin	sam	28/1 1900	->-	->-			
4	Prebil Matija	oče od žene	ožen	2/3 1845	->-	->-			+
5	Prebil Katarina	žena	->-	13/11 1846	->-	->-			+ 2/2 1907

Lesnabrdo

Domače ime:

Korčn. Korenč³

Hiš. št. 26

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jesenko Janez	posest.	ožen	23/6 1864	Nova Vas	Trate Vrhnika			
2	Jesenko Franca	žena	->-	29/9 1867	Paku	->-			
3	Jesenko Janez	sin	sam	10/5 1897	Lesnabrdo	->-			
4	Jesenko Franc	->-	->-	6/10 1898	->-	->-			
5	Jesenko Anton	->-	->-	29/10 1900	->-	->-			

³ Po navedbi g. Janeza Žitko je pravilno domače ime Korenč.

⁴ Tu je dopisano: Sprejet v dom. zvezo vrhniško v seji 12/6 1910. str. 1246.

Lesnabrdo

Domače ime: Andrejček

Hiš. št. 27

Hišni posestnik: Janez Mrzlikar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrzlikar Janez	pos.	ožen	4/7 1870	Lesnabrdo	Vrhn.			
2	Mrzlikar Jera	žena	->-	7/3 1872	Podlipa	->-			
3	Mrzlikar Ivana	hči	sam	26/12 1895	Lesnabrdo				
4	Mrzlikar Jakob Franc	sin	->-	23/8 1897	->-	->-			
5	Mrzlikar Jakob	->-	->-	29/7 1899	->-	->-			
6	Mrzlikar Marija	mati	udova	3/7 1841	->-	->-			
7	Mrzlikar Marija	sestra posest.	sam	4/6 1879	->-	->-			
8	Mrzlikar Anton	brat pos.	->-	15/6 1881	->-	->-			Ljubljana Žalska pivarna
9	Mrzlikar Ana	sestra pos.	->-	22/7 1886	->-	->-			
	Mrzlikar Anton			15/6 1881					ženit gl. stv 31/1912
	->- Ana roj Gartner			1/7 1891	Železniki št. 65				

Lesnabrdo

Domače ime: Frjač

Hiš. št. 28

Hišni posestnik: Franc Kavčič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kavčič Franc	pos.	ožen	21/4 1871	Lesnabrdo	Vrhnika Vrhn.			sprejet v seji 30. 3. 1913
2	Kavčič Marijana	žena	->-	7/8 1874	->-	->-			
3	Kavčič Frančiška	hči	sam	25/2 1896	->-	->-			
4	Kavčič Ana	->-	->-	26/7 1899	->-	->-			
5	Suhadolc Jera	mati žene	ud.	27/2 1836	->-	->-			
6	Čepon Jakob	gost	sam	14/7 1873	Paku stv 17	Preser			
7	Petrovčič Marija	gostja	->-	17/12 1880	->-	->-			v. št. 29
8	Mihevc Marija				Log	Vrhnika			obč. seja 31/7 904 stv 813/04

Lesnabrdo

Domače ime: »Luka«

Hiš. št. 29

Hišni posestnik: Franc Petrovčič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petrovčič Franc	pos.	ožen	25/10 1858	Lesnabrdo	Vrhn.			+ 1/7 1904
2	Petrovčič Marija	žena	->-	7/1 1860	->-	->-			
3	Petrovčič Marija	hči	sam	17/12 1880	->-	->-			
4	Petrovčič Josefa	->-	->-	19/3 1883	->-	->-			
5	Petrovčič Ivana	->-	->-	11/12 1884	->-	->-			
6	Petrovčič Franc	sin	->-	19/11 1888	->-	->-			
7	Petrovčič Jera	hči	->-	17/3 1899	->-	->-			

Lesnabrdo

Domače ime: Janez

Hiš. št. 30

Hišni posestnik: Janez Leskovec

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Leskovec Janez	pos.	ožen	11/10 1859	Lesnabrdo	Vrhn.			
2	Leskovec Ivana	žena	->-	15/12 1862	Log	->-			
3	Leskovec Janez	sin	sam	15/11 1889	Lesnabrdo	->-			
4	Leskovec Liza	hči	->-	18/12 1891	->-	->-			
5	Leskovec Franc	sin	->-	19/4 1897	->-	->-			
6	Leskovec Marija	hči	->-	1/11 1899	->-	->-			

Lesnabrdo

Domače ime: Tone v Pruho

Hiš. št. 31

Hišni posestnik: Janez Prebil

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Prebil Janez	pos.	ožen	1/7 1857	Lesnabrdo	Vrhn.			
2	Prebil Helena	žena	->-	8/4 1841	->-	->-			
3	Prebil Janez	sin	sam	25/12 1881	->-	->-			
4	Prebil Miha	->-	->-	29/9 1883	->-	->-			

Lesnoblado

Domače ime:

Gašave

Hiš. št. 32

Hišni posestnik:

Anton Popit

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Popit Anton	pos.	ožen	15/5 1870	Brezje	Dobrova	dom. list obč. Dobrova 18/4 904 št. 25	1898	
2	Popit Marija	žena	->-	21/8 1866	Lesnoblado	->-			
3	Popit Marija	hči	sam	12/11 1898	->-	->-			
4	Popit Ivana	->-	->-	12/12 1899	->-	->-			
5	Velkavrh Marija	mati žene	vdova	29/4 1833	->-	Vrhn.			
6	Gregurka Johana	nez. hči Jere	sam	18/5 1890	->-	->-			
7	Popit Valentin	brat posest.	->-	/2 1873	Brezje	Dobrova			+

Lesnoblado

Domače ime:

Luka

Hiš. št. 33

Hišni posestnik:

Luka Mrzlikar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrzlikar Luka	pos.	ožen	18/10 1838	Lesnoblado	Vrhn.			
2	Mrzlikar Helena	žena	->-	30/4 1842	Blatna Brezovca	->-			
3	Mrzlikar Jakob	sin	s.	25/4 1879	Lesnoblado	->-			vojak Vič oženjen

Lesnoblado

Domače ime:

»Kisovc«

Hiš. št. 34

Hišni posestnik:

Gregor Pohleven

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pohleven Gregor	pos.	ožen	7/3 1843	Lesnoblado	Vrhn.			
2	Pohleven Neža	žena	->-	2/1 1855	Drenovgrič	->-			
3	Pohleven Jože	sin	sam	29/3 1889	Lesnoblado	->-			
4	Pohleven Marijana	hči	->-	28/7 1895	} dvojčka	->-			
5	Pohleven Marjeta	->-	->-	29/7 1895		->-			
6	Pohleven Franc	sin	->-	27/2 1873	->-	->-			
*7	Pohleven Janez	->-	->-	4/7 1875	->-	->-			
8	Pohleven Ivana	hči	->-	4/6 1877	->-	->-			
9	Pohleven Ana	hči	->-	3/8	->-	->-			Amerika

				1877				
9	Pohleven Ana	hči	->-	3/8 1879	->-	->-		Amerika
*1	Pohleven Janez	oženj.	}	biva v Ameriki				
2	->- Roza	žena		sta se v Ameriki poročila			1908 bivala je mati v Cerknici št.233	
3	->- Franc	sin	}	1908 je bil 3 leta star ni znano	oba rojena v Ameriki			
4	->- ? ⁵	hči						

⁵ Ime ni znano.

Lesno brdo Domače ime: Matjac

Hiš. št. 35 Hišni posestnik: Jakob Butin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Butin Jakob	pos.	ožen	18/7 1855	Podlipa	Vrhn.			
2	Butin Polona	žena	->-	29/1 1853	Lesno brdo	->-			
3	Ogrin Franc	sin I zak.	šam	9/9 1875	->-	->-			
4	Ogrin Ivana	hči I zak.	->-	20/5 1884	->-	->-			
5	Ogrin Ignac	sin I zak.	->-	30/7 1889	->-	->-			Amerika
6	Možina Ana	sestra žene	->-	29/7 1864	->-	->-			

Lesno brdo Domače ime: »Krišpot«

Hiš. št. 36 Hišni posestnik: Meta Poženel

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Poženel Meta	pos.	udova	10/6 1843	Lesno brdo	Vrhn.			
2	Poženel Franc	sin	šam	14/11 1871	->-	->-			
3	Poženel Lovro	->-	->-	9/8 1878	->-	->-			Graz

Lesno brdo Domače ime: Pod brdom

Hiš. št. 37 Hišni posestnik: Jerni Janša

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Janša Franc	gost	ožen	18/10 1875	Lesno brdo	Horjul			ženit. zgl. žup. Horjul z dne 23/1 1900 št. 2
2	Janša Franca	žena	->-	23/8	->-	->-			

									1900 št. 2
2	Janša Franca <i>roj. Kuclar</i>	žena	->-	23/8 1877	->-	->-			
3	Janša Marija	hči	sam	8/12 1900	->-	->-			
1	Groznik Janez	gost	ožen.	27/9 1827	Črni potok	Šmartno pri Litiji			+ 13/3 1909
2	Groznik Marija	žena	->-	31/7 1850	Bevke	->-			+ 30/9 1909
3	Groznik Antonija	hči	sam	1892 ⁶	Lesnabrdo	->-			
4	Perko Valentin	nezak. sin Marije Groznik	->-	1882 1883	Bevke	Vrhnika	Žendarski aspirant 1619/9		podobar v Kamniku

⁶ Datum ni popoln.

Lesnabrdo

Domače ime:

»Mrten«

Hiš. št. 38

Hišni posestnik:

Martin Mihevc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mihevc Martin	pos.	ožen	4/9 1875	Lesnabrdo	Vrhn. pr. Log			stv 1638/01
2	Mihevc Helena	žena	->-	20/4 1875	Jezero Ljubljana	->-			
3	Mihevc Marija	mati pos.		13/4 1851	Vrzdenc	->-			
4	Martini Blaž	gost		3/2 1844	Vrhnika	->-			+ 9/12 1901
	->- Viktor								+ 6/8 1900

Lesnabrdo

Domače ime:

Petrč

Hiš. št. 39

Hišni posestnik:

Janez Petrič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Petrič Janez	pos.	ožen	17/6 1848	Blatna Brezovca	Vrhn.			
2	Petrič Marija žena	žena	->-	4/8 1850	Zg. Logatec	->-			
3	Petrič Janez	sin	sam	1/6 1877	Log	->-			
*4	Petrič Anton	->-	->-	30/6 1880	->-	->-			
5	Petrič Franc	->-	->-	15/10 1881	->-	->-			
6	Petrič Matevž	->-	->-	29/8 1884	->-	->-			
7	Petrič Marija	hči	->-	7/12 1890	->-	->-			
*	Petrič Anton	sin	oženj.	30/6 1880	->-				v Trstu Kadet Pozzo Nr16/II
	->- Helena roj. Popit	žena		12/7 1876	Rifenberg				

Lesnabrdo

Domače ime:

Štancar

Hiš. št. 40

Hišni posestnik:

Janez Kuclar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kuclar Janez	pos.	ožen	14/12 1842	Horjul	Horjul Vrhnika			sprejet v obč. seji dne 3/10 902 št. 1771
2	Kuclar Marija	žena	->-	27/5 1852	Podlipa	->- dto			
3	Kuclar Franca	hči	sam	2/4 1879	Lesnabrdo	->- dto			
4	Kuclar Marija	->-	->-	1/2 1883	->-	->- dto			
5	Kuclar Franc	sin	->-	14/11 1884	->-	->- dto			drugi njezovi otroci
6	Kuclar Janez	->-	->-	8/12 1886	->-	->- dto			
7	Kuclar Andrej	->-	->-	19/11 1888	->-	->- dto			
8	Kuclar Matija	->-	->-	18/2 1897	->-	->- dto			

spada »Horjul«

Domače ime:

Rožnikova

Hiš. št. 41

Hišni posestnik:

~~Jakob Čepon~~

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Čepon Jakob	žel. zn. paznik	ožen						
	Rožnik								

spada »Horjul«

Domače ime:

Hiš. št. 42

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Nobena rubrika ni izpolnjena.

Domače ime:

Hiš. št. 43

Hišni posestnik:

Jak. Čepon

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
	Čepon Jakob	žel. ču.	ož.						

Mala Ligojna, dne 31/12 1900 = 102 preb.

Mala Ligojna

Domače ime: »Samotorčan«

Hiš. št. 1

Hišni posestnik: Jakob Samotorčan

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Samotorčan Jakob	pos.	ožen.	6/5 1850	M. Lig.	Vrh.			
2	-»- Neža	žena	-»-	10/1 1856	Samotorca	-»-			
3	-»- Marija	hči	sam	10/3 1881	M. Lig.	-»-			
4	-»- Franc	sin	-»-	16/11 1885	-»-	-»-			
5	-»- Ivana	hči	-»-	16/8 1888	-»-	-»-			
6	-»- Janez	sin	-»-	23/12 1890	-»-	-»-			
7	-»- Antonija	hči	-»-	12/6 1896	-»-	-»-			

Mala Ligojna

Domače ime: »Zalare«

Hiš. št. 2

Hišni posestnik: Franc Podlipc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Podlipc Franc	pos.	ud.	8/4 1866	M. Lig.	Vrh.			Amerika došel domu v feb. 1901
2	-»- Jakob	brat	sam	18/4 1875	-»-	-»-			Ljubljana juž. žel. 1/3 1906
3	-»- Franc	oče	ožen	8/9 1838	-»-	-»-			+ 19/4 904
4	-»- Jera	mati	-»-	12/2 1835	-»-	-»-			+ 2/10 1911
5	Petavs Ivana	rejenka	sam	/12 1893	-»-	-»-			

Mala Ligojna

Domače ime: »Frlan«

Hiš. št. 3

Hišni posestnik: Blaž Samotorčan

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Samotorčan Blaž	pos.	ožen.	2/2 1855	M. Lig.	Vrh.			
2	-»- Marija	žena	-»-	4/18 ¹ 1856	Vel. Lig.	-»-			
3	-»- Franc	sin	sam	10/12 1882	M. Lig.	-»-			+ v Ameriki
4	-»- Matevž	-»-	-»-	16/9	-»-	-»-			

3	->- Franc	sin	sam	1820 10/12 1882	Lig. M. Lig.	->-			+ v Ameriki
4	->- Matevž	->-	->-	16/9 1884	->-	->-			
5	->- Ivana	hči	->-	31/8 1886	->-	->-			
6	->- Matija	sin	->-	4/2 1894	->-	->-			

¹ Verjetno gre za pomoto.

Mala Ligojna

Domače ime:

»Popit«

Hiš. št. 4

Hišni posestnik:

Popit Valentin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Popit Valentin	pos.	ožen.	30/1 1860	M. Lig.	Vrh.			Amerika
2	->- Marija	žena	->-	18/8 1859	notr. Gorica	->-			
3	->- Matevž	sin	sam	12/9 1884	M. Lig.	->-			Amerika
4	->- Katra	hči	->-	25/11 1886	->-	->-			
5	->- Anton	sin	->-	14/6 1895	->-	->-			

Mala Ligojna

Domače ime:

»Dojink«

Hiš. št. 5

Hišni posestnik:

Lovro Čuden

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Čuden Lovro	pos.	ožen.	10/8 1853	M. Lig.	Vrh.			
2	->- Marija	žena	->-	19/8 1859	Log	->-			
3	->- Marija	hči	sam	11/1 1884	M. Lig.	->-			
4	->- Franca	->-	->-	26/11 1885	->-	->-			
5	->- Urša	->-	->-	9/10 1887	->-	->-			
6	->- Amalija	->-	->-	11/4 1898	->-	->-			

Mala Ligojna

Domače ime:

»Špeličk«

Hiš. št. 6

Hišni posestnik:

Jarnej Samotorčan

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Samotorčan Jernej	pos.	ožen.	17/9 1829	M. Lig.	Vrh.			
2	->- Meta	žena	->-	14/7 1840	->-	->-			

3	»»» Martin	sin	sam	1840 6/11 1871	»»»	»»»			
4	»»» Lovro	»»»	»»»	9/8 1873	»»»	»»»			Amerika
5	»»» Jože	»»»	»»»	10/3 1880	»»»	»»»			
6	»»» Marjeta	hči	»»»	29/6 1883	»»»	»»»			
7	Košir Franca	dekla	»»»	8/11 1881	Podlipa	»»»			

Mala Ligojna

Domače ime: »Čuk«

Hiš. št. 7

Hišni posestnik: Simon Japelj

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Japel Simon	pos.	ožen.	22/10 1832	Vrhn.	Vrh.			+ /9 1906
2	»»» Franca	žena	»»»	24/9 1847	M. Lig.	»»»			+ 25/8 01 se ubila Ljubljani
3	»»» Simon	sin	sam	19/10 1874	»»»	»»»			
4	»»» Rudolf	»»»	»»»	8/4 1880	»»»	»»»			+ Amerika 1906
5	»»» Konrad	»»»	»»»	2/2 1885	»»»	»»»			
6	Filipič Marija	mati žene	ud.	27/2 1826	»»»	»»»			

Mala Ligojna

Domače ime: Strnad

Hiš. št. 8

Hišni posestnik: Anton Žitko

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Žitko Anton	pos.	ožen	11/1 1856	M. Lig.	Vrh.			
2	»»» Marija	žena	»»»	29/12 1867	»»»	»»»			
3	»»» Marija	hči	sam	31/1 1889	»»»	»»»			
4	»»» Anton	sin	»»»	20/1 1890	»»»	»»»			
5	»»» Ivana	hči	»»»	30/8 1891	»»»	»»»			
6	»»» Ana	»»»	»»»	21/7 1894	»»»	»»»			
7	»»» Franc	sin	»»»	30/9 1897	»»»	»»»			
8	»»» Franca	hči	»»»	2/5 1899	»»»	»»»			
10 ²	»»» Ana	mati	udov.	18/7 1833	»»»	»»»			
11	Žitko Neža	sestra posest.	nuna	18/1 1872	»»»	»»»			v Celovcu

² Verjetno gre za pomoto.

Mala Ligojna

Domače ime:

Maravc

Hiš. št. 9

Hišni posestnik:

Marija Remžgar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Remžgar Marija	pos.	udov.	26/2 1847	Žažar	Vrh.			
2	->- Franca	hči	sam	28/3 1881	M. Lig.	->-			
3	->- Anton	sin	->-	11/1 1883	->-	->-			ženit. zgl. 13/1909
4	->- Ana	hči	->-	18/7 1885	->-	->-			
5	->- Marija	sestra + gospodarja	->-	8/12 1857	->-	->-			

Mala Ligojna

Domače ime:

»Krže«

Hiš. št. 10

Hišni posestnik:

Anton Novak

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Novak Anton	pos.	udovec	2/1 1858	M. Lig.	Vrh.			
2	->- Anton	sin	sam	1/2 1886	->-	->-			
3	->- Franc	->-	->-	24/1 1888	->-	->-			
4	->- Janez	->-	->-	28/10 1889	->-	->-			
5	->- Jernej	->-	->-	25/8 1891	->-	->-			
6	->- Marija	hči	->-	28/9 1893	->-	->-			
7	->- Franca	->-	->-	27/2 1896	->-	->-			
8	->- Marija	mati pos.	ud.	28/4 1839	->-	->-			
9	->- Jakob	brat pos.	sam	12/5 1870	->-	->-			Amerika
10	->- Franc	->-	->-	13/10 1875	->-	->-			

Mala Ligojna

Domače ime:

»Mežnar«

Hiš. št. 11

Hišni posestnik:

Janez Mrzlikar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrzlikar Janez	pos.	ožen.	10/10 1851	M. Lig.	Vrh.			
2	->- Ana	žena	->-	10/5 1864	Polhov Gradec	->-			
3	->- Marija	hči	sam	15/12 1894	M. Lig.	->-			
4	->- Jakob	brat	->-	27/4	->-	->-			Bulgarija

				1894	Lig.			
4	»»» Jakob	brat pos.	»»»	27/4 1867	»»»	»»»		Bulgarija
5	»»» Lovro	»»»	»»»	30/7 1869	»»»	»»»		Amerika Ljubljana Glince 81 Vrtna ulica kamnosek
6	»»» Neža	mati pos.	udova	10/12 1829	Velk. Lig.	»»»		
7	»»» Katra	hči od nje	sam	20/11 1864	M. Lig.	»»»		
8	»»» Marija	nezak. hči Marije sestre pos.	»»»	11/2 1883	»»»	»»»		

»brez prebivalcev«

Mala Ligojna

Domače ime:

Maklavž

Hiš. št. 12

Hišni posestnik:

Janez Kovač Novak Anton

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrzlikar Janez	sin + Matija Mrzl.		31/8 1875		3			pristojni pa odsotni
2	»»» Franc			9/3 1881					»»»
3	»»» Ivana			4/5 1889					»»»

³ V rubriki (domovna občina), je za vse 3 pozneje dopisano: Biva v Ljubljani pri Filip Supanin Vič-Glince št. 10 Ljubljana.

Mala Ligojna

Domače ime:

»Vagren«

Hiš. št. 13

Hišni posestnik:

Janez Kovač

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kovač Janez	pos.	ožen.	11/9 1872	M. Lig.	Vrh.			
2	»»» Marija	žena	»»»	15/1 1876	Sinjagor.	»»»			+ 28/1 1908
3	»»» Janez	sin	sam	10/5 1898	M. L.	»»»			
4	»»» Katra	sestra pos.	»»»	24/11 1877	»»»	»»»			
5	»»» Andrej	brat pos.	»»»	23/11 1877	»»»	»»»			
6	»»» Franc	»»»	»»»	29/10 1882	»»»	»»»			
7	»»» Ana	hči II žene	»»»	5/7 1890	»»»	»»»			
8	Košir Marija	dekla	»»»	9/12 1879	»»»	»»»			
9	Košir Janez	pastir	»»»	8/5 1887	»»»	»»»			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Boh Franc	pos.	udovec	17/8 1862	M. Lig.	Vrh.			Amerika
2	->- Franc	sin	sam	10/4 1887	->-	->-			cela rodbina v Ameriki
3	->- Janez	brat	->-	21/10 1874	->-	->-			
4	Zaje Helena	špecerija	udovc	7/5 1830	Žiri	Žiri			
5	Mrlak Helena mož Franc	hči	omož. ož.	13/9 1862 1871 ⁴	->-	Vrhnika			v Braziliji
6	->- Janez	sin	sam	1/6 1896	Brazilija	->-			
	Trček Jera	gostja	udova	1840	Vrhnika	Brezovica			stv 436/901 + bolnici Ljubljana
	->- Marija ->- Ivana	hči ->-	s. s.	? ?					omožene

⁴ Datum ni popoln.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Furlan Janez	pos.	ožen.	6/12 1838	M. Lig.	Vrh.			
2	->- Marija	->-	->-	31/8 1846	->-	->-			
3	->- Ana	hči	sam	17/7 1872	->-	->-			
4	->- Franc	sin	->-	18/10 1875	->-	->-			
5	->- Eliza	hči	->-	17/11 1877	->-	->-			
6	->- Matevž	sin		15/9 1879					
7	->- Polona	hči	->-	5/2 1882					
8	->- Ivana	->-	->-	10/5 1885					
9	->- Jože	sin	->-	27/2 1888					

Mala Ligojna

Domače ime: Matic

Hiš. št. 16

Hišni posestnik: Urša Novak

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Novak Urša	pos.	udov.	8/10 1839	M. Lig.	Vrhn.			+ 12/2 1901
2	->- Valentin	sin	sam	5/2 1861	->-	->-			Amerika

Mala Ligojna

Domače ime: Frtičar

Hiš. št. 17

Hišni posestnik: Jakob Kovač

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kovač Jakob	pos.	ožen.	19/4 1843	M. Lig.	Vrhn.			
2	->- Marija	žena	->-	1/11 1845	->-	->-			
3	->- Jože	sin	sam	25/2 1868	->-	->-			
4	->- Ivana	hči	->-	16/4 1877	->-	->-			
5	Žitko Janez	pastir	->-	11/5 1887	Podlipa				
6	Mlinar Marija	dekla	->-	6/12 1875	Verd				

Mala Ligojna

Domače ime: Kočar

Hiš. št. 18

Hišni posestnik: Janez Košir

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Košir Janez	pos.	ožen.	9/7 1852	Polhov grac	St. Jost		1888 ? 1895 ?	+ 28/4 901
2	->- Polona	žena	->-	5/2 1857	St. Vrhn.			->-	
3	->- Marija	hči	sam	9/12 1872	->-	->-		->-	
4	->- Franca	->-	->-	8/11 1881	Podlipa	->-		->-	
5	->- Ivana	->-	->-	23/6 1885	St. Vrhn.	->-			
6	->- Janez	sin	->-	8/5 1887	Rovte	->-			
7	->- Jera	hči	->-	/3 1894	->-	->-			

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrlak Gregor	pos.	ožen.	4/3 1846	M. Lig.	Vrh.			
2	-»- Ana	žena	-»-	27/7 1849	Verd	-»-			
3	-»- Janez	sin	sam	3/9 1875	M. L.	-»-			Amerika
4	-»- Marija	hči	-»-	10/2 1877	-»-	-»-			
5	-»- Alojz	sin	-»-	7/6 1880	-»-	-»-	+ ⁵		
6	-»- Franc	-»-	-»-	15/12 1882	-»-	-»-			+ v Amer.
7	-»- Jože	-»-	-»-	5/3 1885	-»-	-»-			
8	-»- Lovro	-»-	-»-	18/8 1887	-»-	-»-			

⁵ Tu je pozneje dopisano: *Umrl radi preveč zaužite pijače dne 24.9.1913 Smihelu pri Rudolfswerdu.*

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Podlipce Jože	pos.	ožen.	25/3 1869	M. Lig.	Vrh.			Amerika + 2/4 1926 v Ameriki
2	-»- Franca	žena	-»-	25/2 1864	Lesnabrdo	-»-			+ 4/3 10
3	-»- Franc	sin	sam	22/11 1897	Mala Lig.	-»-			
4	-»- Antonija	hči	-»-	4/6 1899	-»-	-»-			⁶
5	Ogrin Marija	gostja	udova	9/11 1859	-»-	-»-			mati Marija sedaj omožena na Stari Vrhniku 67
6	-»- Janez	sin	sam	14/12 1886	-»-	-»-			je na Mirkah pri Kotniku
7	-»- Ivana	hči	-»-	1/5 1888	-»-	-»-		+	Leskovec
8	-»- Marija	-»-	-»-	10/2 1890	-»-	-»-			
9	-»- Martin	sin	-»-	3/11 1892	Stara Vrhnika 40				je na Mirkah pri Kotniku

⁶ Tu je pozneje dopisano: *Je šla 15.12.1913 k stricu Velkavrh, Oberst. Leutenant v Lemberg.*

Mala Ligojna

Domače ime:

~~Matičeni~~

Hiš. št. 21

Hišni posestnik:

Jakob Kovač

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	<i>Kovač Jakob</i>	<i>posest.</i>	<i>oženj.</i>	<i>19/4 1843</i>	<i>Mala Ligojna</i>	<i>Vrhnika</i>			<i>nova hiša v katero se je preselil 1/2 1903</i>
2	<i>-»- Marija</i>	<i>žena</i>	<i>-»-</i>	<i>1/11 1845</i>	<i>-»-</i>	<i>-»-</i>			

Domače ime:

Hiš. št. 22

Hišni posestnik:

Kovač Andrej

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
	<i>Andrej Kovač</i>								<i>vidi št. 13</i>

Sinja gorica, dne 31/12 1900 = 203 preb.

Sinja Gorica Domače ime: Polančeva bajta

Hiš. št. 1 Hišni posestnik: Anton Popit

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Popit Anton	pos.	ožen.	12/6 1862	Bl. Brezovca	Vrh			
2	-»- Franca	žena	-»-	2/11 1862	Vrzdenc	-»-			
3	-»- Franca	hči	sam	28/10 1895	Sinjagorica	-»-			
4	-»- Ana	-»-	-»-	23/7 1897	-»-	-»-			
5	-»- Anton	sin	-»-	6/11 1900	-»-	-»-			

Sinja Gorica Domače ime: Japelj

Hiš. št. 2 Hišni posestnik: Jeraj Jernej

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Jernej	pos.	ožen.	22/8 1843	S. G.	Vrh			+ 26/5 1904
2	-»- Marija	žena	-»-	5/9 1850	Blt. Brez.	-»-			+ 27/2 1901
3	-»- Franc	sin	sam.	30/11 1874	-»-	-»-			
4	-»- Franca	hči	-»-	24/9 1878	-»-	-»-			
5	-»- Anton	sin	-»-	10/1 1882	-»-	-»-			
6	-»- Ivana	hči	-»-	23/8 1886	-»-	-»-			
7	Istenič Karol	pastir	-»-	14/10 1888	-»-	-»-			

Sinja Gorica Domače ime: Marinovec

Hiš. št. 3 Hišni posestnik: Jeraj Janez

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Janez	pos.	ožen	25/4 1852	S. G.	Vrh			
2	-»- Marija	žena	-»-	18/12 1866	Polhov	-»-			
3	Jeraj Kovač Marija	mati žene	ud.	10/3 1821	Mala Ligojna	-»-			+ 29/8 1908
4	Jeraj Marjeta	sestra pos.	sam.	7/7 1857	S. G.	-»-			
5	Dink Anton	blanc	u	1880	Žirovci	Žiri			ok. 15/11 1900

5	Pivk Anton	pos. hlapc	->-	1857 1880 ¹	Žirovski Vrh	Žiri			<i>pb. 15/II 900 stv 152 Žiri</i>
6	Mrlak Marija	dekla	->-	10/12 1877	M. Lig.	Vrh.			
7	Celarc Antonija	->-	->-	8/6 1885	Drenovg.	->-			
8	Slavc Marija	rejenka	->-	10/2 1896	Dolenja vas Logac	Dol. Logac			<i>Certificat</i>
	Vidmar Lovro	hlapec		1847 ²					<i>vidi Bl. Br. 11</i>

¹ Datum ni popoln.

² Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime:

Mežnija

Hiš. št. 4

Hišni posestnik:

vas Sinja Gorica

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Sajovec Peter	gost	sam.	27/6 1863	S. G.	Vrh			
2	->- Franca	mati	udova	31/3 1836	->-	->-			
3	->- Ivana	hči	sam	8/5 1862	->-	->-			
4	->- Marija	->-	->-	30/5 1870	->-	->-			
5	->- Franca	->-	->-	20/11 1871	->-	->-			
6	->- Franc	sin	->-	4/10 1876	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Birt

Hiš. št. 5

Hišni posestnik:

Korče Lorenc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Korče Lovro	pos.	ožen	26/7 1852	Bl. Brez.	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	24/9 1860	S. G.	->-			
3	->- Ana	hči	->- ³	23/7 1882	->-	->-			+ 29/9 1910
4	->- Ivana	->-	->- ⁴	24/6 1885	->-	->-			

³ Verjetno gre za pomoto.

⁴ Verjetno gre za pomoto.

Sinja Gorica

Domače ime:

Lovrin

Hiš. št. 6

Hišni posestnik:

Drašler Franca

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Drašler Marija	pos.	udova	15/8 1853	Plešivca	Vrh			

1929/30							Opomba	
1	Drašler Marija	pos.	udova	15/8 1853	Plešivca	Vrh		
2	Podobnik Blaž	sin I	sam	3/2 1883	S. G.	->-		
3	->- Ivana	hči I	->-	9/10 1885	->-	->-		
4	->- Anton	sin	->-	9/1 1875	->-	->-		
5	->- Franc	->-	->-	9/2 1879	->-	->-		
6	Drašler Franca	hči II zak	->-	19/8 1893	->-	->-		
7	->- Jakob	->-	->-	7/7 1895	->-	->-		
8	Podobnik France	nezak sin hčere Marije	->-	12/12 1897	->-	->-		
	Ruparšek							vidi 20 Bl. br.
	Žitnik Tomaž	strojnik	oženje n	21/12 1872	Št. Jurij pri Šmarji	Št. Jurij pri Šmarji	8/6 1911	
	->- Neža	žena	->-	1867 ⁵	Žažar		->-	
	->- Albin	sin	sam				->-	
	->- Peter	->-	->-				->-	
	->- Tomaž	->-	->-				->-	
	->- Marija	hči	->-				->-	

⁵ Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime: Knez

Hiš. št. 7

Hišni posestnik: Lenarčič Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lenarčič Janez	pos.	ožen	14/5 1859	S. G.	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	2/9 1863	St. Vrh	->-			
3	->- Ivana	hči	sam	21/8 1886	S. Gor.	->-			
4	->- Marija	->-	->-	30/5 1888	->-	->-			
5	->- Janez	sin	->-	13/5 1890	->-	->-			
6	->- Franca	hči	->-	5/10 1892	->-	->-			
7	->- Franc	sin	->-	10/9 1894	->-	->-			
8	->- Valentin	->-	->-	10/2 1899	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime: Želodec

Hiš. št. 8

Hišni posestnik: Šemerl Miha

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Šemerl Miha	pos.	ožen	25/9 1854	Dol. Logac	Dol. Logac			
2	->- Franca	žena	->-	21/4	S. G.	Vrh			

2	->- Franca	žena	->-	1854 21/4 1873	Logac S. G.	Logac Vrh			
3	->- Marija	hči	sam	8/4 1897	->-	->-			
4	->- Liza	->-	->-	23/11 1898	->-	->-			
5	->- Anton	sin	->-	3/1 1900	->-	->-			
6	Gregurka Franc	oče žene	udovec	30/1 1826	->-	->-			+ 24/5 1910
7	Leskovec Janez	hlapec	sam	9/4 1882	Zaplana	->-			
8	Špacapan Ivana	dekla	->-	1882 ⁶	Rovte	Rovte	pb. Rovte št. 98	30/1 96	
9	Košir Franca	->-	->-	13/9 1887	St Jost	St. Jost	pb. St Jošt stv 23 30/12 900	1898	
10	Špacapan Marijana	pestrna	->-	1887 ⁷	Rovte	Rovte	p. b. Rovte 4/1 900 stv 239	1900	
	<i>Dolenc Janez</i>	<i>hlapec</i>							<i>vidi 25 Bl. Br.</i>

⁶ Datum ni popoln.

⁷ Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime:

Makovec

Hiš. št. 9

Hišni posestnik:

Kušar Pavl

Tek. št.	Prilimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kušar Pavel	pos.	ožen	24/1 1839	S. G.	Vrh			+ okoli 15/8 1904
2	->- Marija	žena	->-	9/10 1850	Bl. Brezovca	->-			
3	->- Jože	sin	sam.	28/2 1876	S. G.	->-			
4	->- Ivana	hči	->-	6/6 1880	->-	->-			omožena na Logu Prosenjak
5	->- Antonija	->-	->-	26/5 1883	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Lenčak /: Firšt /:

Hiš. št. 10

Hišni posestnik:

Lenarčič Janez

Tek. št.	Prilimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lavrin Jože	pos.	ožen	16/1 1847	S. G.	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	14/4 1844	Bevke	->-			
3	->- Anton	sin	sam	18/6 1875	S. G.	->-			
4	->- Marija	hči	->-	20/2 1879	->-	->-			
5	->- Janez	sin	->-	18/12 1870	->-	->-			Amerika
6	->- Marija	mati pos.	->-	20/3 1823	->-	->-			+ 14/8 1907

Tek. št.	Prilimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Istenič Anton	gost	ožen	11/1 1856	Dol Logac	Vrhnika Dol Logac	dom l. žup. Dol. Logatec 30/1 84 št. 7	1880	+ 16/10 1904
2	-> Marija	roj. Diva žena	->	7/5 1852	Trst	Il b 19.			+ 12/11 1909
3	-> Ana omož Štefančič	hči	sam	24/7 1881	Velka Ligojna	Vrh Pijava gorica			
4	-> Franc	sin	->	10/2 1885	Sap	Vrhnika			
5	-> Andrej	->	->	14/11 1886	S. Gor.	->			
6	-> Karol	->	->	14/10 1888	->	->			
7	-> Janez	->	->	25/11 1890	->	->			
8	-> Antonija	hči	->	26/4 1896	->	->			
1 ⁸	Mrlak Janez	gost	ožen	23/10 1860	Horjul	Horjul	pb. 24/4 81 Horjul št. 106	1882	Amerika + 4/5 904 v Ameriki
2	-> Ana	žena	->	19/7 1864	Bl. Brez	-> Vrh			+ 14/3 901
3	-> Janez	sin	sam	10/8 1888	S. G.	Horjul			v Ameriki
4	-> Franca	hči	->	20/2 1893	->	->			
5	-> Franc	sin	->	22/11 1894	->	->			stanujejo v Sinjgorici
6	-> Lovro	->	->	14/8 1896	->	->			oskrb. Janez Mrzlikar
7	-> Matevž	->	->	7/9 1900	->	->			
1 ⁹	Nagode Ivana	sestra od Ane Mrlak	->	24/4 1858	->	Vrhn.			
2	-> Ivana	nez. hči	->	8/6 1885	->	->			
	-> Ivan	nez. sin	->	24/1 1888	bolnišnica	Ljubljana			
1 ¹⁰	Jereb Franca	gostja	->	1850	Rovte		pb. Rovte 9/2 1882 št. 48. Vrhnika	1876	seja 31/7 914 št. 864
2	-> Karol	nezak sin	->	30/10 1885	Ljubljana				
1	Gutnik Ana	gostja	->	19/6 1830	Velka Ligoj.	Vrh.			

⁸ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.⁹ Pred tek. št. 1 je št. 3. Verjetno gre za tretjo stanujočo družino v tej hiši.¹⁰ Pred tek. št. 1 je št. 4. Verjetno gre za četrto stanujočo družino v tej hiši.

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mrzlikar Janez	pos.	ožen	31/10 1858	S. G.	Vrh			
2	-»- Ivana	žena	-»-	24/4 1861	Vrh.	-»-			
3	-»- Ivana	hči	sam	17/12 1882	S. Gor.	-»-			
4	-»- Marija	-»-	-»-	8/6 1884	-»-	-»-			
5	-»- Cecilija	-»-	-»-	7/12 1886	-»-	-»-			
6	-»- Jože	sin	-»-	8/3 1888	-»-	-»-			
7	-»- Antonija	hči	-»-	20/5 1890	-»-	-»-			
8	-»- Franca	-»-	-»-	13/12 1892	-»-	-»-			
9	-»- Barbara	-»-	-»-	4/12 1895	-»-	-»-			
10	-»- Marija	mati	ud.	14/6 1830	Bevke	-»-			
11	-»- Peter	stric pos	sam	29/6 1825	S. G.	-»-			+ 6/7 1910

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregorka Simon	pos.	ožen	23/10 1857	S. G.	Vrh			
2	-»- Ivana	žena	-»-	30/4 1858	V. Ligoj.	-»-			
1 ¹¹	Stanovnik Marija	sestra pos.	-»- udov	2/11 1862	S. Gor.	Vrhnika			št. 1299/01
2	-»- Andrej	mož	-»-	17/11 1848	Črni vrh	-»-			
3	-»- Jakob	sin	sam	12/7 1900	S. G.	-»-			+ 3/3 902
1 ¹²	Čamerik Marijana	gostja	udov.	10/5 1843	Vrhnika Logac	Vrhnika			
2	Gantar Terezija	nez. hči Marijane	sam	18/10 1868	Lesnabrdo	Žiri	p.b. Žiri 17/7 98 stv 68	1894	
3	-»- Anton	nez. sin	-»-	1/6 1894	Ljubljana	-»-			
4	-»- Franc	-»-	-»-	13/7 1898	-»-	-»-			

¹¹ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.¹² Pred tek. št. 1 je št. 3. Verjetno gre za tretjo stanujočo družino v tej hiši.

Sinja Gorica

Domače ime:

Leskovec

Hiš. št. 14

Hišni posestnik:

Kržmanc Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Stanovnik Mateuž	gost	ožen	16/8 1848	Samotorca	Vrhnika Horjul			+ 29/6 902
2	->- Jera	žena	->-	10/12 1849	V. Lig.	->-			
3	->- Franc	sin	sam	6/2 1876	->-	->-	Horjul glej po 1890		Gamelne
4	->- Marija	hči	->-	6/19 1878	->-	Vrhnika ->-			Ljubljana
5	->- Anton	sin	->-	5/6 1881	->-	->-			
6	->- Janez	->-	->-	28/2 1884	->-	->-			
7	->- Franca	hči	->-	20/11 1887	->-	->-			
8	->- Jera	->-	->-	10/2 1891	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Kovač

Hiš. št. 15

Hišni posestnik:

Per Jernej

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Per Jernej	pos.	ožen	24/8 1841	Mengeš	Vrh			
2	->- Franca	žena	->-	29/2 1884	S. Gor.	->-			+ 18/12 1909
3	->- Anton	sin	sam	20/4 1879	->-	->-			
4	->- Jernej	->-	->-	5/5 1883	->-	->-			del. knj. st. 58 1/4 1910
5	->- Franc	->-	->-	6/2 1876	->-	->-			Novomesto žandar

Sinja Gorica

Domače ime:

Žitko

Hiš. št. 16

Hišni posestnik:

Žitko Anton

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Žitko Anton	pos.	ožen	4/6 1845	S. G.	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	20/6 1863	Unanje Gorice	->-			
3	->- Marija	hči	sam	26/11 1885	S. G.	->-			
4	->- Anton	sin	->-	18/8 1887	->-	->-			utonil dne 22. 10. 1912 v Gritte Falls N.Y.
5	->- Ana	hči	->-	4/6 1889 ¹³	->-	->-			
6	->- Ivana	->-	->-	6/8	->-	->-			

				1889 ¹³					
6	->- Ivana	->-	->-	6/8 1891 ¹⁴	->-	->-			
7	->- Franca	->-	->-	5/12 1892	->-	->-			
8	->- Teresija	->-	->-	11/10 1894 ¹⁵	->-	->-			
9	->- Mateuž	sin	->-	19/9 1898 ¹⁶	->-	->-			
10	->- Antonija	hči	->-	7/6 1900	->-	->-			
1 ¹⁷	Bonfini Franja	gostja	ud	1835 ¹⁸	Kranj	Žiri			
2	->- Pavla	hči		1878 ¹⁹	Lukovca				Litija

¹³ V rojstni matični knjigi je vpisan datum rojstva 4. 7. 1889. (Podatek podal g. Janez Žitko)

¹⁴ V rojstni matični knjigi je vpisan datum rojstva 6. 7. 1891. (Podatek podal g. Janez Žitko)

¹⁵ V rojstni matični knjigi je vpisan datum rojstva 14. 10. 1894. (Podatek podal g. Janez Žitko)

¹⁶ V rojstni matični knjigi je vpisan datum rojstva 18. 9. 1898. (Podatek podal g. Janez Žitko)

¹⁷ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družina v tej hiši.

¹⁸ Datum ni popoln.

¹⁹ Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime:

Kocjanc

Hiš. št. 17

Hišni posestnik:

Jerina Janez

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jerina Janez	pos.	ožen	30/5 1854	Blit. Brez.	Vrh			
2	->- Franca	žena	->-	18/11 1863	Vrhnika	->-			
3	->- Janez	sin I žene	sam	19/12 1881	->-	->-			
4	->- Miha	->-	->-	29/9 1893	Illinois dr. Waukegan Sev. Amerika	->-			
5	->- Ciril	->-	->-	9/7 1899	S. G.	->-			
6	->- Franca	->-	->-	19/1 1895	Illinois Waukegan Sev. Amerika	->-			+ 11/6 01
7	Korenčan Liza	gost	udova	12/11 1812	S. Gorica	->-			+ 27/10 1905

Sinja Gorica

Domače ime:

Butula

Hiš. št. 18

Hišni posestnik:

Korče Tine

Tek. št.	Preimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Korče Valentin	pos.	ožen	14/2 1835	S. G.	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	1865 ²⁰	Podolna	->-			
3	Zdešar Ivana	dekla	sam	19/5 1880	Horjul	Horjul	9/2 1892 stv 9	1898	p.b. Horjul
4	->- Franca	->-	->-	7/3	Zaklanc	->-	certifikat	1899	Horjul

4	->- Franca	->-	->-	1880 7/3 1887	Zaklanc	->-	stv 9 certifikat 30/12 1900	1899	Horjul
5	Prestopnik Jakob	hlape	->-	26/4 1880	Bl. Brez.	Vrh.			

²⁰ Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime:

Tine

Hiš. št. 19

Hišni posestnik:

Gregurka Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregurka Franc	pos.	ožen	27/10 1865	S. G.	Vrh			
2	->- Ivana	žena	->-	7/9 1869	Lesno brdo	->-			
3	->- Augustin	sin	sam	25/6 1890	S. G.	->-			
4	->- Marija	->- ²¹	->-	11/3 1892	->-	->-			Poročen z Fr. Kunstel Gorje pri Bledu
5	->- Franca	hči	->-	3/12 1897	->-	->-			
6	->- Jože	sin	->-	16/3 1900	->-	->-			
7	->- Terezija	sestra pos.	->-	9/10 1878	->-	->-			Srbija
1 ²²	Možina Anton	gost	->-	24/1 1856	Polhov gradec	->-			+

²¹ Verjetno gre za pomoto.

²² Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.

Sinja Gorica

Domače ime:

Tomaž

Hiš. št. 20

Hišni posestnik:

Samotorčan Valentin

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Samotorčan Valentin	pos.	ožen	15/2 1861	M. Lig.	Vrh.			
2	->- Franca	žena	->-	13/9 1864	M. Lig.	->-			
3	->- Franja	hči	sam	29/10 1891	S. G.	->-			
4	->- Janez	sin	->-	18/1 1894	->-	->-			
5	->- Marija	hči	->-	5/9 1896	->-	->-			
6	->- Jera	->-	->-	16/3 1898	->-	->-			
7	->- Antonija	->-	->-	27/3 1899	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Bognar

Hiš. št. 21

Hišni posestnik:

Lušina Jože

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Lušina Jože	pos.	udovc	7/3 1821	Horjul	Vrhnika			+ 20/2 1908
2	-»- Marija	hči	sam	16/4 1884	S. G.	Vrh			
3	-»- Ivana	-»-	-»-	15/11 1888	-»-	-»-			
4	-»- Antonija	-»-	-»-	18/12 1893	-»-	-»-			
1 ²³	Miheuc Lovro	gost.	ožen	8/8 1868	Log	Vrhnika Log	3/1 96 stv 2	1897	svedočba Log v svoji hiši Drenov grič 31
2	-»- Ivana	žena	-»-	28/4 1874	Brezovca	-»- -»-			sprejet v tuk. občino 25/7 1909 vl št. 1025/9
3	-»- Franc	sin	sam	2/12 1897	Glince	-»- -»-			
4	-»- Lovro	-»-	-»-	27/12 1900	S. Gor.	-»- -»-			
5	-»- Ivana	hči	-»-	/5 1903 ²⁴	-»-	-»- -»-			

²³ Pred tek. št. 1 je št. 2. Verjetno gre za drugo stanujočo družino v tej hiši.²⁴ Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime:

Marinovcova bajta

Hiš. št. 22

Hišni posestnik:

Jeraj (: Janez :) Marija

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jeraj Marija	pos.	ud	10/3 1821	S. G.	Vrh			Sinja Gorica 3
2	-»- Marjeta	hči	sam	7/7 1846	-»-	-»-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Janez

Hiš. št. 23

Hišni posestnik:

Ogrin Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Ogrin Janez	pos.	ožen	16/6 1848	St. Vrh.	Vrh			
2	-»- Urša	žena	-»-	18/10 1855	Vrh.	-»-			
3	-»- Janez	sin	sam	11/4 1877	S. G.	Vrh			padel v boju pri Zbaro 20/2 15
4	-»- France	-»-	-»-	10/9 1882	-»-	-»-			

Sinja Gorica

Domaće ime:

Jureš

Hiš. št. 24

Hišni posestnik:

Gregurka /: Jurij / Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Gregorka Franc	pos.	ožen	18/8 1865	S. G.	Vrh			
1	->- Frančiška	žena	->-	22/9 1876	Ljubljana	->-			
3	->- Franc	sin	sam	24/1 1897	S. G.	->-			
4	->- Matija	->-	->-	21/2 1900	->-	->-			
5	->- Jurij	oče pos.	ožen.	27/3 1825	->-	->-			+ 8/5 1901
6	->- Marjeta	mati pos.	->-	5/7 1839	->-	->-			
7	Gregor Ivana	pestrna	sam	29/8 1887	->-	->-			+ 1/4 901

Sinja Gorica

Domaće ime:

Kašuta

Hiš. št. 25

Hišni posestnik:

Remžgar Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Remžgar Janez	pos.	ožen	3/7 1844	Velka Ligojna	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	26/5 1854	Verd	->-			
3	->- Janez	sin	sam	5/8 1889	S. Gor.	->-			
4	Trček Neža	botarca	ud.	10/1 1823	Žiri	->-			+ 26/2 1905

Sinja Gorica

Domaće ime:

Mesarjev malen

Hiš. št. 26

Hišni posestnik:

Anton Verbič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Verbič Anton	pos.	ožen	13/6 1874	Vrhnika				
2	->- Marija	žena	->-	19/8 1876	Šmartno pri Litiji				
3	Kržič Jože	stroj. pomoč.	sam	18/3 1880	Vrhnika	Vrhnika			
4	Podgornik Mateuž	->-	->-	1872 ²⁵	Logac	Žiri		1899	v.o. b. 1891 698
5	Grabeljšek Franc	->-	->-	1877 ²⁶	Vrzdeneč	Horjul		1898	v.b. 1899 492
6	Jankovič Jurij	hlape	->-	1866 ²⁷	Črni vrh	Črni vrh	Črni vrh	1895	p.b. 5/5 89 stv 104
7	Remžgar Valentin	pastir	->-	7/2 1831	Velk. Ligojna	Vrh			
8	Remžgar Marija	Abba	->-	10/4	Vrhnika	->-			

8	Kraševce Marija	dekla	->-	1831 10/4 1884	Ligojna Vrhnik	->-			
---	-----------------	-------	-----	----------------------	-------------------	-----	--	--	--

²⁵ Datum ni popoln.

²⁶ Datum ni popoln.

²⁷ Datum ni popoln.

Sinja Gorica

Domače ime:

Sajeve

Hiš. št. 27

Hišni posestnik:

Sajovec Janez

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Sajovic Janez	pos.	ožen	9/12 1870	Blt. Brezovca	Vrh			
2	->- Marija	žena	->-	5/9 1870	->-	->-			
3	->- Janez	sin	sam	14/4 1898	S. Gor.	->-			
4	->- Marija	hči	->-	27/9 1899	->-	->-			
5	->- Marjeta	mati pos.	ud	26/6 1831	Blt. Brez.	->-			+ 14/2 1907
6	->- Franca	sestra	sam	15/2 1867	S. G.	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

»Maln«

Hiš. št. 28

Hišni posestnik:

Gregor Slabe

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Dolničar Franc	gost	ožen	18/2 1833	Dobrova		d.l. Dobrova 10/9 76 stv 7	1892	
2	->- Marija	žena	->-	24/5 1847	Sv. Lenard Ljubljana	Ljubljana			
3	->- Marija	hči	sam	9/10 1879	Zalog Ljubljana	Ljubljana			
4	n.n. ml. nez. otrok ->- Alojzij	sin	->-	23/10 1882	->-	->-			
5	->- Miha	->-	->-	17/9 1886	->-	->-			
6	->- Leopold	->-	->-	12/11 1888	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Tomaževc Blažev

Hiš. št. 29

Hišni posestnik:

Blaž Kunc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kunc Blaž	pos.	ožen	3/2 1854	Velk Ligojna	Vrh			+ 9/5 1904
2	->- Helena	žena	->-	5/4 1871	Šmartno pri Litiji	->-			
3	->- Franca	sin	sam	24/9 1893	Sv. Vlah	->-			

3	->- Franc	sin I žene	sam	18/1 24/9 1886	pri Litiji St. Vrh	->-			
4	->- Tomaž	->-	->-	5/12 1887	->-	->-			Verd
5	->- Jakob	->-	->-	3/4 1890	->-	->-			
6	->- Jože	sin II žene	->-	6/2 1895	->-	->-			
7	->- Franc	->-	->-	23/6 1898	->-	->-			
8	->- Anton	->-	->-	4/4 1900	->-	->-			

Sinja Gorica

Domače ime:

Umkov Janez

Hiš. št. 30

Hišni posestnik:

Janez Umek

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Umek Janez	pos.	ožen	12/10 1858	Bltna Brezovca	Vrh			

Sinja Gorica

Domače ime:

Cegunca

Hiš. št. 31

Hišni posestnik:

Valentin Ačeto

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Medič Janez	gost	ožen	16/5 1830	Horjul	Horjul			
2	->- Marija	žena	->-	3/7 1834	Velka Ligojna	->-			
3	->- Antonija	hči	sam	5/1 1877	Vrhnika	->-			

Žažar, dne 31/12 1900 = 185 preb.

Žažar

Domače ime: Krvina

Hiš. št. 1 prazna

Hišni posestnik: Franc Mele

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Žažar

Domače ime: Župan

Hiš. št. 2

Hišni posestnik: Janez Pišek

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pišek Janez	posestnik	oženje n	7/7 1863	Žažar	Vrhnika			
2	-»- Neža	žena	-»-	2/1 1854	Ljubgojna	-»-			
3	Jazbar Marijana	pasterka	samska	6/9 1886	Žažar	-»-			
4	Pišek France	sin	-»-	22/10 1891	-»-	-»-			
5	-»- Pavel	-»-	-»-	2/1 1894	-»-	-»-			
6	-»- Jakob	-»-	-»-	18/7 1899	-»-	-»-			
7	Grom Jože	hlapec	-»-	4/3 1884	Verd	-»-			
8	Jazbar Marija	dekla	-»-	22/6 1881	Žažar				

Žažar

Domače ime: Primož

Hiš. št. 3 prazna

Hišni posestnik:

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Žažar

Domače ime: Rupar

Hiš. št. 4

Hišni posestnik: Martin Mele

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mole Martin	posestnik	oženjen	6/11 1841	Žažar	Vrhnika			
2	Mole Amalija	žena	->-	25/7 1855	Medvedje Brdo Logatec	->-			
3	Mole Marijana	hči	samska	19/11 1882	Žažar	->-			
4	Mole Marija	->-	->-	1/12 1887	->-	->-			
5	Mole Ivana	->-	->-	18/9 1889	->-	->-			
6	Mole Ana	->-	->-	17/8 1893	->-	->-			
7	Mole France	sin	->-	24/9 1897	->-	->-			del. knj. 123/1912 je kipar

Žažar

Domače ime: Mole

Hiš. št. 5

Hišni posestnik: Martin Terček

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Terček Martin	posestnik	oženjen	8/11 1863	Žažar	Vrhnika			
2	->- Marija	žena	->-	27/8 1870	->-	->-			
3	->- Štefan	sin	samski	28/12 1893	->-	->-			
4	->- Franja	hči	->-	30/1 1896	->-	->-			
5	->- Martin	sin	->-	5/11 1897	->-	->-			
6	->- Alojz	->-	->-	21/6 1899	->-	->-			1913 1837
7	->- Jože	oče	oženjen	8/3 1837	->-	->-			umrl 76
8	->- Ana	mati	->-	6/8 1842	Podlipa	->-			
9	->- France	sin Jožeta brat brat Martina	samski	3/10 1887	Žažar	->-	Amerika		o bingšnih se je vrnil 1908

Žažar

Domače ime: Povle

Hiš. št. 6

Hišni posestnik: Gregor Slabe

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Slabe Gregor	posestnik	oženjen	1/3 1840	Žažar	Vrhnika			
2	->- Marijana	žena	->-	10/8 1849	->-	->-			

2	->- Marijana	žena	->-	10/8 1849	->-	->-		
3	->- Janez	sin	samski	20/7 1879	->-	->-	Amerika	
4	->- Marijana	hči	->-	3/8 1881	->-	->-		
5	->- Jože	sin	->-	20/2 1884	->-	->-		
6	->- Peter	->-	->-	30/6 1889	->-	->-		
7	Mole Marija	mati prve žene	vdova	4/8 1826	Zaplana	->-		

Žažar

Domače ime: Polanc

Hiš. št. 7

Hišni posestnik: Jože Trček

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Trček Jože ✓	posestnik	oženje n	11/2 1872	Žažar	Vrhnika			
2	->- Ivana	žena	->-	15/6 1875	Št. Jošt	->-			
3	->- Ivana	hči	samski	24/4 1900	Žažar	->-			
4	Kogovšek Luka ✓	očem	vdovec	8/10 1841	Smrečje	Št. Jošt			
5	Štanta Marija	dekla	samski	19/9 1866	Žažar	->-			
6	Mravljje Jože	pastir	->-	12/2 1888	Lučine Kranj	Gorenjavas			
7	Mole Katarina	pestunja	->-	5/11 1890	Žažar	Vrhnika			

Žažar

Domače ime: Balant

Hiš. št. 8

Hišni posestnik: Jakob Buh

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Buh Jakob ✗	posestnik	oženje n	18/7 1845	Žažar	Vrhnika			+ 29/6 01
2	->- Marija	žena	->-	27/5 1853	->-	->-			
3	->- Jože ✓	sin	samski	3/3 1875	->-	->-			
4	->- Marija	hči	->-	21/3 1876	->-	->-			
5	->- Marijana	->-	->-	22/5 1879	->-	->-			
6	->- Janez ✓	sin	->-	20/6 1882	->-	->-	Ljubljana		
7	->- Jakob	->-	->-	12/5 1884	->-	->-	dto		

Žažar

Domače ime: Berenčin

Hiš. št. 9

Hišni posestnik: Lovro Jazbar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jazbar Lorenc	posestnik	oženjen	1/8 1853	Žažar	Vrhnika	Amerika		
2	-»- Marija	žena	-»-	19/6 1846	Suša Kranj	-»-			
3	Miklavčič Janez	nezakon sin žene	samski	12/5 1876	Smoleno Kranj	Vrhnika Poljane Kranj	sprejet 27-4-1910 v dom zvezo Vrhnika		sprejet v dom zvezo Vrhnika 6 XI 1910 Amerika
4	Jazbar Marija	hči	-»-	22/6 1881	Žažar	Vrhnika	Žažar 2		
5	-»- Marijana	-»-	-»-	27/5 1886	-»-	-»-			

Žažar

Domače ime: Tomažič

Hiš. št. 10

Hišni posestnik: Anton Malovrh

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Malovrh Anton ✓	posestnik	oženjen	1/6 1839	Žažar	Vrhnika			
2	-»- Marija	žena	-»-	25/10 1846	-»-	-»-			
3	-»- France ✓	sin	samski	9/4 1875	-»-	-»-			
4	-»- Janez ✓	-»-	-»-	3/6 1880	-»-	-»-			Amerika
5	-»- Marijana	hči	-»-	24/2 1883	-»-	-»-			

Žažar

Domače ime: Dednikar

Hiš. št. 11

Hišni posestnik: Jože Mele

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Nagode Ivan Mole France	dninar	oženjen	19/11 1858	Žažar	Vrhnika			gostuje št. 1 Žažar
2	-»- Elizabeta	žena	-»-	11/11 1860	Rovte	-»-			
3	-»- Janez ✓	sin	samski	10/12 1893	Žažar	-»-			
4	-»- Ignacij ✓	-»-	-»-	30/7 1899	-»-	-»-			
5	-»- Luka	oče	vdovec	11/10 1827	-»-	-»-			+
6	-»- Marijana	sestra	samska	7/11 1877	-»-	-»-			
7	-»- Ivana	nez. hči.	-»-	4/5	-»-	-»-			

		Marijane Mole		1900				
8	->- Anton	brat Franca		1873/ V Žažaru 20				

¹ Datum ni popoln.

Žažar

Domače ime: Rupnik

Hiš. št. 12

Hišni posestnik: Jože Mele

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mole Jože ✓	posestnik	oženje n	15/3 1852	Žažar	Vrhnika			
2	->- Marija	žena	->-	7/11 1857	->-	->-			
3	->- Jakob	sin	samski	5/8 1876	->-	->-	Vače Litija dto		Stara Vrhnika(?)
4	->- Ana	hči	->-	26/7 1878	->-	->-			
5	->- Anton ✓	sin	->-	13/1 1881	->-	->-			
6	->- Marija	hči	->-	25/5 1883	->-	->-			
7	->- Marijana	->-	->-	20/7 1885	->-	->-			
8	->- Jože	sin	->-	13/4 1895	->-	->-			
9	Fernas Janez	pastir	->-	5/7 1889	Smrečje	Horjul			

Žažar

Domače ime: Česirk

Hiš. št. 13

Hišni posestnik: Franc Mele

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mole France ✓	posestnik	oženje n	31/1 1854	Žažar	Vrhnika			
2	->- Helena	žena	->-	22/5 1859	->-	->-			
3	->- Janez ✓	sin	samski	31/7 1881	->-	->-			
4	->- Jakob	->-	->-	29/4 1891	->-	->-			
5	->- France	->-	->-	2/2 1894	->-	->-			
6	->- Jože	->-	->-	7/2 1896	->-	->-			
7	->- Martin	->-	->-	1/11 1900	->-	->-			

Žažar

Domače ime:

Matuč

Hiš. št. 14

Hišni posestnik:

Jakob Bogataj

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Bogataj Jakob	posestnik	oženje n	20/4 1844	Zaplana	Vrhnika			+
2	-»- Uršula	žena	-»-	17/8 1844	Podlipa	-»-			
3	-»- Franja	hči	samsk a	10/11 1875	-»-	-»-			
4	-»- France	sin	-»-	6/11 1880	-»-	-»-			
5	-»- Janez	sin	-»-	30/7 1886	-»-	-»-			

Žažar

Domače ime:

Nagode

Hiš. št. 15

Hišni posestnik:

Janez Krvina

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Krvina Janez	posestnik	oženje n	12/4 1853	Žažar	Vrhnika			
2	-»- Marija	žena	-»-	9/10 1854	Vrzenec	-»-			
3	-»- Franja	hči	samsk a	5/4 1885	Žažar	-»-			
4	-»- Marija	-»-	-»-	15/3 1888	-»-	-»-			
5	-»- Janez	sin	-»-	2/9 1891	-»-	-»-			
6	-»- Helena	hči	-»-	2/5 1895	-»-	-»-			
7	-»- Jože	sin	-»-	2/4 1899	-»-	-»-			
8	-»- Ana	mati	vdova	14/7 1831	Horjul	-»-			

Žažar

Domače ime:

Pimat

Hiš. št. 16

Hišni posestnik:

Eržen Franc

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	prav Eržen Režen Franc	posestnik	oženje n	15/11 1863	Žažar	Vrhnika			
2	-»- Marjeta	žena	-»-	19/6 1853	Podolnica	-»-			
3	-»- Marija	hči	samsk a	3/12 1886	Žažar	-»-			
4	-»- Jože	sin	-»-	21/3 1891	-»-	-»-			
5	-»- Lovro	-»-	-»-	3/8 1893	-»-	-»-			
6	-»- Janez	-»-	-»-	1/9 1895	-»-	-»-			
7	-»- Helena	mati	vdova	26/3 1825	-»-	-»-			+ 21/1 03

Žažar

Domače ime: Butin

Hiš. št. 17

Hišni posestnik: Anton Verhovec

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Verhovec Anton	posestnik	oženjen	3/6 1859	Ljubljana	Vrhnika Horjul			sprejet v seji 19 II 1911 v obč. zvezo Vrhnika
2	->- Marija	žena	->-	14/8 1858	Horjul	->-			
3	->- Marija	hči	samska	18/3 1889	Žažar	->-			
4	->- Peter	sin	->-	22/2 1891	->-	->-			
5	->- Janez	->-	->-	8/2 1894	->-	->-			
6	->- Marijana	hči	->-	1/3 1897	->-	->-			
7	->- France	sin	->-	27/1 1900	->-	->-			
8	Možina Marija	dekla	->-	5/8 1879	Podlipa	Vrhnika			

Žažar

Domače ime: Jurček

Hiš. št. 18

Hišni posestnik: Matija Kogovšek

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kogovšek Matija	vojak		10/2 1879			v Celovcu		
2	->- Marija	mati	vdova	20/8 1839	Žažar	Vrhnika			
3	->- Janez	brat	samski	9/12 1880	->-	->-			Amerika
4	->- Anton	->-	->-	3/6 1885	->-	->-			
5	Kržič France	pastir	->-	1/4 1891	Vrhnika	Preserje			

Žažar

Domače ime: Modrijan

Hiš. št. 19

Hišni posestnik: Simon Slabe

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Slabe Simon	posestnik	oženjen	5/10 1849	Žažar	Vrhnika			
2	->- Jera	žena	->-	17/3 1865	->-	->-			
3	->- Janez	sin	samski	18/5 1894	->-	->-			
4	->- Marija	hči	->-	16/9 1896	->-	->-			
5	->- Neža	->-	->-	14/1 1899	->-	->-			
6	->- Anton	oče	vdovec	8/1 1899	->-	->-			+

6	->- Anton	oče	vdovec	8/1 1817	->-	->-			+
7	Grum Janez	hlapec	samski	20/6 1885	Horjul	Horjul			
8	Jazbar-Fomaž	->-	->-	8/12 1872	Zaplana	Vrhnika			

Žažar

Domače ime: Svetle

Hiš. št. 20

Hišni posestnik: Matej Jazbar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Jazbar Matevž	posestnik	oženje n	13/9 1852	Žažar	Vrhnika			
2	->- Jera	žena	->-	26/2 1870	->-	->-			
3	->- Marija	hči	samsk a	2/11 1887	->-	->-			
4	->- Marijana	->-	->-	12/4 1889	->-	->-			
5	->- Janez	sin	->-	26/11 1896	->-	->-			
6	->- Lovro	->-	->-	17/8 1898	->-	->-			
7	->- Pavel	->-	->-	28/6 1900	->-	->-			
8	Mole Anton	hlapec	->-	28/5 1873	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Mežnija

Hiš. št. 21

Hišni posestnik: Občina Žažar

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Zamejec Jože	posestnik	oženje n	19/3 1842	Žažar	Vrhnika			+
2	->- Elizabeta	žena	->-	20/11 1855	Planina Št. Jošt	->-			
3	->- Marija	hči	samsk a	11/5 1878	Žažar	->-	Ljubljana		
4	->- France	sin	->-	2/2 1887	->-	->-			
5	->- Neža	hči	->-	13/1 1889	->-	->-			
6	->- Katarina	->-	->-	23/11 1891	->-	->-			
7	->- Jože	sin	->-	22/3 1896	->-	->-			
8	->- Matevž	->-	->-	2/10 1898	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Rupar

Hiš. št. 22

Hišni posestnik: Jakob Kozjek

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Kozjek Jakob	posestnik	oženjen	5/4 1869	Koreno	Vrhnika Polhovgrae			sprejet v seji 16/2 906 št. 260, umrl 1909 l.
2	-»- Elizabeta	žena	-»-	18/11 1867	Planina Št. Jošt	dto			umrla 1909
3	-»- Ivana	hči	samska	20/4 1896	Žažar	dto			služi v Smrečji 6
4	-»- Marija	-»-	-»-	14/6 1898	-»-	dto			služi Bevke poročena Jeraj Bevke 43
5	-»- Lovro	sin	-»-	31/7 1900	-»-	dto			služi Smrečje 25 + 1914
6	Vehar France	pastir	-»-	14/9 1889	Podlipa	-»-			
	Kozjek Anton	sin		1903	Žažar				na Logu 1922
	-»- Franc	-»-		1907					čevlj. vaj. del. knj. št. 19/23
	-»- Marjana	hči		18 let ²					Koreno

² Pri zadnjih treh navedenih podatki niso popolni.

Žažar

Domače ime: Blaž

Hiš. št. 23

Hišni posestnik: Janez Mele

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mele Janez	tesar	oženjen	30/4 1847	Žažar	Vrhnika			
2	-»- Neža	žena	-»-	1/1 1852	Podolnica	-»-			+ 28/5 902
3	-»- Ivana	hči	samska	18/8 1873	Podlipa	-»-	Ljubljana		omogućena Jurkas na Hrvaškem
4	-»- Marija	-»-	-»-	12/12 1875	Žažar	-»-	Švica		
5	-»- Marijana	-»-	-»-	23/1 1878	-»-	-»-	Ljubljana		
6	-»- France	sin	-»-	28/11 1879	-»-	-»-	Vrhnika		Amerika
7	-»- Franja	hči	-»-	3/3 1888	-»-	-»-			
8	-»- Katarina	-»-	-»-	5/11 1890	-»-	-»-	Žažar		
9	-»- Jože	sin	-»-	2/3 1892	-»-	-»-			

Žažar

Domače ime: Štanta

Hiš. št. 24

Hišni posestnik: Lovro Slabe

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Slabe Lovro	posestnik	oženjen	7/8 1856	Žažar	Vrhnika			
2	->- Marija	žena	->-	8/9 1862	Smrečje	->-			
3	->- Marija	hči	samska	20/3 1887	Žažar	->-			
4	->- Marijana	->-	->-	31/5 1890	->-	->-			
5	->- Ivana	->-	->-	24/8 1895	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Činžar

Hiš. št. 25

Hišni posestnik: Anton Velkavrh

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Velkavrh Anton	posestnik	oženjen	6/1 1857	Žažar	Vrhnika			
2	->- Marija	žena	->-	4/11 1861	->-	->-			
3	->- Marija	hči	samska	25/11 1882	->-	->-			
4	->- Neža	->-	->-	21/1 1891	->-	->-			
5	->- Jože	sin	->-	3/3 1898	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Fojnkar

Hiš. št. 26

Hišni posestnik: Jakob Janša

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Janša Jakob	posestnik	oženjen	21/7 1866	Žažar	Vrhnika			
2	->- Marija	žena	->-	8/9 1863	Vel. Ligojna	->-			
3	->- France	sin	samski	27/2 1896	Žažar	->-			
4	->- Marija	hči	->-	6/2 1899	->-	->-			
5	->- Janez	oče	vdovec	21/5 1828	->-	->-			
6	->- Helena	sestra	samica	14/4 1868	->-	->-			
7	->- Marija	te hči	->-	2/2 1900	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Kožlek

Hiš. št. 27

Hišni posestnik: Franc Troha

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Troha France	posestnik	oženjen	10/9 1850	Podlipa	Vrhnika			
2	->- Neža	žena	->-	24/11 1853	Vel. Ligojna	->-			
3	->- Franja	hči	samska	11/2 1881	->-	->-			v Ameriko 1905 9/1
4	->- Neža	->-	->-	1/1 1884	Žažar	->-	Vel. Ligojna 31		v Ameriko 1905 9/1
5	->- France	sin	->-	5/12 1886	->-	->-			
6	->- Ivana	hči	->-	17/5 1889	->-	->-			
7	->- Janez	sin	->-	31/10 1893	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Kolofaj

Hiš. št. 28

Hišni posestnik: Jernej Istenič

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Istenci Jernej	posestnik	oženjen	19/8 1875	Vrhnika	Vrhnika			
2	Slovša Barbara	rediteljica	vdova	28/11 1833	Rovte	->- Rovie			

Žažar

Domače ime: Šimen

Hiš. št. 29

Hišni posestnik: Marjana Štanta

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Štanta Marjana	posestnica	samica	27/7 1863	Žažar	Vrhnika			
2	->- Uršula	sestra	->-	16/10 1871	->-	->-			

Žažar

Domače ime: Mele Martin

Hiš. št. 30 podria

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Žažar

Domače ime: Županov Maklav

Hiš. št. 31

Hišni posestnik: Nikolaj Pišek

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pišek Maklavž	posestnik	oženjen	4/12 1867	Žažar	Vrhnika			
2	-> Marija	žena	->	1/6 1872	Podlipa	->			
3	-> Ivana	hči	samska	29/6 1893	->	->			
4	-> Janez	sin	->	10/5 1895	Žažar	->			
5	-> Marija	hči	->	17/11 1897	->	->			
6	-> Katarina	->	->	21/11 1899	->	->			

Žažar

Domače ime: Krvina / nova hiša

Hiš. št. 32

Hišni posestnik: Franc Mele (v. št. 1)

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mole Franc	posestnik	oženjen	17/11 1855	Žažar	Vrhnika			
2	-> Uršula	žena	->	13/10 1865	->	->			
3	-> Marija	hči	-> ³	6/5 1889	->	->			
4	-> Ivana-Ana	->	->	21/8 1895	->	->			
5	-> Alojzij	sin	->	20/5 1897	->	->			
6	-> Gregor	->	->	10/3 1899	->	->			
7	-> Marijana	hči	->	26/12 1900	->	->			
8	Trček Janez	nezak. sin Uršule	->	14/8 1886	->	->			Amerika

³ Verjetno je prišlo do pomote.

Žažar

Domače ime: Županov Jože

Hiš. št. 33

Hišni posestnik: Josef Pišek

Tek. št.	Príimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Pišek Jože	posestnik	oženjen	13/4 1871	Žažar	Vrhnika			
2	-> Marijana	žena	->	28/7 1876	->	->			
3	-> Janez	sin	samski	12/5 1898	->	->			
4	-> Ivana	hči	->	12/5	->	->			

4	->- Ivana	BCI	->-	12/3 1898	->-	->-			
5	->- Marija	->-	->-	11/11 1899	->-	->-			

Žažar

Domače ime:

Hiš. št. 34 prazna

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba

Žažar

Domače ime:

Hiš. št. 35

Hišni posestnik:

Tek. št.	Priimek in ime	Poklic	Stan	Dan, mesec in leto rojstva	Rojstni kraj	Domovna občina	Za ptujce dokaz domovinstva	čas prihoda v občino	Opomba
1	Mole Neža	dninarica	samska	17/1 1846	Žažar	Vrhnika			
2	->- France	sin	->-	20/10 1884	->-	->-			

POROČILO O DELU MUZEJSKEGA DRUŠTVA VRHNIKA V LETU 2004

(poročilo predsednice na občnem zboru 11. marca 2005)

O delu društva smo člane in druge občane sproti obveščali v Našem časopisu (kar je razvidno tudi iz bibliografije na koncu tega poročila), zato tu podajamo le kratek pregled opravljenega dela.

Zadnji občni zbor društva je bil 2. marca 2004 v mali dvorani Cankarjevega doma na Vrhniki. Na občnem zboru je bil sprejet popravek društvenih pravil. V členih 8, 12 in 30 je bila pri imenu društvenega zbornika črtana beseda *Nauportus*, tako da zbornik nosi naslov samo *Vrhniški razgledi*.

V tem poslovnem obdobju so vodili društvo:

- izvršni odbor: Marija Čarni (predsednica), Franci Dovč, Marija Malovrh (blagajničarka), Nataša Oblak, Olga Pivk, Ančka Petkovšek, Branko Stanovnik, Niko Šušteršič (tajnik) in Nuška Železnik;
- nadzorni odbor: Elica Brelih, Pavel Mrak in Milena Živec;
- disciplinska komisija: Radoslav Grom, Janez Verbič in Pavel Zupan.

Sestanki izvršnega in nadzornega odbora so bili 6. maja, 30. avgusta in 2. novembra 2004.

V letu 2004 je društvo nadaljevalo zbiranje gradiva, predvsem fotografij in podatkov o zgodovini Vrhnike. Nekaj časopisnih vesti o življenju na Vrhniki pred stoletjem smo v okviru praznovanja vrhniških stoletnic pripravili za objavo v Našem časopisu. Prispevali smo gradivo o dogodkih iz leta 1904 za jubilejni vrhniški koledar in za druge obeležitve stoletnic.

Posebej smo zbirali podatke za večje projekte, kot so: Ivan Tišler, fotograf in kulturni delavec; Čebelarstvo na Vrhniskem; Parki in drevoredi na Vrhniki; Olepševalno društvo trga Vrhnika in njegove okolice; Nova vas – prva načrtno zgrajena mestna četrt na Vrhniki; Padli v prvi svetovni vojni. Gradivo so prispevali občani, zbirali smo ga tudi v domačih arhivih, muzejih in knjižnicah. Glede padlih v prvi svetovni vojni pa je občina Vrhnika omogočila našima članoma Olgi Pivk in Janezu Žitku raziskovanje tudi v Vojnem arhivu na Dunaju, kajti tega seznama do danes na Vrhniki še nimamo. Po doslej zbranih podatkih je v letih 1914–1918 padlo okrog 200 vrhniških občanov.

Razstavo *Razvoj usnjarstva na Vrhniki*, ki smo jo 16. januarja 2004 postavili v Cankarjevem domu na Vrhniki, smo prenesli še v Tehniški muzej v Bistri, kjer je bila na ogled od junija do septembra. Razstavo je spremljala zgibanka s kratkim zgodovinskim orisom razvoja te dejavnosti, ki ga je napisala Olga Pivk. Vodstvo Tehniškega muzeja je na pobudo Muzejskega društva 27. januarja 2004 sklicalo sestanek predstavnikov nekdanih usnjarskih središč Vrhnike, Šoštanja, Tržiča in Kamnika, kjer smo razpravljali o možnostih za postavitev osrednjega usnjarskega muzeja v Sloveniji. O tem je tekla beseda tudi ob otvoritvi razstave junija v Bistri. Izoblikovalo se je mnenje, da bi bilo usnjarstvo – glede na pomen, ki ga je pri nas v preteklosti imelo – potrebno predstaviti z muzejsko zbirko. Zaradi zamiranja te panoge pa je treba pohiteti, da ne bi propadlo vse gradivo, s katerim bi

njen razvoj in pomen lahko prikazali. Nekateri kraji, na primer Šoštanj in Tržič, že snujejo svoje usnjarske zbirke, Vrhnika pa je nima, čeprav bi bila po pomenu, ki ga je imela Industrija usnja Vrhnika, najbolj primerna za osrednjo zbirko. Sklenjeno je bilo, da se bo vodstvo Tehniškega muzeja o tem vprašanju pogovarjalo z vpletenimi občinami.

Naš član Niko Šušteršič je sodeloval pri snemanju avstrijske televizije o usnjarstvu na Vrhniki za oddajo *Dober dan, Slovenija*.

Decembra smo v Cankarjevem domu na Vrhniki odprli razstavo *Parki in drevoredi na Vrhniki*. Tudi to razstavo je spremljala lepo oblikovana zgibanka. Ob odprtju razstave smo pripravili tudi pogovor z občani z uvodnimi predavanji F. Dovča o parkih in drevoredih, J. Vidmarja o lepih in redkih drevesih v gozdovih v naši občini in M. Oblak Čarni o delu Olepševalnega društva, ustanovljenega leta 1888, ki je nekoč skrbelo za urejeno in zeleno Vrhniko (zaradi odsotnosti avtorice je prispevek prebral N. Šušteršič). Iz razprave po predavanjih smo zvedeli o današnjih prizadevanjih za polepšanje mesta, o šolskih vrtovih in na novo urejenem prostoru za konjeniška tekmovanja v Bistri.

Oktobra je društvo organiziralo ogled dela zahodnega jugoslovanskega obrambnega sistema nad Vrhniko, zgrajenega pred drugo svetovno vojno. Nuška Železnik je pripravila predavanje o namenu, gradnji in usodi tega sistema in nato udeležence vodila po razmeroma dobro ohranjenih bunkerjih in drugih objektih na Strmici in Zaplani. Načrtovani ogled skupine bunkerjev na Žirovskem Vrhu pa smo morali zaradi izredno slabega vremena preložiti na pomladni čas.

Uredniški odbor zbornika Vrhniki razgledi

V maju leta 2004 je izšel 5. zvezek zbornika *Vrhniki razgledi*. Izdala in založila sta ga Mu-

zejsko društvo in Cankarjev dom Vrhnika. Uredniški odbor: Franci Dovč, Darinka Koderman Patačko (lektorica), France Kvaternik, Pavel Mrak (tehnični urednik), Marija Oblak Čarni (glavna in odgovorna urednica), Tatjana Oblak Milčinski. Oblikovanje in računalniški prelom Gašper Mrak, tisk PG Vinko Nagode, Vrhnika, april 2004, 248 strani, 88 ilustracij. Predstavitev zbornika je bila 4. in 6. maja na Vrhniki.

Zbornik je prinesel naslednje prispevke o življenju in dogajanju na Vrhniki v začetku 20. stoletja: M. Oblak Čarni: *Gabrijel Jelovšek – vrhnikiški župan v letih 1889–1908*; Govor G. Jelovška v deželnem zboru ob predlogu za združitev vasi Hrib z Vrhniko leta 1898 (Trg Vrhnika odlikuje se od vseh avstrijskih trgov ...); I. Kurinčič: *Stoletnica pomembnih arheoloških odkritij na Vrhniki*; A. Serše: *Cesta Podlipa–Smrečje*; O. Pivk: *Hranilnice in posojilnice na Vrhniki*; J. Kos: *Iz kronike ljudske šole na Vrhniki 1900–1920*; T. Hojan: *Vrhnikiško učiteljstvo v strokovnih organizacijah*; A. Serše: *Ob stoletnici vrhnikiškega vodovoda*; S. Jakin: *Kakšno vodo pijemo na Vrhniki danes*; F. Dovč: *Izboljševanje kmetijskih zemljišč na Barju in združna dejavnost kmetov v preteklosti*; J. Drašler in T. Cunder: *Kmetijstvo na Vrhniki danes*; S. Anžič: *Prebivalstvo občine Vrhnika na prelomu 19. in 20. stoletja s popisi prebivalcev za del občine, in sicer za vasi Mirke, Verd, Bistra, Podlipa in Zaplana (za preostale kraje bomo popise objavili v naslednjih številkah VR)*; A. Noč Kržič: *Amerika, obljubljena dežela*; A. Smrekar: *Matej Sternen (1870–1949)*. Z zbornikom je društvo želelo osvetliti čas, ko je Vrhnika pod županovanjem Gabrijela Jelovška doživela nagel gospodarski in družbeni vzpon, ko so zgradili mlekarno, kmečko hranilnico, eno najsodobnejših šol v takratni Avstro-Ogrski, vodovod, železnico in ceste tudi v odročnejše kraje, na primer cesto Podlipa–Smrečje, da bi tudi ljudem iz oddaljenejših vasi olajšali pot do delovnih mest in s tem omejili izseljevanje.

Novembra se je sestal uredniški odbor in pripravil koncept nove številke. Po obsegu in obliki naj bi bila podobna dosedanjim. Prišla pa bo med drugim kratko kroniko dogodkov na Vrhniki v letih 1941–1945, prispevke o usnjarstvu na Vrhniki, čolnarstvu na Ljubljani, o vratih v Verdu in naselitveni kulturi Verda, o Kuclerjevem kamnolomu, o Pivških jezerih ali o tem, kje se prične Ljubljana, popis prebivalstva leta 1900 za Bevke, Blatno Brezovico, Sinjo Gorico, Drenov Grič, Lesno Brdo, Malo Ligojno, Veliko Ligojno, Staro Vrhniko in Žažar, poročilo o delu Muzejskega društva in drugo. Prispevki so zbrani, čaka nas lektoriranje, urejanje, oblikovanje in tisk.

Kot pomemben dogodek v minulem letu, povezan z našim delom, pa je sklep Ministrstva za kulturo, ki je – ob soglasju občine Vrhnika – Muzejskemu društvu podelilo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju kulture. Podelitev tega statusa je priznanje društvu za njegovo dosedanje delo, a ga tudi obvezuje, da bo tudi v prihodnje delovalo po začrtanem programu.

V letu 2004 je bila uresničena tudi ena od idej, za katero je društvo dajalo pobude. Maja je bila odprta zbirka slik akademskega slikarja Florisa Oblaka. Slikar, vrhniški rojak, je slike občini podaril. Ob odprtju zbirke – ob slikarjevi 80-letnici – je Cankarjev dom na Vrhniki izdal lepo monografijo o slikarju.

Aktualne pa še vedno ostajajo druge društvene pobude, tako pridobitev in postavitve zbirke zgodovinskih predmetov, najdenih v Ljubljani, ki jih je Vrhnika ponudil Miro Potočnik, razglasitev rimskega zapornega zidu za spomenik (v sodelovanju z drugimi občinami, prek katerih zid poteka), postavitve spominskih obeležij bratoma Jager in drugim pomembnim Vrhnčanom.

Delo v društvu je bilo opravljeno s podporo in sodelovanjem članstva, zlasti s požrtvovalnim in

zavzetim delom članov odborov, zato vsem velja naša zahvala. Zahvala tudi občini Vrhnika, ki je delo društva finančno podprla.

Bibliografija:

- Marjan Drnovšek: Vrhniki razgledi 4. Vrhnika: Muzejsko društvo Vrhnika, 2003, 176 str. Dve domovini – Two Homelands 18. 2003, str. 235–240.
- Delo Muzejskega društva v letu 2004, Naš časopis, 28. februar 2005, str. 35.
- Občni zbor MDV, Naš časopis, 29. marec 2004, str. 47.
- Igor Berginc: V letu 2004 praznujemo v občini Vrhnika štiri stoletnice, Naš časopis, 26. januar 2004, str. 35.
- J. Kos: Vrhniki šolarji v prvem desetletju 20. stoletja, Naš časopis, 23. februar 2004.
- O padlih v prvi svetovni vojni, Naš časopis, 15. december 2003, str. 41.
- J. Žitko/O. Pivk: Evidentiranje podatkov o padlih v prvi svetovni vojni v Vojnem arhivu na Dunaju, Naš časopis, 27. december 2004, str. 3.
- S. S/eljak/: Razvoj usnjarstva na Vrhniki, Naš časopis, 26. januar 2004, str. 31.
- N. Šušteršič: Razstava usnjarstva v Tehniškem muzeju Bistra Naš časopis, 5. julij 2004, str. 42.
- Usnjarji hočejo muzej usnjarstva v Sloveniji, Naš časopis, 23. februar 2004, str. 30.
- N. Šušteršič: Obrambni sistem nad Vrhniko, Naš časopis, 29. november 2004, str. 39.
- Občni zbor Muzejskega društva Vrhnika. Vrhniki razgledi št. 5 tik pred izidom. Naš časopis, 29. marec 2005, str. 47.
- S. S/eljak/: Peti Vrhniki razgledi. Jelovškova Vrhnika zbrana v Zborniku. Naš časopis, 31. maj 2004, str. 50.
- Krajanom Mirk, Verda, Bistre, Podlipa in Zaplane (prošnja uredništva VR za sodelovanje). Naš časopis 29. november 2004, str. 37.
- F. D/ovč/: Parki in drevoredi na Vrhniki, Naš časopis, 31. januar 2005.

SEZNAM SLIKOVNEGA GRADIVA

1. Izmenjava pozdravov med Hitlerjem in Mussolinijem ob napadu na Jugoslavijo aprila 1941. (Slovenec, 14. april 1941)
2. Razglas italijanskega civilnega komisarja o obveznih dvojezičnih napisih. (Plakat, 5. maj 1941, Muzej novejšje zgodovine Ljubljana)
3. Italijanski okupator je spremenil in popačil imena krajev. (Fotografski dokumenti o boju KPS, II/2. Zbornik fotografij iz NOB 1941–1945, Ljubljana: 1959, 93)
4. Italijanski civilni komisar Emilio Grazioli je 13. julija 1941 na poti po Notranjski obiskal Vrhniko. (fotografija, Muzej novejšje zgodovine Ljubljana)
5. Prvi vrhniški zaporniki. (fotografija, last N. Mrlak)
6. Temeljne točke Osvobodilne fronte slovenskega naroda. (Osvobodilna fronta, sredi novembra 1941, Arhiv republike Slovenije, Odd. II, sign.: AS 1887, Zbirka narodnoosvobodilnega tiska)
7. Izjava Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet o napadu na preserski most 5. decembra 1941. (Slovenski poročevalec, 17. marec 1942. Arhiv republike Slovenije, Odd. II, sign.: AS 1887, Zbirka narodnoosvobodilnega tiska)
8. Utrjena železniška postaja Verd, 1942. (fotografija, Muzej novejšje zgodovine Ljubljana)
9. Prehod prek Ljubljani pri Kaminu. (fotografija, Zveza združenj borcev, občinski odbor Vrhnika)
10. in 11. Požgani Mavsarjeva in Toncova hiša v Veliki Ligojni, julija 1942. (fotografiji, last Marka Novaka)
12. Italijanski vojak pred Jelovškovo hišo na Vrhniki. (fotografija, Muzejsko društvo Vrhnika)
13. Italijanska vojska se je utrdila v cerkvi pri Sv. Trojici. (fotografija, ZZB, obč. odb. Vrhnika)
14. Italijanski vojaki in belogardisti ženejo pesnika Ivana Roba. (Grabeljšek: Vrhnika in okolica v boju za svobodo. Nova Gorica: 1968, 58)
15. Ustanovitev slovenske domobranske legije. (Slovenec, 24. september 1943)
16. Prisega domobrancev na Vrhniki, 20. april 1944. (Slovenec, 28. april 1944)
17. Domobranska prisega (besedilo). (Slovenec, 21. april 1944)
18. Mobiliziranci organizacije Todt, ki so poleti leta 1944 utrjevali Štampetov most in čistili gozd v njegovi okolici. V prvi vrsti v sredini stoji lesni manipulant Ivan Rijavec z Vrhnike, ki je delo vodil. (fotografija, last N. Mrlak)
19. Borovniški viadukt s panoramo. Fotografija iz zraka: italijanski pilot S. M. Rettigieri, 8. 8. 1943. (Muzej novejšje zgodovine Ljubljana)
20. Lepak z verzom pesnika Simona Gregorčiča, nabit ob osvoboditvi, maj 1945. (Svoboda in pomlad v Ljubljani. 9. maj 1945–9. maj 1995. Ljubljana: 1995, 125)
21. Borci 29. divizije na Prešernovi cesti v Ljubljani, 9. maj 1945. (Svoboda in pomlad v Ljubljani. Ljubljana: 1995, str. 120)
22. Veselje ljudi ob osvoboditvi. Množice na Karlovski cesti v Ljubljani, 9. maj 1945. (Svoboda in pomlad v Ljubljani. Ljubljana: 1995, 124)
23. Lepaki v osvobojeni Ljubljani, maj 1945. (prav tam, str. 120)
24. Kuclerjev kamnolom pri Lesnem Brdu. Foto: K. Oblak, 1998.
25. Geološki stolpec. Na njem sta označeni poleg starosti Kuclerjevega kamnoloma tudi starost lesnobraškega rdečastega apnenca ("lesnobraški marmor") iz višje ležečega, še obratujočega kamnoloma ter starost podpeškega črnega apnenca z značilnimi belimi progami fosilnih litotidnih školjk ("podpeški marmor"). K. Oblak, 2002; datacija povzeta po A Correlated History of Earth, 1994, Pan Terra, Afton Minnesota.
26. *Gandinella falsifriedli*. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
27. *Trochammina cf. almtalensis*. Skici in foto skozi mikroskop: K. Oblak
28. *Lamelliconus procerus*. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
29. *Triadodiscus comesozoicus*. Skice in foto skozi mikroskop: K. Oblak
30. *Triadodiscus inceptus*. Foto skozi mikroskop: K. Oblak
31. *?Meandrosira*. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
32. *Gsellbergella spiroloculiformis*. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
33. *Nodosaria*. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
34. Ostrakodi. Skici: K. Oblak
35. Holoturjski skleriti. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
36. *Clypeina besici*. Skica in foto skozi mikroskop: K. Oblak
37. Poplavljen dolina Zgornje Pivke, v ospredju Knežak, zadaj Vremščica in Nanos. Foto: Š. Habič
38. Notranjska kraška polja in podolja v porečju Ljubljane. (Š. Habič, 2005)
39. Dolina Pivke s presihajočimi jezeri in poplavljenimi površinami v novembru 2000. (Š. Habič, 2005)
40. Osnovni podatki (vodostaji, površine) o presihajočih Pivskih jezerih. (Š. Habič, 2000)
41. Profil Pivke in presihajočih jezer vzdolž navidezne osi jug–sever. (Š. Habič, januar 2001)
42. Nariče (spodaj) in Šembijsko jezero. Foto: Š. Habič, 2000
43. Bačko in Laneno jezero (levo), zgoraj poplava med Bačem in Knežakom. Foto: Š. Habič
44. Bruhanje vode iz vrtnice v Kljunovem ribniku. Foto: Š. Habič
45. Veliko Drskovsko jezero ter Malo in Veliko Zagorsko jezero. Foto: Š. Habič
46. Malo Drskovsko jezero, zgoraj desno del Velikega Drskovskega jezera. Foto: Š. Habič
47. Parsko jezero in izvir Mišnik, zgoraj Mlake pri Parjah. Foto: Š. Habič
48. Klenško jezero in Klenik. Foto: Š. Habič
49. Palško jezero je prek Njivic seglo še v Gabrje. Foto: Š. Habič
50. Matijeva jama v prerezu. (Š. Habič, 2001)

51. Jeredovce, zgoraj Bile. Foto: Š. Habič
52. Travniki in grmičevje na Palškem jezeru. Foto: Š. Habič
53. Ilirski meček. Foto: Š. Habič
54. Plovba po Ljubljani (Valvasorjeva grafika, po: Nataša Nartnik: Ljubljana – vodna pot. Seminarčna naloga 1993)
55. S takšnim čolnom so se včasih prevažali po Ljubljani. (Tehniški muzej Slovenije, Bistra, foto F. Dovč)
56. in 57. Prapor vrhniških čolnarjev: na eni strani sv. Nikolaj, na drugi sv. Trojica (N. Nartnik, navedeno delo)
58. Potniško pristanišče ob današnjem Cankarjevem trgu na Vrhniki. (Valvasorjeva grafika, po: Nataša Nartnik, navedeno delo)
59. Lokacija potniškega in tovarnega pristanišča na Vrhniki, okoli 1770. (N. Nartnik, navedeno delo)
60. Pristanišče ob Ljubljani v Ljubljani na Krakovskem nasipu. Včasih je cvetelo brodarstvo po Ljubljani, ki pa je v novejši dobi skoro docela propadlo. Danes prevažajo po Ljubljani le še opeko z Vrhnike in kamenje iz Podpeči in drugih sosednih krajev. Ilustrirani Slovenec, Ljubljana: 1927, 210.
61. Cenik za razkladanje blaga. (Arhiv Republike Slovenije, fond Okrajni komisariat Vrhnika, šk. 4)
62. Nalaganje opeke na čolne pred Kotnikovo opekarno. (fotografija, kopija Muzejsko društvo Vrhnika)
63. Nekdanje idrijsko skladišče ob tovarnem pristanišču na Vrhniki, danes Ljubljanska cesta 17. Foto: F. Dovč, 2004
64. "Hak" za odvijanje čolnov pri plovbi po Ljubljani, Muzej na prostem v Verdu. Foto: F. Dovč, 2004
65. Načrt za izrabo Ljubljane v turistične namene. (Z motorno ladjo po Ljubljani. Ljubljanski dnevnik, 22. januar 1958, 18)
66. Kotnikov parnik na Ljubljani. Razglednica, 1912 (po N. Nartnik: navedeno delo)
67. Lužilni bazen in klešče za dviganje kož. (Muzej Bohinjska Bistrica, foto: N. Šušteršič, 2002)
68. Motovilo za luženje kož. (Muzej Bohinjska Bistrica, foto: N. Šušteršič, 2002)
69. Sodi za strojenje. (Muzej Bohinjska Bistrica, foto: N. Šušteršič, 2002)
70. Jama za luženje v Grogarjevi usnjarni na Vrhniki. Foto: N. Železnik, 1998.
71. Čehovski prapor vrhniških usnarjev (hrani ga IUUV). Fotografija v MDV
72. Dovoljenje za Verbičovo obrtno delavnico iz leta 1877. (Zgodovinski arhiv Ljubljana. Okrajno glavarstvo Ljubljana okol., vodopravni spisi, f. 3)
73. Tršarjevo dvorišče leta 1903. (Fotografija last P. Korošec, kopija v MDV)
74. Jeršinovič z delavci in družino leta 1929. (fotografija, MDV)
75. Javornikova sušilnica (zdaj Stržinar). Foto: N. Šušteršič, 2002.
76. Bricljeva usnjarna. Foto: N. Šušteršič, 2002.
77. Delavci v Pečkajevi usnjarni okoli leta 1900. (fotografija, MDV)
78. Račun Mihaela Tomšiča z letnico 1784. (kopija v MDV)
79. Usnjarna Mihaela Tomšiča. Foto: N. Železnik, 1998.
80. Usnjarna Ivana Tomšiča. (fotografija, MDV)
81. Ivan Tomšič. F. Dobrovoljc: Cankarjev album, Maribor 1972, str. 55.
82. Tovarnar Pollak z delavci pred svojo usnjarno. (fotografija, MDV)
83. Usnjarna in trgovina Ivana Turšiča Ob potoku v tridesetih letih 20. stoletja. (fotografija, MDV)
84. Ivan Turšič z družino pred trgovino. (fotografija, MDV)
85. Ščetinarna. Foto: N. Železnik, 1998.
86. Pogled z Drče na Industrio usnja Vrhnika. (Usnjar, Vrhnika)
87. IUUV Vrhnika (arhiv IUUV).
88. Tovarna danes. Foto: A. Šušteršič, 2005.
89. Arheološka izkopavanja na nekdanjem Kočevarjevem vrtu, 2005. Foto: F. Dovč.
90. Maketa kolišča. Poskus rekonstrukcije koliščarske hiše. Izdelal Damjan Vahen. (Mestni muzej Ljubljana)
91. Barjanka izdeluje posodo. Risba, avtor Veljko Toman. (Mestni muzej Ljubljana)
92. Žrmlje za mletje žita, najdene na Barju. (Pozdravljeni prednamci. Ljubljana: 1996, 26)
93. Ženska figura iz 3. tisočletja pr. n. št. (ornament je verjetno obleka), najdena na Dežmanovih koliščih na Igu. (Pozdravljeni prednamci. Ljubljana: 1996, 34)
94. Posode iz gline, najdene na kolišču ob Resnikovem prekopu pri Igu. (prav tam)
95. Eno od vrhniških jezer v nekdanjem glinokopu na robu Barja. Foto: N. Oblak Japelj, 2005.
96. Primer rekonstrukcije kolišča v naravni velikosti ob Bodenskem jezeru v Švici.

Pri ilustracijah od št. 97 do 393 (Vrata v Verdu) so že ob članku navedeni citati, zato jih v ta seznam nismo uvrstili.

394. List iz knjige *Popis prebivalstva za leto 1900* za vas Lesno Brdo, hišna št. 37. (ZAL)

VRHNIŠKI RAZGLEDI

Leto 6 (2005)

**Izdala in založila Muzejsko društvo Vrhnika
in Cankarjev dom Vrhnika**

Uredniški odbor:

Franci Dovč, Igor Berginc, Darinka Koderman Patačko,
France Kvaternik, Pavel Mrak (tehnični urednik),
Marija Oblak Čarni (glavna in odgovorna urednica),
Tatjana Oblak Milčinski, Olga Pivk.

Lektoriranje: **Darinka Koderman Patačko**

(razen članka T. O. Milčinski: Vrata v Verdu)

Oblikovanje: **Gašper Mrak**

Tisk: **Trajanus d.o.o.**

Naklada: **300 izvodov**

Vrhnika, december 2005

ISSN 1408 – 0583 – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

Na naslovnici:

Vinko Turk – Vanja: Sveta Trojica, 1941.

Na zadnji strani knjige:

zgoraj levo – Vratnice glavnega vhoda v Turšičevo hišo.

zgoraj desno – Načrt prezidave Mačkove hiše, pogled, iz leta 1922.

spodaj – Prehod prek Ljubljane pri Kaminu.

VRc tp 908
VRHNIŠKI...
2005
908(497.4 Urhnika)
90801710

KNJIZNICA VRHNIKA

COBISS

